

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

DYDDIAD: 27 Medi 2023

LLEOLIAD: O bell drwy Gynhadledd Fideo

TEITL: Adroddiadau a Diweddariadau'r Rheoleiddwyr a'r Arolygiaeth

PWRPAS YR ADRODDIAD: Rhoi diweddariad i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar y cynnydd o ran astudiaethau y mae Archwilio Cymru wedi ymgymryd â nhw neu yn ymgymryd â nhw

Er: Penderfyniad

Cyflwyniad

Mae'r Adroddiad hwn yn nodi Adroddiadau a Diweddariadau'r Rheoleiddwyr a'r Arolygiaeth ac mae iddo dair rhan

- a) *Diweddariad chwarterol Archwilio Cymru i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio*
- b) *Unrhyw waith lleol ar risgiau a gyflwynwyd/a gyhoeddwyd ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio*
- c) *Adroddiadau Cenedlaethol Archwilio Cymru*

Y Sefyllfa Bresennol:

a) Diweddariad chwarterol Archwilio Cymru i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

- Atodiad 1 Archwilio Cymru – Rhaglen Waith ac Amserlen – Cyngor Sir Ceredigion

b) Unrhyw waith lleol ar risgiau a gyflwynwyd/a gyhoeddwyd ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

- Atodiad 2 Arolygiaeth Gofal Cymru – Cynllun Gweithredu Terfynol
- Atodiad 3 Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolygiad Gwerthuso Perfformiad o Gyngor Sir Ceredigion
- Atodiad 4 Archwilio Cymru – Gosod Amcanion Llesiant – Cyngor Sir Ceredigion
- Atodiad 5 Archwilio Cymru – Adolygiad Dilydol or Gwasanaeth – Cyngor Sir Ceredigion

c) Adroddiadau Cenedlaethol Archwilio Cymru

- Atodiad 6 Archwilio Cymru – Craciau yn y Sylfeini' – Diogelwch Adeiladau yng Nghymru
- Atodiad 7 Archwilio Cymru – Ymgynghoriad ar y Graddfeydd Ffioedd ar gyfer 2024-25
- Atodiad 8 Archwilio Cymru – Llamu Ymlaen – Gwersi on Gwaith ar y gweithlu ac asedau mewn llywodraeth leol

ARGYMHELLIAD: Rhoi ystyriaeth i adroddiadau a diweddariadau'r Rheoleiddwyr a'r Arolygiaeth

Rheswm dros yr Argymhelliad: Rhoi gwybod i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio am adroddiadau, cynigion a'r gwaith yr ymgymerir ag ef

- **Atodiadau:**
 - Atodiad 1** Arolygiaeth Gofal Cymru – Cynllun Gweithredu Terfynol
 - Atodiad 2** Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolygiad Gwerthuso Perfformiad o Gyngor Sir Ceredigion
 - Atodiad 3** Archwilio Cymru – Gosod Amcanion Llesiant – Cyngor Sir Ceredigion
 - Atodiad 4** Archwilio Cymru – Rhaglen Waith ac Amserlen – Cyngor Sir Ceredigion
 - Atodiad 5** Archwilio Cymru – Adolygiad Dilydol or Gwasanaeth – Cyngor Sir Ceredigion
 - Atodiad 6** Archwilio Cymru – Craciau yn y Sylfeini' – Diogelwch Adeiladau yng Nghymru
 - Atodiad 7** Archwilio Cymru - Ymgynghoriad ar y Graddfeydd Ffioedd ar gyfer 2024-25
 - Atodiad 8** Archwilio Cymru – Llamu Ymlaen – Gwersi on Gwaith ar y gweithlu ac asedau mewn llywodraeth leol

Enw Cyswllt: Elin Prysor

Teitl: Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyfreithiol a Llywodraethu a Swyddog Monitro

Dyddiad yr Adroddiad: 27/09/2023

Rhaglen Waith ac Amserlen Archwilio Cymru – Cyngor Sir Ceredigion

Diweddariad Chwarterol: 30 Mehefin 2023

Crynodeb Archwilio Blynyddol

Disgrifiad	Amserlen	Statws
Adroddiad yn crynhoi'r gwaith archwilio a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2023.	Mawrth 2023	Cyflawn Cyngor Sir Ceredigion - Crynodeb Archwilio Blynyddol 2022

Gwaith Archwilio Ariannol

Disgrifiad	Cwmpas	Amserlen	Statws
Archwilio datganiad o gyfrifon 2022-23 y Cyngor	I gadarnhau a yw'r datganiad o gyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg.	Barn Archwilio erbyn 30 Tachwedd 2023.	Ar waith
Archwiliad Ffurflen Flynyddol 2022-23 ar gyfer Harbwr Ceredigion	Cadarnhau bod y datganiad wedi'i gwblhau'n gywir.	Barn Archwilio erbyn 30 Tachwedd 2023.	Heb ddechrau eto

Disgrifiad	Cwmpas	Amserlen	Statws
Archwilio Ffurflenni Blynyddol 2022-23 ar gyfer Cydbwyllgor Corfforaethol Tyfu Canolbarth Cymru Canolbarth Cymru	Cadarnhau bod y datganiad wedi'i gwblhau'n gywir.	Barn Archwilio erbyn 30 Tachwedd 2023.	Heb ddechrau eto
Archwiliad Grantiau a Ffurflenni 2022-23 y Cyngor	Archwilio'r grantiau a'r ffurflenni fel sy'n ofynnol o dan eu telerau ac amodau.	Yn unol â'r dyddiadau cau ar gyfer pob grant unigol a'u dychwelyd.	Heb ddechrau eto

Gwaith Archwilio Perfformiad

Gwaith archwilio Perfformiad 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Sicrwydd as Asesu Risg	<p>Prosiect i ganfod lefel sicrwydd archwilio a/neu lle bo angen gwaith archwilio ychwanegol yn ystod y blynyddoedd i'w dod o ran y risgiau i'r Cyngor roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian yn ei ddefnydd o adnoddau a gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.</p> <ul style="list-style-type: none"> Sefyllfa ariannol Rheoli rhaglenni cyfalaf 	<p>Monitro'r sefyllfa ariannol</p> <p>Medi – Rhagfyr 2023</p>	<p>Ym mynd rhagddo</p> <p>Wedi'i gwmpasu</p>

Gwaith archwilio Perfformiad 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
	<ul style="list-style-type: none"> Defnyddio gwybodaeth am berfformiad – gan ganolbwyntio ar adborth a chanlyniadau defnyddwyr gwasanaethau <p>Pennu amcanion llesiant</p>	<p>Chwefror – Medi 2023</p> <p>Cyflawn</p>	<p>Ar y gweill – dechreuodd y gwaith maes ym mis Gorffennaf 2023</p> <p>Adroddiad i'r Cyngor – 4 Gorffennaf 2023</p>
<p>Adolygiad Thematig – Gofal heb ei Gynllunio</p>	<p>Adolygiad traws-sector sy'n canolbwyntio ar lif cleifion allan o'r ysbyty. Bydd yr adolygiad hwn yn ystyried sut mae'r Cyngor yn gweithio gyda'i bartneriaid i ymdrin â'r risgiau sy'n gysylltiedig â darparu gofal cymdeithasol i fod o gymorth i ryddhau cleifion, yn ogystal ag atal mynd i mewn i'r ysbyty. Bydd y gwaith yn ystyried hefyd pa gamau a gymerir i ddarparu datrysiadau tymor canol i hir.</p>	<p>Awst 2022 – Gorffennaf 2023</p>	<p>Drafftio adroddiad</p>
<p>Adolygiad thematig – Digidol</p>	<p>Adolygiad o ddull strategol y Cyngor i dechnoleg ddigidol, ac i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau cynghorau.</p>	<p>Ionawr – Medi 2023</p>	<p>Drafftio adroddiad</p>
<p>Gwaith risg lleol: Adolygiad cynllunio – gwaith dilynol</p>	<p>Dilyn cynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r argymhellion yn ein hadolygiad Cynllunio a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021.</p> <p>Adolygiad o'r Gwasanaeth Cynllunio – Cyngor Sir Ceredigion</p>	<p>Hydref 2022 – Haf 2023</p>	<p>Gorffen yr adroddiad</p>

Gwaith archwilio perfformiad 2023-24	Cwmpas	Amserlen	Statws
Asesiad Sicrwydd a Risg gan gynnwys unrhyw waith dilynol	<p>Prosiect i ganfod lefel sicrwydd archwilio a/neu lle bo angen gwaith archwilio ychwanegol yn ystod y blynyddoedd i'w dod o ran y risgiau i'r Cyngor roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian yn ei ddefnydd o adnoddau a gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Gall y gwaith asesu Sicrwydd a Risg hwn gynnwys unrhyw waith dilynol/olrhain y gallwn ei adnabod o'n hadroddiadau a'n hargymhellion archwilio mewn blynyddoedd blaenorol.</p>	<p>Ym mynd rhagddo</p>	<p>Ar waith</p>
Adolygiad thematig – Cynaliadwyedd Ariannol	<p>Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol cynghorau, gan gynnwys canolbwyntio ar y camau gweithredu, y cynlluniau a'r trefniadau i bontio bylchau ariannu a mynd i'r afael â phwysau ariannol dros y tymor canolig.</p>	<p>I'w gadarnhau</p>	<p>Cwmpasu</p>
Adolygiad thematig – comisiynu a rheoli contractau	<p>Adolygiad yn canolbwyntio ar sut mae trefniadau cynghorau ar gyfer comisiynu, a rheoli contractau yn cymhwyso ystyriaethau gwerth am arian a'r egwyddor datblygu cynaliadwy.</p>	<p>I'w gadarnhau</p>	<p>Cwmpasu</p>

Astudiaethau cenedlaethol llywodraeth leol sydd wedi eu cynllunio/ar y gweill

Astudiaeth	Cwmpas	Amserlen	Statws	Gwaith maes wedi'i gynllunio yng Nghyngor Sir Ceredigion
Diogelwch adeiladau	Adolygiad o ba mor dda y mae awdurdodau lleol yn cyflawni eu cyfrifoldebau dros ddiogelwch adeiladau	Medi 2022 – Awst 2023	Adroddiad – diwedd Gorffennaf 2023	Do – cyfweiliad gyda swyddog a enwebwyd yn y Cyngor
Cynllunio ar gyfer datblygu cynaliadwy– Adfywio Tir Llwyd	Adolygu sut mae awdurdodau lleol yn hybu ac yn galluogi gwell defnydd o anheddau annomestig gwag a safleoedd tir llwyd	Hydref 2022 – Medi 2023	Adrodd – Medi 2023	Do – cyfweiliad gyda swyddog enwebedig mewn saith cyngor ac arolwg.
Llywodraethu awdurdodau diben arbennig – Parciau Cenedlaethol	Adolygu systemau ac effeithiolrwydd llywodraethu	Tachwedd 2022 – Medi 2023	Casglu tystiolaeth – gwaith maes i'w gwblhau ddiwedd Mehefin 2023	Na hoffwn

Astudiaeth	Cwmpas	Amserlen	Statws	Gwaith maes wedi'i gynllunio yng Nghyngor Sir Ceredigion
<p>Cyd-bwyllgorau Corfforedig</p>	<p>Asesu cynnydd Cyd-bwyllgorau Corfforedig wrth ddatblygu eu trefniadau i gyflawni eu rhwymedigaethau statudol a nod Llywodraeth Cymru o gryfhau cydweithio rhanbarthol.</p>	<p>Medi 2022 – Awst 2023</p>	<p>Cyhoeddwyd adroddiad drafft i'r pedwar Cyd-bwyllgor Corfforedig. Caiff llythyrau at y pedwar CJC unigol hefyd eu cyhoeddi. Mae disgwyl i adroddiad cryno wedi'i ddiweddarau gael ei gyhoeddi ym mis Awst.</p>	<p>Do – Gwnaethom ystyried persbectif y Cyngor drwy ein cyfarfodydd cyswllt arferol. Roedd y gwaith maes yn cynnwys cyfweiliadau â'r prif weithredwr, y cyfarwyddwr cyllid a chadeirydd pob un o'r pedwar Cyd-bwyllgor Corfforedig.</p>

Estyn

Mae ein harolygwyr cyswllt yn parhau i weithio gyda Thorfaen fel rhan o'n proses ddilynol ar gyfer awdurdod sy'n peri pryder sylweddol. Mae awdurdod lleol Wrecsam yn dal i fod mewn categori sy'n peri pryder, a byddwn yn cynnull cynhadledd cynnydd ym mis Gorffennaf i werthuso cynnydd yn erbyn argymhellion yr arolygiad craidd. Gwnaethom hefyd ymgymryd â gweithgaredd gwaith cyswllt penodol ym Mhowys ym mis Mai i ystyried agweddau ar eu gwaith ar wella ysgolion, yr agenda trawsnewid a rheolaeth ariannol mewn ysgolion. Byddwn yn arolygu Gwynedd yn yr wythnos sy'n dechrau 26 Mehefin a Sir Gaerfyrddin yn yr wythnos sy'n dechrau 10 Gorffennaf.

Mae gwaith maes sy'n cael ei wneud ar draws awdurdodau lleol yn ystod tymor yr haf yn cynnwys canolbwyntio ar ba mor dda y mae awdurdodau lleol yn ategu anghenion addysgol ceiswyr lloches a ffoaduriaid. Caiff y gwaith hwn ei gynnwys yn adroddiad blynyddol PAEF. Ein nod yw disgrifio, cydnabod a gwerthuso profiadau'r grwpiau hyn wrth iddynt ymgysylltu ag addysg a hyfforddiant yng Nghymru.

Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC)

Gwaith Cynlluniedig AGC 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Rhaglen 2022-23	<p>Rydym wedi cyhoeddi ein Cod Ymarfer wedi'i ddiweddarau ar gyfer ein gweithgarwch arolygu awdurdodau lleol Arolygiaeth Gofal Cymru</p> <p>Sut rydym yn arolygu gwasanaethau awdurdodau lleol a CAFCASS Cymru</p>	Mai 2023	Cyhoeddwyd
Gwerthusiad perfformiad	<p>Adolygiad ar berfformiad y Cyngor wrth arfer ei ddyletswyddau a'i swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yn unol â deddfwriaeth.</p> <p>Adroddiad ar yr arolygiad gwerthuso perfformiad: Gwasanaethau cymdeithasol Cyngor Sir Ceredigion Arolygiaeth Gofal Cymru</p>	Mawrth 2023	Cyhoeddwyd

Gwaith Cynlluniedig AGC 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Gwaith ar y cyd	<p>Rydym wrthi'n cwblhau ein rhaglen waith adolygiadau thematig ar gyfer 2023-2026. Mae meysydd i'w hystyried yn cynnwys diogelu oedolion, gofalwyr, TADC a CAMHS.</p>	Cyfredol	Ar waith
	<p>Rydym yn parhau i weithio gyda phartneriaid, gan rannu gwybodaeth a deallusrwydd gan gynnwys cwblhau adolygiadau ar y cyd.</p>	Cyfredol	Ar waith
	<p>Rydym yn gweithio ar y cyd ag AGIC ar gyfer adolygiad cenedlaethol o'r llwybr strôc. Bydd adroddiad cenedlaethol yn cael ei gyhoeddi ddechrau'r haf.</p>	Cyfredol	Ar waith
	<p>Rydym yn parhau i gydweithio ag AGIC i gynnal arolygiadau TIMC.</p>	Cyfredol	Ar waith
	<p>Mae AGC yn gweithio gyda phartneriaid i gwblhau adolygiad cyflym. Amcan trosfwaol yr adolygiad cyflym yw penderfynu i ba raddau y mae'r strwythurau a'r prosesau presennol yng Nghymru yn sicrhau bod plant sydd angen gofal, cymorth ac amddiffyniad yn cael eu gosod yn briodol ar y Gofrestr Amddiffyn Plant a'u tynnu oddi arni, pan fo tystiolaeth ddigonol yn dangos ei bod yn ddiogel gwneud hynny. Adolygiad cydweithredol yw hwn.</p>	<p>Canfyddiadau interim – Cyhoeddi 22 Mehefin 2023</p> <p>Adroddiad cenedlaethol – Medi 2023</p>	Ar waith

Gwaith Cynlluniedig AGC 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid Adroddiad Monitro Blynyddol ar gyfer lechyd a Gofal Cymdeithasol 2022-23	<p>Cyhoeddwyd adroddiad 2020-21 ar 7 Chwefror 2021</p> <p>Mae adroddiad 2021-22 yn mynd rhagddo</p>	<p>Cyhoeddwyd</p> <p>I'w gadarnhau</p>	<p>Cyhoeddwyd</p> <p>Paratoi</p>
Adolygiad cenedlaethol o Gynllunio Gofal i blant a phobl ifanc sy'n ddarostyngedig i rag-achosion Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus	<p>Diben yr adolygiad</p> <p>Darparu gwaith craffu allanol, sicrwydd a hyrwyddo gwelliant o ran ansawdd ymarfer mewn perthynas â chynllunio gofal ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n ddarostyngedig i rag-achosion amlinelliad cyfraith cyhoeddus.</p> <p>Ystyried i ba raddau mae ymarfer wedi symud ymlaen ers cyhoeddi 'Adolygiad cenedlaethol o gynllunio gofal i blant a phobl ifanc sy'n ddarostyngedig i rag-achosion Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus' gan AGC a chyhoeddi Adroddiad gweithgor Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus 2021 gan gynnwys canllaw ar arfer gorau.</p>	<p>Cyhoeddi adroddiad cenedlaethol Hydref 2023</p>	<p>Ar waith</p>
Trefniadau Cyd-arolygu Diogelu Plant (JICPA)	<p>Dull traws-arolygiaeth. Meysydd i'w penderfynu. Byddwn yn cwblhau pedwar arolygiad amlasiantaethol arall ar y cyd i gyd. Bydd pob awdurdod lleol yn cael llythyr cyhoeddedig ar ôl yr arolygiad.</p> <p>Byddwn yn cyhoeddi adroddiad cenedlaethol tuag at ddiwedd gwanwyn 2023.</p>	<p>Ebrill 2023 – Ebrill 2024</p>	<p>Cyflawni</p>

Adroddiadau cenedlaethol Archwilio Cymru ac allbynnau eraill a gyhoeddwyd ers Mehefin 2022

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Gwneud y Mwyaf o Arian yr UE – y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig	Mehefin 2023
Cynhwysiant digidol yng Nghymru (gan gynnwys cwestiynau allweddol i gyrff cyhoeddus)	Mawrth 2023
Gwasanaethau Orthopedig yng Nghymru – Mynd i'r Afael ag Ôl-groniad y Rhestr Aros	Mawrth 2023
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr – Adolygiad o Effeithiolrwydd y Bwrdd	Chwefror 2023
Prynant Llywodraeth Cymru o Fferm Gilestone	Ionawr 2023
Gyda'n gilydd fe allwn ni – Cydnerthedd a hunandibyniaeth cymunedau	Ionawr 2023
Darlun o Reoli Perygl Llifogydd	Rhagfyr 2022
'Cyfle wedi'i gollu' – Mentrau Cymdeithasol	Rhagfyr 2022
Offeryn Data Tlodi	Tachwedd 2022
'Amser am newid' – Tlodi yng Nghymru	Tachwedd 2022
Dysgu o ymosodiadau seibr	Hydref 2022 (dosbarthwyd yn breifat i gyrff archwilio)

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Y Fenter Twyll Genedlaethol 2020-21	Hydref 2022
Cymorth busnes COVID-19 yn 2020-21 – Memorandwm ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus	Hydref 2022
Taliad i Gyn-Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru pan Derfynwyd ei Chyflogaeth	Medi 2022
Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb: Mwy nag Ymarfer Blwch Ticio?	Medi 2022
Llywodraeth Cymru – pennu amcanion llesiant	Medi 2022
Cynllunio a rheoli'r gweithlu gan Lywodraeth Cymru	Medi 2022
Offeryn Data Cyllid GIG Cymru – hyd at Fawrth 2022	Awst 2022
Parodrwyd y Sector Cyhoeddus ar gyfer Net Zero Carbon erbyn 2030: Adroddiad Tystiolaeth	Awst 2022
Parodrwyd y Sector Cyhoeddus ar gyfer Carbon Sero Net erbyn 2030	Gorffennaf 2022
Twristiaeth Gynaliadwy ym Mharciau Cenedlaethol Cymru	Gorffennaf 2022
Cronfa Ymateb COVID-19 Trydydd Sector – Memorandwm ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus	Gorffennaf 2022
System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru –diweddariad a'r offeryn data	Gorffennaf 2022

Adroddiadau cenedlaethol Archwilio Cymru ac allbynnau eraill (gwaith ar y gweill/wedi'i gynllunio)^{1, 2}

Teitl	Dyddiad cyhoeddi bras
Offeryn Data Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol – Diweddariad	Gorffennaf 2023
Offeryn Data Cyllid y GIG – hyd at Mawrth 2023	Gorffennaf/Awst 2023
Llamu Ymlaen – Rheoli asedau a gweithlu mewn llywodraeth leol	Gorffennaf/Awst 2023
Cyflenwi ar gyfer absenoldeb athrawon – dilyniant	Awst 2023
Llywodraethu ansawdd y GIG	Awst/Medi 2023
Cynllunio gweithlu'r GIG (briff data)	Awst/Medi 2023
Sero net (trosolwg ledled y DU)	Medi 2023
Gwasanaethau ffoaduriaid Wcreinaidd	Hydref/Tachwedd 2023

¹ Byddwn yn parhau i adolygu ein cynlluniau'n gyson, gan ystyried yr amgylchedd allanol sy'n esblygu, ein blaenoriaethau archwilio, cyd-destun ein hadnoddau ein hunain a gallu cyrff archwiliedig i gyfathrebu â ni. Gallai gwaith dilynol hefyd arwain at allbynnau eraill, yn ogystal â gwaith archwilio lleol eraill lle rydym o'r farn bod teilyngdod mewn allbwn cryno cenedlaethol o ryw fath. Er enghraifft, rydym wedi bod yn olrhain datblygiadau wrth gwblhau prosiect gwella ffyrdd adran 2 yr A465 yn dilyn ein [hadroddiad canfyddiadau interim](#) mis Chwefror 2020.

² Rydym hefyd wedi cyhoeddi papur ar ein gwefan – [Ein rhaglen waith ar gyfer 2023-2026](#) – sy'n rhoi manylion ychwanegol am ein gwaith cenedlaethol (gan gynnwys adolygiadau thematig lleol). Yn ogystal â'r gwaith newydd y byddwn yn ei wneud yn 2023-24, mae'r papur yn cynnwys manylion am bynciau dangosol i'r gwaith ddechrau yn 2024-24 neu 2025-26.

Teitl	Dyddiad cyhoeddi bras
Adolygiad o strategaeth ddigidol llywodraeth leol – crynodeb cenedlaethol	Hydref 2023
Defnydd llywodraeth leol o wybodaeth am berfformiad, canlyniadau a safbwynt defnyddwyr gwasanaethau – crynodeb cenedlaethol	Hydref 2023
Tai fforddiadwy	Ionawr/Chwefror 2024
Rheoli rhaglen gyfalaf llywodraeth leol – crynodeb cenedlaethol	I'w gadarnhau
Teithio llesol	I'w gadarnhau
Gwasanaethau canser	I'w gadarnhau
Rheoli cynllunio cyfalaf a rhaglenni	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Heriau i'r sector diwylliannol	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Digartrefedd	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Mynd i'r afael â dirywiad o ran bioamrywiaeth (sector cyhoeddus ac yng Nghyfoeth Naturiol Cymru)	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Ail-gydbwysu gofal a chymorth	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Mynd i'r afael â rhestrau aros y GIG	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)

Teitl	Dyddiad cyhoeddi bras
Mynediad i addysg i blant ag Anghenion Dysgu Ychwanegol	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Cyllid a goruchwyliaeth addysg bellach ac addysg uwch – Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Llywodraethu Awdurdodau Tân ac Achub	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Yr uwch wasanaeth cyhoeddus	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)

Digwyddiadau ac adnoddau Cyfnewid Arfer Da

Teitl	Dolen i'r adnodd
<p>Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu: Wedi'i ysbrydoli gan daith Cymdeithas Bêl-droed Cymru dros y ddegawd ddiwethaf, bydd y digwyddiad hwn yn edrych ar sut mae mynd y tu hwnt i'r gofynion yn creu agwedd gadarnhaol a chynhwysol sy'n lluosogi llwyddiant.</p> <p>Gan weithio mewn partneriaeth â Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a Chomisiynydd y Gymraeg, bydd y digwyddiad hwn yn cynorthwyo ac yn ysbrydoli cyrff cyhoeddus i gofleidio amrywiaeth ddiwylliannol Cymru fodern a gweithio y tu hwnt i gydymffurfio a thuag at ragoriaeth.</p>	<p>Mae'r holl adnoddau bellach ar gael ar ein gwefan.</p> <p>Dolen i'r blog</p>
<p>Gyda'n gilydd gallwn – creu'r amodau i rymuso ein cymunedau i ffynnu: Bydd y digwyddiad dysgu ar y cyd hwn yn dod â phobl ynghyd o bob rhan o wasanaethau cyhoeddus i rannu syniadau, dysgu a gwybodaeth. Byddwn yn rhannu canfyddiadau ein hadroddiadau ar fentrau cymdeithasol a gwydnwch cymunedol, gan gynnwys ein hargymhellion wrth symud ymlaen.</p>	<p>20 Mehefin 2023 – 10:00 – 12:00 – Ar-lein. Bydd y recordiad ar gael ar ein gwefan mewn un i ddwy wythnos.</p>
<p>Podlediad: Tlodi a Gwydnwch Cymunedol Mae ein podlediad diweddaraf yn dilyn ein hadroddiadau a'n digwyddiadau diweddar ar dlodi, mentrau cymdeithasol, a gwytnwch cymunedol.</p>	<p>Podlediad</p>
<p>Strategaeth Ddigidol: Mae pandemig Covid wedi dangos pwysigrwydd digidol wrth ddarparu gwasanaethau modern ar gyflymder. Rydym wedi gweld bod digidol yn gweithredu fel catalydd mawr wrth addasu i'r heriau yr ydym wedi'u hwynebu. Mae angen i wasanaethau cyhoeddus barhau â'r ffordd o feddwl ystyryth ac ymatebol hwn fel yr hyd sydd i'w ddisgwyl ac nid yr eithriad. Bydd y digwyddiad hwn yn helpu i arfogi gwasanaethau cyhoeddus â'r offer a'r wybodaeth ymarferol sydd eu hangen arnynt i weithredu Strategaeth Ddigidol yn llwyddiannus o fewn eu sefydliadau.</p>	<p>21 Medi 09:00 – 13:00 – Caerdydd - Caerdydd I gofrestru ar gyfer Caerdydd</p> <p>27 Medi 09:00 – 13:00 – Gogledd Cymru – I gofrestru ar gyfer Gogledd Cymru</p>

Blogiau Diweddar Archwilio Cymru

Teitl	Cyhoeddiad
Helpu pobl i helpu eu hunain	15 Chwefror 2023
Storm berffaith – yr argyfwng costau byw a cham-drin domestig	21 Tachwedd 2022
Mae mynd i'r afael â thlodi yn golygu mynd i'r afael â'r data ar dlodi	11 Tachwedd 2022
Costau byw a rhoi'r fidog i gadw	21 Medi 2022
Mae pethau'n poethi i fynd i'r afael â Newid Hinsawdd	18 Awst 2022
Taliadau Uniongyrchol yng Nghymru	15 Mehefin 2022
Gofal Heb ei Drefnu yng Nghymru – System o dan bwysau gwirioneddol.	21 Ebrill 2022
Cystadleuaeth Sgiliau Cymru	18 Chwefror 2022
Seibergadernid – blwyddyn ymlaen	9 Chwefror 2022
Helpu i adrodd y stori drwy gyfrwng rifau (Offeryn data cynaliadwyedd ariannol llywodraeth leol)	3 Chwefror 2022
Galwad am wybodaeth gliriach ynglŷn â gwariant ar newid yn yr hinsawdd	2 Chwefror 2022

Teitl	Cyhoeddiad
<u>Y gweithredoedd tu ôl i'r geiriau</u> (adeiladu gwytnwch cymdeithasol a hunandibyniaeth mewn dinasyddion a chymunedau)	14 Ionawr 2022

Thema	Cyf AGC	Cryfderau a nodwyd
Pobl – llais a rheolaeth	2.1	I lawer o bobl, caiff eu lleisiau eu clywed a chaiff eu canlyniadau personol eu cofnodi. Roedd enghreifftiau lle roedd ymarferwyr yn gweithio mewn ffordd gydweithredol a chyson â phobl i gefnogi'r pethau sy'n bwysig iddynt. Dywedodd y bobl y gwnaethom siarad â nhw eu bod wedi cael eu deall, bod eu llais wedi cael ei glywed a bod trefniadau cyfathrebu effeithiol a rheolaidd ar waith. Dywedodd 82% o'r bobl a ymatebodd i'n harolwg pobl fod yr awdurdod lleol wedi eu trin ag urddas a pharch drwy'r amser neu'r rhan fwyaf o'r amser.
Pobl – llais a rheolaeth	2.2	Gall pobl gyfathrebu yn eu dewis iaith. Roedd tystiolaeth bod y Cynnig Rhagweithiol yn cael ei ddarparu, ac roedd rheolwyr yn hyderus bod digon o ymarferwyr sy'n siarad Cymraeg i roi'r Cynnig Rhagweithiol ar waith.
Pobl – llais a rheolaeth	2.3	Roedd gwasanaethau eirioli yn cael eu hystyried a'u cynnig mewn modd rhagweithiol, yn enwedig yng nghyd-destun cynadleddau amddiffyn plant ac adolygiadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Mae'r ffaith bod y gwasanaethau hyn ar gael yn hwylus yn gryfder sy'n parhau o'n gwiriad sicrwydd blaenorol yn 2021. Mae eiriolwyr yn mynychu fforymau gwneud penderfyniadau yn rheolaidd er mwyn cyfleu safbwyntiau'r plant. Dywedodd rhai plant sy'n derbyn gofal wrthym am anawsterau roeddent yn eu cael weithiau wrth gael cymorth ac am ddiffyg tryloywder ynghylch eu hawliau a'u hawliadau. Roedd rhai o'r plant yn teimlo eu bod yn gwneud penderfyniadau heb gymorth ar adegau allweddol yn eu bywydau. Gall fod angen atgyferthu'r maes hwn ymhellach. Yn y gwasanaethau oedolion, roedd tystiolaeth bod pobl yn cael eu cefnogi gan eiriolwyr anffurfiol i gymryd rhan mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnynt. Mae ymarferwyr yn y gwasanaethau oedolion yn deall pwysigrwydd gwasanaethau eirioli. Nododd y darparwr eirioli ffurfiol efallai, ar adegau gellid bod wedi ei gynnwys yn gynt.
Pobl – llais a rheolaeth	2.4	Mae pobl yn cael y cyfle i deilwra a rheoli eu gofal a'u cymorth eu hunain drwy ddefnyddio taliadau uniongyrchol. Fodd bynnag, yn yr un modd ag awdurdodau lleol eraill ledled Cymru, mae'n anodd recriwtio cynorthwyr personol i roi cymorth drwy daliadau uniongyrchol. Clywsom sut mae'r gwasanaeth wrthi'n ceisio recriwtio cynorthwyr personol newydd drwy wefan a system feddalwedd newydd.
Pobl – llais a rheolaeth	2.5	Mae gan Geredigion weithlu ymroddeg sy'n ymateb i lwyth gwaith cynyddol o ran cymhlethdod ac o ran nifer yr achosion. Cyfeiriodd 77% o'r unigolion a ymatebodd i'n harolwg staff dienw at yr heriau hyn, ond gan nodi eu bod yn cael eu cefnogi'n dda gan eu cydweithwyr a'u rheolwyr. Clywsom hefyd fod y staff yn gwerthfawrogi hygrychedd uwch-reolwyr. Dywedodd 74% o'r staff eu bod yn gallu ymdopi â'u llywyth gwaith.
Pobl – llais a rheolaeth	2.6	Mewn ymateb i'r heriau y mae'r awdurdod lleol yn eu hwynebu wrth recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwysedig, ceir ffocws ar ymdrechion i ddatblygu aelodau o staff mewnlol. Yn galonogol, clywsom fod yr awdurdod lleol wedi bod yn gweithio'n agos â Phrifysgol Aberystwyth i geisio creu cwrs gwaith cymdeithasol i hyfforddi'r gweithlu sydd ei angen ar gyfer y dyfodol. At hynny, nodwn fod yr awdurdod lleol yn rhoi ystyriaeth ofalus i gyflogi gweithwyr o dramor. Byddent eisiau i'r gweithwyr hynny ymrwymo i ddysgu Cymraeg ac maent yn ymwybodol y bydd angen rhoi cymorth iddynt integreiddio i'r diwylliant lleol.
Pobl – llais a rheolaeth	2.7	Roedd y rheolwyr y gwnaethom siarad â nhw yn hyderus eu bod yn meddu ar y sgiliau priodol ac yn cael cymorth i arwain. Penodiad dros dro yw'r unigolyn sy'n ymgymryd â swydd Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol ar hyn o bryd. Mae'r awdurdod yn chwilio am Gyfarwyddwr parhaol er mwyn rhoi gwell sefydlogrwydd i'r uwch-dîm arwain.
Atal	3.1	Mae uwch-reolwyr yn deall yn iawn bod y gallu i gael gafael ar ymriadau cynnar a gwasanaethau atal yn allweddol er mwyn cynnal llesiant a lliniaru'r galw am wasanaethau gofal a reolir. Un o gryfderau Ceredigion yw'r ymrwymiad strategol a rennir i'r agenda ataliol, fel y gwelir yn y penderfyniad i drawsnewid i'r model LIGO. Mae hyn yn sicrhau ffocws ar annog annibyniaeth pobl a helpu teuluoedd i aros gyda'i gilydd pan fydd yn ddiogel iddynt wneud hynny.
Atal	3.2	Gwelsom enghreifftiau o asesiadau ac adroddiadau cynadleddau amddiffyn plant, a oedd yn canolbwyntio ar y plentyn ac wedi'u hysgrifennu mewn ffordd y gallai'r plentyn neu berson ifanc ei deall. Mae ansawdd y rhan fwyaf o'r adolygiadau ar gyfer plant yn parhau'n gryfder o'n gwiriad blaenorol yn 2021. Caiff y cofnodion eu hysgrifennu'n uniongyrchol i'r plentyn, gan roi'r ymdeimlad o lythyr wedi'i bersonoli. Mae'r cofnodion hyn yn cydnabod dymuniadau'r plentyn ac yn esbonio canlyniadau a phenderfyniadau ei adolygiad mewn iaith syml.
Atal	3.3	Mae'r gweithwyr cymdeithasol yn amlwg yn anelu at feithrin cydberthnasau ystyrlon â phlant a theuluoedd, gyda phwyslais ar weithio'n uniongyrchol â phlant unigol. Gwelsom enghreifftiau o weithwyr cymdeithasol yn chwarae gemau â'r plant, yn lliwio gyda nhw ac yn chwarae pêl-droed er mwyn meithrin cydberthnasau. Gwelsom dystiolaeth gadarn o fyfyrion gan ymarferwyr, chwilyfrydedd proffesiynol a phenderfyniadau clir mewn perthynas â phlant a phobl ifanc.
Atal	3.4	O dan y model LIGO, mae amrywiaeth o wasanaethau ataliol wedi cael eu cyfuno o dan ambarél y PCC. Mae amrywiaeth a chapasiti'r gwasanaethau hyn, gan gynnwys y rhai hynny a ddarperir gan y trydydd sector, yn gryfder amlwg a nododd ein harolwg staff fod y gweithlu yng Ngheredigion yn eu gwerthfawrogi. Gwelsom enghreifftiau o gyfarfodydd a oedd wedi'u trefnu'n effeithiol er mwyn penderfynu pa wasanaethau sydd yn y sefyllfa orau i gefnogi teuluoedd. Mae cynlluniau ar y gweill ar gyfer canolfannau llesiant fel 'siop un stop' ar gyfer gwasanaethau gan gynnwys gwasanaethau hamdden, gwasanaethau tai a gwasanaethau ieuencid. Mae'r awdurdod lleol wrthi'n datblygu cyfeiriadur o adnoddau, gwasanaethau a chyfleusterau er mwyn i'r help cynnar sydd ar gael fod yn gliriach i staff a'r cyhoedd.
Atal	3.5	Clywsom, fel ymrwymiad i ddatblygu cysylltiadau cymunedol a chefnogi'r agenda ataliol, fod yr awdurdod lleol wedi cynyddu nifer y Cysylltwyr Cymunedol, gan weithio ar sail model ardaloedd bach drwy'r sir, er mwyn ceisio cysylltu pobl â gwasanaethau, gweithgareddau a digwyddiadau sy'n cael eu cynnal yn eu hardal leol gyda'r bwriad o gael effaith gadarnhaol ar eu llesiant.
Atal	3.6	Er gwaethaf y galw uchel a'r rhestr aros am asesiadau therapi galwedigaethol, gwelsom rai enghreifftiau o allu'r gwasanaeth i ymateb yn brydlon. Roedd hyn yn cynnwys darparu cyfarpar i hybu annibyniaeth pobl gan eu galluogi i fyw yn eu cartrefi yn hirach.
Atal	3.7	Mae technoleg gynorthwyl, gan gynnwys darparu oriawr arddwrn i fonitro arwyddion iechyd hanfodol pobl a chwmpïadau, yn strategaeth allweddol i gefnogi ymriadau cynnar ac atal. Clywsom hefyd am brosiectau fel y PCC yn rhoi dyfeisiau 'Fitbit' i bobl ifanc i'w hannog i fod yn actif hyd yn oed pan nad oeddent yn ymgysylltu'n uniongyrchol â gwasanaethau. Mae'r awdurdod lleol hefyd yn datblygu swyddfa i allu arddangos y ddarpariaeth technoleg gynorthwyl.

Atal	3.8	Fel sy'n wir am y rhan fwyaf o awdurdodau lleol ledled Cymru, mae pwysau sylweddol ar gapasiti'r farchnad gofal cartref yng Ngheredigion. Er gwaethaf y galw hwn, mae rhyddhau cleifion o'r ysybytu mewn modd amserol yn parhau i fod yn flaenoriaeth. Gwelsom fod y tîm galluogi yn canolbwyntio ar roi cymorth effeithiol i bobl adfer eu hannibyniaeth a'u galluogi i ddychwelyd adref yn unol â'u dymuniadau.
Llesiant	4.1	Rhoddir blaenoriaeth i ddiogelu plant a phobl ifanc ym mhob rhan o'r model LIGO. Roedd y gweithwyr cymdeithasol yn dangos dealltwriaeth dda o hanes a sefyllfa bresennol teuluoedd. Gwelsom weithwyr medrus a chymwys a oedd yn gweithio'n effeithiol i ddiwallu anghenion diogelu plant a phobl ifanc. Mae'r penderfyniadau a wneir mewn perthynas â niwed sylweddol yn glir ac maent yn arwain at gamau gweithredu priodol.
Llesiant	4.2	Caiff plant eu gweld mor aml ag sydd ei angen gan eu gweithiwr cymdeithasol, yn unol â lefelau eu hanghenion a'r risgiau. Cydnabyddir effaith tlodi ar deuluoedd a rhoddir cymorth ariannol rheolaidd i rieni er mwyn iddynt allu mynychu sesiynau cyswllt. Gwelsom enghreifftiau o ymarferwyr yn cynyddu nifer yr ymweliadau, gan gynnwys ymweld ar benwythnosau, ac yn rhoi cymorth dwys er mwyn bwrw ati i leihau risgiau diogelwch. Rhoddodd un rhiant ddisgrifiad pwerus o'r dull gweithredu a oedd ar waith gan nodi bod yr ymarferwyr yn "understanding, actually supporting me and letting me speak". Dywedodd hefyd fod adroddiadau cynadleddau bellach yn cydnabod cryfderau yn ogystal â risgiau. Mae hyn yn ategu ein canfyddiadau bod risgiau amddiffyn plant yn cael eu hystyried yn briodol a'u cydbwysio yn erbyn cryfderau teuluoedd.
Llesiant	4.3	Caiff Cynadleddau Grŵp Teulu eu defnyddio'n rheolaidd ac yn effeithiol i ffurfioli'r cymorth a roddir i rieni/gofalwyr ofalu am eu plant yn ddiogel. Yn yr achosion hyn, caiff canlyniadau da yn aml eu cyflawni ar gyfer y plant. Mae gwaith sylweddol yn mynd rhagddo i gadw plant gyda'u rhieni ac, er nad oedd hynny bob amser yn bosibl, gwelsom ganlyniadau da lle rhoddwyd cyfle i'r plant aros gydag aelodau o'r teulu estynedig. Yn gadarnhaol, clywsom fod y trefniadau ar gyfer Cynadleddau Grŵp Teulu bellach yn cael eu hehangu i gynnwys gwaith gydag oedolion, er mwyn adlewyrchu'r model LIGO.
Llesiant	4.4	Gwelsom enghreifftiau rhagorol o ymarferwyr yn cofnodi eu gwaith dadansoddi a'u rhesymeg gan ddangos eu bod wedi deall yr hyn a oedd yn ofynnol er mwyn helpu pobl i gyflawni eu canlyniadau. Caiff safbwyntiau plant eu hystyried fel rhan o waith cynllunio a gwaith dadansoddi gwybodus gan weithwyr cymdeithasol i ystyried y risg o niwed. Mae'r cofnodion yn tynnu sylw at gryfderau yn ogystal â nodi'r pryderon a phrofiadau bywyd plant. Gwelsom enghreifftiau rhagorol o asesiadau risg amlasiantaeth, gan ddefnyddio dulliau SOS ac amrywiaeth o adnoddau eraill i hwyluso gwaith uniongyrchol.
Llesiant	4.5	Mewn perthynas â diogelu oedolion, a oedd yn gryfder yn flaenorol, gwelsom rywfaint o amrywiadau yn y cofnodion gofal cymdeithasol a welsom, gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn dangos arferion diogelu amserol ac effeithiol a oedd yn gydnaws â Gweithdrefnau Diogelu Cymru. Fodd bynnag, gellid atgyferthu'r cofnodion drwy fynd ati'n gyson i nodi tystiolaeth o'r holl gamau rhesymol a gymerwyd i alluogi'r unigolyn i gymryd rhan yn y broses ddiogelu.
Partneriaethau	5.1	Clywsom negeseuon cyson gadarnhaol am y trefniadau gweithio mewn partneriaeth gan y bobl y gwnaethom siarad â nhw yn ystod ein harolygiad. Ar lefel strategol, mae'r uwch-arweinydd yn cydweithio i ymdrin â heriau adrannol trawsbynciol. Disgrifiodd un uwch-reolwr y strwythur uwch-reoli fel 'powerhouse' o ran cyflawni nodau. Yn allanol, clywsom am gydberthnasau gwaith rhagorol â'r arweinydd strategol yn y gwasanaethau iechyd cymunedol. Gwelsom dystiolaeth o bartneriaethau a oedd o fudd uniongyrchol i bobl, er enghraifft o ran datblygu cartrefi gofal i blant yng Ngheredigion sy'n golygu y gallant aros yn eu cymunedau eu hunain, a phrosiect Borth, sef cyfarfod amlasiantaeth sy'n canolbwyntio ar sicrhau bod pobl yn cael y cymorth a'r gefnogaeth cywir ar yr adeg gywir.
Partneriaethau	5.2	Yn weithredol, mae trefniadau integreiddio a chydweithio effeithiol rhwng gweithwyr proffesiynol yn amlwg ar draws timau. Mae strwythurau ar waith sy'n golygu y gall ceisiadau am ofal a chymorth gael eu hystyried mewn ffordd gydgyssylltiedig mewn perthynas â gwasanaethau atal. Mae gwaith integredig â'r gwasanaethau iechyd a ddarperir gan dimau Brysbennu ac Asesu'r Porth Gofal yn sicrhau y gellir cyfeirio pobl tuag at y gweithiwr proffesiynol mwyaf perthnasol mewn modd amserol. Mae hyn yn annog proses o ystyried amgylchiadau pobl a risgiau mewn ffordd gyfannol er mwyn sicrhau bod penderfyniadau brysbennu yn cael eu gwneud ar sail gwybodaeth. Er enghraifft, o ganlyniad i broses brysbennu effeithiol ac amserol a lwyddodd i atgyfeirio unigolyn at sylw'r tîm galluogi, llwyddwyd i ryddhau'r unigolyn hwnnw'n brydlon o'r ysybytu a rhoi cyfle iddo adennill ei annibyniaeth gartref heb fod angen gofal a chymorth ffurfiol.
Partneriaethau	5.3	Ceir lefelau presenoldeb da gan amrywiaeth o weithwyr proffesiynol mewn fforymau gwneud penderfyniadau, gan gynnwys cynadleddau amddiffyn plant. Disgrifiodd ymarferwyr y prosesau ymgysylltu yn ystod y cyfarfodydd hyn fel prosesau 'eithriadol' a nodwyd enghreifftiau lle roedd pediatregwyr yn aml yn bresennol. Clywsom fod adroddiadau cynadleddau yn cael eu rhannu fel mater o drefn, ond mae angen gwella'r trefniadau ar gyfer rhannu cofnodion cynadleddau mewn modd amserol ar ôl y cynadleddau. Roedd dystiolaeth o drefniadau cydweithio â gweithwyr iechyd i'w gweld yn ffeiliau nifer bach o'r plant anabl a welwyd ac o anghytuno iach rhwng gweithwyr proffesiynol ar brydiau.
Partneriaethau	5.4	Mae llawer o drefniadau partneriaeth cadarnhaol gan ysgolion. Er enghraifft, gwelsom lwybr clir a oedd yn galluogi plant sy'n derbyn gofal i gael gafael ar gymorth iechyd emosiynol drwy'r Cynorthwydd Cymorth Llythrennedd Emosiynol (ELSA) a mentrau mwy cyffredinol fel arolygon i dargedu grwpiau penodol o blant a risgiau cyd-destunol ynghylch materion fel fêpio. Mae'n amlwg bod partneriaethau da ar waith rhwng ysgolion a gweithwyr ieuencid, cwmselwyr ysgol a swyddogion cynhwysiant a bod y partneriaethau hynny o fudd i blant.
Partneriaethau	5.5	Dywedodd staff gwaith cymdeithasol wrthym fod amseroldeb ac ansawdd cyfraniadau partneriaid at asesiadau yn dda. Gwelsom enghreifftiau o drefniadau gweithio mewn partneriaeth amlasiantaethol effeithiol ac ymrwymiad i gefnogi teuluoedd a chadw plant o fewn eu teuluoedd.
Partneriaethau	5.6	Rhodddodd darparwyr adborth cadarnhaol ar eu cydberthnasau â'r tîm comisiynu. Soniwyd y gallai'r broses dendro fod yn heriol, ond nodwyd bod yr awdurdod lleol yn gefnogol ac yn cynnal gweithdai i symleiddio'r broses ac i esbonio'r disgwyliadau. Dywedodd darparwyr hefyd fod y tîm comisiynu yn barod i wrando ar eu barn ac i weithredu er mwyn gwella materion.

Thema	Cyf AGC	Meysydd i'w Gwella	Perche nno	Camau Gweithredu	Erbyn	RAG	Adolygiad Craffu 1	RAG	Adolygiad Terfynol a Chwblhau	RAG
Pobl – llais a rheolaeth	2.8	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod lleisiau pobl yn greiddiol i'r gwaith y mae'n ei wneud â phobl.	DP	*Bydd hyn yn rhan o adolygiadau thematig y Swyddog Sicrwydd Ansawdd yn ystod y flwyddyn gyntaf, ond tynnir sylw at hyn yn y wybodaeth a roddir i'r rheolwyr fel rhan o'r broses o rannu adborth am yr adroddiad. *Caiff y polisi cofnodi ei ddiwygio er mwyn cyfeirio'n benodol at y gofyniad i gofnodi'r angen am asesiad gofalwr a'r cynnig sy'n cael ei wneud. *Sefydlu fforwm Profiadau Gofal - bydd y fforwm yn cydweithio â ni i gomisiynu gwasanaethau a datblygu polisiâu a bydd cynrychiolydd o'r fforwm yn rhan o'r cyfweiliadau ar gyfer rolau allweddol. *Sefydlu Grŵp Ymgysylltu â Defnyddwyr yn y Gwasanaethau Oedolion *Grŵp Ymgysylltu Cymorth Estynedig Gydol Oes - is-grwpiau i oedolion a phlant ASE/EJ *Cydweithio ag ysgolion i nodi a chefnogi gofalwyr ifanc mewn addysg.	30.09.2023		Pwylgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau Iachach - 22 Tachwedd 2023		Pwylgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau Iachach - 11 Mawrth 2024	
Pobl – llais a rheolaeth	2.9	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod ymarferwyr yn cydymffurfio'n gyson â'r ddyletswydd gyffredinol i hyrwyddo llesiant y gofalwr, drwy gynnig asesiadau gofalwyr penodol i bobl er mwyn trafod pa gymorth sydd ei angen arnynt, a chofnodi'r rhesymau dros wrthod asesiad fel mater o drefn.	DP	*Bydd hyn yn rhan o adolygiadau thematig y Swyddog Sicrwydd Ansawdd yn ystod y flwyddyn gyntaf, ond tynnir sylw at hyn yn y wybodaeth a roddir i'r rheolwyr fel rhan o'r broses o rannu adborth am yr adroddiad. * Cyflwyno adroddiadau rheolaidd i'r Bwrdd Perfformiad am y modd yr ydym yn cydymffurfio â'r gofynion o ran Asesiadau Gofalwyr gan gynnwys y wybodaeth yn y Cynlluniau Busnes. * Adolygu pob dogfen i sicrhau eu bod yn nodi'r angen i gynnig Asesiad Gofalwr Donna Pritchard fydd y Swyddog Arweiniol dynodedig wrth i'r gwaith datblygu gofalwyr gael ei wneud. Bydd y rôl hon yn cael ei throsglwyddo i'r Porth Cymorth Cynnar pan fydd y Cynllun Gweithredu wedi datblygu'n ddigonol.	30.09.2023					
Pobl – llais a rheolaeth	2.10	Rhaid i'r awdurdod lleol gynyddu'r ddarpariaeth sebiannau byr ledled y sir er mwyn helpu i ddiwallu anghenion llesiant rhieni a gofalwyr.	SH/NL NL NL/ASE	*Mae'r gwaith hwn yn cael sylw fel rhan o'r trafodaethau am Seibiantgarwch / Sebiannau Gofal yn y Grŵp Llywio Gofalwyr, y Gmuned a Heneiddio'n Dda * Mae'r prosiect Dileu Elw yn canolbwyntio ar recriwtio gofalwyr maeth gan gynnwys sebiannau byr. Sicrhau bod gofalwyr wedi cael eu cynrychioli'n briodol wrth gymeradwyo gofalwyr maeth ar gyfer sebiannau byr, Llety â Chymorth a lleoliadau Cysylltu Bywydau fel y gellir gwerthfawrogi anghenion y gofalwr yn llawn. Bydd cynrychiolaeth ar y panel hefyd yn cynnig sicrwydd y bydd y plentyn/perthynas	31.03.2024					
Pobl – llais a rheolaeth	2.11	Adroddiad Blynyddol Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol - Rhaid cyhoeddi'r adroddiad blynyddol hwn cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl diwedd blwyddyn ariannol.	ASE	* Mae'r broses o gynllunio Adroddiad 2022/23 wedi dechrau ac mae amserlen wedi'i phennu ar gyfer cyflwyno'r adroddiad i'r Pwylgor Craffu, y Cabinet a'r Cyngor cyn ei gyhoeddi yn mis Hydref 2023	31.10.2023		31/10/23		31/10/23	
Pobl – llais a rheolaeth	2.12	Rhaid i'r awdurdod lleol ystyried ei strategaeth ar gyfer y gweithlu yn y dyfodol yn ofalus er mwyn rhoi blaenoriaeth i sicrhau bod ganddo weithlu digonol a chynaliadwy, gyda'r capasiti a'r gallu i gyflawni cyfrifoldebau statudol yn gyson.	ASE/GE	* Mae sylw yn cael ei roi i hyn fel rhan o Ffrwd Waith Recriwtio a Chadw Llesiant Gydol Oes ac mae'n cael ei fonitro fel rhan o'r grŵp sy'n cyfrannu at Ffrwd y Rhaglen Llesiant Gydol Oes * Caiff y Strategaeth ei hadolygu fel rhan o Gynllun diwygiedig y Gweithlu.	30.09.2023		Healthier Community Scrutiny Committee 22 November 2023			
Pobl – llais a rheolaeth	2.13	Dylai'r awdurdod lleol sicrhau y caiff ymarfer ei oruchwylio mewn modd cadarn gan y tîm rheoli ac y cynhelir sgyrsiau myfyriol, gan gofnodi digon o wybodaeth i ddangos y penderfyniadau a wnaed.	ASE Swyddo g. Sicrhau Ansawdd	*Mae gwybodaeth wedi'i rhannu ynglŷn â'r polisi goruchwylio diwygiedig ac mae sylw wedi'i roi i hyn yn y Fframwaith Sicrwydd Ansawdd * Mae angen cynnal Archwiliad Thematig er mwyn medru deall y darlun llawn * Mae angen diweddaru'r Polisi Cofnodi	30.06.2023					
Pobl – llais a rheolaeth	2.14	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod ganddo weithlu cymwys a hyderus.		* Caiff Dadansoddiad o'r Anghenion Hyfforddi ei gwblhau bob blwyddyn, ac mae arfarniadau hefyd yn cael eu cwblhau. Bydd yr Arfarniad Blynyddol yn ystyried yr holl anghenion hyfforddi gan gynnwys y rhai gorfodol a'r rhai arbenigol.	30.09.2023					
Pobl – llais a rheolaeth	2.15	Nododd y staff fod cefnogaeth gan gyfoedion o fudd iddynt ac y byddent yn croesawu mwy o gyfleoedd ar gyfer cyswilt wyneb yn wyneb mewn swyddfeydd. Clywsom y gall fod yn anodd trefnu cyfarfodydd wyneb yn wyneb ar gyfer gwasanaethau oedolion a gwasanaethau plant oherwydd diffyg cyfleusterau addas. Roedd hyn yn cynnwys cynadleddau amddiffyn plant lle mae'r teulu wedi nodi y byddai'n well ganddynt gyfarfod wyneb yn wyneb. Mae hyn yn rhywbeth y dylai'r awdurdod lleol ei ystyried.		* Mae'r swyddfeydd bellach ar agor a gall y staff gynnal cyfarfodydd wyneb yn wyneb. * Mae'r lleoliadau ar gyfer Cynadleddau Amddiffyn Plant yn brin ond maent ar gael. Bydd y Rheolwr Tîm Sicrwydd Ansawdd yn cwblhau archwiliad o'r lleoliadau addas sydd ar gael ar gyfer Cynadleddau Amddiffyn Plant a bydd yn cyflwyno'r opsiynau sydd ar gael fel y gallwn eu hystyried.						

Pobl – llais a rheolaeth	2.16	Rhaid i'r awdurdod lleol lunio a gweithredu fframwaith sicrhau ansawdd cadarn.	ASE	* Mae'r ymgynghoriad ynghylch y Fframwaith Sicrwydd Ansawdd bellach wedi dod i ben ac mae'r adborth a ddaeth i law yn cael ei ystyried. Caiff newidiadau eu gwneud i gryfhau'r dulliau gweithredu lle bynnag bo hynny'n briodol.	30.06.2023						
				* Caiff swydd y Swyddog Sicrwydd Ansawdd ei hysbysebu							
				* Caiff swydd y Swyddog Cymorth Sicrwydd Ansawdd ei hysbysebu							
				* Caiff cynllun gwaith ar gyfer archwiliad thematig ei ddatblygu.							
Pobl – llais a rheolaeth	2.17	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau yr ymateb i'r gwynion yn gyson yn unol â'r amserlenni a bennir yn "Rheoliadau Gweithdrefn Gwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014", a bod y gwersi a ddysgir o ymateb i'r gwynion yn ysgogi gwelliannau.	ASE	* Datblygu traciwr ar gyfer adolygu holl gwynion Gwasanaethau Cymdeithasol fel rhan o gyfarfodydd y Swyddog Arweiniol Corfforaethol rheolaidd gyda'r Rheolwr Cwynion, er mwyn adolygu ymatebion a sicrhau bod amserlenni yn cael eu gwneud, o bob persbectif. Bydd cyfarfodydd adolygu yn cael eu cynnal bob pythefnos.	30.06.2023						
				* Bydd perchnogaeth y traciwr yn gorwedd gyda Chyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol mewn partneriaeth â'r Rheolwr Cwynion.							
				* Bydd y Swyddog Sicrhau Ansawdd mewn sefyllfa i gasglu a gweithredu'r hyn a ddysgir o gwynion, drwy wersi cyswllt log a ddysgwyr trwy Ddysgu a Datblygu, a thrwy Adolygu Polisiâu							
Atal	3.9	Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu ei drefniadau presennol er mwyn sicrhau bod pobl yn cael ymateb amserol a chyson pan fyddant yn cysylltu ag ef.		* Ailedrych ar y protocol rhwng Clic a'r Timau Brysbennu Porth Gofal a Gwaith Cymdeithasol er mwyn sicrhau mynediad at y rhai sy'n arwain ar achosion	30.09.2023						
				* Angen sicrhau bod adborth yn cael ei roi i'r atgyfeirwyr ar yr adeg y gwneir penderfyniad							
				* Angen nodi Sicrhau Ansawdd thematig ar gyfer y broses.							
Atal	3.10	Rhaid i'r awdurdod lleol gymryd y camau gofynnol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r amserlenni ar gyfer adolygiadau statudol a sicrhau y caiff pob gweithiwr profesiynol perthnasol ei wahodd i gymryd rhan, gan ei fod yn colli'r cyfle i sicrhau bod ei adnoddau yn cael eu defnyddio yn y ffordd fwyaf effeithiol bosibl.	ASE	* Datblygu cynllun gweithredu penodol a rhaglen waith i ddatrys achosion sy'n cronni	30.06.2023						
Atal	3.11	Dylai'r awdurdod lleol barhau i weithio mewn modd strategol a gweithredol gyda'i bartneriaid i ystyried ffyrdd o liniaru'r sefyllfa.	DP	* Mae gweithgor eisoes wedi'i sefydlu ac mae'r broses dendro yn cael ei hadolygu	30.06.2023						
Atal	3.12	Dylai'r awdurdod lleol ymgysylltu â phobl sy'n wynebu anawsterau synhwyraidd er mwyn clywed eu llais a dylanwadu ar y broses o ddatblygu gwasanaethau.	HW	* Mae ffrwd waith Technoleg ac Offer Cynorthwyl yn canolbwntio ar y Gwasanaeth Synhwyraidd gyda'r bwriad o ailgynllunio'r gwasanaeth	31.03.2024						
Atal	3.13	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau ei fod yn deall y gyfradd ailatgyfeirio uchel, er mwyn i'r arweinwyr allu bod yn dawl eu meddwl bod achosion yn cael eu cau/cyfeirio'n ddiogel.	TJ	* Bydd hyn yn rhan o'r cych biwyddyn gyntaf o adolygiadau thematig i'r Swyddog Sicrhau Ansawdd, ond mae hefyd yn cael ei ddadansoddi ar hyn o bryd fel rhan o'r gwaith barhaus o fonitro'r broses Brysbennu ac Asesu Porth Gofal Plant	31.03.2024						
Atal	3.14	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau y rhoddir blaenoriaeth i'r broses o ryddhau gorchmynion gofal.	ASE	* Mae eisoes yn rhan o'r Strategaeth Cydweithredu, Dysgu ac Addasu ac yn ymgoffori cynllun clir i gefnogi lleihau neu atal plant rhag cael eu lletya gan yr awdurdod lleol. Mae Gwasanaethau Ymyrraeth Gynnar yn allweddol yn hyn o beth.	30.06.2023						
				* Ar hyn o bryd mae dirymu penderfyniadau ynghylch 10 o blant yn cael eu hystyried.							
Atal	3.15	Dylid parhau i roi blaenoriaeth i ymdrechion i recriwtio gofawlyr maeth.	NL	* Mae recriwtio Gofal Maeth yn cael ei ddatblygu fel rhan o'r Grŵp Llywio Plant a'r Gwaith Dileu Elw. Dyrannwyd rhagor o gyllid ychwanegol i Geredigion drwy Faethu Cymru (02.05.2023) er mwyn cryfhau a datblygu'r seilwaith ar gyfer gofawlyr maeth. Mae gwaith eisoes wedi dechrau ar Integreiddio Maethu gyda MyAccount a fydd yn cefnogi'r broses recriwtio er mwyn helpu'r nodwedd adrodd ddyddiol ehangach at ddibenion rhyddhau capasiti.	30.06.2023						
				* Mae Cynllun Ymgysylltu Gofawlyr Maeth yn ei le er mwyn caniatáu rhannu syniadau arloesol rhwng swyddogion a gofawlyr maeth.							
Atal	3.16	Cafwyd sylwadau cymysg gan ddarparwyr y trydydd sector ynghylch trefniadau gweithio mewn partneriaeth gyda rhai yn datgan y gellid cydnabod pa wasanaethau sydd ar gael yn well a gwneud mwy i'w cydgyssylltu ar lefel strategol. Gallai fod o fudd i'r awdurdod lleol gynnal ymarfer mapio i ddeall amrywiaeth gwasanaethau'r trydydd sector gyda'r nod o annog mwy o gydweithio.		* Mae'r Panel Contractau wedi'i sefydlu i fonitro ansawdd ac effeithiolrwydd contractau ac i benderfynu a yw gwerth am arian yn cael ei gyflawni.	30.06.2023						
				* Mae angen i hyn fod yn rhan o adolygiad grantiau'r trydydd sector, gyda'r bwriad o resymoli cyllid. Bydd gwaith y Panel Cysylltiadau yn cynorthwyo i gasglu'r wybodaeth hon at ddibenion rhesymoli.							
				* Dylai Strategaethau Gwasanaethau i Gleientiaid hefyd benderfynu ar yr angen am wasanaethau							
Atal	3.17	Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau y caiff cynlluniau eu diweddar'u unol i safonau statudol.	ASE	* Angen deall y problemau sy'n achosi i amserlenni lithro, yr hyn sydd wedi'i gynnwys yn adroddiadau monitro'r Swyddog Adolygu Annibynnol, yw a yw hyn yn dal yn wir nawr bod Innovate mewn lle. Bydd yn adolygu yn dilyn adrodd ar ddata Ch4 i ddadansoddi'r perfformiad.	30.09.2023						
			ASE	* Angen protocol er mwyn i Ymgynghorwyr Personol wella amserlenni ar gyfer Cynlluniau Llwybr Pobl sy'n Gadael Gofal.							
Liesiant	4.5	Mewn perthynas â diogelu oedolion, a oedd yn gryfder yn flaenorol, gwelsom rywfaint o amrywiadau yn y cofnodion gofal cymdeithasol a welsom, gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn dangos arferion diogelu amserol ac effeithiol a oedd yn gydnaws â Gweithdrefnau Diogelu Cymru. Fodd bynnag, gellid atgyfnerthu'r cofnodion drwy fynd ati'n gyson i nodi tystiolaeth o'r holl gamau rhesymol a gymerwyd i alluogi'r unigolyn i gymryd rhan yn y broses ddiogelu.	EU/ASE	Cynhelir adolygiad o'r arferion presennol o'r dechrau i'r diwedd er mwyn asesu effeithiolrwydd yr arferion presennol a nodi unrhyw feysydd y mae angen eu cryfhau er mwyn annog cyfranogiad y person sydd mewn perygl.	30.06.2023						

Polisi Cofnodi
Polisi Gofalwyr

Arolygiad Gwerthuso Perfformiad o Gyngor Sir Ceredigion

This document is also available in English.
Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cyflwyniad

Cynhaliodd Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) arolygiad gwerthuso perfformiad o Wasanaethau Cymdeithasol Cyngor Sir Ceredigion (yr awdurdod lleol) ym mis Mawrth 2023. Diben yr arolygiad hwn oedd adolygu perfformiad yr awdurdod lleol wrth gyflawni dyletswyddau a swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yn unol â'r ddeddfwriaeth, ar ran Gweinidogion Cymru.

Gwnaethom geisio ateb y cwestiynau canlynol yn unol ag egwyddorion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (Deddf 2014).

1. Pobl – llais a rheolaeth

I ba raddau y mae'r awdurdod lleol yn sicrhau bod pob unigolyn yn bartner cyfartal sydd â llais, dewis a rheolaeth dros ei fywyd ac sy'n gallu cyflawni'r hyn sy'n bwysig iddo?

Mae arweinyddiaeth effeithiol yn amlwg ar bob lefel, gyda gweithlu cymwys, hynod fedrus yn cael ei gefnogi i weithio tuag at weledigaeth a rennir?

2. Atal

I ba raddau y mae'r awdurdod lleol yn sicrhau y caiff yr angen am ofal a chymorth ei leihau i'r eithaf ac y caiff anghenion eu hatal rhag dwysáu, gan sicrhau y cyflawnir y canlyniadau gorau posibl i bobl?

I ba raddau y mae'r awdurdod lleol yn hyrwyddo cydnerthedd o fewn cymunedau ac mae pobl yn cael eu helpu i gyrraedd eu potensial drwy annog a helpu pobl sydd angen gofal a chymorth, gan gynnwys gofalwyr, i ddysgu, datblygu a chymryd rhan mewn cymdeithas?

3. Llesiant

I ba raddau y mae'r awdurdod lleol yn sicrhau y caiff pobl eu diogelu rhag camdriniaeth, esgeulustod ac unrhyw fathau eraill o niwed?

I ba raddau y mae pobl yn cael eu helpu i reoli eu llesiant a gwneud eu penderfyniadau gwybodus eu hunain fel y gallant gyrraedd eu potensial llawn a byw'n annibynnol cyhyd â phosibl?

4. Partneriaethau

I ba raddau y gall yr awdurdod lleol fodloni ei hun bod partneriaethau effeithiol ar waith i gomisiynu a chyflawni canlyniadau cynaliadwy, o ansawdd uchel a chwbl integredig i bobl?

A yw pobl yn cael eu hannog i gyfrannu at ddylunio a darparu eu gofal a'u cymorth fel partneriaid cyfartal?

Canolbwyntiodd yr arolygiad hwn ar effeithiolrwydd gwasanaethau a threfniadau'r awdurdod lleol i helpu pobl a'u hamddiffyn. Roedd cwrpas yr arolygiad yn cynnwys:

- Gwerthuso profiad oedolion a phlant ar adeg yr arolygiad gwerthuso perfformiad.
- Gwerthuso profiad pobl a'r canlyniadau y maent yn eu cyflawni drwy eu cysylltiad â gwasanaethau.
- Tystiolaeth o'r gwersi a ddysgwyd gan yr awdurdod lleol a'i bartneriaid o brofiadau diweddar a chynlluniau i ddatblygu a gwella gwasanaethau.
- Ystyried sut mae'r awdurdod lleol yn rheoli cyfleoedd a risgiau wrth gynllunio a darparu gofal cymdeithasol ar lefelau unigol, gweithredol a strategol.

1. Crynodeb

- 1.1. Ar hyn o bryd, mae'r awdurdod lleol yn yr ail flwyddyn o'i strategaeth drawsnewid bum mlynedd o dan ei raglen Llesiant Gydol Oes (LIGO). Mae'r model yn canolbwyntio ar ymyrryd yn gynnar, atal a llesiant, gan geisio lleihau'r gofyn am wasanaethau statudol. Mae'r model wedi'i drefnu o amgylch tri Phorth – y Porth Cymorth Cynnar (PCC) sef y gwasanaethau cymorth cynnar ac atal, y Porth Gofal (PG) sy'n gyfrifol am frysbenneu ac asesu, ymyriadau tymor byr a diogelu, a'r Porth Cynnal (PC) sy'n ymgorffori'r elfen gofal a chymorth wedi'u cynllunio o wasanaethau cymdeithasol. Mae'r rhaglen yn rhan allweddol o un o amcanion corfforaethol ehangach yr awdurdod lleol, sef creu cymunedau gofalgar ac iach, fel yr amlinellir yn ei Gynllun Corfforaethol 2022-2027.
- 1.2. Mae'r model LIGO yn gweithredu ar sail 'pob oedran'. Y weledigaeth yw y bydd timau yn gallu ystyried anghenion y teulu cyfan a gweithio ar draws y gwasanaethau oedolion a'r gwasanaethau plant, ond gyda chydabyddiaeth bydd angen i rai ymarferwyr gadw arbenigedd.
- 1.3. Yn yr un modd â llawer o awdurdodau lleol yng Nghymru, mae Cyngor Sir Ceredigion yn wynebu cyfnod heriol mewn perthynas â darparu gofal cymdeithasol. Mae llawer o'r pwysau a wynebir gan yr awdurdod lleol yn adlewyrchu materion cenedlaethol gan gynnwys lefelau uchel o alw a phobl ag anghenion mwy cymhleth, gan gynnwys effaith yr argyfwng 'costau byw'.
- 1.4. Roedd diffygion difrifol yn y gweithlu o ran recriwtio a chadw gweithwyr cymdeithasol a therapyddion galwedigaethol ac absenoldeb ymhlith staff wedi arwain at gollu staff profiadol a dibyniaeth ormodol ar weithwyr cymdeithasol newydd gymhwyso a gweithwyr cymdeithasol o asiantaethau. Mae cefnogaeth gorfforaethol a gwleidyddol

cadarn ar gael i'r gwasanaethau cymdeithasol yng Ngheredigion. Cynhaliwyd yr arolygiad ar adeg pan oedd uwch-arweinwyr, rheolwyr a gwleidyddion wedi cydnabod y camau gweithredu a'r adnoddau sylweddol y byddai eu hangen i sicrhau y gallai'r awdurdod lleol gyflawni'r holl gyfrifoldebau statudol o ran diogelu plant. Comisiynodd yr awdurdod lleol Dîm Gofal a Reolir a oedd yn cynnwys saith gweithiwr cymdeithasol, rheolwr tîm a gweinyddydd er mwyn darparu capasiti ychwanegol. Yn ogystal, caiff gweithwyr asiantaeth eu defnyddio i ymgymryd â swyddi gwag yn y timau oedolion. Yn yr un modd er mwyn sicrhau bod pobl yn cael y cymorth cywir ar yr adeg gywir mae asesiadau therapi galwedigaethol yn eu cwblhau ar sail contract allanol.

- 1.5. Ers comisiynu tîm gofal a reolir, mae'r rhan fwyaf o blant a phobl ifanc bellach yn cael cefnogaeth a gwasanaethau gan yr awdurdod lleol mewn modd amserol ac yn eu dewis iaith, maent yn cael eu cefnogi i gynnal eu diogelwch a'u llesiant a chaiff eu lleisiau eu clywed.
- 1.6. Ceir uwch-arweinyddiaeth gref o fewn y gwasanaethau cymdeithasol. Dywedodd staff, rhanddeiliaid a phartneriaid wrthym fod yr uwch-arweinwyr yn weladwy, yn hygyrch, yn gefnogol ac yn hawdd mynd atynt. Dengys yr adborth a gasglwyd gennym ddiwylliant sy'n canolbwyntio ar lesiant, meithrin a chynnal cydberthnasau, a sicrhau canlyniadau diogel i bobl.
- 1.7. Mae cynlluniau ar waith i atgyfnerthu'r arfer o ddefnyddio Arwyddion Diogelwch ('Signs of Safety' neu 'SOS' yn Saesneg) fel model i ategu'r strategaeth LIGO. Nod yr hyfforddiant SOS yw creu sylfaen gref er mwyn datblygu, gwella a myfyrio ymhellach ar ymarfer gwaith cymdeithasol. Er bod y weledigaeth strategol yn glir, a bod hyfforddiant wedi'i gwblhau cyn y pandemig, mae angen gwneud rhagor o waith cyn y bydd wedi'i rhoi ar waith yn llawn. Cydnabyddir bod y cyfnod adfer yn dilyn COVID-19, heriau recriwtio, natur fregus y gweithlu a'r cynnydd o ran galw oll wedi effeithio ar y broses o roi'r LIGO ar waith.
- 1.8. Mae'r awdurdod lleol yn dangos ffocws cryf ar weithio mewn partneriaeth. Clywsom am frwdfrydedd a pharodrwydd i gydweithio ar lefel strategol a gwelsom enghreifftiau lle y bu trefniadau o'r fath o fudd i bobl.

Canfyddiadau allweddol a thystiolaeth

Cyflwynir canfyddiadau allweddol ac enghreifftiau o dystiolaeth isod yn unol â phedair egwyddor Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

2. Pobl – Llais a Dewis

Cryfderau:

- 2.1. I lawer o bobl, caiff eu lleisiau eu clywed a chaiff eu canlyniadau personol eu cofnodi. Roedd enghreifftiau lle roedd ymarferwyr yn gweithio mewn ffordd gydweithredol a chyson â phobl i gefnogi'r pethau sy'n bwysig iddynt. Dywedodd y bobl y gwnaethom siarad â nhw eu bod wedi cael eu deall, bod eu llais wedi cael ei glywed a bod trefniadau cyfathrebu effeithiol a rheolaidd ar waith. Dywedodd 82% o'r bobl a ymatebodd i'n harolwg pobl fod yr awdurdod lleol wedi eu trin ag urddas a pharch drwy'r amser neu'r rhan fwyaf o'r amser.
- 2.2. Gall pobl gyfathrebu yn eu dewis iaith. Roedd tystiolaeth bod y Cynnig Rhagweithiol yn cael ei ddarparu, ac roedd rheolwyr yn hyderus bod digon o ymarferwyr sy'n siarad Cymraeg i roi'r Cynnig Rhagweithiol ar waith.
- 2.3. Roedd gwasanaethau eirioli yn cael eu hystyried a'u cynnig mewn modd rhagweithiol, yn enwedig yng nghyd-destun cynadleddau amddiffyn plant ac adolygiadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Mae'r ffaith bod y gwasanaethau hyn ar gael yn hwylus yn gryfder sy'n parhau o'n gwriad sicrwydd blaenorol yn 2021. Mae eiriolwyr yn mynychu fforymau gwneud penderfyniadau yn rheolaidd er mwyn cyfleu safbwyntiau'r plant. Dywedodd rhai plant sy'n derbyn gofal wrthym am anawsterau roeddent yn eu cael weithiau wrth gael cymorth ac am ddiffyg tryloywder ynghylch eu hawliau a'u hawliadau. Roedd rhai o'r plant yn teimlo eu bod yn gwneud penderfyniadau heb gymorth ar adegau allweddol yn eu bywydau. Gall fod angen atgyfnerthu'r maes hwn ymhellach. Yn y gwasanaethau oedolion, roedd tystiolaeth bod pobl yn cael eu cefnogi gan eiriolwyr anffurfiol i gymryd rhan mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnynt. Mae ymarferwyr yn y gwasanaethau oedolion yn deall pwysigrwydd gwasanaethau eirioli. Nododd y darparwr eirioli ffurfiol efallai, ar adegau gellid bod wedi ei gynnwys yn gynt.
- 2.4. Mae pobl yn cael y cyfle i deilwra a rheoli eu gofal a'u cymorth eu hunain drwy ddefnyddio taliadau uniongyrchol. Fodd bynnag, yn yr un modd ag awdurdodau lleol eraill ledled Cymru, mae'n anodd recriwtio cynorthwywyr personol i roi cymorth drwy daliadau uniongyrchol. Clywsom sut mae'r gwasanaeth wrthi'n ceisio recriwtio cynorthwywyr personol newydd drwy wefan a system feddalwedd newydd.
- 2.5. Mae gan Geredigion weithlu ymroddedig sy'n ymateb i lwyth gwaith cynyddol o ran cymhlethdod ac o ran nifer yr achosion. Cyfeiriodd 77% o'r unigolion a ymatebodd i'n harolwg staff dienw at yr heriau hyn, ond gan nodi eu bod yn cael eu cefnogi'n dda gan eu cydweithwyr a'u rheolwyr. Clywsom hefyd fod y staff yn gwerthfawrogi hygyrchedd uwch-reolwyr. Dywedodd 74% o'r staff eu bod yn gallu ymdopi â'u llwythi gwaith.
- 2.6. Mewn ymateb i'r heriau y mae'r awdurdod lleol yn eu hwynebu wrth recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwysedig, ceir ffocws ar ymdrechion i ddatblygu aelodau o staff mewnol. Yn galonogol, clywsom fod yr awdurdod lleol wedi bod yn gweithio'n agos â Phrifysgol Aberystwyth i geisio creu cwrs gwaith cymdeithasol i hyfforddi'r

gweithlu sydd ei angen ar gyfer y dyfodol. At hynny, nodwn fod yr awdurdod lleol yn rhoi ystyriaeth ofalus i gyflogi gweithwyr o dramor. Byddent eisiau i'r gweithwyr hynny ymrwymo i ddysgu Cymraeg ac maent yn ymwybodol y bydd angen rhoi cymorth iddynt integreiddio i'r diwylliant lleol.

- 2.7. Roedd y rheolwyr y gwnaethom siarad â nhw yn hyderus eu bod yn meddu ar y sgiliau priodol ac yn cael cymorth i arwain. Penodiad dros dro yw'r unigolyn sy'n ymgymryd â swydd Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol ar hyn o bryd. Mae'r awdurdod yn chwilio am Gyfarwyddwr parhaol er mwyn rhoi gwell sefydlogrwydd i'r uwch-dîm arwain.

Meysydd i'w Gwella:

- 2.8. Dywedodd rhai pobl wrthym, gan gynnwys gofalwyr, fod eu gweithwyr cymdeithasol yn neilltuo amser i siarad â nhw a bod hyn yn eu helpu i feithrin cydberthnasau gwaith da. Cafwyd enghreifftiau o adborth cadarnhaol iawn gan y plant ifancach y gwnaethom siarad â nhw am eu gweithwyr cymdeithasol. Dywedodd un plentyn wrthym "*They are funny and they always talk with us*". Mynegodd rhai o'r plant yr anawsterau roeddent wedi'u cael wrth feithrin cydberthnasau pan fyddai'r gweithwyr cymdeithasol yn newid yn aml. Dim ond 67% o'r bobl a ymatebodd i'n harolwg a ddywedodd eu bod yn teimlo bod eu lleisiau yn cael eu clywed. Yn ogystal, nid oedd lleisiau oedolion yn cael eu cofnodi'n gyson yn yr asesiadau cymesuredd a welsom. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod lleisiau pobl yn greiddiol i'r gwaith y mae'n ei wneud â phobl.**
- 2.9. Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod gofalwyr yn cael gwybod fel mater o drefn am ei hawl i gael asesiad, a bod pob aelod o'r staff yn deall hynny, yn cofnodi hynny ac yn ei hyrwyddo. Gellid adlewyrchu effaith gorfforol, emosiynol, ariannol a seicolegol gofalu yn well yn y cofnodion a chefnogi hynny drwy gynnig asesiad gofalwr pendant. Gwnaethom siarad â grŵp o oedolion a oedd yn ofalwyr ac roedd eu profiadau o gymorth yn gymysg. Siaradodd y rhan fwyaf ohonynt mewn ffordd gadarnhaol am eu cydberthynas â'u gweithiwr cymdeithasol, er y gallem hefyd weld effaith yr oedi wrth aros am ofal cartref ac addasiadau therapi galwedigaethol. Mae'n galonogol gweld y bu cynnydd amlwg yn nifer y gofalwyr sydd wedi ymuno â'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Ofalwyr. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod ymarferwyr yn cydymffurfio'n gyson â'r ddyletswydd gyffredinol i hyrwyddo llesiant y gofalwr, drwy gynnig asesiadau gofalwyr penodol i bobl er mwyn trafod pa gymorth sydd ei angen arnynt, a chofnodi'r rhesymau dros wrthod asesiad fel mater o drefn.**
- 2.10. Clywsom fod y diffyg darpariaeth seibiannau byr yn cael effaith andwyol ar ganlyniadau pobl ledled Ceredigion. Mae trefnu seibiannau byr ymlaen llaw er mwyn i oedolion sy'n ofalwyr drefnu gwyliau yn anodd iawn, gan fod darparwyr yn fwy tueddol o lenwi lleoedd gwag â phreswylwyr parhaol. Clywsom dro ar ôl tro fod argaeledd gofal seibiant yn broblem yn y gwasanaethau plant, yn enwedig i blant anabl. **Rhaid i'r**

awdurdod lleol gynyddu'r ddarpariaeth seibiannau byr ledled y sir er mwyn helpu i ddiwallu anghenion llesiant rhieni a gofalwyr.

- 2.11. Mae Adroddiad Blynyddol Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol yn ffordd bwysig o hysbysu pobl sy'n byw yng Ngheredigion pa mor dda y mae gwasanaethau gofal cymdeithasol yn cael eu darparu. Nodwn y bu oedi wrth gyhoeddi Adroddiad Blynyddol Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol yr awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf. Mae hwn yn faes i'w wella gan fod Rhan 8 o'r Codau Ymarfer ar gyfer Deddf 2014 yn nodi bod yn rhaid i'r cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol lunio a chyhoeddi adroddiad blynyddol ynghylch cyflawni swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdod lleol. **Rhaid cyhoeddi'r adroddiad blynyddol cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl diwedd blwyddyn ariannol.**
- 2.12. Yn ystod 2022, cafwyd diffygion difrifol yn nifer y gweithwyr cymdeithasol a'r therapyddion galwedigaethol oherwydd problemau recriwtio a chadw staff, a marchnad hynod gystadleuol. Mae'r awdurdod lleol wedi cymryd camau sylweddol i ymdrin â'r heriau hyn, fel y crybwyllwyd eisoes uchod. Mae hyn wedi arwain at welliant sylweddol yn ei allu i gyflawni ei gyfrifoldebau statudol mewn perthynas â phlant a theuluoedd. Er gwaethaf hyn, mae'r gweithlu mewn sefyllfa fregus o hyd ac mae angen cynllun ymadael o'r trefniant hwn a gomisiynwyd. **Rhaid i'r awdurdod lleol ystyried ei strategaeth ar gyfer y gweithlu yn y dyfodol yn ofalus er mwyn rhoi blaenoriaeth i sicrhau bod ganddo weithlu digonol a chynaliadwy, gyda'r capasiti a'r gallu i gyflawni cyfrifoldebau statudol yn gyson.**
- 2.13. Dywedodd y rhan fwyaf o'r ymarferwyr eu bod yn cael eu goruchwylio'n rheolaidd gan eu rheolwyr. Fodd bynnag, roedd y ffeiliau goruchwylio a welsom yn amrywio o ran cynnwys ac ansawdd. Roedd y trafodaethau i raddau helaeth yn adlewyrchu'r heriau a'r pwysau sy'n gysylltiedig â rhoi cefnogaeth i bobl yn y cyd-destun cyfredol. Nodwyd bod angen gwella'r trefniadau goruchwylio yn ystod ein gwiriad sicrwydd yn 2021. Rydym ar ddeall bod yr awdurdod lleol wedi datblygu polisi goruchwylio yn ddiweddar. **Dylai'r awdurdod lleol sicrhau y caiff ymarfer ei oruchwylio mewn modd cadarn gan y tîm rheoli ac y cynhelir sgysiau myfyriol, gan gofnodi digon o wybodaeth i ddangos y penderfyniadau a wnaed.**
- 2.14. Roedd yr adborth gan ymarferwyr am ansawdd ac argaeledd hyfforddiant yn amrywiol. Roedd pobl yn canmol effaith yr hyfforddiant craidd, ond gan nodi bod angen hyfforddiant mwy arbenigol i gefnogi rolau penodol. Rydym ar ddeall bod rhaglen hyfforddi yn cael ei datblygu i gefnogi'r model LIGO sy'n cynnwys hyfforddiant rheoli i gefnogi swyddi allweddol. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod ganddo weithlu cymwys a hyderus.**
- 2.15. Nododd y staff fod cefnogaeth gan gyfoedion o fudd iddynt ac y byddent yn croesawu mwy o gyfleoedd ar gyfer cyswllt wyneb yn wyneb mewn swyddfeydd. Clywsom y gall

fod yn anodd trefnu cyfarfodydd wyneb yn wyneb ar gyfer gwasanaethau oedolion a gwasanaethau plant oherwydd diffyg cyfleusterau addas. Roedd hyn yn cynnwys cynadleddau amddiffyn plant lle mae'r teulu wedi nodi y byddai'n well ganddynt gyfarfod wyneb yn wyneb. **Mae hyn yn rhywbeth y dylai'r awdurdod lleol ei ystyried.**

2.16. **Rhaid i'r awdurdod lleol lunio a gweithredu fframwaith sicrhau ansawdd cadarn.**

Nodwyd y maes hwn fel maes i'w wella yn ystod ein gwiriad sicrwydd yn 2021 ac, yn dilyn yr arolygiad hwn, mae'n faes i'w wella o hyd. Rydym yn ymwybodol bod fersiwn ddrafft o fframwaith sicrhau ansawdd wedi cael ei lunio. Clywsom hefyd am fuddsoddiad i gefnogi dull yr awdurdod lleol o sicrhau ansawdd a bod unigolion newydd gael eu penodi i swyddi i ganolbwyntio'n benodol ar y maes hwn. Mae WCCIS, sef system rheoli cofnodion yr awdurdod lleol, hefyd wrthi'n cael ei datblygu er mwyn darparu gwybodaeth rheoli perfformiad. Mae'r gwelliannau hyn yn hanfodol er mwyn gallu craffu ar ddata i ysgogi gwelliannau i wasanaethau ac er mwyn sicrhau bod gan reolwyr drosolwg gwell o ymarfer rheng flaen.

2.17. Mae ymateb i gwynion o fewn amserlenni statudol wedi dod yn her gynyddol i'r awdurdod lleol a hyn oherwydd y pwysau yn y gwasanaeth cwynion canolog sy'n rheoli'r broses ar hyn o bryd. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau yr ymatebir i gwynion yn gyson yn unol â'r amserlenni a bennir yn "Rheoliadau Gweithdrefn Gwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014", a bod y gwersi a ddysgir o ymateb i gwynion yn ysgogi gwelliannau.**

3. Atal

Cryfderau:

3.1. Mae uwch-reolwyr yn deall yn iawn bod y gallu i gael gafael ar ymyriadau cynnar a gwasanaethau atal yn allweddol er mwyn cynnal llesiant a lliniaru'r galw am wasanaethau gofal a reolir. Un o gryfderau Ceredigion yw'r ymrwymiad strategol a rennir i'r agenda ataliol, fel y gwelir yn y penderfyniad i drawsnewid i'r model LIGO. Mae hyn yn sicrhau ffocws ar annog annibyniaeth pobl a helpu teuluoedd i aros gyda'i gilydd pan fydd yn ddiogel iddynt wneud hynny.

3.2. **Gwelsom enghreifftiau o asesiadau ac adroddiadau cynadleddau amddiffyn plant, a oedd yn canolbwyntio ar y plentyn ac wedi'u hysgrifennu mewn ffordd y gallai'r plentyn neu berson ifanc ei deall.** Mae ansawdd y rhan fwyaf o'r adolygiadau ar gyfer plant yn parhau'n gryfder o'n gwiriad blaenorol yn 2021. Caiff y cofnodion eu hysgrifennu'n uniongyrchol i'r plentyn, gan roi'r ymdeimlad o lythyr wedi'i bersonoli. Mae'r cofnodion hyn yn cydnabod dymuniadau'r plentyn ac yn esbonio canlyniadau a phenderfyniadau ei adolygiad mewn iaith syml.

- 3.3. Mae'r gweithwyr cymdeithasol yn amlwg yn anelu at feithrin cydberthnasau ystyrllon â phlant a theuluoedd, gyda phwyslais ar weithio'n uniongyrchol â phlant unigol. Gwelsom enghreifftiau o weithwyr cymdeithasol yn chwarae gemau â'r plant, yn lliwio gyda nhw ac yn chwarae pêl-droed er mwyn meithrin cydberthnasau. Gwelsom dystiolaeth gadarn o fyfyrion gan ymarferwyr, chwilfrydedd proffesiynol a phenderfyniadau clir mewn perthynas â phlant a phobl ifanc.
- 3.4. O dan y model LIGO, mae amrywiaeth o wasanaethau ataliol wedi cael eu cyfuno o dan ambarél y PCC. Mae amrywiaeth a chapasiti'r gwasanaethau hyn, gan gynnwys y rhai hynny a ddarperir gan y trydydd sector, yn gryfder amlwg a nododd ein harolwg staff fod y gweithlu yng Ngheredigion yn eu gwerthfawrogi. Gwelsom enghreifftiau o gyfarfodydd a oedd wedi'u trefnu'n effeithiol er mwyn penderfynu pa wasanaethau sydd yn y sefyllfa orau i gefnogi teuluoedd. Mae cynlluniau ar y gweill ar gyfer canolfannau llesiant fel 'siop un stop' ar gyfer gwasanaethau gan gynnwys gwasanaethau hamdden, gwasanaethau tai a gwasanaethau ieuencid. Mae'r awdurdod lleol wrthi'n datblygu cyfeiriadur o adnoddau, gwasanaethau a chyfleusterau er mwyn i'r help cynnar sydd ar gael fod yn gliriach i staff a'r cyhoedd.
- 3.5. Clywsom, fel ymrwymiad i ddatblygu cysylltiadau cymunedol a chefnogi'r agenda ataliol, fod yr awdurdod lleol wedi cynyddu nifer y Cysylltwyr Cymunedol, gan weithio ar sail model ardaloedd bach drwy'r sir, er mwyn ceisio cysylltu pobl â gwasanaethau, gweithgareddau a digwyddiadau sy'n cael eu cynnal yn eu hardal leol gyda'r bwriad o gael effaith gadarnhaol ar eu llesiant.
- 3.6. Er gwaethaf y galw uchel a'r rhestr aros am asesiadau therapi galwedigaethol, gwelsom rai enghreifftiau o allu'r gwasanaeth i ymateb yn brydlon. Roedd hyn yn cynnwys darparu cyfarpar i hybu annibyniaeth pobl gan eu galluogi i fyw yn eu cartrefi yn hirach.
- 3.7. Mae technoleg gynorthwyol, gan gynnwys darparu oriawr arddwrn i fonitro arwyddion iechyd hanfodol pobl a chwympiadau, yn strategaeth allweddol i gefnogi ymyriadau cynnar ac atal. Clywsom hefyd am brosiectau fel y PCC yn rhoi dyfeisiau 'Fitbit' i bobl ifanc i'w hannog i fod yn actif hyd yn oed pan nad oeddent yn ymgysylltu'n uniongyrchol â gwasanaethau. Mae'r awdurdod lleol hefyd yn datblygu swyddfa i allu arddangos y ddarpariaeth technoleg gynorthwyol.
- 3.8. Fel sy'n wir am y rhan fwyaf o awdurdodau lleol ledled Cymru, mae pwysau sylweddol ar gapasiti'r farchnad gofal cartref yng Ngheredigion. Er gwaethaf y galw hwn, mae rhyddhau cleifion o'r ysbyty mewn modd amserol yn parhau i fod yn flaenoriaeth. Gwelsom fod y tîm galluogi yn canolbwyntio ar roi cymorth effeithiol i bobl adfer eu hannibyniaeth a'u galluogi i ddychwelyd adref yn unol â'u dymuniadau.

Meysydd i'w Gwella:

- 3.9. Mae profiadau pobl o gysylltu â'r awdurdod lleol yn amrywio. Dywedodd rhai pobl, gan gynnwys gofalwyr, wrthym am yr anhawster a gawsant wrth geisio siarad a'r person priodol neu dderbyn ymateb amserol. **Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu ei drefniadau presennol er mwyn sicrhau bod pobl yn cael ymateb amserol a chyson pan fyddant yn cysylltu ag ef.**
- 3.10. Caiff asesiadau ac adolygiadau blynyddol cynlluniau gofal a chymorth llawer o oedolion eu gohirio oherwydd rhestrau aros ar draws timau, gan gynnwys y tîm therapi galwedigaethol. Mae hyn yn peri risg na chaiff anghenion newidiol pobl eu nodi ac nad ymdrinnir â nhw ar y cam cynharaf posibl. Mae hefyd yn colli'r cyfle i wasanaethau ddod i ben pan na fydd eu hangen mwyach, a fyddai'n rhyddhau capasiti. Nododd darparwyr nad ydynt yn cael eu gwahodd yn rheolaidd i gymryd rhan mewn adolygiadau. **Rhaid i'r awdurdod lleol gymryd y camau gofynnol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r amserlenni ar gyfer adolygiadau statudol a sicrhau y caiff pob gweithiwr proffesiynol perthnasol ei wahodd i gymryd rhan**, gan ei fod yn colli'r cyfle i sicrhau bod ei adnoddau yn cael eu defnyddio yn y ffordd fwyaf effeithiol bosibl.
- 3.11. Dywedodd gofalwyr ac ymarferwyr wrthym am yr effaith negyddol yr oedd diffyg gofal cartref yn ei gael ledled y sir. Roedd hyn yn cynnwys mwy o bwysau ar ofalwyr di-dâl, pobl yn cael eu rhoi ar restrau aros neu'n cael eu symud i mewn i gartrefi gofal yn ddiangen gan nad oes gofal ar gael iddynt gartref. Er bod y rhan fwyaf o bobl yng Ngheredigion yn cael rhyw fath o ofal, mae hyn yn effeithio ar lif gwasanaethau eraill, er enghraifft gwasanaethau galluogi. Er bod prinder gofal yn broblem a gydnabyddir yn genedlaethol, mae heriau penodol yn gysylltiedig â daearyddiaeth a demograffeg Ceredigion ac mae angen ymateb yn gadarn i'r heriau hyn. Mae Fframwaith Comisiynu Gofal Cartref newydd wrthi'n cael ei ddatblygu. Mae'r awdurdod lleol hefyd yn gweithio gyda phartneriaid strategol i ddatblygu dull o ddarparu gwasanaethau lleol ac ymdrin â'r heriau 'ar sail ardaloedd bach'. **Dylai'r awdurdod lleol barhau i weithio mewn modd strategol a gweithredol gyda'i bartneriaid i ystyried ffyrdd o liniaru'r sefyllfa.**
- 3.12. Rhaid gwella'r trefniadau ar gyfer darparu gwasanaethau i bobl â nam ar eu golwg neu eu clyw. Mae rhestr aros am apwyntiad â Swyddog Adsefydlu ar gyfer Unigolion â Nam ar y Golwg a cheir pryderon o ran gwasanaethau Iaith Arwyddion Prydain, gyda phobl yn dweud wrthym nad ydynt yn ymwybodol o unrhyw grwpiau sydd ar gael i bobl â nam ar eu golwg neu eu clyw. **Dylai'r awdurdod lleol ymgysylltu â phobl sy'n wynebu anawsterau synhwyrdd er mwyn clywed eu llais a dylanwadu ar y broses o ddatblygu gwasanaethau.**
- 3.13. Mae'r awdurdod lleol yn wynebu cynnydd o ran cysylltiadau ac atgyfeiriadau. O'r cofnodion a welsom, roedd anghenion plant yn cael eu diwallu'n brydlon ar y cyfan. Fodd bynnag, mewn un enghraifft, gwelsom lawer o ailatgyfeiriadau lle y byddai asesiad cronus pellach o'r wybodaeth wedi bod o fudd. Mae'r awdurdod lleol yn

ymwybodol ac yn bwriadu dadansoddi'r gyfradd ailgyfeirio uchel (45%) ar gyfer plant yr aseswyd nad oes angen ymyriadau statudol pellach arnynt. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau ei fod yn deall y gyfradd ailatgyfeirio uchel, er mwyn i'r arweinwyr allu bod yn dawel eu meddwl bod achosion yn cael eu cau/cyfeirio'n briodol ac er mwyn darparu tystiolaeth glir bod rheolwyr yn goruchwyllo'r sefyllfa.**

- 3.14. Bu cynnydd sylweddol yn nifer y plant sy'n derbyn gofal yng Ngheredigion yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Dywedwyd wrthym mai'r rheswm am hyn yw diffyg ffocws ar ryddhau gorchmynion gofal pan fydd sefyllfaoedd yn sefydlog. Yn gadarnhaol, comisiynwyd cymorth cyfreithiol ychwanegol i ryddhau'r gorchmynion. Gwelsom hefyd enghreifftiau lle y dylid bod wedi rhoi diogeliadau cyfreithiol i blant, ond na chawsant eu rhoi ar waith yn brydlon oherwydd diffyg staff. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau y rhoddir blaenoriaeth i'r broses o ryddhau gorchmynion gofal.**
- 3.15. Mae argaeledd gofalwyr maeth a chartrefi addas i blant yn her o ystyried y cynnydd yn ystod y blynyddoedd diwethaf yn nifer y plant sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Clywsom gan uwch-reolwyr am gynlluniau i gynyddu digonolrwydd cartrefi gofal i blant a'r ddarpariaeth llety â chefnogaeth yng Ngheredigion. **Dylid parhau i roi blaenoriaeth i ymdrechion i recriwtio gofalwyr maeth.**
- 3.16. Cafwyd sylwadau cymysg gan ddarparwyr y trydydd sector ynghylch trefniadau gweithio mewn partneriaeth gyda rhai yn datgan y gellid cydnabod pa wasanaethau sydd ar gael yn well a gwneud mwy i'w cydgyssylltu ar lefel strategol. Gallai fod o fudd i'r awdurdod lleol gynnal ymarfer mapio i ddeall amrywiaeth gwasanaethau'r trydydd sector gyda'r nod o annog mwy o gydweithio.
- 3.17. Clywsom gan ymarferwyr, rheolwyr timau a Swyddogion Adolygu Annibynnol fod cynlluniau yn ganolog wrth fonitro ymyriadau â phlant sydd ar y Gofrestr Amddiffyn Plant. Fodd bynnag, nid oes trefniadau tebyg ar waith ar gyfer plant sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Mae nifer y plant yr oedd cynllun gofal a chymorth cyfredol a chynllun llwybr ar waith ar eu cyfer ar ddyddiad eu lleoliad cyntaf yn llawer rhy isel ac mae angen cynyddu'r nifer hwnnw. Mae'r wybodaeth hon am berfformiad yn adlewyrchu'r negeseuon a gawsom gan y bobl ifanc y gwnaethom siarad â nhw a ddywedodd wrthym nad oeddent wedi gweld eu cynlluniau. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau y caiff cynlluniau eu diweddarau'n unol â safonau statudol.**

4. Llesiant

Cryfderau:

- 4.1. Rhoddir blaenoriaeth i ddiogelu plant a phobl ifanc ym mhob rhan o'r model LIGO. Roedd y gweithwyr cymdeithasol yn dangos dealltwriaeth dda o hanes a sefyllfa bresennol teuluoedd. Gwelsom weithwyr medrus a chymwys a oedd yn gweithio'n effeithiol i ddiwallu anghenion diogelu plant a phobl ifanc. Mae'r penderfyniadau a

wneir mewn perthynas â niwed sylweddol yn glir ac maent yn arwain at gamau gweithredu priodol.

- 4.2. Caiff plant eu gweld mor aml ag sydd ei angen gan eu gweithiwr cymdeithasol, yn unol â lefelau eu hanghenion a'r risgiau. Cydnabyddir effaith tlodi ar deuluoedd a rhoddir cymorth ariannol rheolaidd i rieni er mwyn iddynt allu mynychu sesiynau cyswllt. Gwelsom enghreifftiau o ymarferwyr yn cynyddu nifer yr ymweliadau, gan gynnwys ymweld ar benwythnosau, ac yn rhoi cymorth dwys er mwyn bwrw ati i leihau risgiau diogelwch. Rhoddodd un rhiant ddisgrifiad pwerus o'r dull gweithredu a oedd ar waith gan nodi bod yr ymarferwyr yn "*understanding, actually supporting me and letting me speak*". Dywedodd hefyd fod adroddiadau cynadleddau bellach yn cydnabod cryfderau yn ogystal â risgiau. Mae hyn yn ategu ein canfyddiadau bod risgiau amddiffyn plant yn cael eu hystyried yn briodol a'u cydbwysu yn erbyn cryfderau teuluoedd.
- 4.3. Caiff Cynadleddau Grŵp Teulu eu defnyddio'n rheolaidd ac yn effeithiol i ffurfioli'r cymorth a roddir i rieni/gofalwyr ofalu am eu plant yn ddiogel. Yn yr achosion hyn, caiff canlyniadau da yn aml eu cyflawni ar gyfer y plant. Mae gwaith sylweddol yn mynd rhagddo i gadw plant gyda'u rhieni ac, er nad oedd hynny bob amser yn bosibl, gwelsom ganlyniadau da lle rhoddwyd cyfle i'r plant aros gydag aelodau o'r teulu estynedig. **Yn gadarnhaol, clywsom fod y trefniadau ar gyfer Cynadleddau Grŵp Teulu bellach yn cael eu hehangu i gynnwys gwaith gydag oedolion, er mwyn adlewyrchu'r model LIGO.**
- 4.4. Gwelsom enghreifftiau rhagorol o ymarferwyr yn cofnodi eu gwaith dadansoddi a'u rhesymeg gan ddangos eu bod wedi deall yr hyn a oedd yn ofynnol er mwyn helpu pobl i gyflawni eu canlyniadau. Caiff safbwyntiau plant eu hystyried fel rhan o waith cynllunio a gwaith dadansoddi gwybodus gan weithwyr cymdeithasol i ystyried y risg o niwed. Mae'r cofnodion yn tynnu sylw at gryfderau yn ogystal â nodi'r pryderon a phrofiadau bywyd plant. Gwelsom enghreifftiau rhagorol o asesiadau risg amlasiantaeth, gan ddefnyddio dulliau SOS ac amrywiaeth o adnoddau eraill i hwyluso gwaith uniongyrchol.

Meysydd i'w Gwella:

- 4.5. Mewn perthynas â diogelu oedolion, a oedd yn gryfder yn flaenorol, gwelsom rywfaint o amrywiadau yn y cofnodion gofal cymdeithasol a welsom, gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn dangos arferion diogelu amserol ac effeithiol a oedd yn gydnaws â Gweithdrefnau Diogelu Cymru. Fodd bynnag, gellid atgyfnerthu'r cofnodion drwy fynd ati'n gyson i nodi tystiolaeth o'r holl gamau rhesymol a gymerwyd i alluogi'r unigolyn i gymryd rhan yn y broses ddiogelu.
- 4.6. Nododd asiantaethau partner ddiffyg adborth pan fyddent yn rhoi gwybod am bryderon diogelu mewn perthynas ag oedolion. Clywsom hefyd er bod lefelau presenoldeb da mewn cyfarfodydd strategaeth, fod oedi yn aml wrth ddosbarthu

cofnodion y cyfarfodydd hyn. **Dylai'r awdurdod lleol adolygu'r trefniadau presennol i sicrhau y caiff canlyniadau atgyfeiriadau eu rhannu â'r unigolyn a roddodd wybod am yr achos ac y caiff cofnodion eu rhannu â'r unigolion a oedd yn bresennol mewn modd amserol.**

- 4.7. Clywsom, ar adegau, fod capasiti'r tîm diogelu oedolion i ymgymryd ag ymweliadau ar y cyd â'r heddlu a chwblhau asesiadau galluedd meddyliol amserol wedi bod yn gyfyngedig. Cawsom wybod am gynlluniau i wella capasiti'r tîm diogelu oedolion. **Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod trefniadau goruchwylio cadarn ar waith ar gyfer arferion diogelu er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â Gweithdrefnau Diogelu Cymru.**
- 4.8. Fel rhan o'r model LIGO newydd, caiff trafodaethau strategaeth bellach eu cynnal gan y tîm diogelu canolog. Ar adegau, nodwyd gennym y dylid bod wedi gwahodd grŵp ehangach o weithwyr proffesiynol i gymryd rhan yn y drafodaeth strategaeth mewn perthynas â phlant, er enghraifft gweithwyr ieuchyd neu addysg. Dylid bob amser wahodd y gweithiwr cymdeithasol sy'n gweithio gyda'r teulu i gyfrannu gan y bydd gan yr unigolyn hwnnw, yn anochel, gyfoeth o wybodaeth i lywio'r penderfyniadau a wneir. Mae'r awdurdod lleol yn rhoi prosesau amddiffyn plant ar waith mewn modd amserol **ond rhaid iddo sicrhau y caiff cyfranogiad amlasiantaeth ei ystyried cyn gynted â phosibl.**
- 4.9. Nododd ein Gwiriad Sicrwydd yn 2021 fod ansawdd asesiadau, cynlluniau gofal a chymorth a chofnodion oedolion yn amrywiol. Rydym wedi dod i'r un casgliad yn dilyn yr arolygiad hwn. Caiff lleisiau llawer o bobl eu clywed, a chaiff y pum maes asesu eu cynnwys yn yr asesiad gofal cymdeithasol arbenigol. Fodd bynnag, nid yw hynny'n wir mewn llawer o'r asesiadau cymesuredd. Yn ein barn ni, dim ond cofnodi'r prosesau brysbennu, cyfathrebu a phenderfyniadau amlasiantaethol a wneir, yn hytrach na nodi asesiad o'r hyn sy'n bwysig i'r unigolyn. **Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu'r ddogfennaeth sy'n gysylltiedig ag asesiadau oedolion er mwyn sicrhau ei bod yn dilyn yr holl ofynion statudol craidd a amlinellir yn Rhan 3 o'r Cod Ymarfer (Asesu Anghenion Unigolion).**
- 4.10. Wrth gwblhau cofnodion gofal cymdeithasol, mae'n bwysig bod ymarferwyr yn nodi rôl y bobl sy'n cymryd rhan yn y trafodaethau amlasiantaethol. Dim ond enwau cyntaf yr ymarferwyr oedd wedi'u nodi yn llawer o'r asesiadau cymesuredd. **Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu ei bolisi cofnodi er mwyn cynnwys trefniadau goruchwylio cadarn gan reolwyr i wneud yn siŵr y caiff pob cofnod ei gynnal yn briodol.**

5. Partneriaethau ac Integreiddio

Cryfderau:

- 5.1. Clywsom negeseuon cyson gadarnhaol am y trefniadau gweithio mewn partneriaeth gan y bobl y gwnaethom siarad â nhw yn ystod ein harolygiad. Ar lefel strategol, mae'r uwch-arweinwyr yn cydweithio i ymdrin â heriau adrannol trawsbynciol. Disgrifiodd un uwch-reolwr y strwythur uwch-reoli fel '*powerhouse*' o ran cyflawni nodau. Yn allanol, clywsom am gydberthnasau gwaith rhagorol â'r arweinydd strategol yn y gwasanaethau iechyd cymunedol. Gwelsom dystiolaeth o bartneriaethau a oedd o fudd uniongyrchol i bobl, er enghraifft o ran datblygu cartrefi gofal i blant yng Ngheredigion sy'n golygu y gallant aros yn eu cymunedau eu hunain, a phrosiect Borth, sef cyfarfod amlasiantaeth sy'n canolbwyntio ar sicrhau bod pobl yn cael y cymorth a'r gefnogaeth cywir ar yr adeg gywir.
- 5.2. Yn weithredol, mae trefniadau integreiddio a chydweithio effeithiol rhwng gweithwyr proffesiynol yn amlwg ar draws timau. Mae strwythurau ar waith sy'n golygu y gall ceisiadau am ofal a chymorth gael eu hystyried mewn ffordd gydgysylltiedig mewn perthynas â gwasanaethau atal. Mae gwaith integredig â'r gwasanaethau iechyd a ddarperir gan dimau Brysbennu ac Asesu'r Porth Gofal yn sicrhau y gellir cyfeirio pobl tuag at y gweithiwr proffesiynol mwyaf perthnasol mewn modd amserol. Mae hyn yn annog proses o ystyried amgylchiadau pobl a risgiau mewn ffordd gyfannol er mwyn sicrhau bod penderfyniadau brysbennu yn cael eu gwneud ar sail gwybodaeth. Er enghraifft, o ganlyniad i broses brysbennu effeithiol ac amserol a lwyddodd i atgyfeirio unigolyn at sylw'r tîm galluogi, llwyddwyd i ryddhau'r unigolyn hwnnw'n brydlon o'r ysbyty a rhoi cyfle iddo adennill ei annibyniaeth gartref heb fod angen gofal a chymorth ffurfiol.
- 5.3. Ceir lefelau presenoldeb da gan amrywiaeth o weithwyr proffesiynol mewn fforymau gwneud penderfyniadau, gan gynnwys cynadleddau amddiffyn plant. Disgrifiodd ymarferwyr y prosesau ymgysylltu yn ystod y cyfarfodydd hyn fel prosesau 'eithriadol' a nodwyd enghreifftiau lle roedd pediatregwyr yn aml yn bresennol. Clywsom fod adroddiadau cynadleddau yn cael eu rhannu fel mater o drefn, ond mae angen gwella'r trefniadau ar gyfer rhannu cofnodion cynadleddau mewn modd amserol ar ôl y cynadleddau. Roedd dystiolaeth o drefniadau cydweithio â gweithwyr iechyd i'w gweld yn ffeiliau nifer bach o'r plant anabl a welwyd ac o anghytuno iach rhwng gweithwyr proffesiynol ar brydiau.
- 5.4. Mae llawer o drefniadau partneriaeth cadarnhaol gan ysgolion. Er enghraifft, gwelsom lwybr clir a oedd yn galluogi plant sy'n derbyn gofal i gael gafael ar gymorth iechyd emosiynol drwy'r Cynorthwydd Cymorth Llythrennedd Emosiynol (ELSA) a mentrau mwy cyffredinol fel arolygon i dargedu grwpiau penodol o blant a risgiau cyd-destunol ynghylch materion fel fêpio. Mae'n amlwg bod partneriaethau da ar waith rhwng ysgolion a gweithwyr ieuencid, cwyselwyr ysgol a swyddogion cynhwysiant a bod y partneriaethau hynny o fudd i blant.
- 5.5. Dywedodd staff gwaith cymdeithasol wrthym fod amseroldeb ac ansawdd cyfraniadau partneriaid at asesiadau yn dda. Gwelsom enghreifftiau o drefniadau

gweithio mewn partneriaeth amlasiantaethol effeithiol ac ymrwymiad i gefnogi teuluoedd a chadw plant o fewn eu teuluoedd.

- 5.6. Rhoddodd darparwyr adborth cadarnhaol ar eu cydberthnasau â'r tîm comisiynu. Soniwyd y gallai'r broses dendro fod yn heriol, ond nodwyd bod yr awdurdod lleol yn gefnogol ac yn cynnal gweithdai i symleiddio'r broses ac i esbonio'r disgwyliadau. Dywedodd darparwyr hefyd fod y tîm comisiynu yn barod i wrando ar eu barn ac i weithredu er mwyn gwella materion.

Meysydd i'w Gwella:

- 5.7. Ceir tystiolaeth o ymarferwyr yn meithrin cydberthnasau gwaith proffesiynol â phobl ar sail cydweithrediad a dealltwriaeth a rennir o'r hyn sy'n bwysig. Fodd bynnag, mae angen gwella'r trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth â phobl a gofalwyr ar ganlyniadau a gaiff eu llunio ar y cyd mewn rhai meysydd gwasanaeth. Fel y crybwyllwyd eisoes yn gynharach yn yr adroddiad, mae angen cynnwys asesiadau ac egwyddorion Deddf 2014 fel rhan amlycach o ymarfer, yn enwedig wrth gwblhau asesiadau cymesuredd. Ar adegau, caiff y cymorth ei arwain gan y gwasanaeth a'i roi ar ffurf weithredol yn hytrach na chanolbwyntio ar yr hyn sy'n bwysig a'r canlyniadau y mae'r unigolyn am eu cyflawni.
- 5.8. Er i ni glywed bod partneriaid a rhanddeiliaid ar lefel Bwrdd Ceredigion Iachach a'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol yn deall gweledigaeth y model LIGO, clywsom hefyd fod angen gwella'r trefniadau cyfathrebu ar sail ehangach. Clywsom fod rhai aelodau o'r cyhoedd wedi hysbysu'r awdurdod lleol nad oeddent yn siŵr beth oedd ystyr y Pyrth ac nad oeddent yn deall pa wasanaethau a oedd wedi'u cynrychioli ganddynt. **Dylai'r awdurdod lleol adolygu ei strategaeth gyfathrebu er mwyn sicrhau bod ei fodel yn ddealladwy ac yn hygyrch.**
- 5.9. Ar y cyfan, mae darparwyr o'r farn bod yr awdurdod lleol wedi bod yn glir ynghylch ei weledigaeth o'r model LIGO. Fodd bynnag, nawr bod y broses ailstrwythuro wedi'i chwblhau, nid yw rhai ohonynt yn glir ynghylch y sefyllfa bresennol o fewn rhai timau. Dylai'r awdurdod lleol ystyried rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'w bartneriaid am y trefniadau gweithredol presennol.
- 5.10. Nododd rhai darparwyr nifer y gweithwyr asiantaeth a oedd yn gweithio fel rhan o rai o'r timau, a all effeithio ar ansawdd atgyfeiriadau ac sydd wedi atal cyfarfodydd rhag cael eu cynnal pan nad yw'r gweithwyr wedi'u lleoli yng Ngheredigion. Dylai'r awdurdod lleol sicrhau nad yw penderfyniadau i gyflogi staff asiantaeth sy'n gweithio y tu allan i Geredigion yn achosi unrhyw rwystrau neu oedi o ran rhoi cymorth i bobl.

Y Camau Nesaf

Mae AGC yn disgwyl i'r awdurdod lleol ystyried y meysydd i'w gwella a nodwyd a chymryd camau priodol i fynd i'r afael â'r meysydd hyn a'u gwella. Bydd AGC yn monitro cynnydd drwy ei gweithgarwch adolygu perfformiad parhaus gyda'r awdurdod lleol. Lle y bo'n berthnasol, rydym yn disgwyl i'r awdurdod lleol rannu'r arferion cadarnhaol a nodwyd ag awdurdodau lleol, er mwyn lledaenu gwersi a ddysgwyd a helpu i lywio gwelliant parhaus mewn gwasanaethau statudol ledled Cymru.

Methodoleg

Gwaith maes

Casglwyd y rhan fwyaf o'r dystiolaeth arolygu drwy adolygu profiadau pobl, drwy edrych ar eu cofnodion gofal cymdeithasol a'u holrhain. Gwnaethom edrych ar **42** o gofnodion gofal cymdeithasol ac olrhain **10** ohonynt er mwyn deall profiad yr unigolyn yn fanylach.

Mae olrhain cofnod gofal cymdeithasol unigolyn yn cynnwys sgwrsio â'r unigolyn sy'n cael gwasanaethau gofal cymdeithasol, ei deulu neu ei ofalwyr, ei weithiwr allweddol, rheolwr y gweithiwr allweddol, a gweithwyr proffesiynol cysylltiedig eraill.

Gwnaethom hefyd:

- gyfweld â chyflogeion yr awdurdod lleol.
- cyfweld ag amrywiaeth o sefydliadau partner, yn cynrychioli'r sector statudol a'r trydydd sector.
- cynnal grwpiau ffocws gyda phlant, pobl ifanc ac oedolion sy'n defnyddio gwasanaethau'r awdurdod lleol.
- O ganlyniad i'r uchod, llwyddodd AGC i ymgysylltu â **114** o unigolion.

Yn ogystal, gwnaethom;-

- edrych ar ffeiliau goruchwyllo staff
- edrych ar ganmoliaethau a chwynion
- edrych ar ddogfennau ategol a anfonwyd at AGC at ddiben yr arolygiad
- dosbarthu arolygon i staff, sefydliadau partner a phobl

Mae ein Hysbysiad Preifatrwydd ar gael yn <https://arolygiaethgofal.cymru/sut-rydym-yn-defnyddioch-gwybodaeth-bersonol>.

Y Gymraeg

Cyflawnwyd ymrwymiad AGC i ddarparu cynnig rhagweithiol i gynnal rhannau o'r arolygiad yn Gymraeg. Roedd angen y cynnig rhagweithiol yn ystod yr arolygiad hwn.

Cydnabyddiaethau

Hoffai AGC ddiolch i'r staff, y partneriaid a'r bobl a roddodd o'u hamser i gyfrannu at yr arolygiad hwn.

Gosod amcanion llesiant – Cyngor Sir Ceredigion

Blwyddyn archwilio: 2022-2023

Dyddiad cyhoeddi: Mehefin 2023

Cyfeirnod: 3624A2023

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Mewn achos o dderbyn cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae'r cod adran 45 yn nodi'r arfer wrth ymdrin â cheisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. O ran y ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynghylch datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Cynnwys

Cefndir: Ein harchwiliadau o bennu amcanion llesiant	4
Cynnal ein harchwiliad yng Nghyngor Sir Ceredigion	5
Sut a phryd y mae Cyngor Sir Ceredigion yn gosod ei amcanion llesiant	5
Yr hyn a chanfuom	
Mae'r Cyngor wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant, fodd bynnag, gallai dynnu ar gyfranogiad mwy helaeth o ddinasyddion a gwella monitro ac adrodd	6
Argymhellion	9
Atodiadau	
Atodiad 1: Cwestiynau allweddol a'r hyn yr ydym yn chwilio amdano	10

Cefndir: Ein harchwiliadau o bennu amcanion llesiant

- 1 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) yn gosod 'dyletswydd llesiant' ar 48 o gyrff cyhoeddus. Mae'r ddyletswydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gyrff hynny osod a chyhoeddi 'amcanion llesiant' sydd wedi'u cynllunio i wneud y mwyaf o'u cyfraniad at gyflawni pob un o saith nod llesiant cenedlaethol y Ddeddf.¹ Rhaid iddynt hefyd gymryd pob cam rhesymol, wrth arfer eu swyddogaethau, i gyflawni'r amcanion hynny.
- 2 Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal archwiliadau i asesu i ba raddau y mae gyrff cyhoeddus wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant.² Rydym yn cynnal rhaglen dreigl o'r arholiadau hyn, hyd at ddechrau 2025.³
- 3 Mae gwneud rhywbeth yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn golygu gweithredu 'mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain'. Er mwyn cyflawni hyn, rhaid i gorff cyhoeddus ystyried y pum ffordd o weithio: hirdymor, integreiddio, cyfranogi, cydweithio ac atal.⁴
- 4 Gwnaethom lunio fframwaith asesu i'n galluogi i asesu i ba raddau y mae gyrff cyhoeddus wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant. Mae **Atodiad 1** yn nodi rhagor o wybodaeth am ein dull gweithredu, gan gynnwys set o 'ddangosyddion cadarnhaol' sy'n dangos sut beth allai da edrych.
- 5 Wrth ddylunio ein dull gweithredu, gwnaethom ystyried yr hyn y gallem ei ddisgwyl yn rhesymol gan gyrff cyhoeddus ar yr adeg hon. Dylai gyrff cyhoeddus nawr fod yn gyfarwydd â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r ffyrdd o weithio a cheisio eu cymhwyso mewn ffordd ystyrlon. Ar yr un pryd, rydym yn gwerthfawrogi bod gyrff cyhoeddus yn dal i ddatblygu eu profiad wrth gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod amcanion llesiant. Felly, mae'r arholiadau'n cynnwys ystyried sut mae gyrff cyhoeddus yn cymhwyso eu dysgu a sut y gallant wella yn y dyfodol.

¹ Y saith nod llesiant cenedlaethol yw; Cymru lewyrchus, Cymru gydnerth, Cymru iachach, Cymru fwy cyfartal, Cymru o gymunedau cydlynol, Cymru o ddiwylliant bywiog a iaith Gymraeg ffyniannus, a Chymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang.

² Adran 15 (1) (a) Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

³ Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal arholiadau dros y cyfnod a nodir yn y Ddeddf, sy'n dechrau flwyddyn cyn etholiad y Senedd ac sy'n dod i ben flwyddyn ac un diwrnod cyn etholiad y Senedd ganlynol.

⁴ Adran 5 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Cynnal ein harchwiliad yng Nghyngor Sir Ceredigion

- 6 Nod yr archwiliad hwn oedd:
- esbonio sut y gwnaeth Cyngor Sir Ceredigion (y Cyngor) gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy drwy gydol y broses o osod ei amcanion llesiant;
 - rhoi sicrwydd i'r graddau y gweithredodd y Cyngor yr egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant; a
 - nodi cyfleoedd i'r Cyngor ymgorffori'r egwyddor datblygu cynaliadwy ymhellach wrth osod amcanion llesiant yn y dyfodol.
- 7 Aethom ati i ateb y cwestiwn 'i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd'. Rydym wedi gwneud hyn drwy archwilio'r cwestiynau canlynol:
- A oedd y broses a roddwyd ar waith gan y Cyngor i osod ei amcanion llesiant wedi'u seilio ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy?
 - A yw'r Cyngor wedi ystyried sut y bydd yn sicrhau y gall gyflawni ei amcanion llesiant yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy?
 - A yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i fonitro cynnydd a gwella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant?
- 8 Buom yn trafod amseriad yr arholiad gyda'r Cyngor, ac fe wnaethom deilwra'r ddarpariaeth i adlewyrchu ei amgylchiadau penodol.
- 9 Rydym yn casglu ein tystiolaeth yn y ffyrdd canlynol:
- adolygu dogfennau allweddol;
 - cynnal gweithdy gyda swyddogion allweddol ac Aelodau a oedd yn ymwneud â gosod yr amcanion llesiant; a
 - chynnal cyfarfod eglurhad terfynol ar faterion sy'n weddill gydag unigolion allweddol yn ogystal â'r uchod.
- 10 Fe wnaethom hefyd ddarparu adborth anffurfiol i swyddogion ar ganfyddiadau allweddol ein gwaith cyn rhannu drafft cyntaf yr adroddiad hwn.

Sut a phryd mae'r Cyngor yn gosod ei amcanion llesiant

- 11 Mabwysiadodd y Cyngor ei Strategaeth Gorfforaethol newydd ar gyfer 2022-2027 (y Strategaeth) ym mis Tachwedd 2022. Mae'r Strategaeth wedi'i strwythuro o amgylch pedwar Amcan Llesiant Newydd y Cyngor, sef:
- hybu'r economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth
 - creu cymunedau gofalgwr ac iach
 - darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi dysgu ar bob oedran

- creu Cymunedau Cynaliadwy, Gwyrdd a Chysylltiadau Da
- 12 Strategaeth y Cyngor hefyd yw ei ddatganiad Llesiant, y mae'n ofynnol iddo ei gyhoeddi o dan y Ddeddf.' Mae'r Cyngor wedi cyhoeddi'r Strategaeth lawn ar eu gwefan, yn ogystal â Strategaeth Gryno a fersiwn 'Hawdd ei Ddarllen'.
- 13 Wrth osod ei Amcanion Llesiant newydd (ALI) mae'r Cyngor wedi cymhwyso gwersi a ddysgwyd o'i leoliad blaenorol o ALI. Roedd y gwersi allweddol hyn yn cynnwys:
- datblygu ei flaenoriaethau ALI a Chorfforaethol newydd i ddod yn un yn yr un peth, gyda'r nod o sicrhau bod y Cyngor mewn sefyllfa dda i wneud y mwyaf o'i gyfraniad i'r Nodau Cenedlaethol.
 - bod yn gliriach ynghylch y rhesymeg a'r sail dystiolaeth ar gyfer ei ALI sydd wedi sicrhau bod ei ALI yn canolbwyntio ar y meysydd hynny a fydd yn cael yr effaith fwyaf ac yn mynd i'r afael â'r materion mwyaf arwyddocaol.
 - ffocws ar gryfhau'r cysylltiadau rhwng ei Gynllun Gwasanaethau Cyhoeddus a Chynlluniau Gwasanaeth Unigol. Mae hyn wedi sicrhau bod y ffordd y mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau yn cyd-fynd yn well â chyflawni ei ALI.

Yr hyn a chanfuom

Mae'r Cyngor wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant, fodd bynnag, gallai dynnu ar gyfranogiad mwy helaeth o ddinasyddion a gwella monitro ac adrodd

Y broses ar gyfer pennu amcanion llesiant

Sylfaen dystiolaeth

- 14 Tynnodd y Cyngor o set eang o ddata a deallusrwydd i ddeall ei anghenion presennol a'i anghenion yn y dyfodol. Er enghraifft:
- Yr Asesiad Llesiant rhanbarthol
 - Ei adolygiad blynyddol o berfformiad yn erbyn ei ALI
 - Ei hunanasesiad blynyddol
 - Asesiad Anghenion Poblogaeth Partneriaeth Gofal Gorllewin Cymru 2022
 - Cynllun Ardal Partneriaeth Gofal Gorllewin Cymru
 - Adroddiad tueddiadau'r dyfodol (Cymru) 2021
 - Tystiolaeth ar gyfer trydydd Asesiad Risg Newid Hinsawdd y DU (CCRA3): Crynodeb ar gyfer Cymru 2021

- 15 Mae'r wybodaeth eang hon wedi helpu'r Cyngor i roi rhesymeg glir dros osod ei ALL a'r camau y mae'n eu cymryd i'w cyflawni.
- 16 Mae'r Cyngor wedi defnyddio set gadarn o dystiolaeth i ddatblygu dealltwriaeth glir o achosion sylfaenol y materion allweddol. Er enghraifft, heriau ynghylch cyfleoedd cyflogaeth lleol ac argaeledd tai fforddiadwy, gan fod yn rhai o achosion sylfaenol mudo pobl ifanc allan o'r Sir. Defnyddiwyd y ddealltwriaeth hon wedyn i benderfynu pa gamau y mae'n ystyried fydd yn cael yr effaith gadarnhaol fwyaf.

Ymgynghori a chyfranogiad

- 17 Mae'r Cyngor wedi cydnabod pwysigrwydd cynnwys dinasyddion, gan gynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd, a rhanddeiliaid wrth osod a chyflawni ei ALI. Mae wedi ymgynghori ar ei Strategaeth Gorfforaethol yn uniongyrchol a thrwy ddefnyddio canlyniadau ymarferion ymgysylltu presennol, er enghraifft, ymgysylltu ynghylch Asesiad Lles y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi cydnabod bod ymatebion i'r ymgynghoriadau hyn yn gyfyngedig ac nad oedd yn adlewyrchu amrywiaeth lawn dinasyddion.
- 18 Mae rhai enghreifftiau da yn Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor o ble mae ymgysylltu'n gweithio'n dda, ac mae dinasyddion yn ymwneud â chyflawni'r camau i gyflawni'r WO. Mae'r rhain yn cynnwys gwaith gyda defnyddwyr gwasanaeth yn natblygiad y Model Llesiant Trwy Oedran (TAWBM) a chynnwys pobl ifanc a Chymdeithasau Tai yn rhaglenni tai fforddiadwy ac oes y Cyngor.
- 19 Bydd datblygu a gweithredu ffyrdd arloesol a gwahanol o ymgysylltu â dinasyddion i lywio lleoliad ei Gydweithfa yn y dyfodol yn bwysig os yw'r Cyngor am wella lefelau ymgysylltu a chyrraedd amrywiaeth lawn y boblogaeth. Dylai Strategaeth Cyfranogiad ac Ymgysylltu'r Cyngor a lansiwyd yn ddiweddar ei helpu gyda hyn.
- 20 Mae'r naratif o fewn Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor yn tynnu sylw at y ffaith mai dim ond drwy gydweithio â dinasyddion y gellir cyflawni ar y Cyd â Chanolfan Gymdeithasol Cymru. Er enghraifft, bydd ei ALI "Creu Cymunedau Gofalu ac Iach" yn cael ei ategu gan ddarparu'r TAWBM sydd, yn ei dro, yn canolbwyntio ar ymgysylltu cynnar â dinasyddion a theuluoedd dinasyddion i nodi anghenion a lleihau'r risg o ddarparu pecynnau gofal dwysedd uchel yn y dyfodol.

Cynllunio i wella lles

- 21 Mae gan y Cyngor ddealltwriaeth dda o sut mae ei ALI yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r Nodau Cenedlaethol a chynhaliodd ymarfer mapio penodol i benderfynu sut mae ei ALI, a'r camau y mae'n eu cymryd i'w cyflawni orau yn cefnogi pob Nod. Mae'r Cyngor hefyd wedi datblygu cydberthyniad clir rhwng Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ALI a'i Swyddfa Gwasanaethau Cyhoeddus ac mae ganddo ddealltwriaeth dda o faterion a risgiau rhanbarthol a rennir a ddatblygwyd yn rhannol drwy'r asesiad llesiant BGC rhanbarthol.

- 22 Wrth ddatblygu ei ALI, archwiliodd y Cyngor flaenoriaethau strategol sefydliadau rhanbarthol eraill, gan gynnwys y rhai yng Nghynllun Heddlu a Throsedd Dyfed Powys 2021-2025 a Chynllun Ardal Partneriaeth Gofal Gorllewin Cymru (Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol), i alluogi a hyrwyddo dull cydgysylltiedig o wella llesiant yng Ngheredigion.
- 23 Mae nifer o enghreifftiau, gan gynnwys Partneriaeth Tyfu Canolbarth Cymru a Phartneriaeth Gofal Gorllewin Cymru, y mae'r Cyngor wedi tynnu arnynt i helpu i lywio lleoliad ei ALI a bydd hefyd yn gweithio gyda nhw i helpu i'w cyflawni. Mae enghreifftiau hefyd, gan gynnwys TAWBM, sy'n dangos ble a sut mae'r Cyngor yn hyrwyddo ymyrraeth gynnar ac atal er mwyn gwella llesiant.
- 24 Mae pedwar ALI newydd y Cyngor yn defnyddio naratif sy'n eu helpu i'w gosod fel rhai sy'n berthnasol i ddarparu angen tymor byr a thymor hir. Ymhlith yr ardaloedd o fewn ei Strategaeth Gorfforaethol lle'r oedd hyn yn arbennig o gryf roedd newid yn yr hinsawdd a lleihau carbon, yn ei ffocws ar dai fforddiadwy, yn ei ddull o adfywio economaidd a'i TAWBM.

Cyflawni'r amcanion llesiant

- 25 Rhan allweddol o'r broses bresennol i gyflawni ALI y Cyngor yw drwy ei Gynlluniau Busnes Gwasanaeth. Mae'r rhain yn rhan allweddol o 'edau aur' y Cyngor sy'n cydgysylltu cynlluniau staff unigol hyd at y blaenoriaethau yn y Strategaeth Gorfforaethol. Mae'r Cyngor yn parhau i wella'r ffordd y mae'r Cynlluniau Busnes Gwasanaeth hyn yn dangos yn glir sut mae gwasanaethau unigol yn cefnogi'r broses o ddarparu ALL.
- 26 Mae'r Cyngor wedi dangos sut y mae wedi dyrannu adnoddau i gefnogi'r gwaith o ddarparu rhai rhannau o'i ALI. Mae enghreifftiau'n cynnwys dyrannu adnoddau penodol i TAWBM a chlustnodi dros £9m o gronfeydd wrth gefn i fod yn sail i brosiectau allweddol Bargen Twf Canolbarth Cymru. Mae'r Cyngor yn datblygu Strategaeth Ariannol Tymor Canolig (SATC) newydd - sydd i fod i gael ei chwblhau erbyn canol 2023 - ac mae wedi datblygu Strategaeth Gyfalaf aml-flwyddyn i wella aliniad hirdymor adnoddau i'r ALI. Mae datblygu effeithiol a gweithredu'r Strategaethau Cyfalaf a SATC newydd yn llwyddiannus yn amlwg yn sylfaenol i gyflawni'r ALI.
- 27 Mae'r Cyngor wedi cydnabod bod yr adnoddau hirdymor ar gyfer rhai o'r ALI, fel y ALI sy'n ymgorffori datgarboneiddio, yn parhau i fod yn risg. Bydd yn bwysig bod fersiwn newydd o'i SATC yn cynnwys asesiad o ble y gallai fod risg ariannol yn y dyfodol i gyflawni ei ALI.

Monitro'r amcanion llesiant

- 28 Proses bresennol y Cyngor ar gyfer monitro cynnydd yn erbyn ei ALI yw drwy gyfuniad o'i drefniadau monitro Perfformiad Chwarterol a thrwy ei adroddiad adrodd blynyddol a hunanasesu. Mae'r Cyngor wedi cydnabod bod angen gwella ei

ddull monitro presennol er mwyn sicrhau ei fod yn gallu monitro ei gynnydd yn y ALI yn fwy effeithiol ac yn fwy rheolaidd.

- 29 Er bod y Strategaeth Gorfforaethol yn cynnwys y gweithgaredd y bydd y Cyngor yn ymgymryd ag ef i wneud cynnydd o ran cyflawni ei ALI a hefyd yn cynnwys y Mesurau Atebolwydd Cyhoeddus Cenedlaethol, mae'n bwriadu cynnwys set fwy cynhwysfawr o fesurau i bennu ei gynnydd o fewn ei Gynlluniau Busnes Gwasanaeth unigol.
- 30 Mae'r Cyngor hefyd yn cydnabod bod angen iddo ddatblygu ystod uwch o fesurau lefel uchel sy'n seiliedig ar ganlyniadau i fonitro cynnydd yn effeithiol yn erbyn ei SBO. Mae'n bwriadu ymgymryd â gwaith o amgylch monitro a mesurau fel rhan o'r gwelliannau parhaus y mae'n eu gwneud i'w drefniadau rheoli perfformiad. Gan fireinio, adrodd yn rheolaidd a chraffu yn gadarn, bydd y mesurau ALI yn gam allweddol wrth alluogi'r Cyngor i bennu'r cynnydd y mae'n ei wneud wrth gyflawni ei Swyddfa Archwilio a sut/a ydynt yn effeithio a gwella lles dinasyddion Ceredigion fel y bwriadwyd ac a gynlluniwyd.
- 31 Mae rhai enghreifftiau da o fesurau a chamau perfformiad, gan gynnwys y rhai sy'n ymwneud â thlodi, megis "Creu a gweithredu Cynllun Gweithredu Amddifadedd Gwledig ac Ecwiti i gefnogi ysgolion, lleoliadau nas cynhelir a darparwyr gofal plant a chwarae i leihau effaith tlodi ar bob plentyn" sy'n ystyried yr effaith eang ar les ar draws gwasanaethau'r Cyngor.

Argymhellion

- R1 Dylai'r Cyngor adeiladu ar y cynnydd y mae wedi'i wneud wrth gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu ei amcanion llesiant drwy:
- archwilio ffyrdd newydd o fanteisio ar amrywiaeth lawn ei phoblogaeth i lywio a chyflawni ei ALI.
 - sicrhau bod ei MTFs wedi'i adnewyddu yn dangos sut y bydd yn rhoi adnoddau i ddarparu ei ALI newydd dros y tymor byr, canolig a'r tymor hwy ac i adlewyrchu unrhyw risgiau ariannol posibl i'w cyflawni yn y dyfodol.
 - sicrhau bod ei drefniadau rheoli perfformiad datblygol yn nodi'r mesurau canlyniadau mwyaf priodol ac yn darparu monitro, adrodd a chraffu effeithiol ar y cynnydd sy'n cael ei wneud ar gyflawni ei ALI.

Atodiad 1

Cwestiynau allweddol a'r hyn yr ydym yn chwilio amdano

Mae'r tabl isod yn nodi'r cwestiwn yr oeddem yn ceisio ei ateb wrth gynnal yr arholiad hwn, ynghyd â rhai is-gwestiynau i arwain ein casglu tystiolaeth. Mae hefyd yn cynnwys rhai 'dangosyddion cadarnhaol' sydd wedi'u teilwra i'r arholiad hwn, wedi'u haddasu o'r rhai rydym wedi'u defnyddio o'r blaen i lywio ein harchwiliadau egwyddor datblygu cynaliadwy. Nid rhestr wirio yw'r rhestr hon, ond yn hytrach set o nodweddion darluniadol sy'n disgrifio sut beth allai da edrych.

I ba raddau y mae'r corff wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd?

Cynllunio: A oedd y broses a roddwyd ar waith gan y corff i osod ei amcanion llesiant yn seiliedig ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy?

A yw'r corff wedi defnyddio data a gwybodaeth arall i ddeall anghenion, risgiau a chyfleoedd a sut y gallent newid dros amser?

Dangosyddion positif

- Mae gan y corff asesiad clir a chytbwys o'r cynnydd yn erbyn amcanion llesiant blaenorol a ddefnyddiwyd i lywio dealltwriaeth y corff o'r angen 'fel y mae'/tymor byr'.
- Mae'r corff wedi gosod amcanion llesiant yn seiliedig ar ddealltwriaeth dda o angen, risg a chyfleoedd yn awr ac yn y dyfodol, gan gynnwys dadansoddi tueddiadau'r dyfodol. Mae'n debygol y bydd hyn yn cael ei dynnu o amrywiaeth o ffynonellau lleol a chenedlaethol, megis:
 - Aseidiadau llesiant Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
 - Aseidiadau poblogaeth Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol
 - Canlyniadau ymarferion cyfranogiad lleol/ymgynghori

I ba raddau y mae'r corff wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd?

	<ul style="list-style-type: none">– Monitro a chwynion gwasanaethau– Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol– Adroddiad Cyflwr Adnoddau Naturiol Cyfoeth Naturiol Cymru (SoNaRR) ar gyfer Asesiadau Cymru ac Ardaloedd• Mae'r corff wedi ceisio deall achosion sylfaenol problemau fel y gall fynd i'r afael â chylchoedd negyddol a heriau rhwng cenedlaethau trwy ei amcanion llesiant.
A yw'r corff wedi cynnwys eraill i ddatblygu ei amcanion llesiant?	<ul style="list-style-type: none">• Mae'r corff yn defnyddio canlyniadau cyfranogiad i helpu i ddewis ei amcanion llesiant. Mae'r ymglymiad hwnnw - boed yn gynradd, eilaidd neu'n gyfuniad - yn adlewyrchu amrywiaeth lawn y boblogaeth.• Mae cyfranogiad yn adlewyrchu arfer da a chyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.
A yw'r corff wedi ystyried sut y gall yr amcanion wella lles a chael effaith eang?	<ul style="list-style-type: none">• Mae'r amcanion llesiant wedi'u cynllunio i wella llesiant yn yr ystyr ehangaf a gwneud cyfraniad ar draws y saith nod llesiant cenedlaethol.• Mae'r amcanion llesiant wedi'u cynllunio i adlewyrchu a manteisio ar y cysylltiadau rhwng gwahanol feysydd gwaith.• Mae dealltwriaeth ddatblygedig o sut mae'r amcanion llesiant yn effeithio ar, neu'n ymwneud â'r hyn y mae cyrff cyhoeddus eraill yn ceisio ei gyflawni a chyfluoedd i weithio gyda'i gilydd.
A yw'r corff wedi dylunio'r amcanion i sicrhau manteision tymor hwy, wedi'u cydbwysu â diwallu anghenion tymor byr?	<ul style="list-style-type: none">• Mae'r corff wedi gosod amcanion sy'n ddigon uchelgeisiol ac sydd wedi'u cynllunio i yrru gweithgaredd ar draws y sefydliad.• Mae'r amcanion wedi'u cynllunio i ddiwallu anghenion tymor byr a thymor hir. Pan osodir amcanion dros amserlen fer i ganolig, fe'u gosodir yng nghyd-destun ystyriaethau neu uchelgeisiau tymor hwy.

I ba raddau y mae'r corff wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd?

Adnoddau a chyflawni: A yw'r corff wedi ystyried sut y bydd yn sicrhau y gall gyflawni ei amcanion llesiant yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy?

A yw'r corff wedi ystyried sut y gall roi adnoddau i'r amcanion llesiant?

- Dyrannwyd adnoddau i sicrhau y gellir cyflawni'r amcanion dros y tymor byr a'r tymor canolig, ond mae'r corff hefyd wedi ystyried adnoddau, risgiau a/neu sut y gall adnoddau adnoddau tymor hwy.
- Mae'r corff wedi dyrannu adnoddau i sicrhau buddion ataliol, lle mae'r rhain yn cael eu disgrifio yn ei amcanion llesiant.

A yw'r corff wedi ystyried sut y gall weithio gydag eraill i gyflawni eu hamcanion?

- Mae'r corff yn defnyddio ei wybodaeth am amcanion/gweithgarwch partneriaid, ei berthnasoedd a'i drefniadau cydweithredol i sicrhau y gall gyflawni uchelgeisiau trawsbynciol.

Monitro ac adolygu: A yw'r corff wedi sefydlu trefniadau i fonitro cynnydd a gwella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu ei amcanion llesiant?

Ydy'r corff wedi datblygu mesurau a threfniadau monitro priodol?

- Mae mesurau perfformiad wedi'u cynllunio i adlewyrchu'r egwyddor datblygu cynaliadwy, e.e., drwy ganolbwyntio ar ganlyniadau sy'n torri ar draws ffiniau adrannol/sefydliadol ac sy'n sicrhau buddion lluosog (gan gynnwys ataliol) dros y tymor hwy.
- Mae 'edau aur' a fydd yn caniatáu i'r corff adrodd yn glir ac yn dryloyw ar gynnydd i gyflawni'r amcanion.

A yw'r corff yn ceisio dysgu oddi wrth a gwella sut y mae wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy i bennu ei amcanion llesiant?

- Mae'r corff yn dangos hunanymwybyddiaeth ac ymrwymiad i wella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy fel y gall wneud hynny mewn ffordd ystyrlon ac effeithiol.
- Mae'r corff wedi dysgu o osod amcanion llesiant blaenorol a thrwy gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn fwy cyffredinol ac mae wedi gwella'r broses ar gyfer pennu ei amcanion llesiant newydd.
- Mae gan y corff neu'n bwriadu myfyrio ar sut y mae wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn y cylch hwn o bennu amcanion llesiant.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

Ebost: post@archwilio.cymru
Gwefan www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

Adolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio – Cyngor Sir Ceredigion

Blwyddyn archwilio: 2022-23

Dyddiad cyhoeddi: Gorffennaf 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3660A2023

Paratowyd y ddogfen hon ar gyfer defnydd mewnol Cyngor Sir Ceredigion fel rhan o waith a gyflawnir yn unol ag Adran 17 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac Adran 15 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Ni chymerir unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu cymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Mae'r Cyngor wedi gweithredu'n gyflym i ddechrau ymateb i'r argymhellion gwreiddiol yn ein hadroddiad yn 2021 ar yr Adolygiad o'r Gwasanaeth Cynllunio. Fodd bynnag, yn awr mae angen i'r Cyngor fireinio gweithdrefnau a threfniadau llywodraethu ei Bwyllgor Rheoli Datblygu ymhellach fel eu bod yn cael eu deall, eu cymhwyso a'u gwreiddio'n llawn mewn ffordd sy'n dryloyw ac sy'n rhoi gwerth am arian i'r Cyngor cyfan.

Adroddiad cryno

Crynodeb 4

Adroddiad manwl

Trosolwg o gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r argymhellion o'n hadolygiad gwreiddiol (Hydref 2021) o'r Gwasanaeth Cynllunio 6

Argymhellion 12

Atodiadau

Atodiad 1 – Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'n hargymhellion o'r adroddiad a gyhoeddwyd gennym yn 2021 13

Adroddiad cryno

Crynodeb

Meini Prawf Archwilio

- 1 Amcan yr adolygiad hwn oedd asesu cynnydd y Cyngor yn erbyn y deg argymhelliad a wnaed yn ein [hadroddiad ar Adolygiad Archwilio Cymru o'r Gwasanaeth Cynllunio yn 2021](#). Yr argymhellion yn ein hadroddiad gwreiddiol oedd y meini prawf ar gyfer yr adolygiad dilynol hwn.

Yr hyn y gwnaethom ei adolygu a pham

- 2 Mae gwasanaethau cynllunio'r Cyngor yn alluogwyr strategol bwysig sy'n tanategu llawer o ddatblygiadau mawr a phwysig, gan gynnwys adeiladu ysgolion newydd, datblygu cartrefi gofal, datblygiadau tai a llety i dwristiaid. Gall y datblygiadau hyn helpu cyngorau i gyflawni eu hamcanion ac uchelgeisiau corfforaethol.
- 3 Mae gan Gyngor Sir Ceredigion (y Cyngor), fel Awdurdod Cynllunio Lleol (ACLI), rôl hanfodol o ran adnabod anghenion datblygu; pa ardaloedd y mae angen eu gwarchod neu eu gwella; ac o ran asesu a yw datblygiad arfaethedig yn gyson â pholisïau lleol a chenedlaethol.
- 4 Fel rhan o'n Cynllun Archwilio ar gyfer Cyngor Ceredigion yn 2021-22, fe gynhaliom ni adolygiad o wasanaeth cynllunio'r Cyngor i ganfod a oedd y gwasanaeth yn cyflawni ei amcanion ac yn cyfrannu tuag at gyflawni'r blaenoriaethau yn Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor mewn modd effeithiol a chynaliadwy. Ym mis Hydref 2021, fe gyhoeddodd ni ein canfyddiadau o'r adolygiad hwnnw¹ a daethom i'r casgliad, er bod aelodau'r Cyngor ac uwch swyddogion o'r farn bod y gwasanaeth cynllunio yn strategol allweddol, nad yw gwendidau hirsefydlog sylweddol yn nhrefniadau llywodraethu'r Pwyllgor Rheoli Datblygu yn cefnogi'r Cyngor yn gynaliadwy nac yn gydlynol i wella perfformiad a chyflawni ei amcanion a'i flaenoriaethau strategol. Fe gyhoeddodd ni ddeg argymhelliad yn yr adroddiad hwnnw yn 2021.
- 5 Fe gynhaliom ni'r adolygiad dilynol diweddarach hwn o'r gwasanaeth cynllunio rhwng mis Medi 2022 a mis Chwefror 2023. Fe ddefnyddiom ni ystod o ddulliau archwilio wrth gynnal yr adolygiad hwn gan gynnwys cyfweiliadau, adolygiadau o ddogfennau ac arsylwi ar gyfarfodydd Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor.
- 6 Fe ganolbwyntiom ni ar gynnydd y Cyngor yn erbyn ein hargymhellion yn yr adroddiad ar y Gwasanaeth Cynllunio a gyhoeddwyd gennym yn 2021.
- 7 Rydym hefyd wedi gwneud argymhellion pellach fel a nodir yn **Arddangosyn 2** isod. Mae rhai o'r rhain yn ymwneud â'n hargymhellion gwreiddiol yn 2021, ond

¹ Archwilio Cymru, [Cyngor Sir Ceredigion – Adolygiad o'r Gwasanaeth Cynllunio](#), Tachwedd 2021

mae eraill yn ymwneud â chanfyddiadau newydd fel rhan o'n hadolygiad dilynol i helpu'r Cyngor yn y dyfodol.

Yr hyn a ganfuom

- 8 Fel a nodir yn **Atodiad 1** isod, canfuom fel a ganlyn: Mae'r Cyngor wedi gweithredu'n gyflym i ddechrau ymateb i'r argymhellion gwreiddiol yn ein hadroddiad yn 2021 ar yr Adolygiad o'r Gwasanaeth Cynllunio. Fodd bynnag, yn awr mae angen i'r Cyngor fireinio gweithdrefnau a threfniadau llywodraethu ei Bwyllgor Rheoli Datblygu ymhellach fel eu bod yn cael eu deall, eu cymhwyso a'u gwreiddio'n llawn mewn ffordd sy'n dryloyw ac sy'n rhoi gwerth am arian i'r Cyngor cyfan.
- 9 Ceir rhagor o fanylion am ein hasesiad o gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â phob un o'n hargymhellion yn **Atodiad 1**.
- 10 Mae'r adroddiad manwl yn darparu trosolwg o'n canfyddiadau.

Adroddiad manwl

Trosolwg o gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r argymhellion o'n hadolygiad gwreiddiol (Hydref 2021) o'r Gwasanaeth Cynllunio

- 11 Rydym yn cydnabod bod maint y newidiadau a gwelliannau o safbwynt gweithredol, llywodraethu a diwylliannol y mae eu hangen i fynd i'r afael â gwendidau hirsefydlog hanesyddol y Pwyllgor Rheoli Datblygu y gwnaethom adrodd arnynt yn ein hadroddiad yn 2021 yn golygu y bydd yn cymryd amser i'r Cyngor fynd i'r afael â hwy a'u gwreiddio'n llawn.
- 12 Roedd ein hadroddiad ar y Gwasanaeth Cynllunio ym mis Hydref 2021 yn cynnwys deg argymhelliad i'r Cyngor fynd i'r afael â hwy a'r rheiny'n amrywio o faterion a oedd yn ymwneud â llywodraethu i rai a oedd yn ymwneud â chynllunio a monitro'r gwasanaeth.
- 13 Aeth y Cyngor ati'n gyflym i gytuno ar drefniadau llywodraethu newydd ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu a bu'n cydweithio'n agos gyda'r Aelodau i wneud hyn.
- 14 Fe weithredodd y Cyngor yn gyflym i gymeradwyo, erbyn mis Mawrth 2022, nifer o newidiadau cyfansoddiadol i'r trefniadau sy'n ategu'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Fe wnaeth y Cyngor:
 - newid enw Saesneg y pwyllgor o Development Control i Development Management.
 - lleihau nifer yr Aelodau ar y pwyllgor o 21 i 15.
 - cymeradwyo cynllun dirprwyo newydd. Mae hyn yn sicrhau bod y pwyllgor yn ystyried yr holl geisiadau cynllunio mawr a strategol bwysig a cheisiadau cynllunio a gyflwynir gan y Cyngor, swyddogion cynllunio ac Aelodau Etholedig.
 - datblygu cylch gorchwyl ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
 - cyflwyno canllawiau ynghylch diogelu data a'r Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio.
 - cymeradwyo Protocol Arfer Da mewn Cynllunio ar gyfer Aelodau.
- 15 Yn dilyn yr etholiadau Llywodraeth Leol ym mis Mai 2022, fe newidiodd aelodaeth Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor wrth i Aelodau Etholedig a oedd newydd gael eu hethol ymuno â'r Pwyllgor.
- 16 Darparodd swyddogion amrywiaeth eang o hyfforddiant i gynorthwyo holl Aelodau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu newydd i ddeall diben y pwyllgor, eu rôl ar y pwyllgor a pholisïau cynllunio lleol a chenedlaethol pwysig.
- 17 Mae rôl y Pwyllgor Rheoli Datblygu o ran cyfrannu at amcanion corfforaethol y Cyngor yn dal i ddatblygu. Mae'n gadarnhaol gweld bod y Pwyllgor bellach yn ystyried ceisiadau mawr a strategol bwysig ac yn gwneud penderfyniadau er budd y cyhoedd ar geisiadau sensitif a chymhleth o bwysigrwydd strategol. Fodd bynnag, mae rhai mân geisiadau cynllunio gan ddeiliaid tai sy'n ymdrin â

phryderon unigol nad ydynt yn cyd-fynd â pholisïau cynllunio lleol a chenedlaethol yn dal i gael eu galw i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Gellir ymdrin â'r ceisiadau hyn dan awdurdod a ddirprwywyd i swyddogion ac maent yn mynd ag amser ac adnoddau'r Pwyllgor. Yn y dyfodol, dylai'r Pwyllgor ganolbwyntio ar ei rôl strategol trwy fuddsoddi ei amser yn fwy ar y ceisiadau strategol bwysig y mae'n eu cael er mwyn cael effaith fwy arwyddocaol ac ehangach ar gymunedau lleol ac ar y Cyngor a'r sir.

- 18 Mae'r Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi gwneud gwelliant sylweddol o ran ymlynu wrth egwyddorion diogelu data a phrosesu gwybodaeth bersonol yn unol â Deddf Diogelu Data 2018 a Rheoliad Cyffredinol y DU ar Ddiogelu Data. Anaml y mae'r Pwyllgor Rheoli Datblygu'n trafod gwybodaeth bersonol ymgeiswyr bellach.
- 19 Mae'r Gwasanaeth Cynllunio'n gwneud cynnydd o ran mynd i'r afael â'i ôl-groniad o geisiadau cynllunio gyda chymorth ymgynghorwyr allanol. Fodd bynnag, er gwaethaf trefniant tebyg gydag ymgynghorwyr allanol mewn perthynas â'r ôl-groniad o achosion gorfodi, nid yw achosion gorfodi'n lleihau yn yr un ffordd, sy'n effeithio ar berfformiad y Cyngor. Mae diffyg cymorth arbenigol o hyd yn y Gwasanaeth Cynllunio i alluogi swyddogion gorfodi i symud ymlaen gydag achosion gorfodi. Nid yw'r Cyngor wedi cytuno ar ei gyfeiriad strategol ar gyfer gorfodi, ac mae gorfodi'n faes sy'n achos pryder cynyddol i staff ac Aelodau'r Cyngor.
- 20 Nid oes bwriad gan y Cyngor ar hyn o bryd i drefnu bod darllediadau byw o gyfarfodydd ei Bwyllgor Rheoli Datblygu ar gael yn electronig i'r cyhoedd yn dilyn y cyfarfodydd. Cyngor Ceredigion yw'r unig Awdurdod Cynllunio Lleol (ACLI) yng Nghymru nad yw'n gwneud hyn. Nid oes gan y Cyngor unrhyw fwriadau i recordio cyfarfodydd ei Bwyllgor Rheoli Datblygu a threfnu eu bod ar gael yn electronig ar ôl eu darlledu'n fyw nes bydd hi'n ofynnol iddo wneud hynny dan reoliadau pellach gan Lywodraeth Cymru. Nid yw hyn yn gyson ag arfer gorau ac egwyddor Nolan sy'n ymwneud â bod yn agored mewn bywyd cyhoeddus². Mae hyn yn arwain at ddiffyg tryloywder a hygyrchedd ar y cyfan, yn enwedig i'r aelodau hynny o'r cyhoedd neu ymgeiswyr i'r gwasanaeth cynllunio sy'n dymuno arsylwi ar gyfarfodydd Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor ar adeg sy'n addas iddynt hwy.
- 21 Gallai'r Cyngor wneud mwy i ymlynu wrth arfer da a mabwysiadu arfer da gan ACLlau ledled Cymru. Mae'r gwasanaeth cynllunio wedi cychwyn adolygiad o drefniadau llywodraethu ACLlau eraill. Hyd yma, mae wedi cysylltu â dau ACLI cyfagos ac mae cyfle iddynt ymgysylltu â rhagor yn y dyfodol. Yn dilyn adolygiad y Cyngor o ACLlau eraill a'i adroddiad i'r Cyngor wedi hynny ym mis Mawrth 2022 gyda rhestr helaeth o newidiadau, fe benderfynodd y Cyngor gadw ei Banel Archwilio Safleoedd sy'n cynnwys dim ond traean o aelodau'r Pwyllgor ac fe gyflwynodd grŵp Callio gyda dim ond 50% o aelodau'r Pwyllgor. Nid yw ACLlau eraill wedi cyflwyno'r trefniadau hyn sy'n cynyddu'r tebygolrwydd o heriau cyfreithiol mewn perthynas â rhagderfynu penderfyniadau cynllunio a'r risg i Aelodau a swyddogion o ganlyniad i hynny, a chan eu bod yn cynnwys nifer

² gov.uk: [Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus](#)

cyfyngedig o Aelodau o'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Mae hyn yn awgrymu y gallai'r Cyngor ddysgu mwy oddi wrth ACLlau eraill yn y dyfodol.

- 22 Ynghyd â pharhau â'r cynnydd mewn perthynas â'r argymhellion yn ein hadroddiad gwreiddiol ar y Gwasanaeth Cynllunio yn 2021, ceir tri mater ychwanegol allweddol y mae angen i'r Cyngor fynd i'r afael â hwy dros yr ychydig fisoedd nesaf i'w helpu i symud yn bellach ymlaen ar ei daith tuag at welliant trwy newid diwylliannol.
- i. cryfhau'r trefniadau ar gyfer galw ceisiadau cynllunio i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu gan Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol a'r rhesymau ac ystyriaethau cynllunio perthnasol ar gyfer gwneud hynny;
 - ii. mynychder, tryloywder, effeithlonrwydd ac aelodaeth Paneli Archwilio Safleoedd; a
 - iii. y ffordd y mae'r Grŵp Callio'n gweithredu.
- 23 Bydd cryfhau'r tri maes allweddol yma'n helpu'r Cyngor i ddiogelu Aelodau a swyddogion yn well wrth wneud penderfyniadau ac yn gwella effeithlonrwydd, effeithiolrwydd, allbynnau economaidd a chynaliadwyedd trefniadau llywodraethu'r Pwyllgor Rheoli Datblygu a'i effaith ehangach ar y Cyngor a'r Sir yn ei chyfanrwydd.
- 24 I helpu'r Cyngor, rydym wedi crynhoi isod ein canfyddiadau mewn perthynas â phob un o'r tri maes allweddol newydd ar gyfer gwella.

i) Rhesymau dros alw ceisiadau cynllunio i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu

- 25 Fel yn ein hadroddiad blaenorol, nid yw'r holl resymau a ddarparwyd gan Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol y Cyngor dros alw ceisiadau cynllunio i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu'n ystyriaethau cynllunio perthnasol. Ceir canllawiau o fewn Cynllun Dirprwyo cyfredol y Cyngor sy'n amlinellu sut y gellir ychwanegu cais at un o agendâu'r pwyllgor. Mae'r canllawiau'n ei gwneud yn ofynnol bod ymgynghori'n digwydd rhwng y Swyddog Arweiniol Corfforaethol ar gyfer yr Economi ac Adfywio a'r Aelod sy'n cynrychioli'r Ward Leol i gefnogi penderfyniad i gyflwyno cais cynllunio i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Mae hyn yn golygu y dibynnir ar un swyddog yn unig i benderfynu a yw'r rhesymau'n cyrraedd y safon ofynnol. Pe bai anghytundeb, gallai hyn effeithio ar berthnasoedd gweithio a chreu risg i barhad busnes y gwasanaeth pe bai'r swyddog yn sâl neu'n absennol.
- 26 I fynd i'r afael â'r mater hwn lle dibynnir ar un swyddog yn unig, mae cyfleoedd i'r Cyngor wella mesurau diogelu ymhellach i sicrhau bod Aelodau a swyddogion yn cael eu cefnogi a'u hamddiffyn yn fwy wrth alw ceisiadau i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Ar hyn o bryd, gall ymgeiswyr cynllunio ofyn dro ar ôl tro i Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol alw cais i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu, hyd yn oed os nad oes rhesymau cynllunio perthnasol cryf dros alw'r cais i mewn, yn unol â gweithdrefnau'r Cyngor. Mae hyn yn creu sefyllfa anodd i Aelod sy'n cynrychioli ward leol ac yn creu amgylchedd lle gall pwysau allanol fodoli. Byddai sicrhau bod yr holl resymau dros alw cais i mewn i'r Pwyllgor yn rhesymau cynllunio perthnasol, a gorfodi hynny, yn diogelu ac yn amddiffyn Aelodau a swyddogion wrth iddynt

wneud penderfyniadau anodd ynglŷn â pha geisiadau ddylai ac na ddylai gael eu cyflwyno i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Byddai hefyd yn sicrhau cysondeb â Chylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu.

- 27 I fynd i'r afael â'r risgiau a materion uchod ac i asesu pa geisiadau sy'n addas ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu yn unol â meini prawf perthnasol, gallai'r Cyngor sefydlu grŵp bach o swyddogion sy'n ystyried rhesymau Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol dros alw i mewn ac yn penderfynu a yw'r rhesymau a gynigir yn ystyriaethau cynllunio perthnasol cadarn. Er nad oes un ffordd benodol o gyflawni hyn, gallai fod yn gymysgedd o swyddogion sydd â gorchwyl i gynnal trefniadau llywodraethu a pholisi cynllunio, er enghraifft y Prif Swyddog, y Pennaeth Polisi Cynllunio, a swyddog o dîm cyfreithiol y Cyngor. Byddai'r trefniant hwn yn helpu i ganolbwyntio amser y Pwyllgor ar ystyried y ceisiadau mwy cymhleth a strategol bwysig, yn hytrach na mân geisiadau. Byddai effaith gwneud newidiadau o'r fath yn helpu i ddiogelu swyddogion ac Aelodau yn well, yn canolbwyntio sylw'r Pwyllgor ar y ceisiadau hynny sy'n fwy cyson â rôl a diben y Pwyllgor Rheoli Datblygu ac yn cyfrannu at amcanion corfforaethol y Cyngor.

ii) Paneli Archwilio Safleoedd

- 28 Mae Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor yn gynyddol yn cyfeirio mân geisiadau cynllunio at Banel Archwilio Safle. Nid yw hyn wastad yn ddefnydd darbodus ac effeithlon o adnoddau. Er bod trefniadau'r Cyngor ar gyfer Panel Archwilio Safleoedd wedi bod ar waith am beth amser, mae'r Pwyllgor wedi bod yn defnyddio Paneli Archwilio Safleoedd yn fwy mynych ers ein hadroddiad ar Wasanaethau Cynllunio ym mis Hydref 2021. Mae canllawiau cyfredol y Cyngor ynghylch Paneli Archwilio Safleoedd yn rhoi enghreifftiau penodol o achlysuron pan ddylid defnyddio Panel Archwilio Safle ac yn cydnabod bod defnyddio Paneli Archwilio Safleoedd yn gallu achosi oedi yn y broses gynllunio.
- 29 Mae Llawlyfr Rheoli Datblygu Llywodraeth Cymru yn datgan mai 'Dim ond mewn amgylchiadau eithriadol, lle disgwylir y bydd y budd yn sylweddol, y dylid trefnu ymweliadau safle. Lle bo angen dylid eu nodi cyn cyfarfod y pwyllgor y mae'r cais i fod i gael ei drafod ynddo a dylai'r ymweliad safle ddigwydd ddim mwy nag wythnos ymlaen llaw³.' Mae hyn yn sicrhau cyn lleied â phosibl o oedi wrth benderfynu ar gais cynllunio.
- 30 Os nad yw'r Pwyllgor yn cael safbwyntiau gweledol o adroddiad y swyddog, sy'n arwain at fwy o Baneli Archwilio Safleoedd, gall y Cyngor archwilio ffyrdd eraill o ymdrin â hyn, megis mwy o ffotograffau o'r safle, fideo o'r safle a gweithgarwch arall tebyg, a ddefnyddiodd yn ystod ton gyntaf y pandemig. Nid yw Paneli Archwilio Safleoedd rheolaidd ar gyfer mân geisiadau'n ddefnydd effeithlon o amser aelodau'r Pwyllgor na swyddogion proffesiynol ac adnoddau'r Cyngor ar adeg pan fo'r gwasanaeth cynllunio a gwasanaethau eraill ar draws y Cyngor

³ Llywodraeth Cymru, [Llawlyfr Rheoli Datblygu](#)

eisoes dan bwysau sylweddol o safbwynt ariannol a'r gweithlu oherwydd pwysau cenedlaethol a byd-eang ehangach. Gall hefyd achosi oedi yn y broses gynllunio.

- 31 Ar hyn o bryd, dim ond pum Aelod o Bwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor sy'n cael gwahoddiad i Banel Archwilio Safle. Nid yw'r trefniant hwn yn rhoi mynediad cyfartal i holl Aelodau'r Pwyllgor at wybodaeth. Dylai pob aelod o'r Pwyllgor gael cyfle cyfartal i ymweld â safle cais a'i asesu a ffurfio'u barn eu hunain yn seiliedig ar wybodaeth uniongyrchol i sicrhau proses benderfynu dryloyw a gwybodus.
- 32 Yng nghyfarfod y Pwyllgor Rheoli Datblygu yn dilyn Panel Archwilio Safle, mae'r pum aelod o'r Panel Archwilio Safle yn annerch y Pwyllgor gan roi eu barn ynglŷn â'r safle cyn bod y Pwyllgor yn trafod y cais. Ar hyn o bryd mae'r grŵp hwn o bum Aelod o'r Pwyllgor yn cyflwyno argymhellion i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu ynghylch eu harsylwadau ar y safle a rhinweddau'r cais. Nid yw'r arfer hwn yn gyson â chanllawiau'r Cyngor ynghylch Paneli Archwilio Safleoedd a'i Brotocol Arfer Da mewn Cynllunio ar gyfer Aelodau. Mae canllawiau'r Cyngor ei hun yn datgan yn glir bod Paneli Archwilio Safleoedd 'ddim yn fforwm i drafod y cais' ac mae Protocol y Cyngor ei hun yn datgan bod rhaid i Aelodau 'sicrhau eich bod yn trin yr ymweliad â'r safle dim ond fel cyfle i geisio gwybodaeth' ac yn 'peidio â mynegi barn na safbwyntiau ynglŷn â'r cynnig wrth unrhyw un'. Yn ymarferol, ar hyn o bryd mae Aelodau'r Panel Archwilio Safle yn trafod rhinweddau cais fel a ddangosir gan dystiolaeth yn yr adroddiadau i'r Pwyllgor. Mae'r adroddiadau'n cynnwys yr argymhelliad gan Aelodau'r Panel Archwilio Safle pa un a ddylid cymeradwyo ynteu gwrthod y cais cynllunio. Mae caniatáu i aelodau'r Pwyllgor drafod rhinweddau unrhyw gais, y tu allan i'r trefniadau ffurfiol ar gyfer cyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli Datblygu, yn achosi risg bod yr Aelodau hynny'n rhagderfynu'r cais cynllunio ac yn wynebu canlyniadau cyfreithiol posibl o ganlyniad.

iii) Grŵp Callio

- 33 Ym mis Mawrth 2022, fel rhan o'i adolygiad o drefniadau llywodraethu'r Pwyllgor Rheoli Datblygu, fe gymeradwyodd y Cyngor gynnig i sefydlu Grŵp Callio.
- 34 Yn nodweddiadol, mae cyfeirio ceisiadau ar gyfer 'cyfnod callio' yn unol â Llawlyfr Rheoli Datblygu Llywodraeth Cymru. Mae cyfnod callio'n galluogi ACLlau i adolygu'r risgiau sy'n gysylltiedig â phenderfyniad sy'n mynd yn groes i bolisiâu cynllunio ac i swyddogion ddarparu unrhyw wybodaeth ychwanegol ar gyfer Aelodau.
- 35 Y gwahaniaeth yng Nghyngor Ceredigion yw ei fod wedi cyfansoddi Grŵp Callio penodol y mae 7 o'r 15 Aelod o'r Pwyllgor Rheoli Datblygu'n eistedd arno ac sy'n gytbwys yn wleidyddol.
- 36 Rydym yn deall bod y Cyngor wedi bwriadu i'r Grŵp Callio weithredu fel fforwm addysgol a dysgu ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu. Y bwriad oedd y byddai'r grŵp yma'n darparu cyfle ar gyfer oedi a myfyrio gydag Aelodau'r Pwyllgor yn gwirio synnwyr ac yn dysgu ymhellach am y polisiâu cynllunio cysylltiedig ac effeithiau mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad posibl.

- 37 Yr hyn a ganfuom ni oedd bod y Grŵp Callio'n trafod ceisiadau cynllunio unigol. Byddai cynnal y Grŵp Callio fel fforwm addysgiadol yn helpu i ddiogelu Aelodau a swyddogion rhag unrhyw risgiau o ragderfynu canfyddedig neu wirioneddol ac unrhyw ganlyniadau anfwriadol a champau cyfreithiol. Fel a gadarnheir yng nghyfansoddiad y Cyngor, mae rhagderfynu'n achosi risg y gallai penderfyniad cynllunio gan y Cyngor gael ei herio'n gyfreithiol.
- 38 Mae adran 10a yn y 'Protocol o Arfer Da mewn Cynllunio ar gyfer Aelodau' sydd gan y Cyngor yn cyfarwyddo bod rhaid i Aelodau ddod i gyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli Datblygu â meddwl agored a dangos bod ganddynt feddwl agored. Hefyd, yn unol ag awdurdod dirprwyedig y Cyngor ac i sicrhau arfer gorau, dylai trafodaethau am geisiadau penodol a alwyd i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu ddigwydd yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
- 39 Bydd ailbwrpasu'r ffordd y mae'r Grŵp Callio'n gweithio'n ymarferol i fod yn fforwm addysgol yn unig, fel a fwriadwyd, yn helpu i ddiogelu swyddogion ac Aelodau a lliniaru risgiau mewn perthynas â rhagderfynu a diffyg tryloywder. Gan hynny dylai'r Cyngor
- a. sicrhau nad yw'r Grŵp Callio'n trafod manylion unrhyw geisiadau cynllunio unigol;
 - b. sicrhau nad yw'r Grŵp Callio'n cyflwyno unrhyw argymhellion yn ôl i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu llawn ynghylch cymeradwyo neu wrthod ceisiadau cynllunio; ac
 - c. sicrhau bod y Grŵp Callio'n cynnwys holl Aelodau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu fel eu bod i gyd yn cael budd o'r gwersi ehangach ac yn cael yr un wybodaeth mewn perthynas â pholisïau cynllunio.
- 40 I gefnogi'r materion uchod, ac i hwyluso gwelliant pellach, dylai'r Gwasanaeth Cynllunio a'r Tîm Cyfreithiol gydweithio'n agosach i sicrhau bod polisïau cysylltiedig a threfniadau llywodraethu'n cael eu datblygu a'u rhoi ar waith mewn ffordd gydgyssylltiedig yn gyfansoddiadol ac yn ymarferol.

Argymhellion

Arddangosyn 1: argymhellion.

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhellion yr ydym wedi'u hadnabod yn dilyn yr adolygiad hwn.

Argymhellion	
A1	Canlyn arni â'r argymhellion sydd wedi cael eu rhoi ar waith yn rhannol a heb gael eu rhoi ar waith o'n hadroddiad ar y Gwasanaethau Cynllunio yn 2021 er mwyn mynd i'r afael â hwy yn llawn a'u gwreiddio'n ddiwylliannol yn y Cyngor.
A2	Datblygu a gweithredu cytundeb ffurfiol i adolygu a chymeradwyo'r rhesymau cynllunio perthnasol a ddarperir gan Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol wrth alw cais cynllunio i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu i sicrhau bod Aelodau a staff yn cael eu diogelu a bod y Pwyllgor yn canolbwyntio'i amser ar geisiadau mwy strategol bwysig.
A3	Adolygu arferion a gweithdrefnau'r Panel Archwilio Safleoedd i ddiogelu rhag unrhyw ganfyddiad o ragderfynu gan grŵp bach o Aelodau'r Pwyllgor i sicrhau: <ul style="list-style-type: none">• bod holl Aelodau'r Pwyllgor yn cael eu gwahodd i ymweliadau â safleoedd;• bod ymweliadau â safleoedd yn digwydd trwy eithriad, yn cydymffurfio â Phrotocolau Archwilio Safleoedd ac yn cael eu defnyddio'n ddarbodus i sicrhau defnydd effeithlon a chymesur o adnoddau; a• bod ymweliadau â safleoedd yn cael eu hadnabod cyn cyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli Datblygu yn unol â Llawlyfr Rheoli Datblygu Llywodraeth Cymru.
A4	Ailbwrpasu'r ffordd y mae'r Grŵp Callio'n gweithio'n ymarferol fel ei fod yn cynnal ei ddiben bwriadedig fel fforwm dysgu ac addysgol i Aelodau gael rhagor o wybodaeth am bolisiau cynllunio lleol a chenedlaethol i gefnogi prosesau penderfynu'r Pwyllgor Rheoli Datblygu. Bydd hyn yn diogelu Aelodau a swyddogion rhag unrhyw ganfyddiad am ragderfynu gan grŵp bach o Aelodau'r Pwyllgor.

Atodiad 1

Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd o ran mynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella o'r adroddiad a gyhoeddwyd gennym yn 2021

Arddangosyn 2: asesiad o gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'n cynigion ar gyfer gwella o'r adroddiad a gyhoeddwyd gennym yn 2021

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>A1 Dylai'r Cyngor adolygu ei gyfansoddiad i gryfhau'r broses o lywodraethu ei drefniadau rheoli datblygu. Dylai'r adolygiad:</p> <p>a) dysgu o drefniadau llywodraethu rheoli datblygu Awdurdodau Cynllunio Lleol (ACLIau) eraill;</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith yn rhannol.</p> <p>Mae'r gwasanaeth cynllunio wedi dechrau adolygiad o drefniadau llywodraethu ACLIau eraill. Hyd yma – mae wedi cysylltu â dau ACLI cyfagos ac mae cyfle iddynt ymgysylltu â rhagor yn y dyfodol. Yn dilyn yr adolygiad a'r adroddiad wedi hynny i'r Cyngor ym mis Mawrth 2022 gyda rhestr helaeth o newidiadau, fe benderfynodd y Cyngor gadw'r Panel Archwilio Safle sy'n cynnwys dim ond traean o aelodau'r Pwyllgor ac fe gyflwynodd grŵp callio sy'n cynnwys dim ond 50% o aelodau'r Pwyllgor. Nid yw ACLIau eraill yn defnyddio'r trefniadau hyn oherwydd y tueddiad ar gyfer rhagderfynu a nifer cyfyngedig yr aelodau sy'n cael eu cynnwys. Mae hyn yn awgrymu y gallai'r Cyngor ddysgu llawer mwy oddi wrth ACLIau eraill yn y dyfodol.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>b) datblygu Cylch Gorchwyl y cytunwyd arno ar gyfer Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor, i ddatgan yn glir ei ddiben, ei rôl a'i gyfrifoldebau, a sut mae'n cysylltu â Blaenoriaethau Corfforaethol;</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Mae'r Cyngor wedi diwygio'i Gylch Gorchwyl i ddatgan yn glir beth yw rôl a diben y Pwyllgor Rheoli Datblygu. Fodd bynnag, er bod Cylch Gorchwyl y Pwyllgor yn datgan bod rhaid i'r Pwyllgor 'ystyried ceisiadau a phenderfynu arnynt, er mwyn hybu a chyfrannu at Strategaeth a Blaenoriaethau Corfforaethol y Cyngor trwy ystyriaeth drylwyr i ddatblygiadau mawr ledled y sir', mae'r Pwyllgor yn ansicr sut i ystyried y mathau hyn o geisiadau, gan bod cwestiynau'r Pwyllgor yn gyfyngedig ac na ofynnir am unrhyw Baneli Archwilio Safleoedd.</p> <p>Yn y dyfodol, gan bod y rhain yn fathau newydd o geisiadau cynllunio i'r Pwyllgor, gall swyddogion roi gwersi, datblygiad a chymorth pellach i Aelodau'r Pwyllgor. Gan bod yr holl ACLlau eraill yng Nghymru'n recordio'u pwyllgorau cynllunio ac yn trefnu bod y recordiadau ar gael i'w gweld ar ôl cyfarfodydd pwyllgorau, mae cyfle i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu arsylwi ar bwyllgorau eraill a dysgu oddi wrthynt o ran sut i ystyried ceisiadau cynllunio mawr mewn modd gweithredol.</p>
<p>c) diffinio'r hyn y mae'n ei ystyried yn geisiadau cynllunio strategol bwysig a 'mawr';</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Mae cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys diffiniad o geisiadau cynllunio mawr a strategol bwysig ac mae'r Pwyllgor Rheoli Datblygu bellach yn cael y ceisiadau hyn fel rhan o'r drefn arferol.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>d) cryfhau cynllun dirprwyo'r Pwyllgor Rheoli Datblygu drwy ystyried codi'r trothwy ar gyfer ceisiadau cynllunio a elwir yn Bwyllgor i'w alluogi i ganolbwyntio'n well ar geisiadau mwy strategol bwysig a cheisiadau mawr;</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith yn rhannol.</p> <p>Mae cynllun dirprwyo'r Cyngor yn disgrifio amgylchiadau pan ddylai ceisiadau cynllunio gael eu cyfeirio at y Pwyllgor Rheoli Datblygu ar gyfer penderfyniad. Mae'r Cynllun Dirprwyo'n datgan – 'Penderfynu ar geisiadau cynllunio yn dilyn cais yr Aelod sy'n cynrychioli'r Ward Leol, mewn ymgynghoriad â'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol-Economi ac Adfywio, oherwydd amgylchiadau a diddordeb lleol.'</p> <p>Fe gryfhaodd y Cyngor ei Gynllun Dirprwyo ac fe gadwodd y gallu i Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol alw ceisiadau cynllunio i mewn ond nid yw'r rhesymau dros alw ceisiadau cynllunio i mewn i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu wastad yn seiliedig ar ystyriaethau cynllunio perthnasol ac mae'n aneglur beth mae 'oherwydd amgylchiadau a diddordeb lleol' yn ei olygu yn y Cynllun Dirprwyo cyfredol. Rydym yn gwneud argymhelliad penodol ychwanegol yn yr adroddiad hwn i fynd i'r afael â hyn.</p>
<p>e) sicrhau bod ceisiadau cynllunio a gyflwynir gan neu ar ran swyddogion ac aelodau'r Cyngor yn cael eu hystyried gan y Pwyllgor Rheoli Datblygu ac nid o dan bwerau dirprwyedig swyddogion i ddiogelu rhag unrhyw wrthdaro buddiannau canfyddedig ac i hyrwyddo annibyniaeth a thryloywder;</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Fe wnaeth y Cyngor ddiwygio'i Gyfansoddiad i fynd i'r afael â'r argymhelliad hwn, ac mae ei Bwyllgor Rheoli Datblygu bellach yn cael ceisiadau a gyflwynwyd gan swyddogion, ceisiadau ar dir y mae'r Cyngor yn berchen arno a chan Aelodau etholedig.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>f) adolygu cydbwysedd yr amser y mae'n rhaid i aelodau wardiau lleol siarad ar geisiadau cynllunio mewn cyfarfodydd pwyllgor o'i gymharu ag ymgeiswyr a gwrthwynebwyd;</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Mae cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys newidiadau i drefniadau siarad cyhoeddus ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu. Mae gan yr holl siaradwyr, gan gynnwys Aelodau sy'n cynrychioli wardiau lleol, bum munud i annerch y Pwyllgor. Mae hyn yn ymdrin â'r cydbwysedd o ran yr amser y mae unigolion yn ei gael. Rydym ni wedi sylwi, pan fo Aelodau sy'n cynrychioli Wardiau Lleol yn annerch y Pwyllgor Rheoli Datblygu, nad ydynt yn cael eu hysbysu ynghylch eu pum munud. Fodd bynnag, anaml y mae Aelodau sy'n cynrychioli Wardiau Lleol yn siarad am yn hwy na hynny. Mae unrhyw ymgeisydd, asiant neu wrthwynebydd sy'n annerch y Pwyllgor yn cael ei hysbysu ynghylch ei bum munud i annerch y Pwyllgor.</p>
<p>g) adolygu a chynnwys Cod Ymarfer Cynllunio'r Cyngor yn y cyfansoddiad a sicrhau bod aelodau'n deall ac yn gweithredu yn unol ag ef.</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Datblygodd y Cyngor 'weithdrefnau gweithredol' yr ymlynir wrthynt, heblaw am y Paneli Archwilio Safleoedd.</p> <p>Fodd bynnag, fel a nodir yn yr adroddiad hwn, mae gennym bryderon ynghylch gweithrediad y Grŵp Callio a'i arferion gweithio cyfredol.</p>
<p>A2 Dylai'r Cyngor sicrhau bod ei Bwyllgor Rheoli Datblygu a'i drefniadau cymorth pwyllgorau yn cydymffurfio ag egwyddorion diogelu data a phrosesu gwybodaeth bersonol yn unol â Deddf Diogelu Data 2018 a Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol y DU.</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Ceir gwelliant sylweddol gydag Aelodau'r Pwyllgor yn peidio â thrafod manylion personol ymgeiswyr wrth drafod ceisiadau cynllunio. Mae angen i'r Cyngor sicrhau bod unrhyw Aelod sy'n cynrychioli Ward Leol yn ymwybodol, pan fo'n annerch y Pwyllgor, o'i gyfrifoldebau i gydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>A3 Mae angen i aelodau Pwyllgor Rheoli Datblygu'r Cyngor sicrhau bod unrhyw benderfyniadau cynllunio yn seiliedig ar ystyriaethau cynllunio perthnasol cadarn, ac nid amgylchiadau personol ymgeiswyr.</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith yn rhannol.</p> <p>Bu cryn dipyn o gynnydd cadarnhaol mewn perthynas ag ymlynu wrth y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data a thrafod amgylchiadau personol ymgeiswyr.</p> <p>Mae nifer o benderfyniadau'r Pwyllgor ar fân geisiadau cynllunio a'r rhai a gyflwynir gan ddeiliaid tai'n cael eu gwneud yn dilyn cyfeirio'r cais at Banel Archwilio Safle lle mae grŵp bach o Aelodau'n trafod rhinweddau'r cais ac mae rhai o'r rhain yn ymwneud ag amgylchiadau personol ymgeiswyr, sy'n mynd yn groes i ganllawiau a phrotocolau'r Cyngor ynghylch Paneli Archwilio Safleoedd.</p>
<p>A4 Mae angen i'r Cyngor sicrhau bod cofnodion o'i gyfarfodydd Pwyllgor Rheoli Datblygu 'cyhoeddus' ar gael i'r cyhoedd ar ôl cyfarfodydd pwyllgor i gadw at ofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn y dyfodol.</p>	<p>Argymhelliad heb ei roi ar waith.</p> <p>Er bod y Cyngor yn darlledu ei holl bwyllgorau'n fyw, dim ond y darllediadau o'r Cabinet a'r Cyngor sydd ar gael yn electronig wedi hynny. Ceredigion yw'r unig ACLI nad yw'n trefnu bod y darllediadau byw o gyfarfodydd ei Bwyllgor Rheoli Datblygu ar gael yn electronig ar ôl y cyfarfod.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>A5 Dylai'r Cyngor sicrhau bod penderfyniadau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu sy'n ymwneud â chartrefi 'fforddiadwy' yng nghefn gwlad agored yn cael eu gwneud a'u hadrodd yn gywir yn unol â chanllawiau atodol Tai Fforddiadwy'r Cyngor.</p>	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith.</p> <p>Fe gwblhaodd y Cyngor adolygiad o'i anheddau fforddiadwy i ganfod: pa un a yw anheddau fforddiadwy sengl mawr yng nghefn gwlad agored yn cael effaith sylweddol ar niferoedd y cartrefi fforddiadwy yr adroddir arnynt wrth Lywodraeth Cymru; a pha un a yw penderfyniadau o'r fath sy'n groes i gyngor swyddogion proffesiynol, mewn perthynas ag anheddau fforddiadwy sengl mawr yng nghefn gwlad agored, yn creu risg y gallai ymgeiswyr ar gyfer anheddau o'r fath benderfynu herio statws 'fforddiadwy' eu heiddo yn gyfreithiol wrth eu gwerthu yn y dyfodol.</p> <p>Fe wnaeth y Cyngor adnabod nifer y ceisiadau cynllunio a gymeradwywyd mewn 'lleoliadau eraill' ers 2015. Adnabu'r Cyngor hefyd ble y mae'r cartrefi fforddiadwy'n cael eu hadeiladu a maint yr anheddau. Daeth adolygiad y Cyngor i'r casgliad bod hyn yn cyfateb i 17% o'r cartrefi fforddiadwy a ganiatawyd. I sicrhau yr adroddir yn fwy cywir ar dai fforddiadwy yn y dyfodol, mae'r Cyngor yn bwriadu adolygu arwynebeddau a niferoedd ystafelloedd gwely anheddau fforddiadwy ac anheddau TAN6 â chaniatâd Llawn neu Faterion a Gadwyd yn Ôl. Mae'n bwriadu ychwanegu'r wybodaeth hon at ei broses fonitro fewnol a gall yr anheddau hynny sy'n mynd y tu hwnt i'r uchafswm maint gael eu hadnabod a'u diystyru wrth adrodd wrth Lywodraeth Cymru.</p>
<p>A6 Dylai'r Cyngor a'r Pwyllgor Rheoli Datblygu asesu goblygiadau cronol ac effaith seilwaith hirdymor cymeradwyo anheddau fforddiadwy sengl a cheisiadau cynllunio TAN 6 yng nghefn gwlad agored er mwyn sicrhau eu bod yn cyfrannu'n gynaliadwy ac yn gydlynol at flaenoriaethau corfforaethol ehangach y Cyngor.</p>	<p>Argymhelliad heb ei roi ar waith.</p> <p>Fel a nodwyd mewn ymateb i A5, fe gwblhaodd y Cyngor adolygiad o faint anheddau fforddiadwy a ganiatawyd yng nghefn gwlad agored ac mewn 'lleoliadau eraill'. Fodd bynnag, ni wnaeth yr adolygiad hwn amlygu'r asesiad cronnos o'r effaith ar y seilwaith, er enghraifft darpariaeth iechyd gymunedol, casglu gwastraff, cludiant i ysgolion a lleoedd ac ati, wrth gymeradwyo anheddau yng nghefn gwlad agored neu mewn 'lleoliadau eraill'.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
Cynllunio Gwasanaethau: Dylai Gwasanaeth Cynllunio'r Cyngor:	
A7 Cyflwyno ei wybodaeth a'i thargedau perfformiad yn gliriach yn ei gynlluniau busnes.	<p>Argymhelliad wedi'i roi ar waith yn rhannol.</p> <p>Mae cynllun busnes Rheoli Datblygu'r Cyngor 2022-23 yn cynnwys hunanasesiad sy'n bwrw golwg ar dri maes allweddol: yr hyn sy'n gweithio'n dda, yr hyn y mae'r gwasanaeth yn gofidio amdano a'r hyn y mae angen iddo ddiwydd. Mae hyn yn darparu darlun clir o'r gwasanaeth. Fodd bynnag, nid yw'r cynllun busnes yn dangos unrhyw ddata sylfaenol a nifer cyfyngedig o dargedau y mae'n eu dangos i ategu amcanion y gwasanaeth. Felly, nid yw'r cynllun busnes yn cyflwyno gwybodaeth am berfformiad na thargedau mewn modd eglur. Mae'r Gwasanaeth Cynllunio'n sefydlu Safonau Gwasanaeth i ddarparu eglurder ynghylch yr hyn y gall ymgeiswyr/asiantau ei ddisgwyl gan y Gwasanaeth a rôl ymgeiswyr/asiantau o ran cyfrannu at broses esmwyth ar gyfer cyflwyno ceisiadau cynllunio. Unwaith y byddant wedi'u cwblhau, dylai'r Safonau Gwasanaeth ddarparu manylion y gwasanaethau a gynigir, y safonau y mae'r gwasanaeth yn ymgeirio i'w cyrraedd, a thargedau perfformiad mesuradwy. Mae'r wybodaeth hon wedi'i bwriadu i fod ar gael yn rhwydd i swyddogion, Aelodau Etholedig, cymunedau lleol, datblygwyr a phartïon eraill â buddiant. Y bwriad yw bod y mesurau perfformiad terfynol a fydd yn rhan o'r Safonau Gwasanaeth yn cael eu cynnwys yn y cynllun busnes.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021	Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor
<p>A8 Adolygu effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd cyfuno rolau'r Swyddog Rheoli Datblygu a Gorfodi gan gynnwys yr effaith ar berfformiad.</p>	<p>Argymhelliad heb ei roi ar waith.</p> <p>Nid yw'r Cyngor wedi cynnal yr adolygiad hwn. Mae'r Cyngor wedi sicrhau gwasanaeth ymgynghorwyr i gynorthwyo gyda lleihau'r ôl-groniad o geisiadau cynllunio ac achosion gorfodi. Er gwaethaf dechrau araf, mae'r ymgynghorwyr yn gwella cyflymder eu proses benderfynu ar gyfer ceisiadau cynllunio ond nid ar gyfer gorfodi.</p> <p>Mae'r Cyngor yn ystyried rôl gorfodi'n gyffredinol, gan gynnwys mewn meysydd gwasanaeth eraill megis gwastraff ac ailgylchu ac iechyd yr amgylchedd. Yn ystod ein gwaith maes, cawsom neges gref bod gorfodaeth gynllunio'n bryder cynyddol yn y sir, y mae angen mynd i'r afael ag ef.</p>
<p>Monitro</p> <p>A9 Dylai'r Cyngor sefydlu fframwaith i sicrhau ei hun bod y Pwyllgor Rheoli Datblygu yn cyfrannu'n gydlynol ac yn gynaliadwy at gyflawni blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor.</p>	<p>Argymhelliad heb ei roi ar waith.</p> <p>Roedd y Gwasanaeth Cynllunio'n bwriadu datblygu 'Rhestr Wirio Cynaliadwyedd' ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu i asesu effaith unigol a chronnus prosesau penderfynu. Byddai swyddogion yn cwblhau'r rhestr wirio cyn cyfarfodydd y pwyllgor ac yn cynnwys y rhestr wirio fel rhan o'r pecyn adroddiadau ar gyfer y Pwyllgor. Fodd bynnag, nid ydym wedi gweld tystiolaeth bod y gwasanaeth yn rhoi'r trefniant hwn ar waith.</p>

Cynigion ar gyfer Gwella yn 2021

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol A10 Wrth wneud unrhyw newidiadau i'r gwasanaeth cynllunio, dylai'r Cyngor fanteisio ar y cyfle i ystyried sut y gallai weithredu'n agosach yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gyfrannu at gyflawni amcanion llesiant y Cyngor wrth wneud penderfyniadau cynllunio.

Asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor

Argymhelliad wedi'i roi ar waith yn rhannol.

Fe wnaeth swyddogion gynnwys yr egwyddor Datblygu Cynaliadwy o fewn yr hyfforddiant ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu newydd ym mis Mai 2022. Fodd bynnag, mae dehongliad rhai Aelodau o 'ddatblygu cynaliadwy' yn wahanol i'r diffiniad o ddatblygu cynaliadwy yn Rhifyn 11 Polisi Cynllunio Cymru. Wedi'i gynnwys yng Nghylch Gorchwyl y Pwyllgor mae'r gofyniad bod y Pwyllgor yn 'ystyried yr egwyddor datblygu cynaliadwy wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio'. Er mwyn ymlynu wrth ddiben y Pwyllgor, mae hyfforddiant pellach ar gyfer Aelodau'n ofynnol fel bod y Pwyllgor yn deall yn llawn beth mae datblygu cynaliadwy'n ei olygu yng nghyd-destun cynllunio.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

'Craciau yn y Sylfeini' – Diogelwch Adeiladau yng Nghymru

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

Awst 2023

Paratowyd yr adroddiad hwn i'w gyflwyno i'r Senedd o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a 2006.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Senedd ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2023

Archwilio Cymru yw brand ymbarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol. Er bod gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod, prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Cynnwys	4
Rheoli Adeiladu a Diogelwch Adeiladau yng Nghymru	4
Trychineb Grenfell ac Ymchwiliad Hackitt	6
Casgliadau Allweddol	8
Ffeithiau Allweddol	10
Argymhellion	12

Adroddiad manwl

1	Nid yw cyrff cyfrifol wedi datblygu cynlluniau cynhwysfawr eto sy'n nodi sut y bwriedir ymdrin â'r cyfrifoldebau newydd a diwygiedig a gyflwynwyd gan y Ddeddf Diogelwch Adeiladau	16
2	Mae materion o ran darparu adnoddau'n ei gwneud yn annhebygol y gall awdurdodau lleol roi'r gyfundrefn diogelwch adeiladau newydd ar waith yn llwyddiannus neu fod gwasanaethau'n addas ar gyfer y diben	24
3	Nid oes rhyw lawer o waith yn cael ei wneud i werthuso gwasanaethau rheoli adeiladu ledled Cymru ac nid oes system gynhwysfawr genedlaethol o sicrwydd diogelwch adeiladau	40

Atodiadau

1	Ymagwedd a Dulliau Archwilio	47
2	Dogfennau Cymeradwy'r Rheoliadau Adeiladu	49
3	Y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau a'r Person Atebol	50
4	Dull yr Alban	52
	Model gweithredu	52
	Ymateb i Grenfell	53
	Model hybiau lleo	55

Adroddiad cryno

Cyd-destun

Rheoli Adeiladu a Diogelwch Adeiladau yng Nghymru

- 1 Set o ofynion cyfreithiol ar gyfer dylunio a chodi adeiladau newydd, codi estyniadau i adeiladau presennol a gwneud addasiadau sylweddol iddynt a rhai newidiadau i'w defnydd, yw Rheoliadau Adeiladu. Mae rheoliadau adeiladu'n helpu i sicrhau bod adeiladau newydd, addasiadau, adnewyddiadau ac estyniadau (yn rhai domestig neu fasnachol) yn ddiogel, yn hygyrch ac yn rhad ar ynni.
- 2 Diffinnir y rheoliadau adeiladu gan Lywodraeth Cymru ac maent yn cynnwys testunau penodol gan gynnwys cyfanrwydd strwythurol, diogelu rhag tân, hygyrchedd, perfformiad ynni, dyfeisiau trydanol a gosod dyfeisiau hylosgi. Maent hefyd yn gosod, er enghraifft, safonau ar gyfer draeniau, awyru, diogelu rhag dŵr yn dod i mewn a diogelu rhag halogiad gan gynnwys nwy methan a radon. Er mwyn helpu pobl i gydymffurfio â hwy, mae Llywodraeth Cymru yn cynhyrchu Dogfennau Cymeradwy sy'n cynnig arweiniad manwl ac yn dangos ffyrdd o sicrhau cydymffurfiaeth, a fynegir mewn datganiadau swyddogaethol syml – gweler **Atodiad 2** am ragor o wybodaeth.
- 3 Dylunwyr, adeiladwyr a pherchnogion adeiladau sy'n bennaf gyfrifol am gydymffurfio â Rheoliadau Adeiladu, ac mae dau lwybr yn agored iddynt wrth geisio cymeradwyaeth i'w gwaith¹. Gallant ddewis talu am naill ai:
 - arolygydd awdurdod lleol o'r cyngor a chyfundrefn a weithredir trwy Rheoli Adeiladu Awdurdodau Lleol (LABC); neu
 - arolygydd cymeradwy o gwmni rheoli adeiladu preifat a gymeradwywyd gan y Llywodraeth.

1 Mae'r system yng Nghymru'n adlewyrchu'r un yn Lloegr ac mae wedi bod yn ddigynfnewid i raddau helaeth ers mabwysiadu Rhan 2 o Ddeddf Adeiladu 1984 a oedd yn darparu ar gyfer cyflwyno arolygwyr cymeradwy fel dewis arall yn lle cael cymeradwyaeth rheoliadau adeiladu gan awdurdod lleol. Yn yr Alban, mae'r holl weithgareddau rheoli adeiladu yn nwylo llywodraeth leol ac nid oes arolygwyr cymeradwy ar gyfer adeiladau preifat.

- 4 Yn ymarferol, os cynigir gwaith adeiladu, rhaid i'r gwaith gydymffurfio â'r Rheoliadau hyn. Er y gall gwaith ar adeilad newydd neu estyniad fynd rhagddo cyn unrhyw ganiatâd ffurfiol, ni all unrhyw beth symud ymlaen y tu hwnt i'r camau arolygu heb gymeradwyaeth arolygydd. Pan fo'r adeilad wedi'i gwblhau wrth fodd arolygydd, dyroddir Tystysgrif Cwblhau neu Derfynol (gan ddibynnu pwy sydd wedi cymeradwyo'r gwaith). Dim ond pan fo'r holl waith wedi cael ei gymeradwyo a bod arolygiad terfynol o'r safle wedi digwydd y darperir y dystysgrif hon.
- 5 Mae'r ddau'n gweithio yn yr un ffordd, gan wirio cynlluniau cyn i'r gwaith ddechrau, arolygu gwaith yn ffisegol yn ystod y datblygiad, cynghori ynghylch unrhyw newidiadau yn ôl yr angen i sicrhau cydymffurfiaeth, cyn ail-arolygu'r gwaith cyn cymeradwyo'r prosiect. Fodd bynnag, dim ond awdurdod lleol sydd â phwerau gorfodi ac erlyn lle ceir achosion o dorri'r Rheoliadau. Dylai arolygydd cymeradwy drosglwyddo'r prosiect i'r awdurdod lleol os oes problemau gyda'r prosiect na ellir eu datrys yn anffurfiol. Gall fod cosbau trwm, gan gynnwys dirwyon a charchariad, am achosion o dorri'r Rheoliadau, er mai anaml iawn y mae hyn yn digwydd yn ymarferol.

Trychineb Grenfell ac Ymchwiliad Hackitt

- 6 Roedd y gyfundrefn rheoliadau adeiladu'n ddigyfnewid am nifer o flynyddoedd tan Dân Tŵr Grenfell yn 2017, y bu farw 72 o bobl ynddo. Yn dilyn y trychineb hwn, comisiynwyd adolygiad annibynnol o Reoliadau Adeiladu a diogelwch tân gan Lywodraeth y DU (y Deyrnas Unedig). Dan gadeiryddiaeth y Fonesig Judith Hackitt, cyhoeddwyd adroddiad yr adolygiad² ym mis Mai 2018 ac fe amlygodd faterion hirsefydlog a difrifol³ gyda'r system diogelwch adeiladau, gan gynnwys:
- **Anwybodaeth** – nid oedd rheoliadau a chanllawiau wastad yn cael eu darllen gan y rhai yr oedd angen iddynt eu darllen, a phan oeddent yn gwneud roedd y canllawiau'n cael eu camddeall a'u camddechongli.
 - **Difaterwch** – prif gymhellid y system oedd gwneud pethau mor gyflym ac mor rad â phosibl yn hytrach na darparu cartrefi o ansawdd sy'n ddiogel i bobl fyw ynddynt. Pan godwyd pryderon gan eraill a oedd yn gysylltiedig â gwaith adeiladu neu gan drigolion, roeddent yn aml yn cael eu hanwybyddu. Roedd rhai o'r bobl a oedd yn gwneud gwaith adeiladu'n methu â blaenoriaethu diogelwch, gan ddefnyddio amwysedd rheoliadau a chanllawiau i 'chwarae'r' system.
 - **Diffyg eglurder ynghylch rolau a chyfrifoldebau** – roedd amwysedd ynghylch ble'r oedd cyfrifoldeb yn gorwedd, a hynny'n cael ei waethygu gan rywfaint o natur dameidiog o fewn y diwydiant, ac yn rhagwahardd perchnogaeth gadarn ar atebolrwydd.
 - **Goruchwyliaeth reoleiddiol ac offer gorfodi annigonol** – nid oedd maint neu gymhlethdod prosiect i'w gweld fel pe baent yn goleuo'r ffordd yr oedd yn cael ei oruchwyllo gan y rheoleiddiwr. Lle'r oedd angen camau gorfodi, yn aml nid oeddent yn cael eu cymryd. Lle'r oeddent yn cael eu cymryd, roedd y cosbau mor fach fel eu bod yn rhwystr aneffeithiol.
- 7 Argymhellodd yr adroddiad fframwaith newydd i ddisodli'r system gymhleth a oedd wedi tyfu dros ddegawdau, ynghyd â'r angen i newid diwylliant o un sy'n blaenoriaethu cyfanrwydd a dyluniad strwythurol i un sydd â phwyslais cyfartal ar reolaethau ansawdd diogelwch tân. Yn dilyn Ymchwiliad Hackitt, blaenoriaethodd Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU waith i fyn d i'r afael â chanfyddiadau'r adolygiad a phenllanw hynny oedd Deddf Diogelwch Adeiladau 2022 (y 'Ddeddf')⁴. Y Ddeddf yw'r broses fwyaf i ailwampio rheoliadau diogelwch adeiladau ers 1984 yng Nghymru a Lloegr.

2 Judit Hackitt, [Building a Safer Future](#), Mai 2018

3 Llundain Sir John Egan, [Rethinking Construction: Report of the Construction Task Force](#), November 1998

4 [Deddf Diogelwch Adeiladau 2022](#).

- 8 Mae'r adroddiad hwn yn ystyried sut y mae Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a'u partneriaid allweddol yn rhoi gofynion Deddf Diogelwch Adeiladau 2022 ar waith. Bu ffocws ein hadolygiad ar asesu parodrwydd cyrff i ymgymryd â'u cyfrifoldebau newydd ac estynedig, cydnherthedd gwasanaethau presennol, a chadernid systemau sicrwydd diogelwch adeiladau. Mae **Atodiad 1** yn nodi ein hymagwedd a dulliau archwilio.

Casgliadau Allweddol

- 9 Ein casgliad ar y cyfan yw nad yw cyrff cyfrifol – yn enwedig awdurdodau lleol a thân ac achub – yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau'n effeithiol a sicrhau bod adeiladau yng Nghymru'n ddiogel.
- 10 Yn **Rhan 1** o'r adroddiad, rydym yn ystyried y blaenoriaethau a osodwyd gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â'r Ddeddf a pha mor barod yw awdurdodau lleol i gyflawni'r rhain. Canfuom fod Llywodraeth Cymru wedi rhoi blaenoriaeth i ymateb i drychineb Grenfell, gan weithio gyda Llywodraeth y DU. Arweiniodd hyn at Ddeddf Diogelwch Adeiladau 2022 sy'n ceisio mynd i'r afael â phroblemau hirsefydlog o ran rheoleiddio a goruchwyllo gwaith i ddylunio a chodi adeiladau.
- 11 Canfuom fod Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn dilyn llwybrau gwahanol o ran meysydd polisi allweddol, a bod peth amheuaeth o hyd ynghylch sut y bydd y Ddeddf yn cael ei rhoi ar waith yng Nghymru, yn bennaf am nad yw penderfyniadau mewn meysydd allweddol wedi cael eu gwneud a'u cytuno eto. Mae hyn yn creu ansicrwydd, gyda'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am gyflawni'r newidiadau hyn a, thrwy estyniad o ran cydweithio, gwasanaethau tân ac achub, sydd eto i ddatblygu cynlluniau cynhwysfawr sy'n nodi sut y maent yn bwriadu cyflawni eu cyfrifoldebau newydd a diwygiedig.
- 12 Yn **Rhan 2** rydym yn ystyried cryfder gwasanaethau rheoli adeiladu a gorfodi awdurdodau lleol, effeithiolrwydd y drefn pennu ffioedd a sut mae gwasanaethau'n newid i gryfhau cydnerthedd. Rydym yn dod i'r casgliad, fel proffesiwn, bod rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau'n wynebu heriau staffio sylweddol. Mae gweithlu sy'n heneiddio (gweler y Ffeithiau Allweddol isod), cynllunio gwael ar gyfer olyniaeth, diffyg buddsoddi ehangach mewn gwasanaethau a hyfforddi a datblygu'n amlygu nad yw'r gwasanaethau hyn yn gydnherth nac yn addas ar gyfer y dyfodol.
- 13 Mae gennym hefyd bryderon ynghylch rheolaeth ariannol ar reoli adeiladu, a ninnau wedi dod i'r casgliad y gallai arferion cyfredol rhai awdurdodau fod yn anghyfreithlon gyda gwasanaethau'n peidio â gweithredu yn unol â rheoliadau a chanllawiau. Er bod y pandemig wedi helpu awdurdodau lleol i foderneiddio eu gwasanaethau, gan ddefnyddio TG (Technoleg Gwybodaeth) seiliedig ar gwmwl a threfniadau gweithio o bell, mae eu cydnerthedd yn dal i fod yn wan. Nid yw cyfleoedd i gryfhau gwasanaethau trwy gydweithredu a rhanbartholi yn cael eu blaenoriaethu ac ychydig o waith sydd wedi digwydd yn y meysydd hyn.

- 14 Yn olaf, yn **Rhan 3** rydym yn archwilio trefniadau sicrhau diogelwch adeiladau. Canfuom fod diffyg fframwaith cenedlaethol i fonitro a gwerthuso gwasanaethau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau'n golygu nad yw awdurdodau lleol a'u partneriaid yn gweithio i fesurau deilliant, targedau na meincnodau priodol y cytunwyd arnynt. Ar y cyd â gweithgarwch cyfyngedig i graffu ar reoli adeiladu a diogelwch adeiladau a'u gwerthuso, a'r ffaith bod risgiau'n cael eu rheoli'n wael, rydym yn dod i'r casgliad nad yw systemau sicrwydd yn ddigonol.

Roedd tân Tŵr Grenfell yn drasiedi cenedlaethol, ac rydym yn dal i deimlo'i effaith heddiw. Mae fy adroddiad yn amlygu pryderon mawr ynghylch rhoi'r system newydd ar gyfer Diogelwch Adeiladau ar waith. Er ei bod yn galonogol gweld yr awch ac ymrwymiad gan y rhai sy'n gweithio yn y sector, rwy'n pryderu nad oes digon o flaenoriaeth yn cael ei rhoi i'r gwasanaethau hyn ar lawr gwlad. Mae'r diffyg cynlluniau cadarn, prosesau penderfynu eglur ac adnoddau digonol yn codi pryderon go iawn na fydd y ddeddfwriaeth newydd yn cael ei chyflawni ac y bydd y problemau y mae'n ceisio mynd i'r afael â hwy'n dal i fodoli.

Adrian Crompton

Archwilydd Cyffredinol Cymru

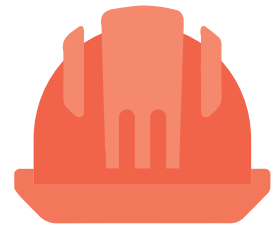

Ffeithiau Allweddol

177 cyfanswm y staff ym maes rheoli adeiladu

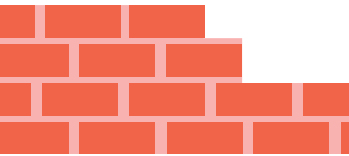
11 cyfanswm y staff y penodwyd rhywun yn eu lle yn 2021-22

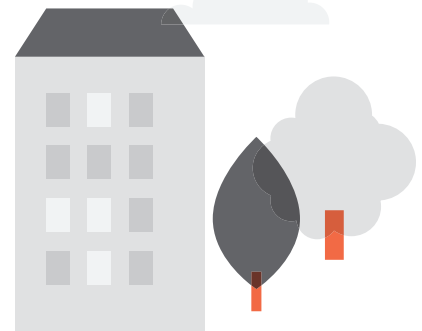
0 nifer y syrfewyr neu reolwyr sydd ag anabledd

O'r **133** o syrfewyr a rheolwyr CagALL, mae **54.4%** dros 50 oed a dim ond **10%** sydd dan 30

96% cyfran y syrfewyr a'r rheolwyr sy'n wyn

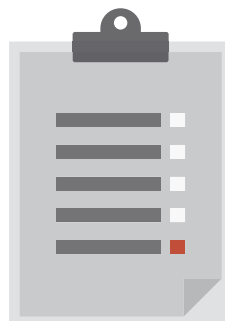

21 cyfanswm y staff a adawodd faes rheoli adeiladu yn 2021-22

118 Nifer cyfartalog y ceisiadau y mae pob syrfewr/rheolwr yn ymdrin â hwy

100% cyfran y staff gweinyddol sy'n wyn

Mae'r tîm rheoli adeiladu cyffredin mewn awdurdod lleol yn cynnwys:

Rheolwr

Gwryw

50-60 mlwydd oed

Cymwysedig

Syrfëwr

Gwryw

Dros 50 mlwydd oed

Cymwysedig

Syrfëwr

Gwryw

Dros 50 mlwydd oed

Aelod cysylltiol

Syrfëwr

Gwryw

Dros 40 mlwydd oed

Heb gymhwyso

Syrfëwr

Gwryw

30-40 mlwydd oed

Heb gymhwyso

Syrfëwr

Gwryw

O dan 30 mlwydd oed

Cymwysedig

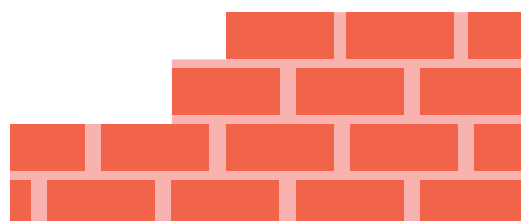
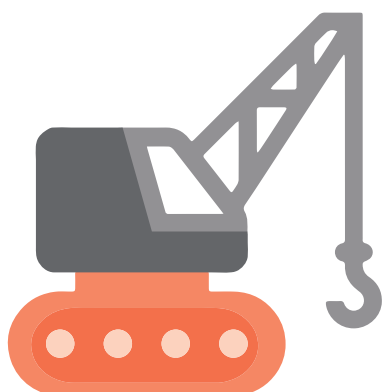

Gweinyddol

Benyw

Unrhyw oedran

Heb gymhwyso

Argymhellion

- 15 Mae ein hargymhellion wedi'u nodi isod. Rydym yn disgwyl i Lywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol unigol ystyried canfyddiadau'r adolygiad hwn a'n hargymhellion a chwblhau ffurflen ymateb sefydliadol a chyhoeddi hon. Rydym hefyd yn disgwyl y bydd pwyllgor llywodraethu ac archwilio pob awdurdod lleol yn derbyn yr adroddiad ac yn monitro eu hymateb i'n hargymhellion mewn modd amserol.

Arddangosyn 1: argymhellion

Argymhellion

- A1 Dylai Llywodraeth Cymru ddarparu mwy o eglurder ynghylch gweithredu a disgwyliadau'r Ddeddf Diogelwch Adeiladau er mwyn sicrhau bod awdurdodau lleol yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau a'u dyletswyddau newydd. Dylai hyn gynnwys:
- egluro'r gofynion manwl ar gyfer cymhwysedd a chofrestru er mwyn galluogi awdurdodau lleol i gynllunio ar gyfer y newidiadau hyn;
 - amserlen benodol ar gyfer datblygu a mabwysiadu canllawiau ar gyfer Cymru i sicrhau y gall awdurdodau lleol ac eraill gyflawni eu dyletswyddau; a
 - dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda rhanddeiliaid allweddol, fel LABC Cymru, i roi cymorth i ddeall y canllawiau a'u rhoi ar waith pan gânt eu cyhoeddi.
- A2 Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod ganddi ddigon o adnoddau i gyflawni'r newidiadau deddfwriaethol a pholisi ar gyfer Diogelwch Adeiladau er mwyn lleihau risgiau i'w rhoi ar waith.

Argymhellion

- A3 Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r dull marchnad gymysg o reoli adeiladu a dod i'r casgliad pa un a yw'n parhau i fod yn briodol ac yn effeithiol o ran cadw adeiladau yng Nghymru'n ddiogel. Dylai'r adolygiad hwn:
- asesu'r sefyllfa fel ag y mae yn erbyn newidiadau posibl, megis y model cyflawni yn yr Alban;
 - bod wedi'i fframio ar sail dadansoddiad SWOT o gostau, manteision, bygythiadau a risgiau;
 - manteisio ar ymchwil sy'n bodoli eisoes i adnabod arfer da; a
 - chael ei gyhoeddi gan gytuno ar ffordd ymlaen.
- A4 Dylai Llywodraeth Cymru gynyddu ei gwaith i oruchwylio a rheoli'r sector rheoli adeiladu er mwyn sicrhau bod system sicrwydd gadarn ar waith ar gyfer rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau trwy:
- greu fframwaith perfformiad cenedlaethol gyda safonau gwasanaeth eglur i hybu cysondeb o ran y gwasanaethau. Dylai hyn hefyd gynnwys mesurau deilliant i fonitro perfformiad a fframwaith gwerthuso ac adrodd ar gyfer craffu.
 - datblygu cynllun cenedlaethol ar gyfer y gweithlu diogelwch adeiladau i fynd i'r afael â'r risgiau mwyaf sylweddol sy'n wynebu'r sector. Dylai hyn gynnwys casglu a chyhoeddi data yn rheolaidd, yn ogystal â chwmpasu blaenoriaethau, megis:
 - mwy o ffocws ar hyfforddeion i liniaru risgiau i olyniaeth;
 - sefydlu rolau swyddi cenedlaethol, cyson sy'n cyfateb i lefelau cymhwysedd;
 - cynyddu amrywiaeth y sector i sicrhau ei fod yn adlewyrchu Cymru fodern; a
 - dylid ystyried cyllid penodol hefyd i alluogi syrfewyr i ennill a chynnal cymhwysedd.
 - dylai Llywodraeth Cymru archwilio gyda'r sector addysg bellach sut orau i ddarparu hyfforddiant rheoli adeiladu yng Nghymru i roi cymorth i gynllunio ar gyfer olyniaeth, datblygu sgiliau a sicrhau cymhwysedd.

Argymhellion

- A5 Dylai awdurdodau lleol ddatblygu cynlluniau gweithredu lleol sy'n mynegi gweledigaeth glir ar gyfer rheoli adeiladu er mwyn gallu cynllunio'n effeithiol ar gyfer rhoi gofynion y Ddeddf ar waith. Dylai'r Cynlluniau:
- fod yn seiliedig ar asesiad o risgiau lleol ac yn cynnwys camau lliniaru;
 - nodi sut y bydd adnoddau'n cael eu darparu ar gyfer gwasanaethau rheoli adeiladu i gyflawni eu holl gyfrifoldebau statudol;
 - dangos rôl allweddol rheoli adeiladu o ran sicrhau adeiladau diogel a bod yn gysylltiedig ag amcanion llesiant ac amcanion corfforaethol eraill; a
 - chynnwys mesurau deiliant sy'n canolbwyntio ar yr holl wasanaethau rheoli adeiladu, nid strwythurau peryglus yn unig.
- A6 Dylai awdurdodau lleol fynd ati ar frys i adolygu eu rheolaeth ariannol ar reoli adeiladu a sicrhau eu bod yn cydymffurfio'n llawn â Rheoliadau. Dylai hyn gynnwys:
- sefydlu amserlen o adolygiadau ffioedd rheolaidd i sicrhau bod taliadau'n adlewyrchu cost gwasanaethau ac yn cydymffurfio â'r Rheoliadau;
 - adrodd ar berfformiad ariannol a chyhoeddi'r wybodaeth honno'n flynyddol yn unol â'r Rheoliadau;
 - sicrhau bod staff perthnasol yn cael hyfforddiant i sicrhau eu bod yn cymhwyso'r Rheoliadau ac yn dehongli adroddiadau ariannol yn gywir; a
 - diwygio ffioedd i sicrhau y codir am wasanaethau yn unol â'r Rheoliadau.

Argymhellion

- A7 Dylai awdurdodau lleol weithio gyda phartneriaid i wneud gwell defnydd o adnoddau cyfyngedig trwy archwilio'r potensial ar gyfer cydweithio a rhanbartholi i gryfhau cydnerthedd trwy ddadansoddiad cost a budd o bartneru gydag awdurdodau cyfagos, sefydlu cyd-fentrau a/neu fabwysiadu model rhanbarthol lle y bo hynny'n fuddiol.

- A8 Dylai awdurdodau lleol adolygu prosesau rheoli risg i sicrhau bod risgiau'n cael eu hadnabod, eu cofnodi, eu hasesu, a'u lliniaru mewn modd systematig ac y gwneir gwaith rheolaidd i'w gwerthuso ac i graffu arnynt.

**Nid yw cyrff cyfrifol
wedi datblygu
cynlluniau cynhwysfawr
eto sy'n nodi sut
y bwriedir ymdrin
â'r cyfrifoldebau
newydd a diwygiedig
a gyflwynwyd
gan y Ddeddf
Diogelwch Adeiladau**

01

- 1.1 Yn yr adran hon o'r adroddiad, rydym yn ystyried ymateb Llywodraeth Cymru i Grenfell a'r newidiadau a gyflwynwyd, ac sydd yn yr arfaeth, yn y Ddeddf. Rydym yn nodi sut y mae awdurdodau lleol a'u partneriaid yn paratoi ar gyfer y newidiadau hyn ac yn darparu dadansoddiad sy'n nodi i ba raddau y maent mewn sefyllfa i'w cyflawni.

Fe wnaeth Llywodraeth Cymru flaenoriaethu gwaith i ymateb i drychineb Grenfell a dewisodd weithio gyda Llywodraeth y DU ar Ddeddf Diogelwch Adeiladau 2022

- 1.2 Yn dilyn trychineb Grenfell a chanfyddiadau ymchwiliad y Fonesig Judith Hackitt, sefydlodd Llywodraeth Cymru Grŵp Arbenigol Diogelwch Adeiladau. Barn y Grŵp Arbenigol oedd, er bod y diffygion yn y system yr un mor ddilys yng Nghymru ag ydynt yn Lloegr, bod y cyd-destun yn wahanol ac felly bod angen i'r atebion fod yn wahanol hefyd.
- 1.3 Nid yw maint y dirwedd adeiladau uchel yng Nghymru'n debyg i'r un yn Lloegr lle amcangyfrifir bod dros 11,000 o adeiladau uchel iawn. Ar adeg gwaith y Grŵp Arbenigol roedd 147⁵ o adeiladau preswyl uchel iawn yng Nghymru gyda hyd at bum adeilad uchel iawn ychwanegol yn cael eu codi bob blwyddyn.
- 1.4 Ym mis Mawrth 2019, cyhoeddodd y Grŵp Arbenigol fap trywydd⁶ ar gyfer gwneud adeiladau yng Nghymru yn fwy diogel, gan nodi blaenoriaethau tymor hwy ond hefyd ymyriadau tymor byrrach y gellid eu rhoi ar waith ar unwaith i sicrhau na fyddai methiannau Grenfell yn cael eu hailadrodd yn y dyfodol. Argymhellodd y Grŵp Arbenigol y dylid:
- egluro rolau a chyfrifoldebau allweddol;
 - sicrhau yr ymdrinnir â'r anghydbwysedd rhwng dylunwyr adeiladau, contractwyr a rheoleiddwyr;
 - creu un system â safonau cyson trwy fynd i'r afael ag economi gymysg y system ddwy haen ar gyfer rheoli adeiladu gyda chymffurfio rheoli adeiladu gyhoeddus a phreifat;
 - gwella capasiti a chymhwysedd swyddogion rheoli adeiladu;
 - creu cyfundrefn gorfodi a sancsiynau sy'n arwain at gydymffurfio effeithiol ac yn sicrhau diogelwch; a
 - chodi safonau gydag adeiladau nad ydynt yn ddiogel yn cael eu gwella.

5 O ran y sefyllfa ym mis Mawrth 2023 mae 171 o adeiladau preswyl uchel iawn.

6 Y Grŵp Arbenigol Diogelwch Adeiladau, [Map tuag at adeiladau mwy diogel yng Nghymru](#), Mawrth 2019.

- 1.5 Ym mis Ionawr 2021, yn dilyn gwaith y Grŵp Arbenigol, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei phapur gwyn 'Adeiladau Mwy Diogel yng Nghymru'.⁷ Cynigiodd y Papur Gwyn ddiwygiadau i'r gyfundrefn diogelwch adeiladau a bod rolau rhwng deiliaid dyletswyddau a phreswylwyr yn cael eu gwahanu. Yn dilyn ymgynghoriad, roedd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr yn cytuno â'r dull arfaethedig ond roedd arnynt eisiau, yn gymaint â phosibl, i gyfundrefn bolisi Cymru fod yn gyson â Lloegr. O ganlyniad, dewisodd Llywodraeth Cymru fwrw ymlaen ar y cyd â rhai agweddau ar ddeddfwriaeth arfaethedig Llywodraeth y DU, i fanteisio ar ddarbodion maint a sicrhau cysondeb priodol ledled Cymru a Lloegr.

Ceir ansicrwydd ynghylch sut y mae elfennau allweddol o Ddeddf Diogelwch Adeiladau 2022 yn cael eu rhoi ar waith yng Nghymru

- 1.6 Cafodd y Ddeddf Gydsyniad Brenhinol ar 28 Ebrill 2022 ac mae'n canolbwyntio ar y meysydd allweddol canlynol:
- diogelwch a safonau pob adeilad;
 - sicrhau diogelwch adeiladau risg uwch, o ran adeiladwaith a meddiannaeth;
 - gwella cymhwysedd y bobl sy'n gyfrifol am oruchwylio, rheoli a chyflawni gwaith i adeiladau risg uwch;
 - sicrhau safonau a chanllawiau mwy eglur; a
 - gwneud preswylwyr yn ganolog i system newydd o ddiogelwch adeiladau.
- 1.7 Ochr yn ochr â'r Ddeddf, bu newidiadau hefyd i gyfraith diogelwch tân ar gyfer adeiladau sy'n cynnwys dwy set neu fwy o fangreoedd domestig yng Nghymru a Lloegr. Mae Deddf Diogelwch Tân 2021⁸ yn egluro sut y cymhwysir y Gorchymyn Diogelwch Tân o ran pwy sy'n gyfrifol am reoli a lleihau risgiau tân mewn gwahanol rannau o adeiladau preswyl amlfeddiannaeth a'r rhannau o'r adeilad y mae'n ymwneud â hwy - er enghraifft, y wal allanol, a drysau rhwng mangreoedd domestig a rhannau cyffredin.
- 1.8 Trwy'r newidiadau hyn, mae ar Lywodraeth Cymru eisiau sicrhau bod eglurder llwyr ynghylch pwy sy'n gyfrifol am ddiogelwch adeilad ar bob adeg wahanol yn y broses. Mae Rheoliadau Adeiladu (Dylunio a Rheoli) 2015 eisoes yn nodi pwy yw'r bobl allweddol yn ystod prosiect adeiladu neu adnewyddu. Mae'r Cleient, y Prif Ddylunydd, y Prif gontractwr, dylunwyr a chontractwyr i gyd yn cael eu nodi fel 'deiliaid dyletswydd'.

7 Llywodraeth Cymru, Adeiladau Mwy Diogel yng Nghymru: Ymgynghoriad: Papur Gwyn Diogelwch Adeiladau, 12 Ionawr 2021

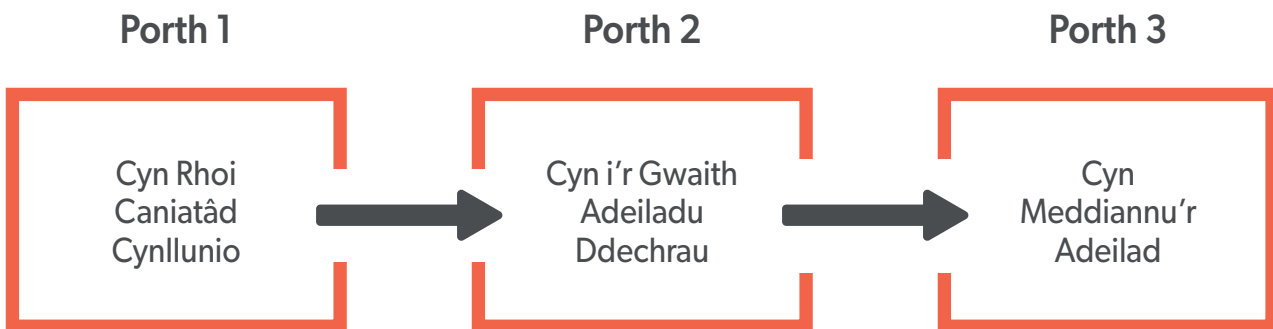
8 Deddf Diogelwch Tân 2021

- 1.9 Mae dyletswyddau ychwanegol bellach wedi'u gosod ar ddeiliaid dyletswydd mewn perthynas â diogelwch adeiladau. Wrth edrych tua'r dyfodol, bydd gofyn iddynt gydweithredu a rhannu gwybodaeth gyda chyrff rheoleiddio perthnasol a byddant yn gyfrifol am sicrhau y cydymffurfir â rheoliadau adeiladu. Bydd angen iddynt hefyd sicrhau eu bod nhw, a'r bobl maen nhw'n eu cyflogi, yn gymwys i wneud y gwaith maen nhw'n ei wneud. Bydd yn rhaid iddynt hefyd gydymffurfio â'r gofynion rheoleiddio a osodir arnynt.

Daeth Deddf Diogelwch Adeiladau 2022 i rym ym mis Ebrill 2023. Mae pob agwedd ar y Ddeddf yn berthnasol i Loegr, ond dim ond Rhan 3 (gyda rhai mân eithriadau) sy'n berthnasol i Gymru. Mae is-ddeddfwriaeth a chanllawiau ynghylch Rhan 3 yn cael eu cyflwyno ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru, gyda'r bwriad y bydd y Ddeddf yn cael ei rhoi ar waith yn llawn ac y bydd yn ofynnol cydymffurfio'n llwyr â hi o fis Ebrill 2025. Hefyd, mae Llywodraeth Cymru'n datblygu deddfwriaeth a fydd yn ymdrin â'r meysydd sydd wedi'u cynnwys yn Rhan 4 o Ddeddf Diogelwch Adeiladau 2022. Mae hyn yn cynnwys cyflwyno Rheoleiddiwr newydd i Gymru (nad yw wedi'i benderfynu eto) a rolau deiliaid dyletswydd cyfatebol megis y Person Atebol.

- 1.10 Mae'r diwygiadau hyn yn berthnasol i bob prosiect adeiladu cymwys, p'un ai prosiect i adeiladu estyniad, bloc o fflatiau ynteu canolfan siopa ydyw. Felly bydd Llywodraeth Cymru'n mynnu bod adeiladau risg uwch⁹ o fewn cwmipas y gwahanol newidiadau sy'n digwydd i'r amryw Gyfundrefnau Diogelwch Adeiladau yn mynd trwy bwyntiau stopio neu 'Byrth' cyn y gallant fynd ymlaen i gam nesaf y gwaith. Yn ôl ei hamserlen gyfredol, mae Llywodraeth Cymru yn rhagweld y bydd y gyfundrefn dylunio ac adeiladu (rheoli adeiladu) newydd sy'n cynnwys Pwrth yn dod i rym ym mis Ebrill 2025. Y tri phorth yw:

- 1.11 Wrth fynd trwy Borth, bydd yn rhaid i'r rhai sy'n dylunio ac yn codi'r adeilad ddangos bod y dyluniad a'r adeiladwaith yn bodloni, ac yn parhau i fodloni, gofynion rheoleiddiol a sicrhau bod mesurau diogelwch digonol a gwybodaeth ddigonol am yr adeilad yn eu lle fel y gellir eu rheoli, eu cynnal a'u cadw a'u gwella'n briodol. Bydd yn rhaid iddyn nhw hefyd feddwl sut y bydd diogelwch yr adeilad yn cael ei reoli pan fydd yr adeilad yn cael ei feddiannu. O ganlyniad, nod y Ddeddf ac is-ddeddfwriaeth yw creu newid cyffredinol mewn cyfrifoldeb a diwylliant yn y diwydiant adeiladu trwy gyflwyno safonau a chanllawiau mwy eglur a sefydlu fframwaith rheoleiddio a chyfrifoldeb mwy effeithiol ar gyfer y diwydiant adeiladu.
- 1.12 Yn bwysig, mae'r Ddeddf yn egluro pwy sy'n gyfrifol am ddiogelwch tân ac adeiladau trwy gydol cylch oes adeilad risg uwch ac yn sefydlu dwy rôl newydd i wireddu'r uchelgais hon - yn Lloegr y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau a'r Person Cyfrifol fydd y rhain. O ran y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau, mae Llywodraeth y DU wedi dewis penodi'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch i gyflawni'r swyddogaeth hon (gweler **Atodiad 4** am ragor o fanylion).

9 Mae'r diffiniad o 'Adeilad risg uwch' yn wahanol rhwng Cymru a Lloegr. Yn gynnar yn 2023, fe [ymgyngorodd](#) Llywodraeth Cymru ar ei diffiniad arfaethedig o adeilad sydd o leiaf 18 metr o uchder neu sydd ag o leiaf 7 llawr sydd hefyd yn cynnwys o leiaf un uned breswyl neu sy'n ysbyty neu'n gartref gofal'. Nid yw canlyniad yr ymgynghoriad wedi'i gyhoeddi eto. Yn Lloegr, mae gofyn bod o leiaf ddwy uned breswyl mewn adeilad.

- 1.13 Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu gwneud swyddogaethau Rheoli Adeiladu'r rheoleiddiwr ar gyfer adeiladau risg uchel yn rôl i awdurdodau lleol, ond nid yw wedi nodi eto sut y bydd yr elfen hon o'r gyfundrefn newydd yn gweithio na beth yw ei disgwyliadau ar gyfer gwasanaethau awdurdodau lleol. Mae'r rhai yr ydym ni wedi cyfweld â hwy'n teimlo'n anesmwyth ynglŷn â phenderfyniad Llywodraeth Cymru i wneud awdurdodau lleol yn Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau ar gyfer goruchwyllo adeiladau risg uchel. Cododd sawl corff arolygwyr cymeradwy (sy'n gweithio ar draws Cymru a Lloegr) a rhai aelodau o staff gwasanaethau tân ac achub bryderon nad oes gan awdurdodau lleol ddigon o adnoddau na phrofiad addas i gyflawni'r rôl hon. Yn hytrach, byddai'n well ganddyn nhw weld Cymru'n mabwysiadu'r system Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau sydd yn yr arfaeth yn Lloegr.
- 1.14 Ran amlaf o lawer, mae awdurdodau lleol a gwasanaethau tân ac achub yn pryderu ynghylch datblygiad hwyr a/neu hysbysu'n hwyr ynghylch penderfyniadau ac opsiynau polisi ar gyfer gweithredu'r newidiadau i'r gyfundrefn diogelwch adeiladau a gyflwynwyd gan y Ddeddf. Er enghraifft, fe gododd pob swyddog awdurdod lleol a gafodd ei gyfweld bryderon ynghylch diffyg manylion am y broses ar gyfer cofrestru'r proffesiwn Rheoli Adeiladu, un o nodweddion mwyaf arwyddocaol y Ddeddf, a rhywbeth a fydd yn effeithio ar holl awdurdodau lleol Cymru, nid dim ond y rhai ag adeiladau preswyl tal.
- 1.15 Cyn bo hir, bydd rhaid i bawb sy'n gweithio ym maes rheoli adeiladu, yn y sector preifat a'r sector cyhoeddus, gofrestru os ydynt am barhau i ymarfer. Hefyd, bydd angen i bob syrfëwr rheoli adeiladu mewn awdurdod lleol gwblhau asesiad ffurfiol rheolaidd o'i gymhwysedd. Bydd angen i syrfewyr a rheolwyr adeiladu fod â chymwysterau addas cyn y gallant ymarfer, er y gallai fod peth amser pontio i hyn ddigwydd. Os oes angen hyfforddiant cyn y gallant wneud gwaith, yna bydd hyn yn tynnu adnoddau allan o dimau sydd eisoes dan bwysau ac efallai y bydd angen darpariaeth ôl-lenwi ar gyfer hyn.
- 1.16 Gyda'i gilydd, bydd y newidiadau hyn yn cael effaith sylweddol ar awdurdodau lleol. Fodd bynnag, ar adeg ein harchwiliad nid oedd y system newydd wedi'i nodi mewn dogfen ddrafft ac nid oedd ymgynghoriad wedi cael ei gynnal arni. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cyflwyno'r drefn ar gyfer cofrestru'r holl Arolygwyr Adeiladau a Chymeradwywyr Rheoli Adeiladu o fis Hydref 2023. Mae hyn yn creu ansicrwydd ac amwysedd ac mae'n lleihau'r gefnogaeth gan y rhai sydd â chyfrifoldebau diogelwch adeiladau, yn enwedig o ystyried bod llai a llai o gyfle wrth i amser fynd heibio.

1.17 Mae swyddogion yn Llywodraeth Cymru a gyfwelwyd gennym yn cydnabod nad ydynt wedi gallu darparu adnoddau ar gyfer gwaith polisi mor gyflym ag yr hoffent, ac nid yw hyn wedi cael ei helpu gan ymddeoliad diweddar dau aelod allweddol o staff sydd wedi bod yn ganolog i lywio'r newidiadau yng Nghymru. O ganlyniad, nododd llawer o swyddogion mewn awdurdodau lleol anesmwythyd cynyddol bod yr Alban ymhell ar y blaen i Gymru a Lloegr o ran y cynnydd sydd wedi cael ei wneud, ac mae Lloegr bellach yn symud ymlaen yn gyflymach na Chymru. Mae'r ansicrwydd hwn yn ychwanegu at eu hamgylchedd gweithredu sydd eisoes yn gryn her.

Mae gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol a gwasanaethau tân ac achub ddealltwriaeth dda am risgiau i ddiogelwch adeiladau lleol ond nid ydynt wedi nodi eto sut y maent yn bwriadu ateb gofynion y Ddeddf.

- 1.18 Mae goblygiadau'r Ddeddf yn eang ac mae angen i lywodraeth leol fod wedi symud ymlaen gryn dipyn gyda gwaith i baratoi ar gyfer cyflawni'r cyfrifoldebau estynedig hyn. Er nad oes penderfyniadau terfynol wedi cael eu gwneud eto ynglŷn â dewisiadau polisi allweddol yng Nghymru, byddem yn dal i ddisgwyl canfod bod y rhai sy'n rheoli timau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau'n deall effaith y Ddeddf, yn enwedig negeseuon cyson Llywodraeth Cymru am y lefel uwch o arbenigedd y bydd ei hangen yn awr i gyflawni a dangos cymhwysedd a chydymffurfiaeth.
- 1.19 Trwy ein gwaith maes canfuom, fel rheol, fod gan staff diogelwch adeiladau awdurdodau lleol a gwasanaethau tân ac achub ddealltwriaeth dda am nifer a lleoliadau'r adeiladau risg uchel. Fodd bynnag, mae llawer yn cyfaddef bod lefel y manylder a'r wybodaeth am ddyluniad, adeiladwaith a chynnal a chadw'r adeiladau hyn yn amrywio ac nid oedd pawb a gyfwelwyd gennym yn teimlo'n hyderus bod ganddynt ddarlun cywir a chyfoes. Er gwaethaf hyn, gwelsom mai ychydig o weithredu sy'n digwydd neu sydd yn yr arfaeth o ran diweddarau a gwella gwybodaeth am yr adeiladau risg uchel posibl ym mhob ardal.
- 1.20 Fe wnaeth llawer o'r rhai a gyfwelwyd dynnu sylw hefyd at ddiffyg dealltwriaeth am oblygiadau posibl y Ddeddf ar lefel gorfforaethol ond hefyd yn uniongyrchol mewn meysydd gweithgarwch gweithredol allweddol, fel gwasanaethau tai. Er bod y rhan fwyaf o swyddogion wedi nodi bod mwy o ymwybyddiaeth o ddiogelwch adeiladau yn syth ar ôl trychineb Grenfell, nododd y mwyafrif llethol fod sylw wedi pylu dros amser ers hynny. Yn wir, nododd y rhan fwyaf mai anaml y mae rheoli adeiladu fel maes gwaith yn flaenoriaeth gorfforaethol, a bod gwybodaeth a dealltwriaeth wael am oblygiadau'r Ddeddf.

- 1.21 Ychydig iawn o awdurdodau lleol sydd wedi datblygu cynllun penodol i weithredu'r newidiadau sy'n cael eu gwneud i'r gyfundrefn diogelwch adeiladau. Hefyd, ni allai unrhyw un a gyfwelwyd gennym mewn llywodraeth leol fynegi gweledigaeth glir ar gyfer yr hyn y bydd angen i'w gwasanaeth ei gyflawni o ran y Ddeddf a'u cyfrifoldebau estynedig, na map tuag at gyflawni. Mae hyn yn adlewyrchu'r flaenoriaeth gorfforaethol isel a roddir i reoli adeiladu. Mae hyn yn rhywbeth a adleisiwyd yn ein cyfweiliadau gyda staff gwasanaethau tân ac achub, y gwnaeth nifer ohonynt nodi pryderon ynghylch y flaenoriaeth a roddir gan Lywodraeth Cymru a llywodraeth leol i wasanaethau rheoli adeiladu.
- 1.22 Er enghraifft, nid yw rheoli adeiladu'n wasanaeth ar ei ben ei hun mewn 21 o'r 22 awdurdod lleol ac fel arfer mae wedi'i leoli o fewn y gwasanaethau cynllunio ac yn cael ei oruchwyllo gan y swyddog arweiniol ar gyfer cynllunio. Hefyd nid oes unrhyw aelod-hyrwyddwr ar gyfer rheoli adeiladu. Mae hyn yn golygu bod y gwasanaeth yn aml yn profi diffyg cyfryngiad, proffil a chydabyddiaeth. Mae hyn yn cyfrannu at deimlad ymhlith swyddogion rheoli adeiladu eu bod yn ddi-rym, gyda'r rhan fwyaf yn cael eu gadael i fwrw ymlaen â phethau ac ymdopi orau y gallant, gan ganolbwyntio ar fynd i'r afael â materion o ddydd i ddydd, yn hytrach na gallu buddsoddi amser mewn cynllunio ar gyfer y tymor canolig a'r tymor hir.
- 1.23 Ar y cyfan, mae rheolwyr yn canolbwyntio ar barhau i ddarparu gwasanaethau ac nid ydynt yn paratoi nac yn cynllunio ar gyfer y modd y bydd y Ddeddf yn diwygio gwasanaethau. Mae hyn yn rhannol o ganlyniad i'r ansicrwydd sylweddol sy'n parhau ynghylch sut y bydd y Ddeddf yn cael ei rhoi ar waith yng Nghymru. Y canlyniad yw nad oes gan wasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol lawer o ddylanwad ac nad ydynt yn cael eu blaenoriaethu, a'u bod yn gweithio mewn amgylchedd ansicr iawn.

**Mae materion o ran
darparu adnoddau'n ei
gwneud yn annhebygol
y gall awdurdodau
lleol roi'r gyfundrefn
diogelwch adeiladau
newydd ar waith yn
llwyddiannus neu
fod gwasanaethau'n
addas ar gyfer y diben**

02

- 2.1 Yn **Rhan 2** o'r adroddiad, rydym yn nodi sut y darperir gwasanaethau rheoli adeiladu ar hyn o bryd, gan fwrw golwg yn bennaf ar yr amgylchedd gweithredu ar gyfer awdurdodau lleol ond gan hefyd ystyried rôl arolygwyr cymeradwy. Rydym yn crynhoi'r heriau staffio ac adnoddau sy'n wynebu'r proffesiwn ac i ba raddau y mae gwasanaethau mewn sefyllfa dda i oresgyn y rhain.

Mae rheoli adeiladu fel proffesiwn yn wynebu heriau staffio sylweddol

- 2.2 Er mwyn rhoi'r Ddeddf ar waith yn effeithiol, mae gofyn i awdurdodau lleol ac eraill fod â staff sy'n gymwys, yn meddu ar gymwysterau priodol, ac yn cael cymorth digonol i gynnal a diweddarau eu sgiliau a'u gwybodaeth. Hefyd, mae'n bwysig bod staff yn cael cyfleoedd i ddatblygu eu profiad, yn enwedig mewn adeiladau mwy cymhleth a safonau adeiladu newidiol, er mwyn gallu darparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol.

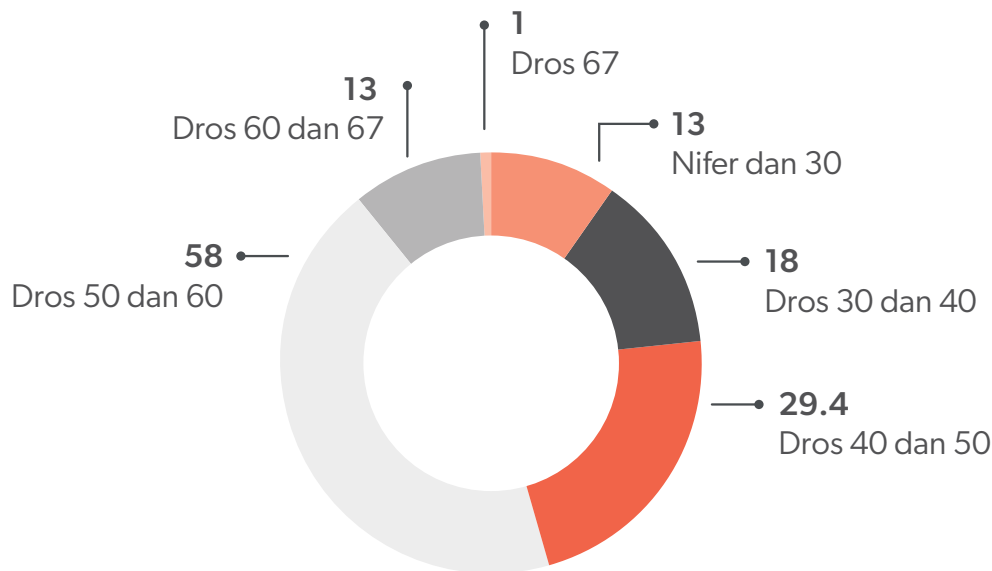
Nid yw rheoli adeiladu'n cael ei ystyried yn ddewis da o ran gyrfa mwyach ac mae'r ddemograffeg heriol yn effeithio'n ddifrifol ar gydnerthedd byrdymor a hirdymor gwasanaethau

- 2.3 Yn hanesyddol, roedd rheoli adeiladu'n cael ei ystyried yn rôl gadarnhaol i ddilyn gyrfa ynddi. Nododd llawer o reolwyr a gyfwelwyd gennym eu bod wedi ymuno â'u hawdurdod lleol fel hyfforddai a'u bod wedi cael budd o gyfleoedd i ddatblygu eu gwybodaeth a'u cyfrifoldebau dros amser a'u bod wedi cael cymorth i ddatblygu eu gyrfaedd yn y sefydliad. Fodd bynnag, yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae hyn wedi newid. Mae effaith cyni cyllidol wedi atal cyflogau rhag codi ac wedi lleihau nifer y staff i'r graddau nad yw rolau rheoli adeiladu mewn awdurdodau lleol bellach yn cael eu hystyried yn rhai deniadol yn ariannol a bod llai o gyfle staff i symud ymlaen yn eu gyrfa nag yn y gorffennol.
- 2.4 Mae hyn yn cael ei gadarnhau gan yr her recriwtio barhaus sy'n wynebu awdurdodau lleol sy'n ei chael hi'n anodd llenwi swyddi gwag, hyd yn oed lle cynigir taliad atodol ar sail y farchnad. Er enghraifft, ar ddiwedd mis Mawrth 2022, roedd 18.5 o rolau gwag Cyfwerth ag Amser Llawn (CagALI) ledled Cymru, gan gynnwys 14 o syrfewyr adeiladu. Er gwaethaf yr effaith niweidiol ar ddarparu gwasanaethau, dim ond 2.2 o staff asiantaeth CagALI gafodd eu penodi i gryfhau gwasanaethau ac er gwaethaf y cynnydd mewn ceisiadau rheoli adeiladu a wnaed yn ystod y pandemig a 2021-22.

- 2.5 Yn ôl ein harolwg o wasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol, ar ddiwedd mis Mawrth 2022 roedd 133 o syrfewyr a rheolwyr adeiladu CagALI a 44 o staff gweinyddol yn gweithio yn y gwasanaethau hyn. Mae hyn yn trosi'n syrfêwr neu reolwr am bob 23,361 o drigolion yng Nghymru. O'i gymharu, roedd y data diweddaraf i gael ei gyhoeddi yn yr Alban yn nodi bod 498 o syrfewyr a rheolwyr adeiladu a 134 o staff gweinyddol¹⁰, sy'n cyfateb i un syrfêwr neu reolwr am bob 10,633 o drigolion.
- 2.6 Yn ogystal â'r her recriwtio a chadw barhaus, mae proffil oedran syrfewyr adeiladu awdurdodau lleol hefyd yn peri pryder. Mae **Arddangosyn 1** yn dangos, o'r 133 o syrfewyr a rheolwyr CagALI, bod 54.4% dros 50 oed a dim ond 10% o dan 30 oed. Mae hyn yn amlygu risgiau gweithredol a risgiau i barhad gwasanaethau ar gyfer awdurdodau lleol sy'n debygol o brofi colled fawr o ran profiad a gwybodaeth pan fydd pobl yn ymddeol yn y degawd nesaf.

Arddangosyn 1: rheolwyr a syrfewyr rheoli adeiladu yn ôl oedran ym mis Mawrth 2022

Mae'r gweithlu rheoli adeiladu sy'n heneiddio'n risg fawr ar gyfer gweithredu a chyflawni'r gyfundrefn diogelwch adeiladau newydd.

Ffynhonnell: Arolwg Archwilio Cymru

10 Nid yw'r data ar gyfer 2021-22 ar gael eto. Nid oes data cymharol ar gyfer Lloegr yn bodoli. Llywodraeth yr Alban, [Building Standards Workforce Data Collection Analysis Report 2021](#), Mehefin 2022

- 2.7 Yn arbennig, mae colli profiad yn y garfan rheolwyr yn risg sylweddol. O'r holl reolwyr, mae 10 (46%) wedi gweithio mewn gwasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol am dros 30 mlynedd, tra bod 15 dros 50 oed. Ceir disgwyliad cyffredinol y bydd nifer sylweddol o reolwyr a syrfewyr yn ymddeol oherwydd yr ansicrwydd ynghylch y gofynion cofrestru a chymhwysedd (gweler uchod ym **mharagraffau 1.15 – 1.17**). Bydd hyn yn arwain at ostyngiad pellach mewn capasiti, a cholli profiad ac arweinyddiaeth yn ystod cyfnod tyngedfennol o newid pan fydd disgwyliadau a galwadau ar wasanaethau yn cynyddu.
- 2.8 Ym mhen arall y cylch gyrfa, ychydig iawn o hyfforddeion sy'n cael eu recriwtio i gryfhau gwasanaethau a mynd i'r afael â bylchau o ran adnoddau a phrofiad sydd ar y gorwel. Dim ond saith hyfforddai oedd yn 2022, gyda dim ond pedwar mewn rolau parhaol ar ôl cwblhau eu hastudiaethau¹¹. Cyfeiriodd rheolwyr at ddiffyg cefnogaeth gorfforaethol i gyflogi hyfforddeion a'r risg o golli staff sydd newydd gymhwyso i arolygwyr cymeradwy fel rhwystrau allweddol. Mae hyn yn gwneud cynllunio ar gyfer olyniaeth yn gryn her i bob awdurdod lleol. Yn ehangach, mae'r diffyg peirianwyr tân, prinder syrfewyr ac aseswyr sydd â digon o wybodaeth am systemau diogelwch strwythurol a chladin adeiladau uchel iawn yn parhau i fod yn bryder.
- 2.9 Mae'r Gymdeithas Llywodraeth Leol¹² yn Lloegr wedi adrodd am faterion recriwtio a chadw tebyg, gan nodi bod 43% o awdurdodau yn ei chael hi'n anodd recriwtio swyddogion rheoli adeiladu. Yn yr un modd yn yr Alban, nodwyd materion tebyg o ran demograffeg ac olyniaeth hefyd, ond mae gweithredu newidiadau allweddol yn gynharach wedi arwain at ddull mwy cyfarwyddol gan Lywodraeth yr Alban.
- 2.10 Datblygodd Llywodraeth yr Alban strategaeth genedlaethol ar gyfer y gweithlu¹³ ac roedd ganddi weledigaeth i sefydlu gweithlu cynaliadwy, medrus sy'n gwneud rheoli adeiladu'n 'broffesiwn i bawb'. Er mwyn cefnogi'r uchelgais hwn yn yr Alban, cyflwynwyd Fframwaith Cymhwysedd Proffesiynol ym mis Mai 2021. Mae'r fframwaith yn helpu i sicrhau y gall dilyswyr adeiladu ar bob lefel ddangos eu bod yn ddigon cymwys ac mae wedi'i wreiddio trwy'r System Asesu Cymhwysedd¹⁴. Mae hyn yn sbarduno gwelliant yn seiliedig ar sgiliau cyfredol ac fe'i cefnogir gan ddatblygiadau eraill yn y sector, megis hyb awdurdodau lleol (gweler **Atodiad 4** am ragor o wybodaeth).

11 Darperir hyfforddiant i brentisiaid a newydd-ddyfodiaid yn bennaf o dan raglenni cenedlaethol LABC a letyir gan Brifysgol Wolverhampton. Gall y [Brentisiaeth Radd Syrfêwr Rheoli](#) hyfforddi syrfewyr i lefelau cymhwysedd gwahanol sy'n gysylltiedig â'u rôl. Wrth i syrfêwr symud ymlaen trwy'r lefelau, gall asesu adeiladau mwy cymhleth a chael rolau ar lefel uwch.

12 Cymdeithas Llywodraeth Leol, [Local Government Workforce Survey 2022](#), Mai 2022

13 Llywodraeth yr Alban, [Building standards verification service: workforce strategy](#), Hydref 2020

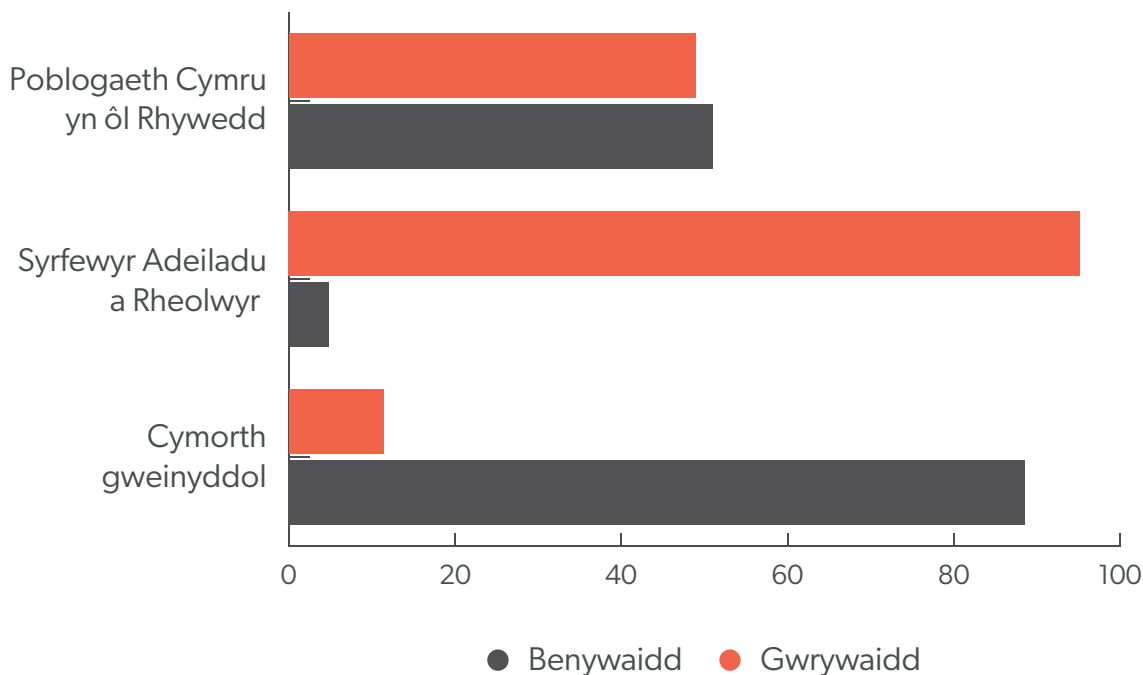
14 Llywodraeth yr Alban, [Building standards - verifiers: professional competency framework](#), Mai 2021

2.11 Mae swyddogion Llywodraeth yr Alban yn credu bod colli staff profiadol – fe ymddiswyddodd 48 o bobl (syrfewyr a rheolwyr adeiladu yn bennaf) o wasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol yr Alban yn 2021, yn dilyn rhoi'r gyfundrefn reoleiddio newydd ar waith yn gynt - bellach yn cael sylw. Trwy ei strategaeth ar gyfer y gweithlu a'i fframwaith cymhwysedd, mae awdurdodau lleol yn blaenoriaethu uwchsgilio pobl a recriwtio rhagor o brentisiaid. Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw gamau lliniaru tebyg i waith Llywodraeth yr Alban yn yr arfaeth yng Nghymru.

2.12 Mae diffyg amrywiaeth o fewn y gweithlu rheoli adeiladu hefyd ac nid yw'n cynrychioli Cymru fodern. Canfu ein harolwg fod 100% o staff gweinyddol a 96% o syrfewyr a rheolwyr adeiladu'n disgrifio'u hunain fel gwyn Cymreig neu wyn Prydeinig o safbwynt ethnig, ac mai dim ond 5% o staff gweinyddol sy'n nodi bod ganddynt anabledd tra bod dim syrfewyr adeiladu na rheolwyr wedi nodi bod ganddynt anabledd. Hefyd, mae'r rolau o fewn y gweithlu wedi'u rhannu'n glir ar hyd llinellau rhywedd – **Arddangosyn 2.**

Arddangosyn 2: rhywedd syrfewyr, rheolwyr, a staff gweinyddol adeiladu yn awdurdodau lleol Cymru ym mis Mawrth 2022

Dynion yw'r mwyafrif llethol o bobl mewn swyddi syrfewyr a rheolwyr adeiladu proffesiynol a menywod yw'r mwyafrif llethol mewn rolau gweinyddol â chyflogau is.

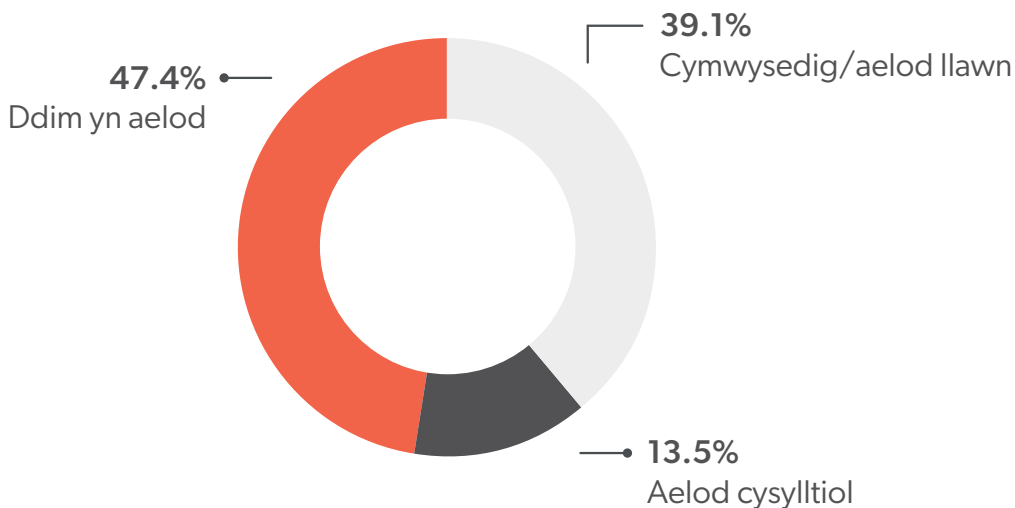

Mae mynediad at hyfforddiant yn gyfyngedig ac nid yw staff yn cael cymorth i wella a chynnal eu sgiliau a'u gwybodaeth

2.13 Er mwyn ateb gofynion cofrestru'r gyfundrefn diogelwch adeiladau newydd a sicrhau bod staff yn gymwys i ymarfer, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol a'u partneriaid fuddsoddi mewn hyfforddiant digonol ac amserol. Mae datblygiad proffesiynol parhaus a hyfforddiant technegol a gynllunnir ac a gofnodir yn ofalus yn hanfodol er mwyn aros gyfuch â thechnoleg fodern a gofynion deddfwriaethol newidiol a sut y cânt eu cymhwyso'n ymarferol. Yn bwysig, cydnabyddir bod achrediad proffesiynol fel aelodaeth o'r Sefydliad Adeiladu Siartredig, Cymdeithas Siartredig y Peirianwyr Adeiladu a Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig yn hanfodol i ddangos cymhwysedd. Mae **Arddangosyn 3** yn dangos bod llai na hanner y syrfewyr a rheolwyr adeiladu yng Nghymru ym mis Mawrth 2022 yn aelodau cymwysedig llawn o gorff proffesiynol cydnabyddedig a phriodol.

Arddangosyn 3: cyfran y syrfewyr a rheolwyr adeiladu sy'n aelodau o gyrff proffesiynol a'u gradd ar ddiwedd mis Mawrth 2022

Mae llai na 40% o syrfewyr a rheolwyr adeiladu yn gymwysedig ac yn aelodau llawn o gyrff proffesiynol.

- 2.14 Hefyd, nododd rhai aelodau o staff broblem gynyddol nad yw awdurdodau lleol yn talu am ffioedd tanysgrifiadau proffesiynol mwyach oherwydd pwysau ar gyllid. Fodd bynnag, mae'r angen i ddangos cymhwysedd i fodloni'r safonau cofrestru newydd yn debygol o osod gofynion ychwanegol ar gyllidebau awdurdodau lleol i gynyddu adnoddau mewn hyfforddiant a chymwysterau proffesiynol i sicrhau y gallant gyflawni eu cyfrifoldebau statudol. Nododd y rhan fwyaf o'r swyddogion awdurdodau lleol a gyfwelwyd gennym nad yw hyn yn cael ei ystyried wrth bennu cyllidebau ar gyfer y dyfodol.
- 2.15 Nifer cyfartalog y diwrnodau hyfforddi a gymerwyd gan staff awdurdodau lleol yn 2021-22 oedd pum niwrnod ar gyfer rheolwyr, chwe diwrnod ar gyfer syrfewyr adeiladu a dau ddiwrnod ar gyfer staff gweinyddol. Roedd swyddogion Rheoli Adeiladu a gyfwelwyd gennym yn glir, fodd bynnag, bod pwysau cyllidebol parhaus yn dal i gyfyngu ar gyfleoedd i hyfforddi a'u bod yn aml yn peidio â chael eu hyrwyddo'n weithredol i osgoi sefyllfa lle byddai staff rheng-flaen yn peidio â bod ar gael i ddarparu gwasanaethau, hyd yn oed am gyfnodau byr.
- 2.16 Mae'r canllawiau ynghylch pennu ffioedd rheoli adeiladu yn caniatáu i awdurdodau lleol gynyddu eu taliadau i dalu am hyfforddi a datblygu er mwyn sicrhau eu bod yn cynnal gweithlu cymwys a medrus. Fodd bynnag, er bod swyddogion rheoli adeiladu yn amlygu pwysigrwydd cronni arian i ariannu hyfforddiant ar gyfer staff, fe wnaethant nodi bod gwargedion yn aml yn cael eu defnyddio i ariannu blaenoriaethau corfforaethol eraill.
- 2.17 Ym mis Mawrth 2023, darparodd Llywodraeth y DU grant o £16.5 miliwn i'r LABC i ariannu 110 o hyfforddeion rheoli adeiladu newydd ar gyfer Lloegr i gefnogi'r broses o roi'r Ddeddf Diogelwch Adeiladau ar waith. Nid oes cyllid o'r fath wedi ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru. Er gwaethaf diffyg buddsoddiad, mae'r LABC yn Lloegr yn dal i sicrhau bod cyfleoedd hyfforddi ar gael i staff awdurdodau lleol Cymru.
- 2.18 Mae'r materion o ran cydnerthedd sy'n effeithio ar wasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol Cymru yn cael eu teimlo mewn rhannau eraill o'r diwydiant. Canfuom fod y materion cadw a recriwtio sy'n wynebu awdurdodau lleol yn cael eu profi yn yr un modd gan wasanaethau tân ac achub Cymru. Mae'r diffyg pecynnau gwobrwyo cystadleuol a gweithlu sy'n heneiddio gyda niferoedd cynyddol yn debygol o ymddeol yn y tymor byr yn her gynyddol. Yn yr un modd, ceir problemau parhaus o ran argaeledd peirianwyr tân cymhwysedig ac mae cystadleuaeth gyda'r sector preifat, sy'n cynnig gwell telerau, amodau a chyflogau, yn parhau i annog staff profiadol y gwasanaethau tân ac achub i adael.

2.19 Yn hanesyddol, lle mae staff awdurdodau lleol Cymru wedi gadael, fel arfer er mwyn ymuno ag arolygwyr cymeradwy yr oedd hynny, a hwythau'n cynnig cyflogau, telerau gwasanaeth, fel taliadau bonws a cheir cwmni, mwy deniadol; yn ysgwyddo llai o gyfrifoldeb am strwythurau peryglus ac achosion gorfodi; ac yn peidio â gorfod ymdopi â'r pwysau parhaus sy'n cael eu creu gan gynni cyllidol. Fodd bynnag, yn y blynyddoedd diwethaf, mae llif staff o awdurdodau lleol i arolygwyr cymeradwy wedi lleihau ac mae gwasanaethau arolygu adeiladau'r sector preifat hefyd yn dechrau cael traferth recriwtio staff digon cymwysedig a phrofiadol. Nododd cynrychiolwyr nifer o gyrff arolygwyr cymeradwy a gyfwelwyd gennym eu bod bellach wedi dechrau canolbwyntio ar dyfu eu gweithlu yn y dyfodol trwy raglenni hyfforddeion oherwydd diffyg argaeledd staff cymwysedig yng Nghymru a Lloegr.

Mae'r pandemig wedi helpu awdurdodau lleol i foderneiddio eu gwasanaethau, ond mae gorfodi'n dal i fod yn broblem

2.20 Er gwaethaf y pwysau o ran adnoddau a wynebier gan dimau rheoli adeiladu awdurdodau lleol, mae'r rhan fwyaf yn parhau i gyflawni eu gwaith yn effeithiol. Parhaodd hyn trwy gydol y pandemig, a helpodd i gyflymu gwelliannau mewn effeithlonrwydd gyda'r newid i weithio gartref a digideiddio gwasanaethau.

2.21 Ar adeg y pandemig roedd y rhan fwyaf o syrfewyr rheoli adeiladu'n arfer teithio i safleoedd, gan gwrdd â phobl wyneb yn wyneb a gwneud penderfyniadau ar lawr gwlad, ond gyda COVID-19 ni ellid parhau â'r rhan fwyaf o'r prosesau hyn. Yn hytrach, canolbwyntiodd gwasanaethau rheoli adeiladu ar ddod o hyd i atebion i'w ffyrdd traddodiadol o weithio trwy ddiweddarau a newid gwasanaethau. Er bod rhai awdurdodau yn gwbl ddiigidol, i eraill creodd y pandemig gyfle i wella eu defnydd o dechnoleg a newid i wasanaethau yn y cwmwl i optimeiddio effeithlonrwydd a pherfformiad, ond hefyd cysoni arferion gwaith â'r sector preifat. Nododd sawl un a gyfwelwyd gennym na fyddai'r datblygiadau hyn wedi digwydd mor gyflym, os o gwbl, heb y pandemig.

2.22 Mae gorfodi'n rhan bwysig o sicrhau bod adeiladau'n ddiogel ac yn cydymffurfio. Gall gweithgarwch amrywio o ddarbwylllo a deialog i roi anogaeth ar gyfer newid, i fesurau mwy caled fel erlyn neu wrthod dyroddi hysbysiad cwblhau. Trwy ein gwaith maes, canfuom fod gorfodi'n dal i fod yn broblemus, yn bennaf oherwydd bod gan wasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol ddwy swyddogaeth a allai fod yn gwrthdaro â'i gilydd.

- 2.23 Yn gyntaf, hwy yw rheoleiddiwr lleol yr holl waith adeiladu yn eu hardal sy'n sicrhau bod materion a godwyd wrth ddylunio a chodi adeiladau nad ydynt yn bodloni'r safon ofynnol yn cael sylw. Fodd bynnag, yn ail maent hefyd yn cystadlu gydag arolygwyr cymeradwy am waith ac mae angen iddynt gynhyrchu digon o incwm i dalu am eu holl wasanaethau. Mae hyn yn wendid cynhenid yn system y farchnad gymysg a gyflwynwyd yn y 1980au ac mae'n adlewyrchu rôl groestynnol awdurdodau lleol sydd â chyfrifoldeb am blismona'r gyfundrefn rheoli adeiladu ond sydd hefyd mewn cystadleuaeth ag arolygwyr cymeradwy i sicrhau gwaith.
- 2.24 O ystyried ei bod yn ofynnol i arolygwyr cymeradwy gyfeirio achosion unigol o ddiffyg cydymffurfio â rheoliadau adeiladu at awdurdodau lleol i gymryd camau gorfodi, mae anghymhellion tebyg ar waith hefyd. Fel gydag awdurdodau lleol, mae cynnal perthnasoedd yn ystyriaeth bwysig wrth geisio cynyddu incwm i'r eithaf a gall annog arolygwyr cymeradwy i beidio â bod eisiau cymryd camau gorfodi.
- 2.25 Mae capasiti, adnoddau a gallu hefyd yn rhwystrau sylweddol a all gyfyngu ar gamau gorfodi. Cyfeiriodd swyddogion at ofynion a chost mynd â datblygwyr, perchnogion eiddo neu reolwyr i'r llys fel rhwystr i awdurdodau lleol yn yr hinsawdd ariannol bresennol. Adleisiodd sawl arolygydd cymeradwy y safbwyntiau hyn, gan fynegi amheuaeth bod gan awdurdodau lleol yr adnoddau neu'r capasiti i orfodi safonau yn effeithiol a chymryd camau cyflym a phenderfynol.
- 2.26 Ar y cyfan, canfuom fod y berthynas rhwng awdurdodau lleol ac arolygwyr cymeradwy, sy'n hanfodol i sicrhau bod adeiladau'n ddiogel, ar y gorau'n gyfyngedig ac ar y gwaethaf wedi'i nodweddu gan ddiffyg ymddiriedaeth ac amheuaeth ynghylch gweithredoedd ei gilydd. Yn wir, cododd nifer o swyddogion gwasanaethau tân ac achub a gyfwelwyd gennym bryderon ynghylch cadernid rheoleiddio gorfodaeth adeiladu'n fwy cyffredinol, o fewn awdurdodau lleol ond hefyd o ran arolygwyr cymeradwy.

Mae'n ymddangos bod rhai arferion rheolaeth ariannol mewn perthynas â rheoli adeiladu'n anghyfreithlon

- 2.27 Mae Rheoliadau Adeiladu (Taliadau Awdurdodau Lleol) 2010 (y 'Rheoliadau') yn gosod y fframwaith cyfreithiol ar gyfer trefniadau llywodraethu ariannol gwasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol. Mae'r Rheoliadau wedi'u bwriadu i alluogi awdurdodau lleol i fod yn deg ac yn dryloyw o ran sut y codir ffioedd am wasanaethau.

2.28 Egwyddor allweddol y Rheoliadau yw y dylai awdurdodau adennill eu costau llawn ac na ddylai defnyddwyr gwasanaethau ond talu am y gwasanaeth y maent yn ei gael. O ganlyniad, mae'r Rheoliadau'n rhannu gweithgareddau yn waith y gellir codi tâl amdano, gwaith na ellir codi tâl amdano a gwasanaethau rheoli adeiladu eraill. Mae'n rhaid i weithgarwch y gellir codi tâl amdano gael ei ariannu gan ffioedd, a dylai gweithgarwch na ellir codi tâl amdano a gwasanaethau rheoli adeiladu eraill gael eu hariannu o gronfa gyffredinol yr awdurdod lleol. Mae **Arddangosyn 4** yn darparu enghreifftiau o weithgareddau.

Arddangosyn 4: enghreifftiau o weithgareddau rheoli adeiladu y gellir codi tâl amdanynt, na ellir codi tâl amdanynt a rhai eraill

Gweithgaredd y gellir codi tâl amdano	Gweithgaredd na ellir codi tâl amdano	Gwasanaethau rheoli adeiladu eraill
Cymeradwyo neu wrthod cynlluniau	Cysylltu ag awdurdodau eraill, e.e. y Gwasanaethau Tân ac Achub	Adeiladau peryglus
Arolygiadau o safleoedd	Gorfodi ar ran Arolygwyr Cymeradwy	Dymchweliadau
Ystyried gwaith a gyfeiriwyd gan AC (Arolygwyr Cymeradwy)	Adnabod gwaith adeiladu heb awdurdod	Cyngor i adrannau eraill
Ystyried tystysgrif unioni	Swyddogaethau i gefnogi pobl anabl	Gweinyddu diogelwch mewn meysydd chwaraeon
Mwy na 30 munud o gyngor cyn ymgeisio	30 munud cyntaf o gyngor cyn ymgeisio	Enwi neu rifo strydoedd

Ffynhonnell: CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth), [Local authority building control accounting](#), 2010

2.29 Er mwyn cynorthwyo awdurdodau lleol i bennu eu ffioedd a'u taliadau a rhoi cyfrif yn briodol amdanynt, datblygodd y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) ganllawiau manwl¹⁵. Gyda'i gilydd, mae'r Rheoliadau a chanllawiau CIPFA yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol:

- bennu a chyhoeddi ffioedd safonol a modd i gyfrifo ffioedd arbennig;
- pennu ffioedd sy'n seiliedig ar gyfradd fesul awr ar gyfer swyddogion a ffactorau gosod, penodol;
- monitro sefyllfa adennill costau'r gwasanaeth gyda'r nod o adennill costau dros 'gyfnod rhesymol';
- diwygio ffioedd i atal gwargedion neu ddiffygion;
- cyhoeddi datganiad ariannol blynyddol ar gyfer rheoli adeiladu; ac
- ystyried sefydlu cronfa wedi'i chlustnodi os bydd gwarged neu ddiffyg.

2.30 Hefyd, mae canllawiau CIPFA yn cyfeirio at gynigion ar gyfer monitro rheolaidd o 2010 gan 'yr Adran/y Cynulliad Cenedlaethol' i asesu effaith y Rheoliadau ar y cyfan ac yn arbennig i weld a oedd awdurdodau lleol yn bodloni'r egwyddor adennill costau. O ystyried bod y swyddogaethau rheoli adeiladu o dan y Rheoliadau y gellir eu harfer gan y Cynulliad Cenedlaethol wedi eu trosglwyddo i Weinidogion Cymru gan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006¹⁶, ac yr ymddengys fod y cyfeiriad at 'yr Adran' yn gyfeiriad at Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol y DU ar y pryd, byddai'n ymddangos bod y cyfeiriad at 'y Cynulliad Cenedlaethol' yn anghywir ac y dylai fod wedi bod yn gyfeiriad at Lywodraeth Cymru. [Rydym yn deall, fodd bynnag, nad yw'r Cynulliad Cenedlaethol (y Senedd bellach) na Llywodraeth Cymru wedi gwneud gwaith monitro o'r fath.]

Mae dulliau pennu ffioedd yn amrywio'n sylweddol ac nid yw llawer ohonynt yn cydymffurfio â Rheoliadau

2.31 Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol adolygu eu ffioedd bob blwyddyn er mwyn sicrhau bod yr incwm o weithgarwch y gellir codi amdano mor agos at y costau a ysgwyddir wrth ddarparu gwasanaethau â phosibl. Mae hyn yn golygu bod monitro'r sefyllfa adennill costau'n barhaus ac ailgyfrifo ffioedd yn rheolaidd yn hanfodol bwysig. Byddai'n groes i'r Rheoliadau pe bai ffioedd yn fwriadol yn cael eu ar lefel sydd uwchlaw'r costau yr amcangyfrifir y byddant yn cael eu hysgwyddo (gan ystyried unrhyw warged neu ddiffyg blaenorol a amcangyfrifwyd) neu pe caniateid yn fwriadol iddynt ostwng islaw'r hyn y mae'n ei gostio i ddarparu gwasanaethau.

15 CIPFA, [Local authority building control accounting](#), 2010

16 Deddf Llywodraeth Cymru 2006, Atodlen 11, paragraff 30

- 2.32 Caiff ffactorau y dylid eu hystyried wrth bennu ffioedd eu nodi yn y rheoliadau. Ar wahân i'r egwyddor adennill costau a chostau staff, mae'r ffactorau yn cynnwys defnydd o'r adeilad, maint y llawr, a chost. Fodd bynnag, nid yw ystyriaethau posibl eraill megis cystadleurwydd ffioedd a chymharu ag eraill wedi'u nodi yn y Rheoliadau. Felly, ymddengys nad yw ystyriaethau eraill o'r fath yn ystyriaethau perthnasol y gellir eu hystyried. Mae canllawiau CIPFA yn nodi'r broses ar gyfer cyfrifo'r ffioedd ac yn rhoi enghreifftiau sut i wneud hyn.
- 2.33 Canfuom fod y broses ar gyfer penderfynu ar ffioedd gan awdurdodau lleol yn wahanol, yn aml yn sylweddol wahanol, i'r canllawiau a'r Rheoliadau. O'r 12 awdurdod a ymatebodd i'n hymarfer casglu data ac a ddarparodd wybodaeth yn disgrifio eu proses pennu ffioedd, nid oedd naw yn cydymffurfio. Gan amlaf oherwydd eu bod wedi cymhwyso ymgodiadau chwyddiannol penodedig; wedi copïo diwygiadau o ffioedd gan awdurdodau cyfagos; wedi defnyddio rhestrau cenedlaethol cyfartalog o gyfraddau i bennu eu taliadau hwy eu hunain; a/neu heb dangos sut yr oeddent wedi ystyried amgylchiadau lleol penodol sy'n sail i godi tâl megis eu strwythur staffio, ailgodi tâl yn ganolog a'r cyd-destun gweithredu lleol.
- 2.34 Ar adeg ein gwaith maes, nododd nifer o awdurdodau nad oeddent yn adolygu ffioedd yn flynyddol ac fe gyfaddefodd nifer lai nad oeddent wedi addasu ffioedd i adlewyrchu cost wirioneddol gwasanaethau am nifer o flynyddoedd. Mewn un achos, nid oedd ffioedd wedi newid ers 2012. Hefyd, er gwaethaf y gofyniad i seilio ffioedd ar gyfraddau fesul awr, nid oedd dau awdurdod yn gallu darparu'r wybodaeth hon. Rydym wedi dod i'r casgliad nad yw gwasanaethau rheoli adeiladu llawer o awdurdodau lleol yn codi tâl ac yn pennu ffioedd yn unol â'r Rheoliadau a chanllawiau CIPFA. Nodwn hefyd fod graddfeydd y ffioedd cyhoeddedig yn dangos amrywiadau sylweddol ar gyfer gweithgareddau unigol – **Arddangosyn 5**.

Arddangosyn 5: enghraifft o wahaniaethau rhwng ffioedd gwasanaethau Rheoli Adeiladu awdurdodau lleol Cymru 2022-23

Math o ffi	Ffi isaf	Ffi uchaf	Gwahaniaeth	Canolrif
Ffi cynllun annedd sengl	£117	£288	145.6%	£210
Ffi arolygu annedd sengl	£274	£510	86.4%	£414
Ffi hysbysiad annedd sengl	£391	£915	134.1%	£671
Ffi gyfansawdd annedd sengl	£495	£1,830	269.7%	£1,155

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o raddfeydd ffioedd cyhoeddedig

2.35 Cymysg oedd ymwybyddiaeth o'r mater hwn ymhlith swyddogion. Nid yw rhai yn ymwybodol o berfformiad ariannol eu gwasanaeth yn bennaf oherwydd bod rheolaeth ar gyllid yn nwylo arbenigwyr y tu allan i'r gwasanaeth nad ydynt yn ymwneud â rheoli adeiladu. Roedd eraill yn ymwybodol o ofynion y rheoliadau ond yn disgrifio'r pwysau ar gyllidebau a oedd yn eu rhoi anogaeth i godi ffioedd neu ddiffyg gwybodaeth am ofynion y rheoliadau yn gorfforaethol. Mae hyn yn peri pryder mawr ac yn peri risgiau sylweddol i sicrhau gwerth am arian o'r gwasanaeth.

Mae rheolaeth ariannol ar wargedion a diffygion yn aneglur ac o bosibl yn anghyfreithlon

2.36 Canfu ein harolwg o swyddogion awdurdodau lleol, o'r 15 a ddarparodd ymateb, mai dim ond pump a nododd fod eu hincwm sy'n dod o godi tâl am weithgarwch yn cael ei ddiogelu (h.y. yn cael ei glustnodi i'w gymhwyso i wasanaethau rheoli adeiladu), fod un wedi dweud mai dim ond peth ohono sy'n cael ei ddiogelu a bod naw wedi nodi nad oes unrhyw incwm yn cael ei ddiogelu.

2.37 Pan fydd gwargedion yn digwydd, anogir awdurdodau i greu cronfa wrth gefn wedi'i chlustnodi, ond nid yw'n ofynnol iddynt wneud hynny. Canfu ein hadolygiad mai dim ond pedwar awdurdod lleol a ddatgelodd gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi ar gyfer rheoli adeiladu, er y gallai eraill fod wedi ystyried bod y symiau cysylltiedig yn amherthnasol yn ariannol ac wedi peidio ac adrodd arnynt. O ran perfformiad ariannol gwasanaethau, canfuom fod gan 11 awdurdod ddiffyg ar ddiwedd 2021-22 a bod gan saith warged. Nid oedd pedwar ohonynt yn gallu darparu'r wybodaeth hon.

2.38 Mae egwyddorion Rheoliadau 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i incwm rheoli adeiladu, gan gynnwys gwargedion, gael ei ddefnyddio i ddarparu gweithgareddau rheoli adeiladu. Mae canllawiau CIPFA yn nodi, wrth gyfrifo cyfanswm costau'r swyddogaeth rheoli adeiladu, y caniateir i awdurdodau gynnwys hyfforddiant fel cost anuniongyrchol mewn perthynas â chyflogeion wrth gyfrifo ffioedd. Hefyd, lle ceir gwargedion, gellir defnyddio'r rhain i fuddsoddi yn ansawdd y gwasanaeth neu i fynd i'r afael â newidiadau rheoleiddiol.

2.39 Canfuom nad oedd y rhan fwyaf o swyddogion rheoli adeiladu'n cynyddu eu ffioedd i adlewyrchu'r angen i ariannu hyfforddiant a datblygiad i'w staff oherwydd pwysau corfforaethol ehangach ar y gyllideb. Yn wir, nododd rhai swyddogion a gyfwelwyd gennym yn anecdotaidd fod ffioedd rheoli adeiladu yn cael eu defnyddio i greu gwargedion i dalu am wasanaethau eraill y cyngor, er na welsom unrhyw dystiolaeth o hyn yn ymarferol.

2.40 Ar y cyfan, rydym wedi dod i'r casgliad nad yw'r modd y rhoddir y Rheoliadau ar waith ac y pennir taliadau rheoli adeiladu yn fwy cyffredinol gan awdurdodau lleol yn ateb gofynion cyfreithiol ac ymarferol. Mae ein dadansoddiad yn amlygu nad yw'r rhan fwyaf o ffioedd yn cael eu pennu'n gywir a, lle mae gwargedion a diffygion yn digwydd, nad yw'r rhain yn cael eu rheoli'n weithredol nac yn cael eu defnyddio at y diben a fwriadwyd. Mae hyn yn peri pryder arbennig oherwydd bod y Rheoliadau wedi'u cyflwyno i gefnogi rheolaeth ariannol dda a threfniadau llywodraethu da mewn gwasanaethau rheoli adeiladu ac y byddai eu rhoi ar waith yn gywir yn helpu i fynd i'r afael â rhai o'r materion o ran y gweithlu, recriwtio a hyfforddiant a nodwyd uchod.

Ym mron pob achos, nid yw adroddiadau ariannol yn ateb gofynion rheoleiddiol ac mae hyn yn rhwystr i graffu ar brosesau gosod ffioedd, incwm a gwariant Rheoli Adeiladu

2.41 Er mwyn dangos eu trefniadau llywodraethu ariannol ar gyfer incwm a gwariant rheoli adeiladu, mae'r Rheoliadau'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gyhoeddi datganiadau ariannol blynyddol ar gyfer y gwasanaethau hyn. Mae'r Rheoliadau'n ei gwneud yn ofynnol, fel lleiafswm, bod y Datganiadau hyn yn datgelu'r costau y gellir codi amdanynt a'r incwm a ddaw o hynny, unrhyw warged neu ddiffyg, eu bod yn cael eu cyhoeddi o fewn chwe mis i ddiwedd y flwyddyn ariannol a'u bod yn cael eu cymeradwyo a'u llofnodi gan y swyddog Adran 151. Mae canllawiau CIPFA yn cynnwys templed sy'n adlewyrchu'r gofynion hyn ac enghraifft wedi'i chwblhau i helpu awdurdodau lleol i ddangos eu bod yn cydymffurfio. Gan bod cyhoeddi datganiad ariannol yn un o ofynion y rheoliadau, mae methu â gwneud hynny yn anghyfreithlon.

2.42 O'n hadolygiad o wefannau a datganiadau ariannol awdurdodau lleol, canfuom mai dim ond pedwar sydd â datganiadau sydd ar gael i'r cyhoedd a dim ond dau o'r rhain a gydymffurfiodd â'r terfyn amser ar gyfer cyhoeddi'r adroddiad. Fel a nodwyd uchod, mae canllawiau CIPFA yn cyfeirio at gynigion ar gyfer craffu i ganfod a yw awdurdodau'n dilyn yr egwyddor adennill costau. Fodd bynnag, mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau wrthym ni nad yw'r gwaith monitro hwn wedi digwydd yn ystod y blynyddoedd diwethaf ac mae diffyg goruchwyliaeth o hyd ar berfformiad ariannol a phrosesau pennu ffioedd gwasanaethau rheoli adeiladu ar lefel genedlaethol a lleol.

Mae'r cynnydd gyda chydweithio a rhanbartholi wedi bod yn araf

- 2.43 Ar y cyfan, nid yw gwasanaethau rheoli adeiladu awdurdodau lleol wedi newid yn sylweddol er gwaethaf y pwysau ar adnoddau, capasiti a sgiliau. Mae rhai awdurdodau wedi gwneud rhai datblygiadau arloesol, fel Sir Fynwy sydd wedi partneru gydag asiant tai i ddod o hyd i gleientiaid newydd. Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau hefyd yn gweithredu'r cynllun Awdurdod Partneriaeth. Mae hyn yn caniatáu i weithwyr proffesiynol, fel penseiri, ddefnyddio awdurdod lleol o'u dewis i gymeradwyo cynlluniau a'r awdurdod lleol lle mae'r safle wedi'i leoli i gynnal yr arolygiadau ar y safle. Er enghraifft, efallai y bydd cadwyn archfarchnad wedi'i lleoli yn Lloegr a gall ddewis defnyddio eu tîm LABC lleol i gymeradwyo cynlluniau ond yna defnyddio awdurdod yng Nghymru i arolygu siop newydd yng Nghymru.
- 2.44 Er bod gwaith LABC Cymru – y rhwydwaith swyddogion Cymru gyfan - yn cael ei ystyried yn gadarnhaol, gan gynnig cymorth, proses ddysgu a'r cyfle i rannu gwybodaeth, nid yw hyn wedi trosi'n newid mwy ffurfiol i helpu i wella effeithlonrwydd a chryfhau cydnerthedd. Mae'r grŵp wedi profi'n llwyddiannus o ran hysbysu timau'n gyson a'u cefnogi, ac mae sawl enghraifft unigol gadarnhaol o 'gydweithio mewn argyfyngau'. Er enghraifft, awdurdodau cyfagos yn helpu i gynnal arolygiadau a gweithgareddau cymeradwyo cynlluniau ym Mlaenau Gwent i helpu i fynd i'r afael â phwysau byrdymor o ran adnoddau yn yr awdurdod hwnnw. Er ein bod yn cydnabod bod y rhain yn gamau cadarnhaol i'r cyfeiriad cywir, nid ydynt yn mynd i'r afael â'r heriau sylweddol sy'n wynebu'r sector, ac mae angen mwy o newid, a hwnnw'n newid mwy sylfaenol.
- 2.45 Mae cyfleoedd i wella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd gwasanaethau trwy fwy o gydweithio a rhanbartholi gwasanaethau. Gall hyn helpu awdurdodau lleol i gystadlu'n fwy effeithiol, ymateb i her y gyfundrefn diogelwch adeiladau newydd a darparu atebion i fynd i'r afael â nifer o faterion difrifol y sector lle mae darparu adnoddau yn y cwestiwn. Er enghraifft:
- cyfuno staff i leddfu problemau capasiti ac i liniaru'r risgiau o ymddeoliadau sy'n gynhenid yn nemograffeg y sector;
 - cynyddu'r gallu i wario a chyfleoedd i wneud arbedion trwy gomisiynu a chaffael nwyddau a gwasanaethau ar y cyd a sefydlu taliadau unffurf am weithgareddau sy'n costio'r un faint (er enghraifft, hyfforddiant allanol);
 - galluogi staff i ddatblygu arbenigeddau, fel diogelwch tân, i reoli adeiladau risg uchel yn well; a
 - chryfhau'r capasiti mewn swyddogaethau cefn swyddfa.

- 2.46 Er bod rhanddeiliaid ar draws y sectorau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau'n cydnabod ac yn sôn am fanteision cydweithio a rhanbartholi, canfuom mai ychydig iawn o gynnydd sydd wedi cael ei wnaed i symud hyn ymlaen. Er y gall llawer o staff rheoli adeiladu a gyfwelwyd gennym nodi manteision posibl cydweithio gyda thimau rheoli adeiladu eraill, nid yw hyn wedi arwain at bartneriaethau mwy ffurfiol fel timau ymchwilio ar y cyd. Rydym yn cydnabod bod y gofynion sy'n cael eu rhoi ar reolwyr rheoli adeiladu fel unigolion ar hyn o bryd, a'u capasiti llai i flaenoriaethu'r gweithgareddau hyn, yn amlwg yn cyfyngu ar gyfleoedd i lywio newid. Ond o ystyried yr heriau sy'n wynebu gwasanaethau rheoli adeiladu, mae angen newid i atal y materion sydd eisoes yn bresennol yn y sector rhag gwaethygu.
- 2.47 Yn yr Alban, o'i gymharu, mae Safonau Adeiladu Awdurdodau Lleol yr Alban (LABSS) wedi sefydlu model hyb i'r 32 o awdurdodau lleol gydweithio a gweithredu argymhellion ar gyfer gwella (gweler **Atodiad 4**). Mae'r Hyb yn gweithredu fel canolfan gydweithredol ganolog i symud y sector yn yr un cyfeiriad mewn ymateb i argymhellion ar gyfer gwella. Mae gan hyn y potensial i osod gwasanaeth a safon sy'n gyson ledled yr Alban, a ategir gan fframweithiau gweithredol a pherfformiad Llywodraeth yr Alban. Mae hefyd yn helpu awdurdodau sy'n profi problem staffio i frocera cymorth gan un arall.
- 2.48 Mewn ymateb i'r heriau tebyg y maent yn eu hwynebu, mae Gwasanaethau Tân ac Achub yn newid y ffordd y maent yn darparu gwasanaethau. Er enghraifft, mae Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru wedi newid o fod â thîm arbenigol pwrpasol i dîm mwy o swyddogion Diogelwch Tân i Fusnesau. Mae hyn yn galluogi'r gwasanaeth i reoli effaith trosiant staff yn well a chreu gweithlu mwy cydnerth, trwy ehangu'r gronfa o staff sy'n cael profiad o ddyluniad ac adeiladwaith sy'n gwella diogelwch tân adeiladau. Yn yr un modd, mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru wedi newid o wasanaeth lle mae swyddogion tân mewn lifrai yn gwneud gwaith diogelwch tân i wasanaeth sy'n gynyddol yn defnyddio staff corfforaethol i gryfhau perfformiad. Mae hyn yn helpu i wella effeithlonrwydd a chynyddu capasiti.

**Nid oes rhyw lawer
o waith yn cael ei
wneud i werthuso
gwasanaethau rheoli
adeiladu ledled
Cymru ac nid oes
system gynhwysfawr
genedlaethol o
sicrwydd diogelwch
adeiladau**

03

- 3.1 Yn y Rhan olaf hon o'r adroddiad, rydym yn nodi sut y gwneir gwaith i reoli a gwerthuso perfformiad gwasanaethau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau a sut y mae risgiau'n cael eu hadnabod a'u lliniaru.

Cyfyngedig yw'r ddealltwriaeth am ba mor dda yw perfformiad gwasanaethau

- 3.2 Mae rheoli perfformiad ac adrodd ar hynny'n elfen hanfodol o lywodraethu da. Mae bod ag ystod dda o ddata allweddol yn eich galluogi i ddeall y gwasanaethau yr ydych yn eu rheoli ac mae'n helpu i danategu penderfyniadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth trwy ddarparu mewnwleidiad a gwybodaeth. Mae data cywir hefyd yn rhagflaenydd i gynlluniau rhagolygol ac yn helpu sefydliadau i ddysgu o'r gorffennol i oleuo'r dyfodol.

Mae diffyg fframwaith rheoli perfformiad cenedlaethol ar gyfer rheoli adeiladau a diogelwch adeiladau'n ei gwneud hi'n anodd gwerthuso perfformiad gwasanaethau

- 3.3 Ar adeg ein gwaith nid oes fframwaith cenedlaethol cytunedig ar gyfer adrodd ar berfformiad gwasanaethau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau yng Nghymru. Yn niffyg cyfres gadarn o fesurau cenedlaethol i reoli a gwerthuso perfformiad gwasanaethau, mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn canolbwyntio ar adrodd yn erbyn grŵp cul o fesurau. Canfuom fod y dangosyddion allweddol a ddefnyddir fwyaf yn ymwneud â:
- mesurau amseroldeb megis faint o amser a gymerir i gydnabod a gwirio ceisiadau, pa un a gynhelir ymweliad â'r safle ar y dyddiad y cytunwyd arno, cofnodi nodiadau'r ymweliad â'r safle o fewn dau ddiwrnod i arolygiad a nifer y tystysgrifau cwblhau a gyhoeddwyd o fewn cyfnod penodol.
 - monitro lefelau bodlonrwydd cwsmeriaid gydag ymateb y gwasanaeth; a hefyd
 - cyfran o'r farchnad – y gyfran o'r farchnad rheoli adeiladu y mae awdurdod lleol yn ei gwasanaethu.
- 3.4 Er bod pob un o'r rhain yn bwysig ac yn berthnasol, nid ydynt yn darparu digon o fanylion i ddeall na barnu effeithiolrwydd gwasanaethau rheoli adeiladu. Er bod amseroldeb yn ffactor allweddol wrth weinyddu system rheoli adeiladu effeithlon, mae'r mesur yn rhoi pwys ar ymdrin â llawer iawn o geisiadau yn yr amser byrraf posibl, heb unrhyw ystyriaeth i ansawdd y gwaith a wneir ac nad yw'n rhoi unrhyw sicrwydd bod y gwaith wedi'i wneud yn ddiogel, bod risgiau wedi'u lleihau, a bod diogelwch cyffredinol deiliaid adeilad wedi'i wella.

- 3.5 Oherwydd y gwendidau hyn, nid yw awdurdodau lleol yn gallu dangos bod gwaith rheoli adeiladu yn lleihau risg ac yn gwella'r amgylchedd adeiledig a naturiol ac ansawdd bywyd yn yr ardal. Er enghraifft, canfuom fel a ganlyn:
- nid oes unrhyw ddata yn cael ei gasglu ar waith arolygwyr cymeradwy a gwasanaethau tân ac achub, ac nid yw meincodi i gymharu perfformiad yn cael ei wneud fel mater o drefn. O ganlyniad, mae'r broses o adrodd ar berfformiad yn dal i fod yn dameidiog ac nid yw'n rhoi sicrwydd digonol – risg fawr a amlygwyd yn Adroddiad Hackitt.
 - mae adroddiadau cyhoeddus - sy'n hysbysu rhanddeiliaid allweddol am effeithiolrwydd gwasanaethau ac 'arlwy' gwasanaethau – yr un mor gyfyngedig. Nid yw hyn yn helpu i ddarparu trosolwg gynhwysfawr ar yr holl weithgarwch rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau mewn ardal, neu'n genedlaethol.
 - er bod rhai mesurau sy'n ymwneud â risg, mae'r rhain yn gyfyngedig i adeiladau sydd wedi'u cofnodi fel strwythurau peryglus. Nid yw risg, yn enwedig risg i gydnerthedd gwasanaethau, yn rhywbeth sy'n cael ei ymgorffori yn y fframwaith perfformiad fel ystyriaeth ganolog lle mae effeithiolrwydd yn y cwestiwn.
 - ychydig o sylw a roddir i reoli perfformiad ariannol yn weithredol ac adrodd yn erbyn gofynion y rheoliadau cyllid, pennu ffioedd, cymharu costau, ailgodi tâl a diffygion.
- 3.6 Hefyd, dywedodd timau rheoli adeiladu wrthym fod y broses adrodd yn ymatebol yn bennaf pan fo pryderon yn cael eu codi yn hytrach nag yn rhan arferol o'u rôl. Lle caiff mesurau perfformiad eu cofnodi a'u monitro, gwneir hyn yn aml ar fenter tîm ei hun, at eu dibenion eu hunain, a gall fod yn broses faith a gyflawnir â llaw, oherwydd integreiddio gwael rhwng platfformau TG. Lle mae offer TG ar gyfer adroddiadau awtomatig yn bodoli, clywsom am enghreifftiau lle'r edd y system yn cael ei thanddefnyddio neu lle'r oedd yn cael ei defnyddio'n anghyson, oherwydd prosesau gwan neu anawsterau gweithredu. Mewn sawl achos, caiff dadansoddiad ei lunio ar daenlenni a ddelir yn lleol gan unigolion, gan beri risg i gydnerthedd a pharhad pan fydd staff yn absennol.
- 3.7 Mae gan Lywodraeth yr Alban fframwaith cenedlaethol i fonitro a dadansoddi perfformiad. Cyflwynwyd mesurau yn 2012 gan ymgorffori gwersi o ymchwil a oedd yn dadansoddi adolygiadau blaenorol o berfformiad. Mae diogelwch adeiladau yn gyfrifoldeb gweinidogol yn yr Alban ac mae darparwyr yn cael eu 'penodi' fel dilyswyr (gweler **Atodiad 4**). Er bod awdurdodau lleol yn cael eu dewis fel rheol, mae'r broses benodi ac ailbenodi yn ysgogi cysondeb a safonau, ac yn darparu fframwaith cadarn i asesu perfformiad.

Mae rhai awdurdodau lleol yn gweithio i safon rheoli ansawdd ISO 9001, ond nid yw hyn yn rhoi sicrwydd digonol bod gwasanaethau'n gweithio'n effeithiol

- 3.8 Mae nifer o awdurdodau lleol wedi ennill achrediad ISO 9001, y safon ryngwladol ar gyfer Rheoli Ansawdd. Mae'r safon yn defnyddio saith egwyddor rheoli ansawdd sy'n canolbwyntio ar:
- ffocws ar y cwsmer;
 - arweinyddiaeth;
 - ymgysylltu â phobl;
 - dull proses;
 - gwelliant;
 - gwneud penderfyniadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth; a
 - rheoli perthnasoedd.
- 3.9 Nod y mesurau yw hybu dealltwriaeth a darparu cysondeb, gan ychwanegu gwerth, perfformiad effeithiol, a gwelliant mewn prosesau. Mae'r safon hefyd yn annog sefydliadau i fabwysiadu dull sy'n seiliedig ar risg, gan sicrhau bod mesurau ataliol yn cael eu cymryd cyn i risgiau godi. Unwaith y bydd sefydliad yn cael achrediad, mae'n ofynnol iddo werthuso'r modd y mae'n cydymffurfio â'r safon yn flynyddol.
- 3.10 Er bod yr awdurdodau wedi cael ISO 9001 yn ddefnyddiol ar gyfer codi safonau a lefelau cysondeb, gwelsom fod rhai awdurdodau wedi dewis rhoi'r gorau i ddefnyddio'r safon oherwydd cost a her gwerthuso parhaus i ddangos eu bod yn cydymffurfio. Mae hefyd yn amheus pa mor ddefnyddiol yw'r safon i farnu effeithiolrwydd, effeithlonrwydd a chadernid gwasanaethau o ystyried yr heriau niferus sy'n wynebu gwasanaethau rheoli adeiladu fel a nodwyd gennym.

Cyfyngedig yw gweithgarwch i graffu ar wasanaethau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau a'u gwerthuso

- 3.11 Mae craffu effeithiol yn elfen hanfodol o lywodraethu da ac mae'n helpu i roi sicrwydd bod pethau'n gweithio'n dda neu fod angen iddynt wella. Heb system rheoli perfformiad gadarn, ni all craffu ond bod mor effeithiol â'r wybodaeth a'r mesurau y creffir yn rheolaidd arnynt. Canfuom nad yw gwasanaethau rheoli adeiladu llawer o awdurdodau lleol yn cyflwyno adroddiadau ffurfiol rheolaidd i bwyllgor craffu i ddangos y gwaith, yr effaith a'r risgiau sy'n wynebu'r gwasanaeth.

- 3.12 Er enghraifft, canfuom fod craffu'n anghyson ledled Cymru, ac mai dim ond ddwywaith y flwyddyn ac yn erbyn set gul iawn o fesurau a gwybodaeth y mae'n ofynnol i lawer o dimau adrodd ar eu perfformiad. Mewn sawl awdurdod, nid oes unrhyw graffu ffurfiol ar wasanaethau. Nododd sawl swyddog awdurdod lleol a gyfwelwyd gennym, o'u profiad hwy, ar ôl y diddordeb cynyddol cychwynnol mewn rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau a ddeilliodd o drychineb Grenfell, bod cyswllt rhwng aelodau ac uwch swyddogion yn gyfyngedig gan mwyaf ac yn canolbwyntio ar faterion unigol sy'n peri pryder - strwythur peryglus neu gais rheoli adeiladu gan etholwr. Nododd sawl un fod gwybodaeth a dealltwriaeth aelodau am reoli adeiladu yn isel a'r risgiau a'r materion sy'n wynebu gwasanaethau'n anhysbys gan mwyaf.
- 3.13 Mewn cyferbyniad, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol yr Alban adrodd yn flynyddol ar eu perfformiad yn erbyn cyfres o ganlyniadau perfformiad allweddol. Yna caiff y canlyniadau hyn eu hasesu ochr yn ochr ag adborth cwsmeriaid a datblygir cynlluniau i helpu i ysgogi gwelliant. Anogir staff i gysylltu'r rhain â champau gwella y gellir eu defnyddio i fonitro cynnydd ac adnabod trywyddion ymholi allweddol i'r rhai sy'n gyfrifol am graffu. Mae allbwn yr asesiad wedi'i fwriadu i fod yn hygyrch i randdeiliaid ar amryw lefelau, gan hysbysu'r llywodraeth am dueddiadau strategol, hyrwyddo gwelliant yn weithredol i ddilyswyr, a chan hefyd ddarparu asesiad tryloyw ar gyfer y cyhoedd.

Mae prosesau rheoli risg yn annigonol

- 3.14 Ceir dull cymysg o asesu risg, gyda rhai timau'n cynnal eu cofrestrau risg eu hunain, rhai yn bwydo i mewn i gofrestrau corfforaethol, a rhai'n peidio â chofnodi risgiau'n ffurfiol nac yn tracio'r modd y maent yn eu lliniaru. Yn wir, nododd sawl swyddog a gyfwelwyd gennym fod risgiau hysbys yn aml yn cael eu nodi'n anffurfiol o fewn timau a bod y rhain yn cael eu hystyried ar wahân i risgiau eraill ar draws y gorfforaeth.
- 3.15 Mae'r dull seilo hwn yn fygythiad i gydnerthedd gan bod y system yn dibynnu'n ormodol ar nifer fach o unigolion sydd â symiau sylweddol o wybodaeth nad yw'n cael ei chofnodi'n ffurfio, yn cael ei rhannu'n ffurfiol gyda chydweithwyr er gwybodaeth, neu'n cael ei huwchgyfeirio ar gyfer gweithredu. Dim ond lleiafrif bach o awdurdodau lleol y siaradom ni gyda hwy allai ddisgrifio'r weithdrefn ffurfiol ar gyfer uwchgyfeirio risgiau, gyda llawer yn cydnabod nad yw protocolau o'r fath yn bodoli. Heb adnabod a chofnodi risgiau sy'n dod i'r amlwg mewn modd priodol, ni all awdurdodau wneud cynlluniau tymor hwy a pharatoi ar gyfer senarios yn y dyfodol.

- 3.16 Gan nad yw gwybodaeth gyd-destunol yn cael ei hintegreiddio'n rheolaidd â meysydd gwasanaeth eraill, nid yw'n glir bod digon o ddealltwriaeth yn bresennol ymhlith swyddogion atebol ar bob lefel uwchgyfeirio. Pan godir risgiau, anaml y byddant yn cyrraedd y trothwy sy'n ofynnol i gael eu hystyried yn risg gorfforaethol. Mae trywyddion archwilio gwael yn golygu nad yw risgiau'n cael eu lliniaru'n rhagweithiol, a hynny mewn amgylchedd lle mae'r capasiti i ddarparu'r mesur lliniaru hwn yn aml yn gyfyngedig.
- 3.17 Gyda thimau'n aml yn cael eu gadael i weithredu ar wahân, mae codi risgiau corfforaethol ac arwyddocaol eraill yn debygol o fod yn fwy o her nag ar gyfer gwasanaethau uwch eu proffil sy'n cael sylw mwy amlwg ac sydd wedi'u hintegreiddio'n llawn â'r strwythur adrodd corfforaethol. O ganlyniad, efallai na fydd awdurdodau lleol ar eu lefel uchaf yn cael gweld y risgiau niferus sy'n wynebu'r gwasanaeth rheoli adeiladu – cynllunio gwael ar gyfer olyniaeth, gweithlu sy'n heneiddio, diffyg amrywiaeth, cymysgedd sgiliau annigonol, ynghyd â goblygiadau'r Ddeddf Diogelwch Adeiladau newydd.

Atodiadau

- 1 Ymagwedd a Dulliau Archwilio
- 2 Dogfennau Cymeradwy'r Rheoliadau Adeiladu
- 3 Y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau a'r Person Atebol
- 4 Dull yr Alban

1 Ymagwedd a Dulliau Archwilio

Ymagwedd

Ar gyfer y gwaith hwn ein hymagwedd fu deall pa mor dda y mae Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a'u partneriaid yn cryfhau ac yn gwella gwasanaethau rheoli adeiladu a diogelwch adeiladau yn dilyn Deddf Diogelwch Adeiladau 2022. Rydym wedi bwrw golwg ar gadernid gwybodaeth am anghenion, strategaethau, cynlluniau a pholisïau anghenion; wedi asesu cadernid y gwasanaethau presennol a chynlluniau i gryfhau'r rhain; ac wedi ystyried cadernid systemau sicrwydd.

Gwnaethom archwilio pob un o'r 22 o brif awdurdodau lleol yng Nghymru ar lefel uchel, gan reoli'r modd y cyflawnwyd ein harchwiliad i fod yn ymwybodol o'r pwysau sydd ar swyddogion awdurdodau lleol yn ystod adferiad ar ôl y pandemig a'r argyfwng costau byw. Fe wnaethom sicrhau bod y gwaith yn ddigonol i gael darlun o'r sector cyfan ond heb iddo dynnu'n sylweddol oddi wrth gyfrifoldebau swyddogion am ddarparu gwasanaethau. Roedd ein hymagwedd yn hyblyg i gyd-fynd ag ymrwymadau swyddogion wrth gytuno ar ein gwaith maes a'i gyflawni.

Dulliau

Fe wnaethom gwblhau ein hadolygiad rhwng mis Ionawr 2023 a mis Awst 2023 a defnyddio ystod o ddulliau i gyflawni ein gwaith:

- **adolygiad o ddogfennau:** fe wnaethom adolygu dogfennaeth gan Lywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, Gwasanaethau Tân ac Achub a sefydliadau perthnasol eraill. Roedd hyn yn cynnwys cofnodion pwyllgorau perthnasol, strategaethau corfforaethol, cynlluniau busnes a dogfennau polisi. Fe wnaethom hefyd adolygu gwybodaeth a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU a Llywodraeth yr Alban.
- **cyfweiliadau** – fe gynhaliom ni amrywiaeth o gyfweiliadau gwahanol:
 - **cyfweiliadau gyda swyddogion** – fe wnaethom gyfweild â swyddogion arweiniol Diogelwch Adeiladau ym mhob un o'r 22 o brif awdurdodau lleol yng Nghymru a phob un o'r tri Awdurdod Tân ac Achub. Cynhaliwyd y cyfweiliadau hyn rhwng mis Ionawr a mis Ebrill 2023.
 - **cyfweiliadau cenedlaethol** – fe wnaethom gyfweild â chynrychiolwyr Llywodraeth Cymru, Llywodraeth yr Alban, arolygwyr adeiladau cymeradwy'r sector preifat, melinau trafod, sefydliadau academaidd, a chyrrff ymchwil. Digwyddodd y rhain rhwng mis Mawrth a mis Ebrill 2023.
- **grwpiau ffocws** – yn unol â'n hymagwedd, roedd rhai awdurdodau lleol yn teimlo ei bod yn fwy priodol i ni siarad gydag amrywiaeth o swyddogion mewn grwpiau ffocws i leihau ein heffaith ar ddarparu gwasanaethau.
- **casglu data** – fe wnaethom gynnal ymarfer casglu data gyda swyddogion awdurdodau lleol. Fe wnaed hyn rhwng mis Ionawr a mis Ebrill 2023, ac fe gawsom ymatebion gan bob awdurdod lleol. Nid oedd rhai awdurdodau lleol yn gallu darparu'r wybodaeth y gofynnwyd amdani, ac rydym yn nodi hyn yng nghorff yr adroddiad lle y bo hynny'n berthnasol.
- **arolwg** – gan weithio gyda Cartrefi Cymunedol Cymru fe gynhaliom ni arolwg gyda phob cymdeithas dai yng Nghymru ond dim ond dau ymateb a gafwyd. O ganlyniad, nid ydym wedi defnyddio'r wybodaeth hon wrth lunio ein canfyddiadau.
- **gwefannau** – awdurdodau lleol ac adnoddau allanol, e.e. CICAIR (Cofrestr Arolygwyr Cymeradwy Cyngor y Diwydiant Adeiladu), LABC, ac ati.

2 Dogfennau Cymeradwy'r Rheoliadau Adeiladu

Mae'r dogfennau cymeradwy yn ymdrin â'r materion canlynol ac fe'u diweddarwyd ddiwethaf ar y dyddiad a restrir:

- Rhan A – [Diogelwch strwythurol](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan B – [Diogelwch Tân](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Rhagfyr 2021
- Rhan C - [Ymwrthedd i halogyddion a lleithder](#) - Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan D - [Sylweddau gwenwynig](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan E - [Ymwrthedd i sŵn](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2022
- Rhan F – [Awyru](#) - Diweddarwyd ddiwethaf Hydref 2022
- Rhan G – [Glanweithdra, diogelwch dŵr poeth ac arbed dŵr](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Mai 2023
- Rhan H – [Systemau draenio a gwaredu gwastraff](#) – diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan J - [Dyfeisiau sy'n cynhyrchu gwres](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan K - [Diogelu rhag syrthio, gwrthdaro a tharo](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan L - [Arbed tanwydd ac ynni](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Mawrth 2023
- Rhan M – [Mynediad i adeiladau a defnydd ohonynt](#) – diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan N – [Diogelwch gwydr](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan O - [Gorgynhesu](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Hydref 2022
- Rhan P – [Diogelwch gyda thrydan](#) – diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2017
- Rhan Q - [Diogelwch](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Mai 2018
- Rhan R - [Seilwaith ffisegol ar gyfer rhwydweithiau cyfathrebu electronig cyflym](#) – Diweddarwyd ddiwethaf Ebrill 2016

3 Y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau a'r Person Atebol

Mae'r Ddeddf yn cyflwyno dwy rôl newydd - y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau a'r Person Atebol - sydd i fod i ddod i rym ym mis Hydref 2023.

Y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau

Bydd gan y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau dri phrif gyfrifoldeb: goruchwylio diogelwch a safonau pob adeilad; helpu ac annog diwydiant yr amgylchedd adeiledig a gweithwyr rheoli adeiladu proffesiynol i wella eu cymhwysedd; ac arwain y broses o roi'r fframwaith rheoleiddio newydd ar waith ar gyfer adeiladau uchel iawn yn Lloegr. Mae'r Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau hefyd yn gyfrifol am berfformiad y sector rheoli adeiladu i sicrhau bod safonau'n cael eu cyrraedd, ac am osod safonau adeiladu.

Bydd y Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladau (BSR) yn gyfrifol am oruchwylio systemau diogelwch a pherfformiad pob adeilad. Bydd yn cael pwerau i orfodi'r rheolau a gweithredu yn erbyn y rhai sy'n eu torri. Ac ar gyfer eiddo risg uchel, bydd yn gallu gweithredu rheolau llymach, gan gynnwys sut y cânt eu dylunio, eu hadeiladu a'u meddiannu. Tair prif swyddogaeth y Rheolwr Diogelwch Adeiladau yw:

- goruchwylio'r system diogelwch a pherfformiad ar gyfer pob adeilad: bydd hyn yn cael ei wneud trwy oruchwylio perfformiad cyrff rheoli adeiladu ar draws y sectorau cyhoeddus a phreifat, a thrwy ddeall a chynghori ar safonau adeiladu a risgiau i ddiogelwch sy'n bodoli eisoes ac yn dod i'r amlwg;
- rhoi anogaeth ar gyfer mwy o gymhwysedd trwy osod y cyfeiriad ar gyfer pwyllgor cymhwysedd dan arweiniad y diwydiant a sefydlu gofynion cymhwysedd ar gyfer cofrestru gweithwyr proffesiynol rheoli adeiladu; ac
- arwain y broses o roi'r gyfundrefn reoleiddio newydd ar waith ar gyfer adeiladau risg uwch, gan gynnwys meddu ar y pwerau i gynnwys timau eraill, gan gynnwys y Gwasanaeth Tân, wrth wneud penderfyniadau rheoleiddiol ynghylch Diogelwch Adeiladau.

Mae'r Rheolwr Diogelwch Adeiladau newydd o dan reolaeth yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE) sy'n gyfrifol am oruchwylio a llywio gwelliannau yn diogelwch a pherfformiad pob adeilad, ac am orfodi cyfundrefn fwy llym ar gyfer adeiladau risg uwch.

Yn bwysig, dim ond yn rhannol y mae darpariaethau'r Ddeddf sy'n ymwneud â'r Rheoleiddiwr newydd yn berthnasol i Gymru ac mae union sefyllfa'r llywodraethau datganoledig yn dal heb ei phennu ar hyn o bryd.

Person Atebol

Ar gyfer pob adeilad risg uwch, bydd 'Person Cyfrifol' adnabyddadwy yn cael ei benodi i fod yn gyfrifol am sicrhau bod diogelwch tân a diogelwch strwythurol yn cael eu rheoli'n effeithiol ar gyfer yr adeilad cyfan.

Bydd gan y Person Atebol (perchennog yr adeilad, rhydd-ddeiliad neu gwmni rheoli) ddyletswydd barhaus i asesu risgiau i Ddiogelwch yr Adeilad a darparu 'Adroddiad Achos Diogelwch' sy'n dangos sut y mae risgiau i Ddiogelwch yr Adeilad yn cael eu hadnabod, eu lliniaru, a'u rheoli'n barhaus. Bydd yn rhaid iddynt hefyd ddangos sut y maent yn sicrhau diogelwch preswylwyr. Mewn adeiladau lle mae strwythurau perchnogaeth yn gymhleth, efallai y bydd mwy nag un Person Atebol, ac os felly bydd Prif Person Atebol wedi'i benodi.

4 Dull yr Alban

Model gweithredu

O fewn system yr Alban, penodir dilyswyr adeiladu (syrfewyr) gan y Gweinidog Grymuso a Chynllunio Llywodraeth Leol o dan Ddeddf Adeiladu (Yr Alban) 2003. Mae hyn yn caniatáu i'r Gweinidog benodi unrhyw ddilyswyr adeiladu am gyfnod o chwe blynedd. Ers rhoi'r Ddeddf ar waith yn 2005, dim ond awdurdodau lleol sydd wedi cael eu penodi i gyflawni'r rôl hon.

Cyn eu penodi, rhaid i'r Gweinidog ystyried cymhwysedd, cymwysterau, atebolrwydd cyhoeddus, a didueddrwydd y dilyswyr posibl. Er mwyn dangos y rhain, cyhoeddwyd Fframwaith Gweithredu i egluro sut y gall dilyswyr ddangos yr ymddygiadau hyn.

Ar ôl eu penodi'r dilyswyr, caiff perfformiad ei fonitro o dan Fframwaith Perfformiad. Mae saith deilliant perfformiad allweddol o fewn y fframwaith wedi'i ddiweddarau a gyhoeddwyd yn 2021:

- lleihau i'r eithaf yr amser a gymerir i gyhoeddi adroddiad cyntaf neu i ddyroddi gwarant adeiladu neu ddiwygiad i warant adeiladu;
- cynyddu ansawdd yr asesiad o gydymffurfiaeth yn ystod y prosesau adeiladu;
- ymrwymo i'r siarter cwsmeriaid safonau adeiladu;
- deall ac ymateb i brofiad cwsmeriaid;
- cynnal rheolaeth ariannol;
- ymrwymo i eBuildingStandards; ac
- ymrwymo i amcanion a amlinellir yn yr adroddiad blynyddol o berfformiad dilysu.

Mae'r Ddeddf hefyd yn caniatáu i Weinidogion yr Alban bennu rheoliadau adeiladu, y broses ar gyfer cymeradwyo, gorfodi a phennu ffioedd. Pennir ffioedd yn ganolog ac fe'u pennir gan y Gweinidog ar gyfer yr holl awdurdodau. Darperir cyfrifydd o fewn y system eBuildingStandards ar-lein i alluogi ymgeiswyr i gael mynediad at y system a phenderfynu ar eu ffi.24

Ymateb i Grenfell

Yn dilyn Grenfell, sefydlwyd gweithgor gweinidogol ym mis Gorffennaf 2017 i oruchwylio adolygiadau o ddiogelwch adeiladau a thân. Ffurfiwyd paneli adolygu i ymdrin â gwahanol faterion a gwnaethant gyfres o argymhellion ar gyfer rhanddeiliaid. Sefydlwyd y Bwrdd Rhaglen Dyfodol Safonau Adeiladu (Building Standards Futures Programme Board - BSFPB) i ddarparu arweiniad a chyfarwyddyd ynghylch gweithredu'r argymhellion hyn.

Dan gadeiryddiaeth prif weithredwr awdurdod lleol, mae'r Bwrdd yn cynnwys:

- Safonau Adeiladu Awdurdodau Lleol yr Alban (LABSS);
- Homes for Scotland;
- Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig;
- Construction Scotland;
- Confensiwn Awdurdodau Lleol yr Alban;
- Scottish Futures Trust;
- Y Sefydliad Adeiladau Siartredig;
- Ffederasiwn y Meistr Adeiladwyr;
- Royal Incorporation of Architects in Scotland; a
- Llywodraeth yr Alban.

Mae gan y Bwrdd saith ffrwd waith ar y gweill i roi cymorth i roi'r argymhellion ar waith – **Arddangosyn 6**.

Arddangosyn 6: Ffrydiau gwaith Bwrdd Rhaglen Dyfodol Safonau Adeiladu'r Alban

Ffrwd waith	Esboniad
Strategaeth y gweithlu	Rhoi cymorth i fabwysiadu strategaeth y gweithlu a ddatblygwyd mewn ymateb i'r heriau demograffig a wynebir gan y sector.
Cynllun cydymffurfio	Datblygu dull gweithredu ar gyfer adeiladau cyhoeddus cymhleth a gwerth uchel er mwyn sicrhau dull wedi'i gynllunio o gydymffurfio trwy gydol y cyfnod datblygu.
Strategaeth ardystio	Datblygu strategaeth ar gyfer penodi dilyswyr yn y dyfodol.
Trawsnewid digidol	I gefnogi gweithrediad y platfform eBuildingStandards, a lanswyd yn 2016.
Strategaeth dechnegol	Adolygiad o sut mae safonau adeiladu yn cael eu datblygu a'u cyfleu i hyrwyddo cydymffurfiaeth.
Safonau dilysu	Adolygiad o'r fframweithiau gweithredu a pherfformiad i helpu i asesu dilyswyr yn erbyn gofynion a chan gysylltu â sgiliau.
Modelau cyflawni	Adolygiad i ystyried newidiadau i fodelau busnes o fewn y 32 o awdurdodau lleol, gan gynnwys y prosiect hybiau.

Ffynhonnell: [BSFPB](#)

Hefyd, er mwyn sicrhau mwy o gydymffurfio ac ymateb i argymhellion, cyflwynwyd Fframwaith Cymhwysedd Proffesiynol ym mis Mai 2021. Sefydlodd hyn rolau swyddi safonedig sy'n cyfateb i ddyfarniadau addysgol a chymwysterau proffesiynol. Mae hefyd yn darparu enghreifftiau o gymhwyseddau yn seiliedig ar brofiad i gyfateb i staff presennol, megis sgiliau rheoli a llywodraethu ariannol profedig neu hyfforddiant arbenigol penodol fel diogelwch ar feysydd chwaraeon. Mae'r fframwaith yn helpu i sicrhau bod dilyswyr adeiladu ar bob lefel yn gallu dangos eu bod yn ddigon cymwys.

Er mwyn gwreiddio'r Fframwaith, cyhoeddwyd System Asesu Cymhwysedd (CAS). Mae hon yn galluogi unigolion i nodi eu bylchau o ran dysgu a phrofiad er mwyn gallu targedu hyfforddiant a datblygiad y gweithlu yn well.

Model hybiau lleol

O'r BSFPB, datblygwyd model cyflawni newydd trwy'r Grŵp Datblygu Model Cyflawni (DMDG), a hwnnw'n cynnwys Is-adran Safonau Adeiladu Llywodraeth yr Alban, Safonau Adeiladu Awdurdodau Lleol yr Alban (LABSS), yr awdurdod lleol lletyol (Cyngor Fife) a Chyfarwyddwyr yr Hybiau, i feithrin cydweithio a gweithredu'r argymhellion ar gyfer gwella diogelwch adeiladau a chynyddu cydymffurfiaeth. Lanswyd hwn ym mis Mai 2022 ac mae'n cael ei gyflwyno fesul cam ac mae'n canolbwyntio ar chwe uned fusnes – **Arddangosyn 7**.

Arddangosyn 7: Ffrydiau gwaith Bwrdd Rhaglen Dyfodol Safonau Adeiladu'r Alban

Uned fusnes	Swyddogaeth a gwasanaethau
Uned Partneriaeth Weithredol	<ul style="list-style-type: none"> • Cynnal rhwydwaith o gyrff • Rhannu llwyth gwaith • Mynediad at strwythur arbenigol a hybiau tân • Hwyluso arfer gorau
Uned Cynllun Cymeradwyaeth Teip yr Alban	<ul style="list-style-type: none"> • Rheoli'r cynllun • Marchnata • Pennu ffioedd
Uned Gweithdrefn a Thechnegol	<ul style="list-style-type: none"> • Ymchwil dechnegol • Cynhyrchu papurau gwybodaeth • Cefnogaeth dechnegol i'r hyb
Uned Trawsnewid Digidol	<ul style="list-style-type: none"> • Cefnogi'r grŵp cyflawni digidol • Rolau cyswllt a chymorth gyda rhanddeiliaid, LABSS, a rhanddeiliaid eraill

Uned fusnes**Swyddogaeth a gwasanaethau**

Uned Dysgu a Datblygu

- Rheoli a gweithredu amgylchedd dysgu rhithwir
- Rheoli a gweithredu system rheoli dysgu
- Cymorth gyda chynlluniau prentisiaid
- Cymorth gyda DPP (Datblygiad Proffesiynol Parhaus)
- Rheoli swydd y dilysydd mewn perthynas â'r Cynllun Asesu Cymhwysedd (CAS)

Uned Fusnes Graidd

- Rheoli'r hyb
- Cymorth busnes a gweinyddol
- Ymgysylltu â rhanddeiliaid

Ffynhonnell: BSFPB

Archwilio Cymru

1 Cwr y Ddinas

Stryd Tyndall

Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.

Ymgynghoriad ar y Graddfeydd Ffioedd ar gyfer 2024-25

Awst 2023

Sut i ymateb

Ymatebwch erbyn 10 Hydref 2023 os gwelwch yn dda.

Gellir anfon ymatebion i'r cyfeiriad canlynol:

Ymgynghoriad Graddfeydd Ffioedd

Archwilio Cymru

1 Cwr y Ddinas

Cardiff

CF10 4BZ

Neu gellir eu cwblhau'n electronig a'u hanfon drwy e-bost i:

post@archwilio.cymru

Os oes arnoch angen y cyhoeddiad hwn mewn fformat a/neu iaith arall cysylltwch â ni gan ddefnyddio'r manylion a ddarperir uchod neu drwy ein ffonio ar 029 2032 0500.

Cyhoeddi ymatebion – cyfrinachedd a diogelu data

Gall gwybodaeth a ddarperir mewn ymateb i'r ymgynghoriad hwn gael ei chyhoeddi neu ei datgelu yn unol â deddfwriaeth mynediad at wybodaeth (yn bennaf Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000, ond hefyd deddfwriaeth diogelu data, gan gynnwys y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data, a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004).

Os hoffech i unrhyw wybodaeth a ddarperir gennych gael ei thrin fel gwybodaeth gyfrinachol, dylech ddweud wrthym pam fod yr wybodaeth yr ydych wedi'i darparu'n wybodaeth gyfrinachol yn eich tyb chi. Os cawn gais yn gofyn inni ddatgelu gwybodaeth byddwn yn ystyried eich esboniad yn llawn, ond ni allwn roi unrhyw sicrwydd y gellir cynnal cyfrinachedd dan bob math o amgylchiadau. Ni ystyrir bod ymwadiad cyfrinachedd a grëwyd yn awtomatig gan eich system TG, ohono'i hun, yn rhwymo'r Archwilydd Cyffredinol nac Archwilio Cymru.

Bydd data personol yn cael ei brosesu yn unol â deddfwriaeth diogelu data. Lle mae data o'r fath o fewn cwrpas cais am wybodaeth gan unigolyn arall, bydd angen ystyried darpariaethau deddfwriaeth diogelu data a'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth yn yr amgylchiadau penodol. Er na ellir rhagfarnu unrhyw sefyllfa, mae hyn yn debygol o olygu bod gwybodaeth sy'n ymwneud ag uwch swyddogion a ffigyrau cyhoeddus yn debygol o gael ei datgelu tra bo enwau a chyfeiriadau aelodau cyffredin o'r cyhoedd yn debygol o gael eu cadw'n ôl.

Safonau'r Gymraeg

Mae'n ofynnol i Archwilio Cymru gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg sy'n darparu ar gyfer peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Gellir cael rhagor o wybodaeth am ein trefniadau ar gyfer y Gymraeg ar ein gwefan. Wrth adolygu'r ymgynghoriad hwn, byddem yn croesawu eich barn ar ôl i chi ystyried a oes unrhyw beth yn yr ymgynghoriad hwn sy'n tanseilio neu'n ategu'r gofyniad hwn. Byddem hefyd yn croesawu eich meddyliau ynglŷn ag unrhyw ddiwygiadau y gellid eu gwneud i ategu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg neu sicrhau nad ydym yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Cynnwys

Sut i ymateb	2
Cyhoeddi ymatebion – cyfrinachedd a diogelu data	2
Safonau'r Gymraeg	3
Rhagair	5
Yr Ymgynghoriad	8
Graddfeydd ffioedd ar gyfer gwaith a wneir o dan y Fenter Twyll Genedlaethol (paru data)	12
Graddfeydd ffioedd ar gyfer cyrff Llywodraeth Leol	13
Awdurdodau Unedol	13
Cronfeydd Pensiwn Llywodraeth Leol	14
Awdurdodau Tân ac Achub	14
Awdurdodau Parciau Cenedlaethol	15
Comisiynwyr Heddlu a Throseddu	16
Cynghorau Tref a Chymuned ag incwm neu wariant blynyddol o dan £2.5 miliwn	17
Cyfraddau ffioedd ar gyfer gwaith arall mewn llywodraeth leol	18

Rhagair

Byddwch yn gyfarwydd â'n hymgyngoriad blynyddol ar y graddfeydd ffioedd. Mae'n ofynnol yn ôl deddfwriaeth i ni wneud hyn ar gyfer cyrff llywodraeth leol, ond rydym yn dewis ymgynghori'n fwy eang fel bod yr holl randdeiliaid yn cael cyfle i ymateb i'n cynigion ar gyfer ffioedd.

Roedd ymatebion i'n hymarfer ymgynghori yn 2022 yn awgrymu bod y raddfa amser ar gyfer ymgynghori (yn ystod mis Awst ac yn gynnar ym mis Medi) yn gryn her i rai cyrff. Felly rydym yn ymgynghori ychydig yn hwyrach eleni ac yn estyn terfyn amser ein hymgyngoriad tan 10 Hydref. Sylwer, er mwyn i ni gyflwyno ein Cynllun Ffioedd drafft ochr yn ochr â'n hamcangyfrif ar gyfer 2024-25 i Bwyllgor Cyllid y Senedd erbyn diwedd mis Hydref, na allwn roi estyniad pellach ar hyn.

Nid ydym yn gwneud ac ni chawn wneud elw o'n gwaith.

Mae deddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol bod y ffioedd a godir gennym **yn methu bod yn uwch** na chost lawn cyflawni'r swyddogaeth y mae a wnelo'r ffi â hi. Rydym yn pennu ein ffioedd archwilio yn seiliedig ar amcangyfrif o'n sylfaen gostau, y cymysgedd o sgiliau yr amcangyfrif y bydd ei angen ar gyfer gwaith archwilio a nifer y diwrnodau yr amcangyfrif y bydd eu hangen i gwblhau'r gwaith. Mae Archwilio Cymru'n dal i fod yn benderfynol o gyfyngu i'r eithaf ar ffioedd archwilio gan hefyd sicrhau bod ansawdd ei waith archwilio'n dal i gyrraedd safonau trylwyr.

Fel gweddill y sector cyhoeddus, rydym yn wynebu pwysau sylweddol o ran costau staff. I Archwilio Cymru, caiff y rhain eu gwaethygu gan brinder gwirioneddol fyd-eang o ran gweithwyr archwilio a chyllid proffesiynol, yr ydym yn gweld adlewyrchiad ohono yn ein gallu i recriwtio a chadw staff cymwysedig. Mae costau staff yn rhoi cyfrif am dros 80% o'n sylfaen gostau ac ar gyfer 2022-23 a 2023-24, fe wnaethom ddyfarnu codiadau cyflog i'n staff a oedd ymhell islaw chwyddiant ac yn is na'r cyfartaleddau a welir mewn rhannau eraill o'r sector cyhoeddus (3% a 4% yn y drefn honno). Rhaid i ni ddechrau mynd i'r afael â'r diffyg hwn yn 2024-25, yn enwedig o ystyried yr heriau ar gyfer recriwtio a chadw a deimlir ar draws y proffesiwn archwilio.

I helpu i wrthbwyso costau staff, rydym yn gwneud penderfyniadau anodd i leihau ein gwariant nad yw'n ymwneud â chostau staff. Rydym yn symud i swyddfeydd llai, rhatach yn Ne a Gogledd Cymru, rydym wedi lleihau ein costau teithio a chostau cysylltiedig yn sylweddol, ac rydym wedi cael gwared ar lwfansau ariannol yr oeddem yn arfer eu talu i staff. Trwy ein Hadolygiad o Gynaliadwyedd Ariannol, mae gennym fecanwaith sefydledig i herio ein model gweithredu ac i adnabod unrhyw gyfleoedd pellach ar gyfer arbedion a mesurau effeithlonrwydd.

Mae methiannau a pherfformiad gwael mewn gwaith archwilio cyhoeddus lleol yn Lloegr, ac yn y sector corfforaethol, yn dangos y gost a'r niwed enfawr a all ddeillio o fethiant i gyflawni gwaith archwilio o ansawdd da. Arweiniodd gwendidau'r sectorau hynny at nifer o adolygiadau¹ o archwilio a safonau proffesiynol newydd ledled y DU, sy'n cynyddu disgwyliadau o waith archwilio ac o ansawdd y gwaith archwilio hwnnw. I sicrhau bod y gyfundrefn archwilio cyhoeddus yng Nghymru'n dal i fod yn gryf ac effeithiol, rydym yn parhau i fuddsoddi'n sylweddol yn ansawdd gwaith archwilio ac mae hynny'n ganolog i bob penderfyniad a wnawn.

I gynnal y buddsoddiad hwn yn 2024-25, ac i ymateb i bwysau cyflogau a phrisiau, bydd angen i ni gynyddu cyfraddau ein ffioedd 6.4% ar gyfartaledd yn 2024-25.

Mae'r ffi wirioneddol y bydd unrhyw gorff unigol a archwilir yn ei thalu'n dibynnu nid dim ond ar gyfraddau ein ffioedd ond ar faint y gwaith a'r cymysgedd o sgiliau sy'n ofynnol. Y llynedd, fe gofiwch i ni roi dull archwilio sylfaenol wahanol ar waith ar gyfer ein gwaith archwilio ariannol, a oedd yn ofynnol yn ôl safonau archwilio rhyngwladol newydd. Roedd hyn yn golygu bod angen cymysgedd cyfoethocach, mwy costus o sgiliau a adlewyrchwyd mewn ffioedd uwch. Yn yr hydref, byddwn yn adolygu'r profiad yn ystod y flwyddyn gyntaf y defnyddiom ni'r dull newydd fel ein bod yn dysgu gwersi ac yn sicrhau mesurau effeithlonrwydd lle bynnag y bo'n bosibl. Bydd cyfarwyddwyr a thimau archwilio, wrth reswm, yn siarad gyda'r holl gyrff a archwilir i egluro effaith gyfunol yr ymarfer hwnnw, a chyfraddau'r ffioedd a ddisgrifir yn yr ymgynghoriad hwn, ar lefel y ffi a fydd yn cael ei chodi ar bob corff yn 2024-25.

1 Adolygiad yr Awdurdod Cystadleuaeth a Marchnadoedd; Adolygiad Kingman; ac Adolygiad Brydon

Gwyddom fod cyrff a archwilir yn bryderus ein bod yn cynyddu ein ffioedd ar adeg pan fo oedi gyda pheth o'n gwaith archwilio – y mae rhywfaint ohono i'w briodoli i'r materion recriwtio a chadw a ddisgrifir uchod. Rydym yn gweithio'n galed i fynd i'r afael â'r ôl-groniad hwn. Mae cyfarwyddwyr archwilio mewn cysylltiad â chyrff a archwilir i sicrhau dealltwriaeth gyffredin am gyflawni a disgwyliad cyffredin er mwyn i ni allu cydweithio mor effeithiol â phosibl.

Rydym yn bwriadu parhau i ddarparu mynediad at y Fenter Twyll Genedlaethol yn rhad ac am ddim.

Gobeithio bod yr wybodaeth hon o gymorth, ac edrychaf ymlaen at glywed eich barn.

Diolch yn fawr

Adrian Crompton

Archwilydd
Cyffredinol Cymru

Yr Ymgynghoriad

Cyfraddau ffioedd 2024-25

Caiff cyfraddau arfaethedig ein ffioedd ar gyfer 2024-25 eu nodi yn **Arddangosyn 1**.

Arddangosyn 1: cyfraddau ffioedd arfaethedig 2024-25

Gradd	Cyfradd (£ yr awr) 2024-25	Cyfradd (£ yr awr) 2023-24
Cyfarwyddwr Archwilio	181	170
Rheolwr Archwilio	138	130
Arweinydd Archwilio	111	107
Uwch Archwilydd	90	86
Archwilydd	64	62
Hyfforddai Graddedig	59	54
Prentis	46	40

Mae'r cynnydd cyfartalog o 6.4% y cyfeirir ato uchod yn gyfartaledd pwysedig yn seiliedig ar ein cymysgedd o staff ar y cyfan. Mae cynnydd gwirioneddol yn ôl gradd yn amrywio oherwydd ein bod, er mwyn ateb y gofyniad i godi 'dim mwy o dâl na'r gost lawn', yn cyfrifo cyfraddau yn seiliedig ar y staff gwirioneddol sydd yn eu swydd, ac felly mae'r cyfraddau'n darparu ar gyfer datblygiad cynyddrannol lle y bo'n berthnasol yn ogystal â chodiadau cyflog disgwylidig ar gyfer y flwyddyn.

Mae Pwyllgor Cyllid y Senedd yn craffu arnom o ran ein gwariant, ein perfformiad a'n cynlluniau ar gyfer y gyllideb ac mae'r tybiaethau yn yr ymgynghoriad hwn yn amodol ar gymeradwyaeth ganddo i'n Hamcangyfrif yn hydref 2023 a'n Cynllun Ffioedd yn gynnar yn 2024.

Ceir rhagor o wybodaeth am ein gwaith a'n gwariant yn ein [Hadroddiad Blynyddol a Chyfrifon 2022-23](#) a'n [Cynllun Blynyddol ar gyfer 2023-24](#).

Hwyluso adolygiadau thematig a thraws-sector

Yn ein [ymgyngoriad ar ffioedd ar gyfer 2022-23](#), fe wnaethom nodi cynigion i newid y cyllid ar gyfer peth o'n gwaith archwilio perfformiad mewn llywodraeth leol a chyrrff iechyd o ffioedd archwilio i Gronfa Gyfunol Cymru.

Fel y digwyddodd hi, nid oedd Llywodraeth Cymru'n gallu cadarnhau, cyn cyflwyno ein Hamcangyfrif ar gyfer 2023-24, ei chefnogaeth i wneud yr addasiadau i gyllid awdurdodau lleol a chyrrff iechyd a oedd yn angenrheidiol i ddigolledu Cronfa Gyfunol Cymru. O ganlyniad, fe ofynnodd Pwyllgor Cyllid y Senedd i ni ohirio'r cynnig hwn tan ein Hamcangyfrif ar gyfer 2024-25. Mae'r ymgynghoriad hwn yn adlewyrchu effaith y newid arfaethedig ar ein ffioedd ar gyfer 2024-25. Fel o'r blaen, dim ond os bydd Llywodraeth Cymru'n cadarnhau ei bod yn fodlon gwneud addasiadau canlyniadol i gyllid fel nad oes cost net i Gronfa Gyfunol Cymru ac os bydd y Pwyllgor Cyllid a'r Senedd yn cefnogi'r dull y bydd y newid yn digwydd. Rydym yn ymgynghori ar y cynnig yn yr ymgynghoriad hwn, yn amodol ar y cafeatai hynny.

Byddai'r newid yn berthnasol i'r 22 o brif gynghorau a'r saith bwrdd iechyd ond nid i gyrff eraill mewn Llywodraeth Leol nac Ymddiriedolaethau'r GIG ac Awdurdodau Iechyd Arbennig.

Mae'r elfennau o'n ffi archwilio perfformiad yr ydym yn ceisio'u newid i Gronfa Gyfunol Cymru'n ymwneud â chynnal adolygiadau 'thematig' neu bwnc-benodol sy'n nodweddiadol yn golygu gwneud gwaith archwilio ar draws nifer o gyrff a archwilir (ar lefel Cymru gyfan a/neu ranbarthol) ac yn aml gyda ffocws traws-sector neu system gyfan.

Rydym ni o'r farn bod adolygiadau o'r fath yn ychwanegu gwerth at ein cyfundrefn archwilio gyda'u gallu i roi golwg system-gyfan, gan ein helpu i wella ansawdd gwasanaethau a ddarperir ar gyfer trethdalwyr, a darparu mewnwelediad i ddyhead Llywodraeth Cymru ar gyfer '[Un Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru](#)'. Rydym felly'n awyddus i gyflawni'r adolygiadau hyn mewn modd mor hyblyg ac effeithlon â phosibl. Roedd y cyfyngiadau allweddol a bwysleisiwyd gennym ynglŷn â'r model cyllido cyfredol yn ymwneud â'r canlynol:

- anhyblygrwydd posibl yn y ffordd yr ydym yn lledaenu canfyddiadau – sy'n codi o unrhyw ddisgwyliad gan gyrff a archwilir sy'n talu ffioedd y byddem fel rheol yn darparu allbwn sy'n ymwneud yn benodol â'r corff hwnnw; a hefyd
- cymhlethdod trafodaethol – o ystyried yr angen i daro cydbwysedd wrth godi tâl am amser ar draws codau lluosog ar y ddalen amser a chyda'r gofynion i godi 'dim mwy o dâl na'r gost lawn' a geir yn Neddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013, sy'n golygu bod rhaid i ni fod yn ofalus nad oes trawsgymhorthdal o un corff i gorff arall.

Fel ar gyfer 2023-24, wrth benderfynu faint o gyllid y byddem yn anelu at ei newid i Gronfa Gyfunol Cymru, rydym yn ceisio taro cydbwysedd priodol rhwng gwaith a gyllidir yn lleol a gwaith a gyllidir trwy Gronfa Gyfunol Cymru, ac yn cydnabod bod ffrydiau cyllido presennol eraill Cronfa Gyfunol Cymru eisoes yn darparu cyfle ar gyfer gwaith trawsbynciol. Yr egwyddorion allweddol yw:

- cadw digon o ffi o waith archwilio lleol i roi cymorth i gyflawni gwaith sy'n canolbwyntio'n benodol ar gyrff unigol a archwilir, gan gynnwys asesu risg, archwilio materion llywodraethu corfforaethol a rheoli ariannol (gan gynnwys archwiliadau o roi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith), a phrosiectau archwilio pwrpasol sy'n codi o'n hasesiad lleol o risgiau;
- sicrhau y cedwir digon o ffi o waith archwilio lleol i gefnogi ein hymgylltiad lleol rheolaidd â chyrff a archwilir, gan gynnwys cyfarfodydd rheolaidd gydag uwch arweinwyr mewn cyrff a archwilir, a phresenoldeb yng nghyfarfodydd byrddau, cynghorau a phwyllgorau fel y bo angen; a hefyd
- cymhwyso'r cynnig i gyrff mwy a archwilir (prif gynghorau a byrddau iechyd) y mae ein gwaith thematig yn fwy nodweddiadol berthnasol iddynt.

Rydym wedi ystyried barn cyrff a archwilir, a fynegwyd yn ymarfer ymgynghori'r llynedd, sy'n gwerthfawrogi'r mewnwelediad o'n gwaith archwilio lleol gan hefyd ddeall manteision y cynigion ar gyfer astudiaethau mwy thematig. Mae'r newid arfaethedig felly'n llai nag a ddisgwyliid yn wreiddiol.

Rydym yn disgwyl y byddwn yn lleihau'r ffioedd a godir am ein gwaith archwilio perfformiad lleol o oddeutu 15% ar gyfer Llywodraeth Leol a chwarter ar gyfer cyrff lechyd (tua £0.9 miliwn) ac yn newid y cyllid ar gyfer y gwaith hwn i Gronfa Gyfunol Cymru. I ddigolledu Cronfa Gyfunol Cymru am y newid hwn, byddwn yn gofyn i Lywodraeth Cymru addasu dyraniadau cyllid mewn modd cyfatebol.

Byddem yn croesawu eich barn ar ôl ystyried pa un a ydych yn cefnogi'r dull arfaethedig hwn.

ISA315 ac ansawdd archwilio

Mae ein harchwiliadau o gyfrifon ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023 a blynyddoedd yn y dyfodol yn cael eu cynnal dan safon archwilio ddiwygiedig (ISA 315 Adnabod ac Asesu'r Risgiau o Gamddatgan yn Berthnasol). Mae'r safon ddiwygiedig hon yn cael effeithiau sylweddol a phellgyrhaeddol ar sut y mae archwilwyr yn cynnal asesiadau risg archwilio ac felly ar yr archwiliad ar y cyfan.

Ein hasesiad cychwynnol ni o effaith y cymysgedd mwy cyfoethog hwn o sgiliau oedd cynnydd cyfartalog posibl yng ngraddfeydd y ffioedd ar gyfer ein gwaith archwilio ariannol, sef rhwng 12% a 18%. Roedd y cynnydd gwirioneddol mewn ffioedd i gyrrff Llywodraeth Leol ar gyfer archwiliadau o gyfrifon 2022-23 yn 15% ar gyfartaledd – o'i gymharu â'r codiadau sylweddol uwch a amcangyfrifwyd gan gwmnïau archwilio'r sector preifat. Roedd y cynnydd hwn ar y cyfan yn cynnwys oddeutu 10% o ganlyniad i roi ISA315 ar waith, gyda'r gweddill yn deillio o gyfraddau ffioedd uwch ar gyfer y flwyddyn.

Graddfeydd drafft ein ffioedd ar gyfer cyrrff llywodraeth leol

Mae gweddill y ddogfen hon yn darparu'r graddfeydd ffioedd ar gyfer cyrrff llywodraeth leol ac ar gyfer cyfranogwyr gorfodol yn y Fenter Twyll Genedlaethol. Mae'r graddfeydd yn dangos yr ystod o ffioedd yr ydym yn disgwyl eu codi ar gyrrff nodweddiadol a archwilir yn y sector hwnnw gydag union ffioedd yn cael eu pennu mewn ymateb i amgylchiadau lleol. Nid yw'r graddfeydd hyn yn ofynnol ar gyfer unrhyw sector arall.

Byddwn yn mawr groesawu eich ymateb i'r ymgynghoriad hwn erbyn 10 Hydref 2023, i oleuo adolygiad y Senedd o'n Hamcangyfrif a'n Cynllun Ffioedd Drafft ar gyfer 2024-25.

Graddfeydd ffioedd ar gyfer gwaith a wneir dan y Fenter Twyll Genedlaethol (paru data)

- Rydym yn gwahodd eich barn ynglŷn â pharhau i gyfranogi yn y Fenter Twyll Genedlaethol ar sail rad-ac-am-ddim.
- Mae'n ofynnol inni ymgynghori ar raddfeydd ffioedd a'u rhagnodi am baru data ar gyfer cyfranogwyr gorfodol yn y Fenter Twyll Genedlaethol. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cynnal y Fenter Twyll Genedlaethol gan ddefnyddio'i bwerau paru data statudol dan Ran 3A o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.
- Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn paru data ar draws sefydliadau a systemau i helpu cyrff cyhoeddus i adnabod hawliadau a thrafodion a allai fod yn dwyllodrus neu'n wallus. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol wedi bod yn offeryn hynod effeithiol ar gyfer canfod ac atal twyll a gordaliadau. Canfu ein hadroddiad dwyflynyddol diwethaf arbedion a gordaliadau posibl o £6.5 miliwn ar draws gwasanaethau cyhoeddus Cymru, gan gynyddu'r arbedion cronus i £49.4 miliwn ers 1996.
- Ers mis Ebrill 2015, mae'r Senedd wedi ariannu costau rhedeg y Fenter Twyll Genedlaethol trwy daliad o Gronfa Gyfunol Cymru. Mae hyn wedi'i fwriadu i annog sefydliadau i gyfranogi ar sail wirfoddol ac i symleiddio'r trefniadau ar gyfer cyfranogwyr gorfodol. Fel sy'n ofynnol yn ôl deddfwriaeth, caiff y ffioedd ar gyfer cyfranogwyr gorfodol eu dangos yn **Arddangosyn 2**.

Arddangosyn 2: Ffioedd y Fenter Twyll Genedlaethol

Ffi 2024-25

Awdurdodau unedol; comisiynwyr heddlu a throseddu a phrif gwnstablaid; awdurdodau tân ac achub; ymddiriedolaethau'r GIG; byrddau iechyd lleol	Dim
Cyfranogwyr gwirfoddol	Dim
Gall pob cyfranogwr hefyd gael mynediad at Wiriwr Ceisiadau'r Fenter Twyll Genedlaethol (App Check)	Dim

Graddfeydd ffioedd ar gyfer cyrff Llywodraeth Leol

- 5 Rydym yn gwahodd eich barn ynglŷn â'r graddfeydd ffioedd arfaethedig a fydd yn gymwys i gyrff Llywodraeth Leol ar gyfer archwilio cyfrifon 2023-24 ac ar gyfer gwaith archwilio Perfformiad 2024-25.
- 6 Mae graddfa ein ffioedd archwilio cyfrifon yn ystyried y cynnydd cyfartalog yng nghyfraddau'r ffioedd fel a nodir yn **Arddangosyn 1**. Fel a nodir uchod, rydym yn parhau i adolygu effaith ISA315 a byddwn yn adlewyrchu'r canlyniad yn ein Cynllun Ffioedd ar gyfer 2024-25 a fydd yn cael ei gyhoeddi yn gynnar yn 2024.

Awdurdodau unedol

Arddangosyn 3: graddfa ffioedd drafft am archwilio cyfrifon 2023-24

Gwariant Gros £ miliwn	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
100	145	170	196	159
200	174	205	236	191
300	194	228	262	213
400	209	246	283	230
500	222	261	301	244
600	233	274	316	257
700	243	286	329	267
800	252	296	341	277
900	260	306	352	286
1,000	267	314	362	294
1,100	274	323	371	302
1,200	281	330	380	309

- 7 Mae graddfa arfaethedig ein ffioedd archwilio perfformiad yn ystyried y newid arfaethedig a fyddai'n golygu bod oddeutu 15% o'n gwaith perfformiad lleol mewn Awdurdodau Unedol yn cael ei gyllido gan Gronfa Gyfunol Cymru o fis Ebrill 2024.

Arddangosyn 4: graddfa ddrafft y ffioedd am waith archwilio perfformiad 2024-25

Yr holl awdurdodau unedol	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
	90	96	109	112

Cronfeydd Pensiwn Llywodraeth Leol

Arddangosyn 5: graddfa ddrafft y ffioedd am archwilio cyfrifon 2023-24

Yr holl gronfeydd pensiwn	Fee range			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
	45	56	60	48

Awdurdodau Tân ac Achub

Arddangosyn 6: graddfa ddrafft y ffioedd am archwilio cyfrifon 2023-24

Gwariant Gros £ miliwn	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
20	42	50	57	47
40	51	60	69	56
60	57	67	77	63
80	61	72	83	68
100	65	77	88	72

Arddangosyn 7: graddfa ddrafft y ffioedd am waith archwilio perfformiad 2024-25

Pob awdurdod tân ac achub	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
	18	18	18	17

Awdurdodau Parciau Cenedlaethol**Arddangosyn 8: graddfa ddrafft y ffioedd am archwilio cyfrifon 2023-24**

Gwariant Gros £ miliwn	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
2	26	31	36	29
4	32	37	43	35
6	35	41	48	39
8	38	45	51	42
10	40	48	55	44

Arddangosyn 9: graddfa ddrafft y ffioedd am waith archwilio perfformiad 2024-25

Pob awdurdod parc cenedlaethol	Ystod y ffioedd			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
	22	24	27	22

Comisiynwyr Heddlu a Throseddu

- 8 Mae archwilwyr yn cynnal archwiliadau o ddau gorff statudol yn ardal pob heddlu – y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu a'r Prif Gwnstablaid. Mater i archwilwyr ei bennu fydd sut i rannu cyfanswm y ffi rhwng y ddau gorff yn ardal heddlu penodol, yn seiliedig ar ofynion cyfrifyddu a'r trefniadau gweithredol a roddir ar waith gan y naill gorff a'r llall.

Arddangosyn 10: graddfa ddrafft y ffioedd ar gyfer archwilio cyfrifon 2023-24

Gwariant Gros Cyfunol y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu a'r Prif Gwnstablaid £ miliwn	Ystod gyfunol y ffioedd ar gyfer y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu a'r Prif Gwnstablaid			Y Flwyddyn Flaenorol
	Isafswm £'000	Canolrif £'000	Uchafswm £'000	Canolrif £'000
50	73	84	96	78
100	86	100	113	93
150	95	110	125	102
200	102	118	134	110
250	107	125	142	116
300	112	131	149	122
350	117	136	155	126

Cynghorau tref a chymuned ag incwm neu wariant blyneddol o dan £2.5 miliwn

- Mae cynghorau tref a chymuned yng Nghymru'n ddarostyngedig i gyfundrefn archwilio sicrwydd cyfyngedig.
- Ym mis Hydref 2020, fe gyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol bapur a oedd yn nodi sut y bydd yr archwiliadau hyn yn cael eu cynnal ar gylch tair blynedd fel a nodir yn **Arddangosyn 11**.

Arddangosyn 11: cylch archwilio tair blynedd ar gyfer cynghorau tref a chymuned

	Grŵp A	Grŵp B	Grŵp C
Blwyddyn 1	Profi trafodion	Gweithdrefnau cyfyngedig	Gweithdrefnau cyfyngedig
Blwyddyn 2	Gweithdrefnau cyfyngedig	Profi trafodion	Gweithdrefnau cyfyngedig
Blwyddyn 3	Gweithdrefnau cyfyngedig	Gweithdrefnau cyfyngedig	Profi trafodion

- Mae taliadau am y gwaith hwn yn seiliedig ar yr amser a gymerir i gwblhau'r archwiliad yn ôl y cyfraddau ffioedd a nodir yn **Arddangosyn 1** ar **dudalen 8**.
- Dan amgylchiadau lle mae ar yr archwilydd angen tystiolaeth bellach i gyflawni ei gyfrifoldebau'n iawn, gan gynnwys yn dilyn cyhoeddi adroddiad cysylltiedig er budd y cyhoedd, bydd gwaith profi ychwanegol yn cael ei wneud i fynd i'r afael â phryderon yr archwilydd.
- Pwysleisir y bydd y ffi wirioneddol a godir ar unrhyw gorff penodol yn ddibynnol ar yr amser a weithiwyd mewn gwirionedd ar yr archwiliad penodol hwnnw. Mae'r ystod ffioedd a ddarperir yn **Arddangosyn 12** at ddibenion dangosol yn unig.

Arddangosyn 12: taliadau amcangyfrifedig ar sail amser am archwilio cyfrifon cynghorau tref a chymuned 2023-24

	Band 1 (<£10k)	Band 2 (<£25k)	Band 3 (<£50k)	Band 4 (<£100k)	Band 5 (<£500k)	Band 6 (>£500k)
Archwilio trafodion	£160 – £195	£181 – £213	£245 – £300	£379 – £463	£676 – £809	£899 – £1160
Gweith-drefnau cyfyngedig	£117 – £138	£145 – £172	£145 – £172	£223 – £266	£223 – £266	£223 – £266

Cyfraddau ffioedd ar gyfer gwaith arall mewn llywodraeth leol

- Ac eithrio'r mathau hynny o gyrff y mae graddfeydd ffioedd wedi'u rhagnodi ar eu cyfer fel a ddangosir uchod, ceir nifer fach o fathau eraill o gyrff llywodraeth leol lle mae'r modd yr ydym yn rhagnodi'r raddfa ffioedd yn fater o drosi'r gofynion o ran adnoddau'n ffioedd yn seiliedig yn uniongyrchol ar gostau gwneud y gwaith neu drwy gymhwyso'r cyfraddau ffioedd a nodir yn **Arddangosyn 1**. Bydd hyn yn cynnwys archwiliadau o'r Cydbwyllgorau Corfforedig. Mae'n dal i fod yn wir ar gyfer archwiliadau o'r gyrff hyn ein bod yn defnyddio dull cwbl gynhwysfawr o gynllunio archwiliadau.
- Ar gyfer pob math o gorff llywodraeth leol, i gyflawni ei gyfrifoldebau statudol, mae weithiau'n angenrheidiol bod yr Archwilydd Cyffredinol yn gwneud gwaith sy'n mynd y tu hwnt i ddyletsyddau cyffredinol (y rhai a nodir yn adran 17 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac yn adran 15 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015). Gall gwaith ychwanegol gynnwys adroddiadau er budd y cyhoedd, archwiliadau eithriadol, arolygiadau arbennig a gwaith pellach mewn perthynas â herio gan etholwyr ac atal gwariant anghyfreithlon. Bydd y ffioedd a godir am y math hwn o waith yn adlewyrchu natur y gwaith sy'n ofynnol.
- Gall archwilwyr wneud gwaith ardystio grantiau yng nghyrrff llywodraeth leol ar ran yr Archwilydd Cyffredinol hefyd. Mae faint o waith ardystio grantiau a wneir mewn unrhyw flwyddyn yn ddibynnol ar nifer y cynlluniau y mae'n rhaid eu harchwilio a nifer y gyrff a archwilir sy'n cyfranogi yn y cynlluniau hynny. Codir tâl am y gwaith hwn fesul awr ac mae'n adlewyrchu'r maint, cymhlethdod neu unrhyw faterion mewn perthynas â'r grant dan sylw fel a nodir yn **Arddangosyn 13**.

**Arddangosyn 13: amcangyfrifon o'r cyfrannau perthynol o raddau staff
archwilio i'w defnyddio ar gyfer gwahanol fathau o waith ardystio grantiau**

Gradd staff	Cymysgedd o staff ar gyfer grantiau cymhleth	Cymysgedd o staff ar gyfer yr holl grantiau eraill
	%	%
Cyfarwyddwr ymgysylltu	1 to 2	0 to 1
Rheolwr Archwilio	4 to 6	1 to 2
Arweinydd Archwilio	18 to 21	12 to 16
Archwilydd/hyfforddai graddedig/prentis	71 to 77	81 to 87

Mae grantiau cymhleth yn cynnwys:

- BEN01 Cynllun budd-daliadau tai a'r dreth gyngor
- LA01 Ffurflen ardrethi annomestig cenedlaethol
- PEN05 Ffurflen pensiynau athrawon

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.

Llamu ymlaen: gwersi o'n gwaith ar y gweithlu ac asedau mewn llywodraeth leol

Medi 2023

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Gymraeg.
This document is also available in Welsh.

Cynnwys

Adroddiad manwl

Yr hyn a wnaethom a pham	4
Ymateb i newid	4
Rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith	11
Yr hyn a ganfuom	12

Atodiadau

1 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Rheoli asedau	22
2 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Cynllunio'r gweithlu	28

Adroddiad manwl

Yr hyn a wnaethom a pham

- 1 Aeth pob cyngor trwy gyfnod o newid cyflym o ran sut a ble roedd eu staff yn gweithio yn ystod pandemig COVID-19. Nodweddwyd y newid hwn gan newid torfol i weithio o bell, a ddigwyddodd dros nos fwy neu lai. Yn awr, mae'r sefydliadau hynny mewn cyfnod newydd, lle mae etifeddiaeth yr adeg honno wedi cael effaith barhaus ar batrymau a lleoedd gweithio. Felly, beth yw'r normal newydd hwnnw i gynghorau, beth mae'n ei olygu ar gyfer sut a ble y maent yn cyflawni gwaith a beth yw'r cyfleoedd ar gyfer y dyfodol?
- 2 Rhwng 2021 a 2023 fe wnaethom waith ar reoli asedau a chynllunio'r gweithlu ar draws pob un o'r 22 o gynghorau. Fe wnaeth ystyried sut yr oeddent yn defnyddio'u profiadau o'r pandemig i gryfhau eu gallu i drawsnewid, addasu a pharhau i ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys y rhai a ddarperir mewn partneriaeth gyda rhanddeiliaid allweddol a chymunedau. 'Llamu Ymlaen' oedd y teitl a roddwyd gennym i'r gwaith yma.
- 3 Roedd tri phrif nod i'r adolygiad hwn:
 - cael sicrwydd bod cynghorau'n sefydlu trefniadau i drawsnewid, addasu a pharhau i ddarparu gwasanaethau;
 - egluro'r camau gweithredu y mae cynghorau'n eu cymryd yn unigol ac ar y cyd i gryfhau eu trefniadau; ac
 - ysbrydoli cynghorau a sefydliadau eraill i gryfhau eu trefniadau ymhellach trwy gasglu a rhannu enghreifftiau o arfer nodedig a gwersi a gwneud argymhellion priodol.
- 4 Fe wnaethom ddylunio'r gwaith hwn i ystyried effeithiolrwydd trefniadau cynghorau a hefyd i ba raddau yr oeddent yn rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy (fel a nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015) ar waith yn eu dulliau o gynllunio'r gweithlu a rheoli asedau.

Ymateb i newid

- 5 Fe esgorodd y pandemig ar arbrawf mewn amser real o ran sut a ble roedd pobl yn gweithio. Mae'r ateb i'r cwestiwn i ba raddau y bydd y newidiadau hyn yn aros ac ar ba ffurf yn union yn dal i ddod i'r amlwg, ond gallwn dybio y bydd goblygiadau pellgyrhaeddol ar gyfer staff, gwasanaethau ac ystadau cynghorau.

- 6 I rai cynghorau, fe wnaeth y pandemig gyflymu'r cynnydd yr oeddent eisoes yn ceisio ei wneud a gweithredu fel 'prawf cysyniad' ar gyfer newidiadau mewn lleoliad, gweithio hyblyg a'r dechnoleg i ategu hynny. Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith bod ystod o dueddiadau i'w cael yn barod a oedd yn aildrefnu'r ffordd o feddwl am weithleoedd a phatrymau cyn y pandemig. Mae'r adran isod yn nodi rhai o'r tueddiadau allweddol hyn, sut y maent wedi newid dros ac ers y pandemig, ynghyd â rhai o'r goblygiadau ar gyfer y dyfodol.
- 7 Nid yw'r rhestr o dueddiadau a geir yma'n gynhwysfawr ac nid ydynt yn cael eu harchwilio'n gynhwysfawr yn yr adroddiad hwn. Maent yn syml wedi'u bwriadu i amlygu rhai o'r ffactorau ehangach sydd wedi dylanwadu, ac a fydd yn parhau i ddylanwadu, ar ffordd cynghorau o feddwl am sut a ble y mae eu staff yn gweithio.

Tuedd 1: Pwysau ar gapasiti a bylchau o ran sgiliau

- 8 Yn amlwg, roedd gwasanaethau cyhoeddus wedi bod yn profi pwysau ar eu capasiti cyn y pandemig. Dros y degawd cyn hynny, gostyngodd niferoedd staffio mewn cynghorau a daeth diffygion o ran sgiliau i'r amlwg. Mae data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol yn dangos bod y cyfrif pennau mewn llywodraeth leol yng Nghymru wedi gostwng 19% rhwng mis Mawrth 2010 a mis Mawrth 2020.¹
- 9 Rydym wedi adrodd yn flaenorol bod gostyngiadau staffio'n golygu nad oes gan gynghorau niferoedd digonol o staff ag arbenigedd mewn rhai meysydd allweddol. Rydym wedi adnabod bylchau mewn meysydd polisi a chynllunio trawsbynciol ac wedi amlygu bod gan awdurdodau cynllunio ddiffyg staff â sgiliau arbenigol, megis ym maes dylunio a seilwaith. Trwy ein gwaith Llamu Ymlaen, clywsom am bwysau mewn meysydd gan gynnwys gofal cymdeithasol, cynllunio ac iechyd yr amgylchedd, er nad yw'r heriau'n gyfyngedig i'r meysydd hyn. Mae effaith y pandemig hefyd yn debygol o fod wedi gwaethygu pwysau mewn gwasanaethau penodol. Y rheswm dros hyn yw bod rhai aelodau o staff wedi cael eu hadleoli dros dro, effaith cyfyngiadau ar gynhyrchiant ac ôl-groniadau a all fod wedi dod i'r amlwg am bod rhai gweithgareddau wedi cael eu lleihau neu wedi dod i ben dros dro.²

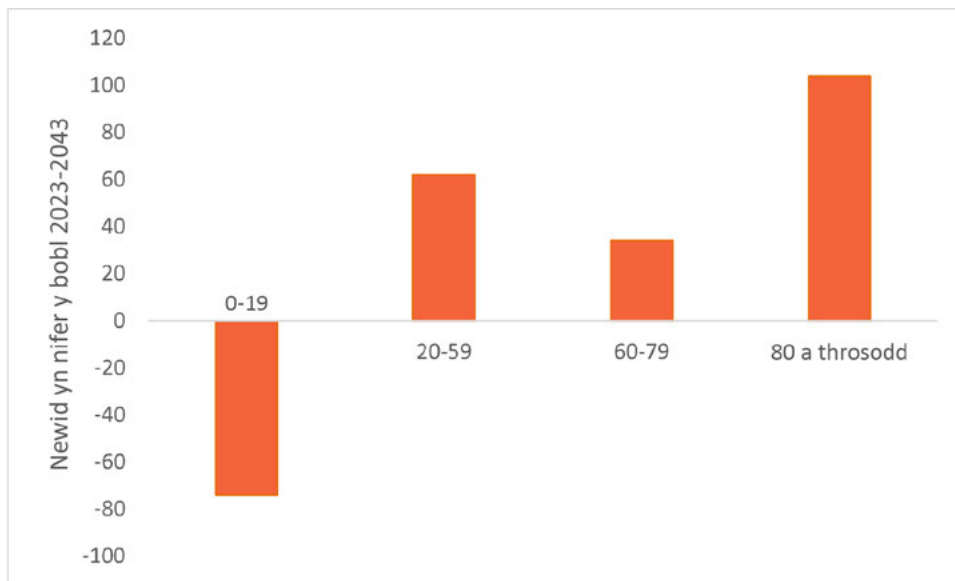

1 Archwilydd Cyffredinol Cymru, [Darlun o Wasanaethau Cyhoeddus](#), Medi 2021

2 Gweler hefyd Yr Archwilydd Cyffredinol, [Darlun o Wasanaethau Cyhoeddus \(2021\)](#) am ragor o wybodaeth.

- 10 Mae cynghorau ledled y DU wedi bod yn profi anawsterau hirsefydlog gyda recriwtio a chadw staff allweddol a chystadleuaeth o du'r sector preifat mewn rhai galwedigaethau penodol, yn enwedig o ran cyflog.³ Mae cystadleuaeth am staff creffnus yn bodoli yn y sector cyhoeddus hefyd a rhwng cynghorau. Yn nodedig, clywsom sôn am hyn ym maes gofal cymdeithasol.
- 11 Mae'r pwysau hyn yn debygol o barhau i dyfu. Mae disgwyl i boblogaeth Cymru gynyddu ac mae newidiadau yn y galw'n debygol o arwain at bwysau ychwanegol ar gostau a chapasiti. Ledled y DU, ceir pryderon na fydd codiadau yn y cyflenwad o lafur yn aros gyfwrch â galw cynyddol am wasanaethau. Mae hyn yn awgrymu na fydd recriwtio staff ychwanegol, ar ei ben ei hun, yn ddigon i fynd i'r afael â'r heriau.⁴

Arddangosyn 1: Amcanestyniadau poblogaeth Cymru: Newid mewn grwpiau oedran o 2023 - 2043

Ffynhonnell: Amcanestyniadau Poblogaeth Cenedlaethol Interim sy'n seiliedig ar 2020 gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol (diweddariad 2022)

3 Uned Wybodaeth Llywodraeth Leol, [Cynllunio'r gweithlu a gallu mewn llywodraeth leol - LGiU](#)
 4 Pwyllgor Gwasanaethau Cyhoeddus Tŷ'r Arglwyddi, [Fit for the future? Rethinking the public services workforce](#), Rhagfyr 2022

Tuedd 2: Gweithio Hybrid

- 12 Mae gweithio hybrid yn fath o weithio hyblyg lle mae gweithwyr yn rhannu eu hamser rhwng gweithio o bell (fel arfer, ond nid o anghenraid, gartref) a bod yn lleoliad gwaith y cyflogwr. Nid yw'n newydd, ond mae canran y gweithlu yng Nghymru sy'n gweithio gartref wedi cynyddu'n sylweddol ers dechrau'r pandemig. Amlygodd gwaith a wnaed ar gyfer Pwyllgor Economi, Seilwaith a Sgiliau'r Senedd mai dim ond 4% o weithlu Cymru oedd yn gweithio gartref yn unig ar ddechrau 2020, ond bod hyn wedi codi i 37% ym mis Ebrill 2020 a'i fod yn 25% ym mis Tachwedd 2020.⁵
- 13 Er bod gweithio hybrid bellach yn ystyriaeth arwyddocaol i gyflogwyr, roedd y ffigyrau'n dangos, hyd yn oed yn ystod y cyfyngiadau symud cyntaf ledled y DU, mai lleiafrif oedd yn gweithio o bell o hyd. Amcangyfrifwyd nad yw 56% o weithwyr Cymru'n gallu gweithio gartref, sy'n llawer mwy nag unrhyw le arall yn y DU. Mae hyn o ganlyniad i'r gwahanol sectorau y mae pobl yn cael eu cyflogi ynddynt, gyda nifer gymharol is o bobl yn cael eu cyflogi yn y sector bancio a chyllid lle bu newid sylweddol.⁶ Yn amlwg, mae cyflogeion cynghorau'n cwmpasu ystod eang o rolau amrywiol a bydd eu gallu i ddefnyddio trefniadau gweithio hybrid yn amrywio. Bydd angen i gynghorau ystyried sut y mae hyn yn berthnasol ar draws eu gweithlu a sut y gellir dosbarthu manteision ffyrdd newydd o weithio.
- 14 Yn bwysig, mae a wnelo hybrid â mwy na dim ond nifer y diwrnodau mewn swyddfa. Mae a wnelo â ffyrdd o weithio, diwylliant sefydliadol a thechnoleg. Mae gan sefydliadau'r cyfle i ddiffinio beth mae hybrid yn ei olygu iddynt hwy a sut y mae arnynt eisiau iddo weithio dros y tymor hwy. Gallai hyn olygu, er enghraifft, hybrid gyda mwy o bwyslais ar weithio ar y safle neu oddi ar y safle, a gallai olygu gwahanol gymwysiadau ar gyfer gwahanol gategoriâu o staff.
- 15 Bydd angen i sefydliadau ddeall y berthynas rhwng eu model hybrid a chynhyrchiant hefyd. Er gwaethaf yr hyn y gallai llawer o gyflogwyr fod wedi ei ofni, ni chafodd y dyddiau cynnar pan orfodwyd pobl i weithio gartref effaith sylweddol ar gynhyrchiant o anghenraid.⁷ Mae'r effaith y mae gweithio hybrid yn ei chael ar gynhyrchiant yn debygol o amrywio rhwng sectorau a rolau. Mae hyn yn tanlinellu mor bwysig ydyw bod sefydliadau'n parhau i fonitro, adolygu ac addasu eu trefniadau a gwneud yn siŵr eu bod yn gweithio i wahanol rannau o'r busnes.

5 [Gweithio o bell – y normal newydd? \(senedd.cymru\)](https://www.senedd.cymru)

6 Fel yr uchod

7 Yr Athro Alan Felstead, 'Outlining the contours of the 'great homeworking Experiment' and its implications for Wales', Ionawr 2021

- 16 Mae gweithio hybrid yn debygol o ehangu pyllau recriwtio, a fyddai'n galluogi cynghorau i ddenu staff o ardaloedd pellach i ffwrdd ac yn helpu i reoli bylchau o ran sgiliau. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn berthnasol i bob rôl a gallai hefyd arwain o bosibl at fwy o gystadleuaeth am staff.

Tuedd 3: Hyblygrwydd mewn patrymau gweithio

- 17 Mae gweithio hybrid wedi cyflwyno hyblygrwydd o ran ble y mae gwaith yn cael ei wneud, ond mae staff hefyd yn gwerthfawrogi hyblygrwydd o ran pryd y mae gwaith yn cael ei wneud ac, o bosibl, i raddau mwy helaeth.⁸ Gall cynghorau fod wedi cynnig rhai mathau o weithio hyblyg cyn y pandemig, er enghraifft 'amser hyblyg', oriau cywasgedig, llai o oriau neu rannu swyddi. Fodd bynnag, mae staff yn debygol o fod wedi cael cynnig mwy o hyblygrwydd yn ystod y pandemig. Mae'n anorfod y bydd hyn, ar y cyd â gweithio hybrid (neu weithio gartref pan oedd yn ofynnol yn ystod yr amser hwnnw), wedi cael effaith ar ganfyddiadau a disgwyliadau staff.
- 18 Mae'r Sefydliad Siartredig Personél a Datblygu (CIPD) yn nodi bod llawer o sefydliadau wedi dweud y byddant yn fwy tebygol o ganiatáu ceisiadau am drefniadau gweithio hyblyg, heblaw am weithio gartref, o'i gymharu â chyn y pandemig. Maent hwy hefyd yn credu ei bod hi'n bwysig darparu gweithio hyblyg fel opsiwn wrth hysbysebu swyddi.⁹ Yn ogystal â denu staff, gallai hyblygrwydd fod o gymorth i gadw staff. Er enghraifft, gellid defnyddio mathau mwy hyblyg o drefniadau gweithio i gadw staff sy'n nesáu at oedran ymdeol.¹⁰
- 19 Mae'r wythnos waith pedwar diwrnod yn gynyddol yn rhan o'r drafodaeth ynglŷn â dyfodol gwaith.^{11,12} Effaith debygol i gyflogeion yw mwy o gydbwysedd rhwng bywyd a gwaith, ond gallai sefydliadau gael budd hefyd o fanteision o ran cynhyrchiant, costau rhedeg is, ôl troed carbon llai a'r gallu i ddenu a chadw'r bobl fwyaf dawnsus.¹³ Er bod y model hwn yn nodweddiadol yn cael ei ystyried mewn diwrnodau, gellir ei addasu i adlewyrchu gwahanol rolau a gofynion busnes.

8 [Top Ten HR Trends For The 2023 Workplace \(forbes.com\)](https://www.forbes.com)

9 CIPD, [An Update on Flexible and Hybrid Working Practices](#), Ebrill 2022

10 Pwyllgor Gwasanaethau Cyhoeddus Tŷ'r Arglwyddi, [Fit for the future? Rethinking the public services workforce](#), Rhagfyr 2022

11 Ymchwil y Senedd, [Yr wythnos pedwar diwrnod - rhan o fywyd gwaith Cymru yn y dyfodol? 2023](#)

12 ICAEW, [Four-day week: what happens after a successful trial? 2023](#)

13 CIPD [The compensation revolution: incentives to motivate and retain future talent 2023](#)

Astudiaeth beilot wythnos pedwar diwrnod y DU

Cynhaliwyd yr astudiaeth beilot wythnos pedwar diwrnod fwyaf yn y DU rhwng mis Mehefin 2022 a mis Rhagfyr 2022. Roedd yn cynnwys 61 o sefydliadau ac oddeutu 2900 o gyflogeion. Fe wnaeth pob sefydliad deilwra'r wythnosau pedwar diwrnod i'w hanghenion hwy, gan gwmpasu modelau nodweddiadol a oedd yn amrywio o 'beidio â gweithio ar ddydd Gwener' i oriau blynyddol. Roedd y treial yn 'llwyddiant ysgubol', gyda 92% o'r sefydliadau'n parhau â'r model a 18 yn ymrwmo i newid parhaol. Roedd manteision amlwg i gyflogeion, gan gynnwys gwelliannau i iechyd meddwl a chorfforol a tharo cydbwysedd rhwng ymrwymadau gwaith ac ymrwymadau teuluol a chymdeithasol. Fe wnaeth nifer y staff a oedd yn gadael ostwng yn sylweddol yn ystod y cyfnod. Yn wir, 'Dyweddodd 15% o gyflogeion na fyddai unrhyw swm o arian yn eu cymell i dderbyn amserlen pum niwrnod yn lle'r wythnos pedwar diwrnod yr oeddent bellach wedi ymgyswrtio â hi'. Roedd gwelliannau hefyd mewn metrigau busnes allweddol, gan gynnwys codiadau mewn refeniw.¹⁴

- 20 Bydd angen i gynghorau ystyried sut y gallai gwahanol fathau o weithio hyblyg gryfhau eu gallu i ddenu a chadw'r staff y mae eu hangen arnynt i gwrdd â'u pwysau mynychaf. Efallai y bydd arnynt eisiau ystyried yr effeithiau ehangach y gallai'r newidiadau hyn eu hachosi hefyd, i iechyd y boblogaeth a chydaddoldeb rhwng y rhywiau, er enghraifft.
- 21 Fodd bynnag, bydd angen i gynghorau ystyried hefyd sut y maent yn taro cydbwysedd rhwng y manteision hyn ac ymateb i ddisgwyliadau newidiol cyflogeion gan hefyd ddiwallu eu hanghenion busnes. Mae hyn yn arbennig o berthnasol, o ystyried y bydd deddfwriaeth newydd, sef Deddf Cysylltiadau Cyflogaeth (Gweithio Hyblyg) 2023, yn rhoi mwy o hyblygrwydd i gyflogeion.¹⁵

14 Autonomy 'The results are in: The UK's four day week pilot' Chwefror 2023

15 Mae Deddf Cysylltiadau Cyflogaeth (Gweithio Hyblyg) 2023 yn cyflwyno mesurau diogelu newydd ar gyfer gweithwyr, gan gynnwys gofynion i gyflogwyr ymgynghori â'r cyflogai cyn gwrthod eu cais am drefniadau gweithio hyblyg a rhoi caniatâd iddynt wneud dau gais statudol mewn unrhyw gyfnod o 12 mis (yn hytrach na'r un cais a ganiateir ar hyn o bryd).

Tuedd 4: Diwylliant a Llesiant

- 22 Awgrymwyd fod cyflogeion bellach yn rhoi mwy o flaenoriaeth i iechyd a llesiant, gyda pheth ymchwil yn gosod y rhain uwchlaw cydnabyddiaeth ariannol. Ceir awgrymiadau hefyd bod hyn yn dod yn fwyfwy pwysig i genedlaethau iau sy'n ymuno â'r gweithlu.¹⁶
- 23 Fel a ddisgrifiwyd uchod, mae gweithio hybrid a hyblyg yn offer pwysig y gall cynghorau eu defnyddio i hybu llesiant cyflogeion. Ceir tystiolaeth bod cyflogeion sydd â hyblygrwydd yn eu trefniadau gweithio'n fwy tebygol o fod yn fodlon yn y gwaith.¹⁷ Gall y manteision hyn i lesiant cyflogeion drosi'n gynhyrchiant a chystadleurwydd gwell yn y farchnad lafur. Fodd bynnag, bydd angen i gynghorau fod yn ymwybodol hefyd o'r effeithiau negyddol posibl y gall gweithio gartref a hybrid eu cael ar iechyd meddwl a pherthnasoedd â chydweithwyr.¹⁸
- 24 Nodwyd fod gwerthoedd cyflogeion, a'u disgwyliadau ynghylch sut y mae cyflogwyr yn creu diwylliannau cadarnhaol, yn hybu cydraddoldeb ac yn datblygu amgylcheddau gweithredu cynaliadwy yn duedd gynyddol hefyd. Unwaith eto, mae gweithio hybrid a hyblyg yn fodd i gyflogwyr gyflawni mewn perthynas â hyn. Er enghraifft, gallai'r cyfleoedd hyn hybu amrywiaeth a chynhwysiant trwy alluogi pobl â chyflyrau iechyd neu anabledau i weithio mewn ffyrdd sy'n gweddu orau iddynt hwy a'i gwneud yn haws i unigolion reoli cyfrifoldebau gofalu.
- 25 Fodd bynnag, ceir risgiau y gallai'r modelau newydd hyn gael rhai effeithiau negyddol neu waethygu anghydraddoldeb.¹⁹ Er enghraifft, gallai llai o amser yn y swyddfa olygu llai o amlygrwydd, a allai yn ei dro effeithio ar ddatblygiad gyrfa. Gallai hyn gael effaith anghymesur ar y rhai sydd eisoes dan anfantais neu sy'n fwy tebygol o weithio gartref, megis pobl anabl. Yn yr un modd, gall staff iau fethu â chael cyfleoedd i ddatblygu.²⁰ I rieni a'r rhai â chyfrifoldebau gofalu, ceir risg y gall gweithio hyblyg ei gwneud hi'n anodd taro cydbwysedd rhwng gwahanol alwadau.²¹ Byddai angen i gynghorau sicrhau bod ganddynt ddull a pholisïau ategol eglur, dealltwriaeth gyson a defnydd cyson gan reolwyr ac arlwy dysgu a datblygu briodol i liniaru'r risgiau hyn.

16 Fforwm Economaidd y Byd, [How to energize workforce by focusing on employee wellbeing](#), 2022

17 CIPD, [An Update on Flexible and Hybrid Working Practices](#), Ebrill 2022

18 Fel yr uchod

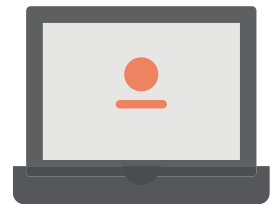
19 Ymchwil y Senedd, [Gweithio o bell – y normal newydd?](#) 2021

20 Prifysgol Caerhirfryn, [Making hybrid inclusive- Key priorities for policy-makers](#) Hydref 2021

21 Fel yr uchod

Tuedd 5: Technoleg

- 26 Bydd defnyddio technoleg yn allweddol i fynd i'r afael â rhai o'r heriau a adnabuwyd a gwireddu'r manteision a ddisgrifir uchod. Mae'n angenrheidiol i gefnogi parhad gweithio hybrid a bydd yn hanfodol i benderfyniadau ynglŷn â maint a threfn adeiladau cynghorau.
- 27 Fe wnaeth y pandemig gyflymu defnydd cynghorau o dechnoleg, trwy gynorthwyo eu staff i weithio o bell a newid i ddarparu gwasanaethau'n ddigidol. Mae datblygiadau mewn technoleg yn cynnig y potensial i barhau i drawsnewid sut y darperir gwasanaethau ar gyfer y cyhoedd ac i leihau llwythi gwaith a gwella effeithlonrwydd, gan gynnwys trwy awtomeiddio. Fel hyn, mae technoleg yn debygol o newid natur rhai swyddi a gofynion o ran sgiliau yn y dyfodol.
- 28 Rydym yn gwneud gwaith 'Llamu Ymlaen' pellach ar ddulliau trawsnewid digidol cynghorau a byddwn yn adrodd ar hyn maes o law.

Rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith

- 29 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrff cyhoeddus yng Nghymru. Fel rhan o hyn, rhaid iddynt weithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Mae gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn golygu 'gweithredu mewn modd sy'n ceisio diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwythau'. I wneud hyn, rhaid i gyrff cyhoeddus roi'r pum ffordd o weithio ar waith: hirdymor, atal, integreiddio, cydweithio a chynnwys.
- 30 Mae'r canllawiau statudol sy'n cyd-fynd â'r Ddeddf yn disgrifio saith swyddogaeth gorfforaethol lle dylai gyrff cyhoeddus roi'r ffordd hon o feddwl ar waith i hybu newidiadau ehangach o ran sut y maent yn cyflawni. Mae cynllunio asedau a chynllunio'r gweithlu wedi'u cynnwys yn y rhestr. Gall rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith yn y meysydd hyn helpu sefydliadau i weithredu'r Ddeddf ar y cyfan.
- 31 Rydym ni o'r farn bod rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith yn un o nodweddion bod â threfniadau priodol i sicrhau gwerth am arian. Gall helpu cynghorau i gyflawni gwerth am arian, yn awr a thros y tymor hwy, a dylid ystyried ei fod yn fodd defnyddiol i weithio trwy ansicrwydd a tharo cydbwysedd rhwng galwadau sy'n cystadlu â'i gilydd. Ar y sail honno, dylai fod yn offeryn a all helpu cynghorau wrth iddynt gyflwyno newidiadau o ran sut a ble y mae eu staff yn gweithio.

- 32 Rydym ni'n disgwyl, wyth mlynedd ers pasio'r Ddeddf, bod cyrff cyhoeddus yn deall yr hyn y mae angen iddynt ei wneud dan y ddeddfwriaeth hon. Rydym yn disgwyl i'w dealltwriaeth fod wedi aeddfedu ac iddynt allu dangos bod y Ddeddf wir yn trefnu'r hyn a wnânt.²² Caiff y disgwyliadau hyn eu hadlewyrchu yn ein canfyddiadau a'n hargymhellion i bob cyngor.
- 33 Rydym yn gobeithio bod ein gwaith ym mhob cyngor wedi darparu rhywfaint o fewnwelediad trwy amlygu perthnasedd rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith a'r cyfleoedd a gynigir gan hynny. Mae'r adran nesaf o'r adroddiad hwn wedi'i bwriadu i helpu i oleuo'r ffordd honno o feddwl ymhellach.
- 34 Rydym hefyd wedi datblygu set o 'ddangosyddion cadarnhaol' ar gyfer y gweithlu ac asedau i ddangos sut fyddai'n edrych pe bai'r egwyddor datblygu cynaliadwy'n cael ei rhoi ar waith yn dda. Mae'n nodi rhai nodweddion sy'n berthnasol i wahanol gamau o ran cynllunio a chyflawni gwaith yn y meysydd hyn. Rydym yn gobeithio eu bod yn ddefnyddiol o ran datblygu dealltwriaeth gyson ac ymarferol, yn enwedig y cynghorau hynny sydd wrthi'n ail-lunio gwaith yn y meysydd hyn ar hyn o bryd. Byddwn yn eu defnyddio i oleuo unrhyw waith y byddwn yn ei wneud yn y maes hwn yn y dyfodol.²³

Yr hyn a ganfuom

Yr hyn a welsom a'r hyn y gwnaethom ei argymhell

- 35 Pan wnaethom ni ein gwaith, canfuom fod y rhan fwyaf o gynghorau'n gweithio trwy'r manylion o ran sut y dylai eu 'normal newydd' edrych. Roeddent yn ystyried beth oeddent wedi'i ddysgu o'r pandemig a beth oedd hynny'n ei olygu i'w gweithlu ac asedau ar y cyd. Dywedodd rhai wrthym fod y pandemig wedi cyflymu cyfeiriad teithio presennol.
- 36 O ganlyniad, roedd nifer o gynghorau wedi adolygu neu yn y broses o adolygu eu dogfennau strategol allweddol. Roedd hyn yn cynnwys Strategaethau Adnoddau Dynol, cynlluniau'r gweithlu, polisiau gweithio'n ddoethach a chynlluniau rheoli asedau corfforaethol. Nid oedd eraill wedi dechrau ar y gwaith hwnnw eto, ond roeddent yn cydnabod y byddai angen iddynt wneud hynny yn y tymor byr a chanolig.

22 Bydd Dyletswydd Llesiant y Ddeddf yn cael ei hestyn i gyrff cyhoeddus ychwanegol hefyd o fis Ebrill 2024. Felly bydd profiad a dealltwriaeth yn amrywio ar draws cyrff a bydd hyn yn cael ei adlewyrchu yn ein harchwiliadau.

23 Wrth ddatblygu'r dangosyddion cadarnhaol hyn rydym wedi ceisio cyngor Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru (y Comisiynydd) ac wedi ystyried canllawiau y mae wedi'u cyhoeddi. Mae hyn yn cynnwys y 'matrics aeddfedrwydd' a gyhoeddwyd yn ddiweddar.

- 37 Am y rheswm hwn, roedd llawer o'n hargymhellion ar draws ein gwaith yn canolbwyntio ar ddatblygu dulliau strategol cynghorau o gynllunio'r gweithlu a rheoli asedau. Fe wnaethom argymhell wrth yr holl gynghorau hynny a oedd yn diwygio neu'n datblygu eu strategaethau y dylent ddefnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i drefnu eu ffordd o feddwl ac adeiladu ar eu profiad o'r pandemig.
- 38 Fe wnaethom hefyd argymhellion a oedd yn canolbwyntio ar wella trefniadau cyflawni a monitro. Canfuom rai gwendidau mewn trefniadau cyflawni ategol, megis cynllunio'r gweithlu ac asedau mewn modd anghyson ar draws gwasanaethau a diffyg integreiddio rhwng prosesau cynllunio ar lefel gorfforaethol ac ar lefel gwasanaethau. Canfuom gyfleoedd i wella monitro a goruchwyliaeth a'r angen i wneud gwaith meincnodi.
- 39 Mae cynghorau ar adeg dyngedfennol. Mae ganddynt y cyfle i ddefnyddio'r cyfnod cyflym hwn o ddysgu i osod cyfeiriad strategol newydd. Fodd bynnag, gallai gwendidau sylfaenol yn eu trefniadau ategol rwystru'u gallu i ddatblygu a chyflawni strategaethau effeithiol sy'n eu helpu i ymateb i heriau yn awr ac yn y dyfodol.
- 40 Rydym yn cydnabod bod y pandemig wedi effeithio ar allu cynghorau i gynllunio ar gyfer y dyfodol a bod cynghorau, ar yr adeg y gwnaethom y gwaith yma, yn dal i weithio trwy ansicrwydd. Fodd bynnag, bydd cynghorau mwy na thebyg mewn sefyllfa well yn awr i ddiffinio a chyflawni eu cynlluniau ar gyfer y dyfodol.
- 41 Trwy ein gwaith, canfuom nad oedd llawer o gynghorau wedi ystyried eto sut y gallent ddefnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i'w helpu i ddatblygu eu dulliau o gynllunio'r gweithlu a rheoli asedau. Nid ydym wedi gwneud gwaith cyfatebol ar draws swyddogaethau corfforaethol eraill (er bod peth gwaith ar y gweill a gwaith pellach yn yr arfaeth). Fodd bynnag, rydym yn disgwyl y bydd cynghorau'n llai tebygol o ystyried rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith yn eu hamryw swyddogaethau corfforaethol nag yn eu prosesau cynllunio corfforaethol a darparu gwasanaethau.

Defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i lamu ymlaen

- 42 Bydd angen i gynghorau bennu cyfeiriad eglur ar gyfer eu gweithlu ac asedau, gyda hynny'n cael ei oleuo gan eu gwersi o'r pandemig ac yn cael ei drefnu gan yr egwyddor datblygu cynaliadwy. Canfu ein gwaith rai meysydd allweddol lle mae angen i gynghorau ddatblygu eu ffordd o feddwl a'u trefniadau fel eu bod yn gallu gwneud hyn. Canfuom fod angen i gynghorau:
- ddatblygu eu cudd-wybodaeth i reoli risgiau allweddol o ran y gweithlu ac asedau yn y presennol er mwyn iddynt allu cynllunio ar gyfer y tymor hir;
 - adnabod sut y gallant gael y gwerth uchaf posibl o'u dulliau o reoli asedau a chynllunio'r gweithlu;
 - cynnwys eu staff a gweithio gyda phartneriaid; a
 - pharhau i adolygu, dysgu ac arloesi.
- 43 Rydym yn rhoi sylw i bob un o'r pwyntiau bwled uchod mewn mwy o fanylder isod. Rydym hefyd yn cynnwys rhai enghreifftiau i ddangos sut allai edrych pan fo'r rhain yn cael eu rhoi ar waith yn ymarferol.

Dylai cynghorau ddatblygu eu cudd-wybodaeth i reoli risgiau yn y presennol er mwyn iddynt allu cynllunio ar gyfer y tymor hir

- 44 Bydd ar gynghorau angen dealltwriaeth dda am eu hamgylchiadau cyfredol i oleuo'u cynlluniau. Ar gyfer y gweithlu, mae hyn yn debygol o gynnwys gofynion o ran adnoddau a sgiliau, ble y ceir risgiau i'r rhain a sut allai hynny effeithio ar gyflawni. Ar gyfer asedau, mae hyn yn debygol o gynnwys ansawdd, cyflwr a defnyddio'u hadeiladau. Canfuom rai enghreifftiau lle nad oes gan gynghorau drosolwg dda o wybodaeth a risg berthnasol, sy'n debygol o gyfyngu ar eu gallu i reoli eu gweithlu a'u hasedau'n effeithiol a chynllunio ar gyfer y dyfodol.
- 45 Canfuom y gallai cynghorau wneud mwy i ystyried beth allai tueddiadau yn y dyfodol ei olygu i'w gweithlu ac asedau. Mae'r tueddiadau yr ydym ni wedi'u hadnabod yn yr adroddiad hwn yn berthnasol, yn ogystal â thueddiadau mwy penodol a lleol sy'n ymwneud ag anghenion a bylchau o ran sgiliau yn dyfodol, datblygiadau mewn technoleg a newidiadau i wasanaethau. Gallai'r rhain i gyd ddwyn goblygiadau ar gyfer dewisiadau y mae cynghorau'n eu gwneud yn y tymor byr a chanolig.

Enghraifft o ymarfer

Fe wnaethom adrodd bod gan Gyngor Ceredigion ddealltwriaeth dda am risgiau allweddol o ran y gweithlu. Yn nodedig, mae'r cyngor wedi rhoi ei 'Fodel Llesiant Pob Oed' ar waith, gan newid i ddull mwy ataliol o ddarparu gofal cymdeithasol i oedolion ac mae'n ceisio trawsnewid ei weithlu yn y meysydd hyn. Fodd bynnag, mae wedi adnabod cyfraddau uchel o ran swyddi gwag ac wedi cymryd camau i liniaru'r risg.

Roedd hyn yn cynnwys:

- gweithio gyda Phrifysgol Aberystwyth i ddatblygu hyfforddiant ar gyfer gofal cymdeithasol;
- cynyddu nifer y prentisiaethau gofal cymdeithasol a ddarperir ganddo; a
- newid swydd ddisgrifiadau i ganiatáu mwy o hyblygrwydd i staff symud rhwng rolau.²⁴

Mae hyn yn enghraifft dda o gyngor yn mabwysiadu golwg hirdymor o ran sut y mae angen iddo newid gwasanaeth a gweithlu, gan hefyd ddefnyddio'i wybodaeth reoli i liniaru risgiau cyfredol.

- 46 Mae angen i gynghorau ddefnyddio gwybodaeth am berfformiad hefyd i'w helpu i ddysgu a gwella. Fe wnaethom amlygu rhai gwendidau mewn mesurau perfformiad a mesurau canlyniadau a oedd yn aml yn peidio ag adlewyrchu uchelgeisiau cynghorau ar gyfer eu gweithlu ac asedau, ynghyd â chyfleoedd i gryfhau goruchwyliaeth gorfforaethol a chan aelodau etholedig.
- 47 Canfuom hefyd fod diffyg eang o ran meincnodi ar gyfer y swyddogaethau hyn. Heb feincnodi ni fydd cynghorau'n gallu eu sicrhau eu hunain eu bod yn cyflawni'n effeithiol ac yn sicrhau gwerth am arian. Rydym yn derbyn a deall bod cael yr wybodaeth hon yn gallu bod yn her. Fodd bynnag, dylai gwybodaeth gymharol helpu cynghorau i asesu effeithiolrwydd eu dulliau a goleuo'u prosesau cynllunio, penderfynu a chraffu.

Dylai cyngorau adnabod sut y gallant gael y gwerth mwyaf posibl o'u dulliau o reoli asedau a chynllunio'r gweithlu

- 48 Yn amlwg, bydd angen i gynghorau ystyried sut a ble y bydd eu staff yn gweithio ar y cyd. Mae hyn yn golygu sicrhau bod cysondeb rhwng eu strategaethau ar gyfer rheoli'r gweithlu ac asedau, yn ogystal â strategaethau a pholisïau ategol eraill sy'n ymwneud â thechnoleg ddigidol, gweithio hybrid neu weithio'n ddoethach. Yn y pen draw, mae angen i'r gweithlu ac asedau ategu gweledigaeth ac amcanion llesiant cyngor.
- 49 Gallai cyngorau ystyried y manteision ehangach i recriwtio, cadw, cydraddoldeb ac amrywiaeth hefyd. Fel a amlinellwyd yn gynharach yn yr adroddiad hwn, mae opsiynau gweithio hybrid a hyblyg yn ehangu pyllau recriwtio. Gallai hyn alluogi cynghorau i ddenu staff o'r tu allan i ddalgylchoedd nodweddiadol, a fyddai yn ei dro'n gallu helpu i lenwi bylchau o ran sgiliau a chynyddu amrywiaeth yn y gweithlu. Gall polisïau o'r fath hybu llesiant a chydaddoldeb yn y gweithlu hefyd, gydag effeithiau canlyniadol ar gydnerthedd, llesiant staff, recriwtio a chadw.
- 50 Gwelsom rai enghreifftiau o gynghorau'n ystyried sut y gallai eu dulliau o reoli asedau a chynllunio'r gweithlu gyfrannu at eu hamcanion amgylcheddol. Er enghraifft, helpu i wneud cynnydd tuag at dargedau sero net trwy leihau nifer y swyddfeydd a siwrneiau i ac o'r gwaith.
- 51 Gwelsom hefyd rai cynghorau'n gwneud y cysylltiad rhwng eu hagendâu ar gyfer asedau, y gweithlu a thechnoleg ddigidol. Yn amlwg, mae angen i gynghorau fod â'r seilwaith digidol cywir i gefnogi modelau gweithio hybrid, ond mae angen iddynt hefyd ystyried yr effeithiau tymor hwy y bydd deallusrwydd artiffisial (AI) ac awtomeiddio'n eu cael ar ddarparu gwasanaethau.

Enghraifft o ymarfer

Mae 'cynyddu galluedd digidol i'r eithaf' yn un o nodweddion allweddol cynllun corfforaethol Cyngor Caerdydd ac mae'n hollbwysig i weithgarwch parhaus i foderneiddio ei ystâd a'i weithlu. Mae'r Cyngor wedi penodi ymgynghorwyr i adnabod systemau a phrosesau pellach y gallai eu hawtomeiddio fel rhan o'i raglen 'Awtomeiddio a Deallusrwydd Artiffisial' Digidol yn Gyntaf.²⁵

- 52 Gwelsom hefyd fod rhai cynghorau'n ystyried sut y gallant gyflawni amcanion economaidd, gan gynnwys symud ymlaen â chynlluniau i waredu prif adeiladau swyddfeydd fel rhan o gynlluniau adfywio ehangach.

Enghraifft o ymarfer

Mae Cyngor Sir Gâr yn ceisio lleihau ei swyddfeydd corfforaethol oddeutu 50%. Mae rheolwyr wedi ystyried sut y gallant ddefnyddio'u hasedau mewn ffordd sy'n adlewyrchu sut y mae gwasanaethau'n gweithredu ar ôl y pandemig. Yng nghyd-destun y rhesymoli hwn, mae'r Cyngor yn parhau i chwilio am gyfleoedd i gefnogi ei agenda adfywio economaidd gyda'r ffocws ar gynnal canol trefi.²⁶

- 53 Canfuom nad oes gan rai cynghorau gysylltiad clir rhwng eu strategaethau ar gyfer rheoli'r gweithlu ac asedau a'u trefniadau cynllunio gwasanaethau. Gall bod â chysylltiadau effeithiol rhwng y ddau helpu i sicrhau bod uchelgeisiau strategol yn trosi'n ymarfer. Mae hefyd yn fecanwaith allweddol ar gyfer casglu cudd-wybodaeth, ac adnabod a chydgyfuno risg ar draws gwasanaethau. Ar ben hynny, gall helpu sefydliadau i ddefnyddio dull mwy integredig o gyflawni eu blaenoriaethau.

Enghraifft o ymarfer

Yng Nghyngor Casnewydd, mae pob cyfarwyddiaeth yn cynhyrchu cynllun gwasanaeth blynyddol i roi cymorth i gyflawni strategaethau corfforaethol y Cyngor. Mae adran wedi'i neilltuo i gynllunio'r gweithlu ym mhob un ohonynt. Mae'r cynlluniau'n cynnwys gweithgareddau penodol y bydd y cyfarwyddiaethau'n eu cyflawni i roi cymorth i recriwtio a chadw staff. Mae'r gweithgareddau'n ymwneud â chynllunio ar gyfer olyniaeth, hyfforddiant a datblygu strwythurau a arferai fod yn wastad i ddarparu llwybrau gyrfaedd mwy eglur.²⁷

26 Archwilio Cymru, [Cyngor Sir Gâr – Llamu Ymlaen - Rheoli Asedau | Archwilio Cymru 2022](#)

27 Archwilio Cymru, [Llamu Ymlaen – Y Gweithlu – Cyngor Dinas Casnewydd 2022](#)

Dylai cynghorau gynnwys eu staff a gweithio gyda phartneriaid

- 54 Roedd y rhan fwyaf o gynghorau wedi ceisio barn eu staff i ddeall effaith gweithio gartref a gweithio hybrid a'u dewisiadau ar ryw adeg ers gwneud y newid. Fe wnaethom bwysleisio pwysigrwydd ymgysylltu â staff ac argymhell bod cynghorau'n sicrhau eu bod yn defnyddio barn staff i oleuo datblygiad parhaus eu dulliau o gynllunio'r gweithlu a rheoli asedau. Bydd hi'n bwysig iddynt ystyried yr wybodaeth hon ochr yn ochr â gwybodaeth am berfformiad, i roi golwg gyflawn ar effaith y newidiadau.
- 55 Fe wnaethom amlygu cyfleoedd i gynghorau gynnwys partneriaid mewn trafodaethau ynglŷn â dyfodol eu gweithlu a'u hasedau. Gallai hyn eu helpu i adnabod cyfleoedd i gyflawni amcanion darparu gwasanaethau a chyflawni arbedion ariannol trwy swyddi a rennir neu gydleoli, er enghraifft. Fe wnaethom adrodd hefyd y dylai cynghorau geisio deall sut, ble a phryd y mae ar ddefnyddwyr eisiau cael mynediad at wasanaethau ar ôl y pandemig i helpu i oleuo'u ffordd o feddwl.
- 56 Gallai cynghorau archwilio rhagor o gyfleoedd i gydweithio gyda'i gilydd i fynd i'r afael â risgiau cyffredin o ran y gweithlu. Clywsom am risgiau cyffredin mewn meysydd megis gofal cymdeithasol, iechyd yr amgylchedd a chynllunio. Yng Ngorllewin Cymru, mae cynghorau'n cydweithio ar y Cydweithgor Dysgu a Hyfforddi dan Bartneriaeth Gofal Gorllewin Cymru. Clywsom hefyd sut yr oedd Powys yn gweithio gyda phartneriaid i gyflawni ei gynllun ar gyfer y gweithlu (gweler isod). Ymddengys fod cyfleoedd pellach i gynghorau ledled Cymru gydweithio i reoli risgiau strategol o ran y gweithlu, yn enwedig lle maent yn cystadlu i recriwtio i rai arbenigeddau. Gallai'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a'r cynlluniau cysylltiedig ddarparu mecanwaith ar gyfer archwilio'r risgiau hyn ar draws ystod o sefydliadau partner allweddol.

Enghraifft o ymarfer

Yn ein hadroddiad i Gyngor Powys, fe wnaethom nodi bod cydweithio'n nodwedd amlwg ar ei 'gynllun strategol ar gyfer y gweithlu'. Yn benodol, mae'r cyngor yn cydweithio i gyflawni elfennau allweddol o hyfforddiant, gan gynnwys:

- ei raglen brentisiaeth, y mae'n ei chyflawni mewn partneriaeth gyda darparwyr ac arianwyr hyfforddiant allanol, yr Adran Gwaith a Phensiynau a Choleg Castell-nedd Port Talbot.
- yr Academi Iechyd a Gofal Cymdeithasol mewn partneriaeth gyda Bwrdd Iechyd Addysgu Powys a Phrifysgol Caerdydd sy'n cynnig hyfforddiant arbenigol.

Fe wnaethom nodi bod dull y cyngor yn golygu bod staff yn cael eu hyfforddi i lenwi bylchau mewn gwasanaethau yn y dyfodol.

Dylai cynghorau barhau i adolygu, dysgu ac arloesi

- 57 Mae pethau wedi symud ymlaen ers y pandemig. Mae cynghorau'n wynebu heriau parhaus ond dylent fod mewn sefyllfa well yn awr i gynllunio ar gyfer y dyfodol. Fodd bynnag, nid yw'n bosibl rhagweld yn llawn pa effaith y bydd newidiadau cyffredinol yn eu cael ar ffyrdd o weithio. Mae hyn yn golygu y bydd hi'n bwysig parhau i fonitro ac adolygu'r effaith ar unigolion, sefydliadau a darparu gwasanaethau.
- 58 Fel rhan o hyn, bydd hi'n bwysig parhau i ddefnyddio barn staff, yn ogystal â meincnodi a sganio'r gorwel. Gall meincnodi gynnwys cymharu yn yr ystyr ehangaf, gan gynnwys cymharu modelau a strwythurau darparu gwasanaethau, a rhannu arfer. Bydd gwybodaeth o'r fath yn eu helpu i barhau i gryfhau eu dulliau.
- 59 Mae cynghorau'n profi heriau tebyg o ran y gweithlu a rheoli asedau. Maent i gyd yn y broses o ddatblygu ffyrdd newydd o weithio. O ystyried hyn, byddai'n werth iddynt rannu eu dulliau a'u gwersi wrth iddynt barhau â'r broses hon.

Beth ydym wedi'i ddysgu?

- 60 Mae'r adroddiad hwn yn amlygu themâu a gododd ar draws yr adroddiadau i bob cyngor. Yn amlwg mae pob cyngor yn wahanol, a bydd y negeseuon hyn yn berthnasol mewn modd gwahanol ar draws y 22 o sefydliadau. Mae'r pwyntiau isod yn darparu crynodeb cyffredinol o'r gwersi allweddol ar draws y gwaith hwn:
- Nid yw cynghorau i'w gweld fel pe baent yn derbyn a deall yn llawn bod yr egwyddor datblygu cynaliadwy'n berthnasol i ddylunio a chyflawni asedau a'r gweithlu. Ceir manteision sylweddol y gellid eu dwyn trwy roi'r ffordd hon o feddwl ar waith wrth ddiwygio'u strategaethau a'u trefniadau cyflawni. Mae hyn yn ysgogi cwestiwn pa un a yw hyn yn gyffredin ar draws gwasanaethau a swyddogaethau corfforaethol. Dylai cynghorau fyfyrion ynghylch hyn ac achub ar gyfleoedd perthnasol i roi'r fframwaith a nodir yn y Ddeddf ar waith. Byddwn yn parhau i brofi'r modd y rhoddir yr egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith trwy ein gwaith archwilio.

- Nid yw cynghorau'n gwneud defnydd effeithiol o ehangder y gudd-wybodaeth a allai eu helpu i reoli'r presennol neu gynllunio ar gyfer y dyfodol. Nid oedd gan rai cynghorau ddealltwriaeth dda am risgiau cyfredol ar draws eu gweithlu, roedd gan eraill ond gallent gryfhau eu dealltwriaeth am yr heriau yn y tymor canolig a'r tymor hwy a fyddai'n effeithio arnynt. Ymddengys mai anaml y mae meincnodi'n digwydd yn y meysydd hyn, gan olygu nad yw cynghorau'n gallu cymharu a deall go iawn i ba raddau y maent yn sicrhau gwerth am arian. Yn fwy cyffredinol, efallai fod rhagor o gyfleoedd iddynt ddysgu oddi wrth ei gilydd wrth iddynt ddatblygu ffyrdd newydd o weithio.
- Mae cynghorau'n cydnabod y budd a geir o gysylltu eu hasedau a'u gweithlu â chyflawni amcanion corfforaethol ehangach. Mae'n debygol y bydd cyfleoedd i fynd â hyn ymhellach a rhoi ystyriaeth yn systematig i ehangder llawn y manteision y gellid eu dwyn. Bydd hyn yn helpu cynghorau i gynyddu i'r eithaf werth eu gwaith yn y meysydd hyn. Bydd cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy'n eu helpu i gyflawni hyn. Ymddengys hefyd eu bod yn colli'r cyfle i gydweithio i fynd i'r afael â heriau cyffredin, yn enwedig mewn perthynas â'r gweithlu.
- Mae gwendidau neu fylchau mewn trefniadau'n debygol o rwystro cynnydd tuag at uchelgeisiau strategol. Mae bod â threfniant craidd cadarn – megis strategaeth wedi'i diffinio'n dda, trefniadau cynllunio gwasanaethau ategol, a threfniadau monitro effeithiol – yn darparu sylfaen ar gyfer trawsnewid. Heb y trefniadau hyn bydd hi'n anodd i gynghorau roi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith. Lle maent yn llenwi bylchau neu'n diweddarau elfennau o'r trefniadau hyn, dylai cynghorau ddefnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i'w helpu.

Atodiadau

- 1 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Rheoli asedau
- 2 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Cynllunio'r gweithlu

1 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Rheoli asedau

Mae'r tabl isod yn nodi rhai dangosyddion cadarnhaol i helpu i ddangos sut y gallai edrych pe bai'r egwyddor datblygu cynaliadwy'n cael ei rhoi ar waith yn dda mewn perthynas â rheoli asedau. Gallai cynghorau ddefnyddio'r dangosyddion hyn i'w helpu i ddatblygu eu dull strategol o reoli asedau, ond gallai fod o gymorth hefyd mewn perthynas â phenderfyniadau ynghylch asedau penodol. Maent wedi cael eu haddasu o'r rhai yr ydym wedi'u defnyddio'n flaenorol i oleuo ein harchwiliadau o roi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith. Nid yw'r rhestr hon wedi'i bwriadu i gael ei defnyddio fel rhestr wirio ac mae wedi'i bwriadu i gael ei dehongli i gyd-fynd â threfniadau a chyd-destunau sefydliadol. Wrth ddatblygu'r dangosyddion hyn, rydym wedi ceisio cyngor Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ac wedi ystyried y '[Matrics Aeddfedrwydd ar gyfer Rhoi Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar Waith](#)'.

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hwn yn ymwneud â hwy

Defnyddiodd y cyngor amrywiaeth o wybodaeth i ddatblygu dealltwriaeth drylwyr am ei sylfaen asedau a'i ofynion o ran asedau, a sut y maent yn debygol o newid dros amser. Gallai hyn ymwneud â'r canlynol, er enghraifft:

Hirdymor, atal, cydweithio, cynnwys

- Sut y mae ei sylfaen asedau'n cael ei defnyddio (gan gynnwys ble mae ei staff wedi'u lleoli, pa ddefnyddwyr gwasanaethau a phartneriaid sy'n defnyddio'r asedau) ac i ba raddau y mae'n sicrhau gwerth am arian.
- Yr ansawdd, y gwerth a'r risgiau ar draws ei asedau
- Sut allai fod effaith ar ei ofynion o ran asedau dros y tymor byr, canolig a hwy. Gallai hyn gynnwys:
 - Newidiadau mewn arferion gweithio, diwylliant, disgwiliadau a dewisiadau staff.
 - Gofynion o ran staffio a sgiliau yn y dyfodol.
 - Newidiadau i wasanaethau
 - Newidiadau technolegol a allai ddylanwadu ar sut a ble y mae staff yn gweithio neu y mae gwasanaethau'n cael eu darparu
 - Pwysau ariannol dros y tymor byr a chanolig.
- Sut y gallai ei asedau gael eu defnyddio yn y dyfodol, gan gynnwys eu gwerth ar y farchnad a chyfleoedd masnachol

Gallai'r cyngor fod wedi defnyddio offer fel dadansoddiad PESTLE, sganio'r gorwel neu gynllunio ar gyfer senarios i wneud hyn, gan gynnwys pobl berthnasol ar draws y cyngor a'r tu allan iddo fel y bo'n briodol.

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hwn yn ymwneud â hwy

Fe wnaeth y cyngor ystyried sut y gall ei asedau gyflawni blaenoriaethau sefydliadol ehangach (sy'n gysylltiedig â'i amcanion llesiant a'r saith nod llesiant cenedlaethol) a **chael effaith ehangach**.

Gallai hyn gynnwys manteision ataliol ac ymwneud â'r canlynol, er enghraifft:

- Sut y gallai ei ddull o reoli asedau helpu i gyflawni amcanion amgylcheddol ehangach, megis datgarboneiddio ac ansawdd aer.
- Sut y gallai ei ddull o reoli asedau gyflawni ei amcanion economaidd ac adfywio.
- Sut y gallai ei ddull o reoli asedau gyflawni amcanion cymdeithasol a diwylliannol, sy'n gysylltiedig ag amcanion cydraddoldeb ac amrywiaeth, iechyd, llesiant. cydlyniant cymunedol neu'r Gymraeg.
- Sut y gallai newidiadau i wasanaethau effeithio ar ofynion o ran asedau, gan gynnwys trwy newidiadau mewn lefelau staff a gofynion o ran sgiliau
- Sut y gallai ei ddull o reoli asedau helpu i gyflawni a lliniaru effaith arbedion ariannol.
- Sut y gallai datblygiadau mewn rhannau eraill o'r busnes, megis ymagwedd y cyngor at dechnoleg ddigidol, gael effaith ar y gweithlu.

Fel rhan o hyn, mae'r Cyngor yn debygol o fod wedi cynnwys cydweithwyr ar draws y sefydliad i ddatblygu cyd-ddealltwriaeth am flaenoriaethau, pwysau a chyfleoedd.

Gallai'r cyngor fod wedi defnyddio offer fel 'Asesiad Effaith Integredig' (os oes un ganddo) i archwilio'r cydgysylltiadau rhwng amcanion, blaenoriaethau, materion ac effeithiau.

Integreiddio, atal

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hwn yn ymwneud â hwy

Fe wnaeth y cyngor adnabod pwy yr oedd angen iddo'u cynnwys wrth ddatblygu a chyflawni ei ddull o reoli asedau ac fe roddodd arfer da ar waith wrth eu cynnwys. Fel rhan o hyn:

Cynnwys

- Fe ddarparodd gyfleoedd dilys i bobl ddylanwadu ar ddatblygu a chyflawni ei ddull strategol a phenderfyniadau unigol o adeg gynnar.
- Fe geisiodd farn amrywiaeth lawn y boblogaeth ac fe sicraodd eu bod yn gallu cyfranogi. Roedd hyn yn cynnwys ceisio barn gwahanol genedlaethau.
- Fe wnaeth ystyried pa mor gynrychioliadol oedd ei weithgarwch cynnwys a ble allai fod bylchau. (gweler hefyd 'mae'r cyngor yn ceisio dysgu a gwella' isod).
- Mae'n defnyddio canlyniadau gweithgarwch cynnwys i drefnu sut y mae'n cynllunio ac yn cyflawni.

Fe wnaeth y cyngor adnabod y partneriaid yr oedd angen iddo weithio gyda hwy i gyflawni ei ddull o reoli asedau (gan gynnwys yr ystod o fanteision ataliol/ ehangach a ddisgrifir uchod, megis gwella gwasanaethau, datgarboneiddio, adfywio economaidd) a sut y byddai'n gwneud hynny, mae:

Cydweithio, integreiddio

- Yn deall yr heriau a wynebir ganddynt, eu hamcanion/ blaenoriaethau a'r cyfleoedd cyffredin.
- Wedi datblygu perthnasoedd da â phartneriaid perthnasol trwy, er enghraifft, fuddsoddi amser mewn gweithio mewn partneriaeth a rhannu gwybodaeth mewn ffordd agored a thryloyw.
- Wedi datblygu trefniadau priodol i roi cymorth i weithio mewn partneriaeth, fel y bo angen (e.e. llywodraethu rhaglenni/ prosiectau, cynlluniau a dogfennaeth prosiect, trefniadau cyllido, mesurau perfformiad).

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hwn yn ymwneud â hwy

Gan ddefnyddio'r wybodaeth hon, **datblygodd y cyngor weledigaeth a dull, a oleuir gan ystyriaethau byrdymor a thymor hwy, ac a ategir gan drefniadau cyflawni priodol**. Roedd y dull:

Hirdymor, atal, integreiddio, cydweithio a chynnwys

- Yn nodi camau gweithredu eglur dros y tymor byr a chanolig, gan hefyd roi sylw i nodau/ystyriaethau tymor hwy.
- Yn ystyried manteision buddsoddi mewn dulliau hirdymor, ataliol a chost (yn gost ariannol ac o ran canlyniadau) peidio â gwneud hynny. Gallai hyn gynnwys sut y gallai atal problemau yn y dyfodol, megis costau cynyddol, allyriadau carbon, neu leihad yn ansawdd gwasanaethau neu yn llesiant staff.
- Wedi'i fwriadu i roi cymorth i gyflawni ei gynllun corfforaethol ac amcanion llesiant, yn ogystal â strategaethau a blaenoriaethau sefydliadol allweddol eraill.
- Wedi'i ategu gan strategaethau cysylltiedig a threfniadau cyflawni priodol. Ceir cysondeb rhwng trefniadau strategol a seiliedig-ar-wasanaethau.
- Yn nodi'r adnoddau sy'n ofynnol i gyflawni yn y tymor byr a chanolig a'r risgiau tymor hwy a sut y gellid rheoli'r rhain, fel y bo'n briodol. Adlewyrchir hyn yng nghynllun ariannol tymor canolig y cyngor.
- Yn nodi mesurau a cherrig milltir/ camau cynnydd byrdymor a adnabuwyd lle bydd canlyniadau'n cael eu cyflawni dros y tymor canolig neu hwy.
- Yn ystyried sut i leihau i'r eithaf y gwastraff/ yr effaith negyddol ar adnoddau trwy gydol y broses gyflawni, e.e. ar gyfer prosiectau cyfalaf o ran defnyddio deunyddiau, effaith ar yr amgylchedd a.y.b.

Dangosydd cadarnhaol

Mae'r cyngor yn dysgu ac yn gwella sut y mae'n rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith yn ei waith ar asedau. Gallai hyn gynnwys:

- Adolygu a chryfhau sut y mae'n cynnwys rhanddeiliaid ac yn cydweithio gyda hwy
- Adolygu a chryfhau sut y mae'n defnyddio data i oleuo prosesau penderfynu a gwerth am arian
- Ymateb i argymhellion gan Archwilio Cymru, yn ogystal ag argymhellion perthnasol a chyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, fel y bo'n briodol.
- Dysgu oddi wrth gymheiriaid.

Ffyrdd o weithio y mae hwn yn ymwneud â hwy

Hirdymor, atal, integreiddio, cydweithio a chynnwys

2 Dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr egwyddor datblygu cynaliadwy: Cynllunio'r gweithlu

Mae'r tabl isod yn nodi rhai dangosyddion cadarnhaol i helpu i ddangos sut y gallai edrych pe bai'r egwyddor datblygu cynaliadwy'n cael ei rhoi ar waith yn dda mewn perthynas â chynllunio'r gweithlu. Gallai cynghorau ddefnyddio'r dangosyddion hyn i'w helpu i ddatblygu eu dull strategol o gynllunio'r gweithlu, neu elfennau penodol o hynny. Maent wedi cael eu haddasu o'r rhai yr ydym wedi'u defnyddio'n flaenorol i oleuo ein harchwiliadau o roi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith. Nid yw'r rhestr hon wedi'i bwriadu i gael ei defnyddio fel rhestr wirio ac mae wedi'i bwriadu i gael ei dehongli i gyd-fynd â threfniadau a chyd-destunau sefydliadol. Wrth ddatblygu'r dangosyddion hyn, rydym wedi ceisio cyngor Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ac wedi ystyried y '[Matrics Aeddfedrwydd ar gyfer Rhoi Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar Waith](#)'.

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hyn yn ymwneud â hwy

Mae'r cyngor yn defnyddio amrywiaeth o wybodaeth i ddatblygu dealltwriaeth drylwyr am ei weithlu, y risgiau a'r gofynion, a sut y maent yn debygol o newid dros amser. Gallai hyn ymwneud â'r canlynol, er enghraifft:

Hirdymor, atal, cynnwys

- Cyfansoddiad ei weithlu, gan gynnwys ble y ceir bylchau o ran sgiliau a chapasiti a sut y mae hyn yn effeithio ar gyflawni a gwerth am arian.
- Sut a ble y mae staff yn gweithio
- Llesiant staff
- Ffactorau mewnol ac allanol a allai effeithio ar ei weithlu dros y tymor byr, canolig a hwy. Gallai hyn gynnwys:
 - Newidiadau mewn arferion gweithio, diwylliant, disgwiliadau a dewisiadau staff.
 - Gofynion o ran staffio a sgiliau yn y dyfodol.
 - Bylchau o ran sgiliau sy'n dod i'r amlwg/ parhau mewn meysydd arbenigol
 - Newidiadau technolegol a allai ddylanwadu ar sut a ble y mae staff yn gweithio neu y mae gwasanaethau'n cael eu darparu
 - Pwysau ariannol dros y tymor byr a chanolig.

Gallai'r cyngor fod wedi defnyddio offer fel dadansoddiad PESTLE, sganio'r gorwel neu gynllunio ar gyfer senarios i wneud hyn, gan gynnwys pobl berthnasol ar draws y cyngor a'r tu allan iddo fel y bo'n briodol.

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hyn yn ymwneud â hwy

Fe wnaeth y cyngor ystyried sut y gallai ei ddull o gynllunio'r gweithlu gyflawni blaenoriaethau sefydliadol ehangach (sy'n gysylltiedig â'i amcanion llesiant a'r nodau llesiant cenedlaethol) a **chael effaith ehangach**. Gallai hyn gynnwys manteision ataliol ac ymwneud â'r canlynol, er enghraifft;

Integreiddio, atal

- Sut y gallai ei ddull o gynllunio'r gweithlu effeithio ar sut a ble y mae staff yn gweithio, a allai yn ei dro helpu i gyflawni ei amcanion rheoli asedau a manteision economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol cysylltiedig (gweler y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer 'rheoli asedau').
- Sut y gallai newidiadau i wasanaethau effeithio ar lefelau staff a gofynion o ran sgiliau a sut y gallai'r dull o gynllunio'r gweithlu helpu i reoli hyn yn llwyddiannus
- Sut y gallai'r dull o gynllunio'r gweithlu helpu i gyflawni amcanion cydraddoldeb ac amrywiaeth, y Gymraeg a gwella llesiant staff
- Sut y gallai ei ddull o gynllunio'r gweithlu helpu i gyflawni a lliniaru effaith arbedion ariannol.
- Sut y gallai datblygiadau mewn rhannau eraill o'r busnes, megis ymagwedd y cyngor at dechnoleg ddigidol, gael effaith ar y gweithlu.

Fel rhan o hyn, mae'r Cyngor yn debygol o fod wedi cynnwys cydweithwyr ar draws y sefydliad i ddatblygu cyd-ddealltwriaeth am flaenoriaethau, pwysau a chyfleoedd.

Gallai'r cyngor fod wedi defnyddio offer fel 'Asesiad Effaith Integredig' (os oes un ganddo) i archwilio'r cydgysylltiadau rhwng amcanion, blaenoriaethau, materion ac effeithiau.

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hyn yn ymwneud â hwy

Fe wnaeth y Cyngor gynnwys staff a'u cynrychiolwyr wrth ddatblygu a chyflawni ei ddull o gynllunio'r gweithlu a rhoi arfer da ar waith wrth gynnwys y rhain. Fel rhan o hyn:

Cynnwys

- Fe ddarparodd gyfleoedd dilys i bobl ddylanwadu ar ei ddull/ penderfyniadau unigol o adeg gynnar.
- Fe geisiodd farn amrywiaeth lawn ei staff ac fe gymerodd gamau i sicrhau eu bod yn gallu cyfranogi. Roedd hyn yn cynnwys ceisio barn gwahanol genedlaethau.
- Fe wnaeth ystyried pa mor gynrychioliadol oedd ei weithgarwch cynnwys a ble y gallai fod bylchau. (gweler hefyd 'mae'r cyngor yn ceisio dysgu a gwella' isod).
- Fe ddefnyddiodd ganlyniadau gweithgarwch cynnwys wedyn i drefnu sut yr oedd yn cynllunio ac yn cyflawni'n barhaus.

Fe wnaeth y cyngor adnabod y partneriaid yr oedd angen iddo weithio gyda hwy i gyflawni ei ddull o gynllunio'r gweithlu (gan gynnwys y manteision ataliol/ ehangach a ddisgrifir uchod, gwella gwasanaethau, cydraddoldeb ac amrywiaeth), mae:

Cydweithio, integreiddio

- Yn deall yr heriau a wynebir ganddynt, eu hamcanion/ blaenoriaethau a'r cyfleoedd cyffredin.
- Wedi datblygu perthnasoedd da â phartneriaid perthnasol trwy, er enghraifft, fuddsoddi amser mewn gweithio mewn partneriaeth a rhannu gwybodaeth mewn ffordd agored a thryloyw.
- Wedi datblygu trefniadau priodol i roi cymorth i weithio mewn partneriaeth, fel y bo angen (e.e. llywodraethu rhaglenni/ prosiectau, cynlluniau a dogfennaeth prosiect, trefniadau cyllido, mesurau perfformiad).

Dangosydd cadarnhaol

Ffyrdd o weithio y mae hyn yn ymwneud â hwy

Gan ddefnyddio'r wybodaeth hon, **datblygodd y cyngor weledigaeth a dull, a oleuir gan ystyriaethau byrdymor a thymor hwy, ac a ategir gan drefniadau cyflawni priodol**. Roedd y dull:

Hirdymor, atal, integreiddio, cydweithio a chynnwys

- Yn nodi camau gweithredu eglur dros y tymor byr a chanolig, gan hefyd roi sylw i nodau/ystyriaethau tymor hwy.
- Yn ystyried manteision buddsoddi mewn dulliau hirdymor, ataliol a chost (yn gost ariannol ac o ran canlyniadau) peidio â gwneud hynny. Gallai hyn gynnwys sut y gallai atal problemau yn y dyfodol, megis costau cynyddol, allyriadau carbon, neu leihad yn ansawdd gwasanaethau neu yn llesiant staff.
- Wedi'i fwrriadu i roi cymorth i gyflawni ei gynllun corfforaethol ac amcanion llesiant, yn ogystal â strategaethau a blaenoriaethau sefydliadol allweddol eraill.
- Wedi'i ategu gan strategaethau cysylltiedig a threfniadau cyflawni priodol. Ceir cysondeb rhwng trefniadau strategol a seiliedig-ar-wasanaethau.
- Yn nodi'r adnoddau sy'n ofynnol i gyflawni yn y tymor byr a chanolig a'r risgiau tymor hwy a sut y gellid rheoli'r rhain, fel y bo'n briodol. Adlewyrchir hyn yng nghynllun ariannol tymor canolig y cyngor.
- Yn nodi mesurau a cherrig milltir/ camau cynnydd byrdymor a adnabuwyd lle bydd canlyniadau'n cael eu cyflawni dros y tymor canolig neu hwy.

Dangosydd cadarnhaol

Mae'r cyngor yn ceisio dysgu a gwella sut y mae'n rhoi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith wrth gynllunio'r gweithlu. Gallai hyn gynnwys:

- Adolygu a chryfhau sut y mae'n cynnwys rhanddeiliaid ac yn cydweithio gyda hwy.
- Adolygu a chryfhau sut y mae'n defnyddio data i oleuo prosesau penderfynu a gwerth am arian
- Ymateb i argymhellion gan Archwilio Cymru, yn ogystal ag argymhellion perthnasol a chyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, fel y bo'n briodol.
- Dysgu oddi wrth gymheiriaid.

Ffyrdd o weithio y mae hyn yn ymwneud â hwy

Hirdymor, atal, integreiddio, cydweithio a chynnwys

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.